Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

KW 224
E 37

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

14xx4
4-16

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

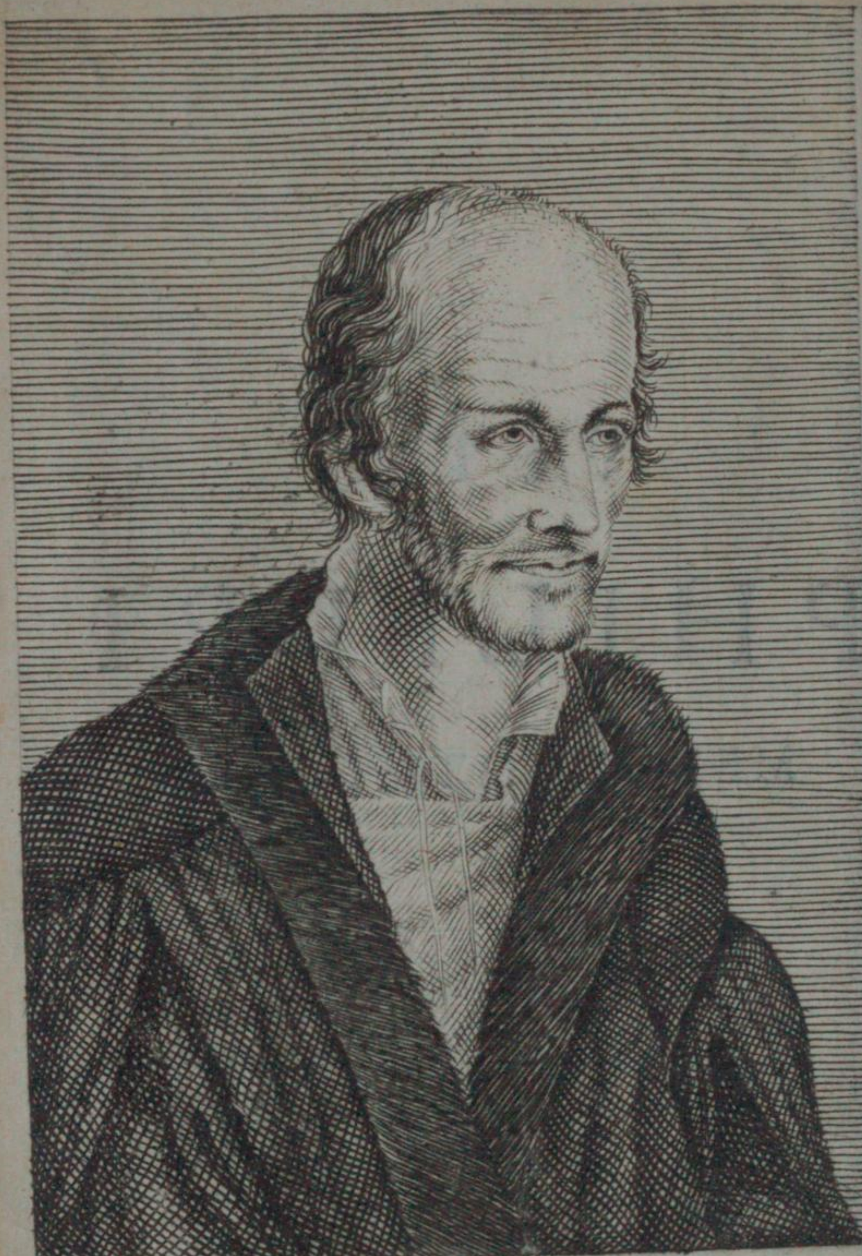
Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

VITA PHILIPPI MELANCHTHONIS.

*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

PHILIPPUS MELANCHTON THEOLOGUS NAT. ANNO 1497. OBIIT 1560.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

VITA
PHILIPPI
MELANCHTHONIS

Authore

JOACHIMO CAMERARIO

Papebergenſi.

In qua conſpicere licet Hiſtoriam Primæ Reformationis Eccleſiæ, multaſque alias Res memorabiles ſcituque digniſſimas.

Koninklijke Bibliotheek te 's Hage

HAGÆ-COMITVM,

Ex Typographia ADRIANI VLACQ.

M. DC. LV

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

PROOEMIVM

ad Illuſtriſſimum Principem ac Dominum D. Philippum Landgravium Haſſiæ, Principem Cattorum &c.

SAepe & multum egerunt mecum amici vivente adhuc & bene valente Philippo Melanchthone, vt, quæ de illius genere, vita, ſtudijs, actionibus comperta haberem, literis mandare inciperem. Multa autem mihi nota eſſe arbitrabantur, quem & celeriter in ejus familiaritatem perveniſſe, cum ille primùm ſeſe in has regiones contuliſſet, & conjunctiſſimè cum ipſo vixiſſe ſcirent. Diſputabant pertinere, me narrante potiſſimùm cognoſci illa, ad celebritatem neceſſitudinis noſtræ, & hunc fructum capere utrunque conſtantiſſimi in vera amicitia uſus, honeſtiſſimum ſimul atque jucundiſſimum videri. Sæpe literas mihi ab eo non aliter quam frattris nomine inſcriptas legerant. Sæpe viderant quam amanter ipſe me coram complecteretur, & de me abſente ſermones honorificæ inprimis mentionis audiverant. Quibus omnibus moti, & me noſtræ amicitiæ hanc operam dare, & ali-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

orum cupiditati conciliare iſtam noticiam æquum eſſe exiſtimabant. Ego vero, qui & gauderem opinione de noſtra conjunctione aliorum ſingulari, & mihi hujus copiam gratularer, non nolui quidem hanc deſcriptionem aggredi & iſtud opuſculum abſolvere, ſed neſcio quo pacto ſemper intervenit aliquid quo hic conatus impediretur, donec æterni Dei voluntate à medio ſublatus eſt, & migravit ex hac vita Philippus Melanchthon cum ingente luctu & maximo dolore bonorum omnium, & occaſionem mihi eripuit non modò gratificandi amicis, ſed ejuſmodi etiam expoſitionis edendæ, quæ ab ipſo lecta & plenior & emendatior de ejus admonitionibus divulgari poſſet. Cum verò poſt caſum mortis illius vehementer urgeremur, ut tandem hujus ſcriptionis laborem ſuſciperemus, injecit moram partim animi in recente mœrore perturbatio, partim, vt verum fatear, aliæ complures optimorum & doctiſſimorum virorum hoc argumento prolatæ lucubrationes, inter quas, cum neque opus eſſe jam putarem ſtudio in hac parte noſtro

& illis legendis ſæpe acquieſcerem, hebe-
tiores redditæ fuerunt cogitationes animi
mei, incitatioque priſtina reſedit. Itaque
anno toto vertente res ea fuit dilata. Sed
cum & amici ſubjicerent officij conſide-
rationem, & me recordatio conſuetudinis
ſuaviſſimæ noſtra indies quaſi interpella-
ret, ſenſi rurſum paulatim inſtigari me &
impelli ad hanc operam, ſi poſſem, navan-
dam, & tempore neglecto, quo ad fruen-
dum nobis communiter iſta elaboraren-
tur, nunc quaſi exequiarum hæc & fune-
ris juſta non perſolvere amico, ne impie-
tatis crimen ſubiret, veritus ſum. Itaque &
officio meo & amicorum voluntati ſtudui
tandem ſatisfieri, vt expungatur nomen,
ne quid debeam, ſecundum Plautum. Ne-
que aliorum jam edita præclara ſcripta
me à propoſito deterrere par eſſe duxi, ac
potius veluti calcar hoc adhibitum mihi
fuit. Quod enim illi feciſſent vt teſtaren-
tur affectionem erga mortuum ſuam, id
me non facere indignum judicabam.
Quamvis autem eadem à me referrentur
quæ ille commemoraviſſent, non tamen
metui ne quis hoc reprehenderet, ac po-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

nius cum aliud quaſi filum animadverteretur, diverſæ orationis varietatem delectatione non cariturarm eſſe ſperavi. Denique quæ alij tradidiſſent, ea meo quaſi teſtimonio confirmari, & quæ reticuiſſent, diligentia noſtra explicari neutiquam alienum viſum eſt. Venit autem mihi in mentem, hoc prooemio tuam, illuſtriſſime Princeps Philippe, clementiam compellare, & tuæ pietati, virtutique & in rerum graviſſimarum atque difficillimarum tractatione, forti, excelſo, magno animo veluti dedicare hæc compoſita à me de Philippo Melanchthone: Qui & nomen haberes cum illo commune, & vivum clementiſſimo favore eſſes complexus, & multorum, quæ in iſto ſcripto vel enarrantur vel indicantur, teſtis & explicator eſſe poſſes. Scio etiam illuſtriſſimæ clementiæ tuæ judicio atque ſententia ſæpe commendatum celebratumque ſingularem in modum Philippi ſtudium in cognoſcenda, & aſſerenda fortitudinem, & labores propaganda cœleſtis veritatis & optimarum diſciplinarum doctrina, & tuenda vtraque ſolicitæ probitatis integritatem,

tatem, diligentiam, aſſiduitatem, fidem, & mortuo familiaris deſiderij dolorisque acerbi tributum eſſe honorem. Statuente illuſtriſſima conſideratione tua, non ad ſuæ tantum patriæ utilitatem & decus fuiſſe natum Philippum Melanchthonem, ſed ad Germaniæ eximium ornamentum productum vniverſæ. Memoratur aliorum alijs locis glorioſa procreatio, Germania autem noſtra, inque ea illuſtriſſimæ domus Palatinæ vicinæ terris tuis & conjunctæ etiam affinitatis vinculo, Bretta urbs alumno Philippo Melanchthone ad omnium hominum memoriam commendata celebrabitur, & quaſi in nitidiſſimo auro maximarum laudum aliarum, hujus veluti gemmæ pulcherrima ſpecies enitebit fama ortus & incunabulorum ipſius. Sané in hoc etiam genere & iſto loco, quo Philippus Melanchthon fuit, illa, quemadmodum Poëta fecit de Empedocle & Sicilia:

Etſi magna modis multis miranda videtur
Gentibus humanis regio, viſendaque fertur
Rebus opima bonis multa munita virûm vi:
Nil tamen hoc habuiſſe viro præclarius in ſe

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

Nec ſanctum magis & mirũ carumq; videtur.

At ſive mihi eſt perſuaſum illuſtriſſimam clementiam tuam judicij ſinceri & ſententiæ incorruptæ gravitate, conſervare benignitatis conſtantiſs. favorem erga communem civem, neque pati ut bona de eo exiſtimatio labefactetur, & tueri famam abſentis hujus, quem præſentem abs tua illuſtriſſima manſuetudine & maximi fieri, & clementiſſima affectione diligi, eſt multis atque clariſſimis ſignis declaratum. Accidit autem huic id quod perpaucis, ut non quieſceret invidia, & odium poſt mortem ipſius, ac potius ut magis tum quàm prius illo vivente paſceretur, carpens atque arrodens optimi & innocentiſſimi deque omnibus publicè privatimque benè meriti ſanctiſſimum nomen, & in hoc lacerando auram popularem colligens & applauſum vulgi quærens, nimirum qui tantum & talem virum inſectari non dubitaſſent, ut ipſi aliquid fuiſſe perhibeantur. In medio autem eſt hujus ſæculi mirifica vanitas in affectando ſcientiæ propriam quandam & peculiarem famam, quam ita demum quidam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

conſecuturos ſe ſperant, ſi aliorum ſimplicem & planam doctrinam detorquendo & involvendo perverterint. Deprehenditur hoc fieri in omnibus ijs, quæ ingenij facultate & ſtudij induſtria exponi ſolent, uſque adeo ut nihil jam fere ſine contentione & jurgijs atque certaminibus diſputetur aut enarretur. Accedit ſumma inhumanitas, vel ut verius dicam immanitas conviciorum & maledictorum & pertinacium in altercando rixarum, quæ niſi uſurpentur, neque autoritatem habere quicquam, neque conſervari libertatem plerique exiſtimant. Quid dicam de impudentia ac ſævitia inſolentiæ? Quæ leviſſimis ſæpe de rebus capitales inimicitias excercet & prælia ciet cruenta, cum pietatis & humanitatis lenitas atque verecundia de veritate quoque & in cauſſis graviſſimis ſeveritatem illa quidem, ut decet, adhibeat, ſed removeat iracundiæ atque odii importunitatem. Quæ intuens non poſſum non admodum timere, ne magna calamitas honeſtis & liberalibus ſtudiis impendeat, evaſura ad religioſæ etiam pietatis detrimenta. Niſi fortaſſe,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

id quod multo triſtius eſt, iſta quaſi murmura antecedunt tempeſtatem extremæ barbariæ, qua inter verborum ſententiarumque diſſidia, excitatis etiam bellorum præliis, una cum rebus ſpes quoque bona penitus extinguatur atque intereat. Sed de hoc fiat, quod æterno Deo viſum fuerit, cujus miſericordiam imploremus, ut propitius nobis reprimat iræ juſtiſſimæ impetum, & clementer parcat veniamque det tam ſtulticiæ peccatis quàm improbitatis delictis. Ad Philippum autem Melanchthonem quod attinnet, haud ſcio an vel imprimis glorioſa ſit huic malevolorum contumelioſa obtrectatio, quæ hoc profectò efficit, ut & perſonæ Philippum Melanchthonem reprehendentes, & res quæ notantur, & tractationis futilitas atque perverſitas, ſcurrilisque audacia atque impudentia, cum, quem oppreſſum cupiunt, altius extollant, & cujus nomen infamare conantur, illius hoc reddant admirabilius atque illuſtrius. Non aliter quàm de noctis tenebris & caligine, dici lucem atque ſplendorem eminere & magis conſpici cernimus. Potuerunt Socra-

tem

em calumniâ accuſationis lædere & popularis levitatis judicio condemnare, Anytus, Melitus & Lycon, ſed ſapientiæ virtutisque exiſtimationem tantum abeſt ut diminuerint, nt aucta hæc ad accuſatorum dedecus & ignominiam redundarit ſempiternam. Nihil tale aggreſſum eſt ignavum odium & cum formidine conjuncta invidia, neque omnino ſtruere machinarique valuit in Philippum Melanchthonem viventem, Nunc exultat importuna temeritas & excurrit vaniſſima jactatio hujus illius, qui, ut Græcorum vulgus Hectoris interfecti corpus fortiter confixerunt, quemadmòdum cecinit Homerus, telis ſuis: ſic mortui Philippi Melanchthonis nomen ignominiis & probris appetunt. E quibus unus cæteris ferocior glorioſo voto optat adhuc ſuperſtitem eſſe Philippum Melanchthonem, ut in eo ſcilicet vim ingenii & doctrinæ copiam experiri liceat. At hic ſi vultum iſti nugatori ſuum oſtendat reverſus, profectò ipſi & gregalibus atque ſocijs ad pedes ſtatim animus delabatur, & in fuga

——Per aperta citatis

Atria,

Atria, quamvis lata domus arcta oſtia fiant,
quemadmodum ait apud eundem Poëtam adhuc ignotus procis Ulyſſes. Alter turbulentæ iſtius & ſeditioſæ catervæ & ipſe ſignifer delicatus ſcurra, tanquam Therſites ſtudio ſibi habet laceſſere maledictis ſummos & maximos viros, qui neſcio quos funeſtos capiti quidem ille ſuo cantus effutire fertur, ſic effundens furioſa verborum ſpurcorum nugas, ut aliquos dicatur reperire qui ipſum audiant, & voce ejus etiam permulceantur, quamvis hoc deterius non

Ille ſonet, quo mordetur gallina marito,
Tum quidem cum immaturi & abſoni modi ab intorto gutture eliduntur. Adjunxit ſe his pietatis & humanitatis omnis manifeſtus hoſtis transfuga quidam, qui talia jam ſcripta edidit, qualia ſi non dico probare, ſed omnino ferre poſſunt promulgari, illi ipſi, quibus impudens os iſtud turpiſſimè aſſentatur, ſanè miror. Hi inter ſe diſcordantes, in oppugnando tamen nomine & convellenda opinione doctrinæ Philippi Melanchthonis jam conſpirant, & hanc quaſi in medio poſitam

palmam

palmam habent, ut confidentiſſimè & inſolentiſſimè invehantur in viri, pietate, virtute, ſapientia, humanitate, integritate, fide præſtantiſſimi famam, & ejus, qui de ipſis non modò optimè eſt meritus, ſed ſine cujus benignitate atque beneficentia ipſis obſcuris & ignotis deliteſcendum, & famelicis atque nudis eſuriendum & algendum fuiſſet. Verùm etſi indignitas facinorum iſtorum tanta eſt, ut à potentia quoque pia atque religioſa & de ſalute patriæ ſolicita, animadvertenda ſit, futilitas tamen ineptiarum tam frivola eſt, ut, quod quidem ad Philippum Melanchthonem attinet, iſtiuſmodi βωμολοχίαι contemnendæ ſimpliciter neque omnino curandæ eſſe videantur. Niſi putamus eruditiſſimi viri Theophraſti cauſa moveri aliquem debuiſſe, quod contra illum meretricula quædam Leontium, ut accepimus, neſcio quid libri ſcripſiſſet & emiſiſſet. Nam virus iſtud maledicentiæ nefariæ non nocet profectò Philippo Melanchthoni, cum ſibi autores hujus ipſis, non illi, fœdiſſimas notas inurant ignominiæ & infamiæ, quas nulla unquam dies eluere poterit, quæque hære-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

hærebunt in ipſorum memoria, ſi qua forte ad poſteritatem propagabitur, perpetuò. Quos vel debitæ & ſalutari in pœnitendo perturbationi, vel ultricibus ſcelerum pœnis relinquentes, ita pergamus & id agamus quod inſtituimus, & tuæ quidem Illuſtriſſime Princeps Clementiſſimæ pietati & ſapientiæ, ut ſpero inprimis, ſed & aliis compluribus gratam acceptamque futuram narrationem & quaſi hiſtoriam exponamus, commemorantes ea, quæ de Philippi Melanchthonis, patria, parentibus, genere, educatione, vita moribus, morte, partim ipſi nos præſentes cognovimus, partim exploravimus, & certo veroque indicio comperimus. Quibus ſi quædam aſpergerentur cum negotiorum tum perſonarum mentiones huc pertinentes, vel non abhorrentes certè ab inſtituto opuſculo, neque hoc reprehenſum, ac potius ſententia bonorum & non inhumanorum omnium probatum iri, ſumus arbitrati.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

VITA PHILIPPI MELANCH-THONIS.

PHILIPPUS MELANCHTHON natus eſt in oppido nomine Bretta, qua parte territorium Palatinatus Rheni attingit fines agri Wirtenbergenſis, Solem Orientem verſus, fitque illac iter à proficiſcentibus ex Italia Galliaque in loca Germaniæ, quæ quoniam ad Oceanum ſita ſunt quaſi declivia, appellari ſolent Inferiora. Non eſt oppidum illud vel ambitu amplum, vel extructionibus magnificum, vel exquiſitis operibus munitum, ſed ſitu peramœnum, & pro captu Getmanorum ſatis bené atque ſplendidè ædificatum, & tam firmum,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

ut bello Bavarico gravem Ducis Wirtenbergenſis oppugnationem ſuſtinuerit, & virtute præſidii defenſum ſit, neque in poteſtatem hoſtium venerit. Quinetiam eo tumultu quo plebs ruſtica atque urbana adverſus dominos ſuos arma cœpit, cum ſeditioſi ſcirent, undique multa in oppidum illud deportata convectaque eſſe, potiendi ipſo cupiditate nihil non conati aggreſſique ſunt. Sed etiam tunc, tametſi ingens multitudo oppugnantium, neque propinqua auxilii ſpes ulla eſſet, cum ſumma incolarum laude & oppidum Principi & bona dominis fuere conſervata. Civium opes ſunt mediocres, & quæ parantur cum agricultura, tum rebus negociiſque inter ſe aut cum vicinis contrahendis, non commerciis externis & ingentibus lucris quæſtibuſque ſingularibus faciendis. Incolæ incredibili humanitate præditi, & moribus ingeniiſque ſunt politis ac bonis. Migraverat eò pater Philippi Georgius ductâ uxore, laudati & honorati illic viri Johannis Reuteri, qui & præfecturæ oppidi munere aliquot annis functus eſt, filiâ Barbarâ. Fuit autem Georgii pater Nicolaus, qui Eytelbergæ ſub arce domicilium habuit, & cujus ad vicinum ſacellum ibidem monumentum ſepulcri nunc etiam viſitur. Ipſe Georgius & probitate, integritate, taciturnitateque & fide, etiam prudentiâ atque ſoler-

lertiâ, & quod admirabili artificio opera armorum elaborare ſciret, quibus & defenderentur contra vim adverſariorum in conflictu, & inſtruerentur ad hos percellendum ſternendumque qui manum ſive in acie cum hoſtibus, ſeu in ludis equeſtribus, cum ſuis (quæ exercitationes tum in aulis Principum ſtudioſiſſimè frequentabantur) conſerere vellent: Harum igitur artium ille peritus, & iis virtutibus quas commemoravimus ornatus, in noticiam pervenit maximorum & potentiſſimorum Principum, iiſque carus fuit, in quibus nominaſſe ſatis ſit & Regem optimum & bollatorem Invictiſſimum Divum Maximilianum Imperatoris Friderichi filium. Quem Georgius aliquando cum glorioſo provocatore Italo, cui nomen Claudio Bataro, certamine ſingulari congreſſurum ita inſtruxit, & ſic arma ipſius machinando paravit, ut fortiſſimo Viro Maximiliano victoria certa facilè etiam & celeriter contingeret. Claudius enim non diu repugnans, cum, quantò omnibus rebus eſſet inferior ſentiens, ad pedes Maximiliani ſe adjeciſſet, ita in poteſtatem ejus ſe tradidit. Sed paulò poſt orto penitioſo bello inter Palatinos & Bavaros cognatos Principes, cum Georgius patriæ ſuæ Principi Philippo operam officiumque quod debebat, fideliter præſtaret, inprimis machinarum tormento-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

rumque ratione adminiſtranda, miſſus cum quibuſdam Monhemium, in morbum incidit inſanabilem, Etſi Princeps in curando eo ſummum ſtudium diligentiamque adhibuit, credebaturque puteo, unde aqua ad cotidianos uſus haurienda fuerat, veneno infecto, malum hoc illis accidiſſe. Sanè qui cum eo advenerant intra vertentem annum omnes mortui fuere, Georgii vita remediis & exquiſita curatione ad annum quartum producta. Deceſſitque tandem & ille cum ante die XI. ſocerum amiſiſſet, & ipſe totum quadriennium vixiſſet perimbecillis. Cæteram autem vitam ſine querela omnium & cum laude plurimorum, inprimis religionis amans, & profana omnia dicta ac facta fugiens, & neque ſeriò neque joco verbis rebuſque deſignans quicquam, quod vel minimam impietatis ſpeciem haberet, aut propter levitatem eſſet vituperandum, vel etiam à gravitate veritateque recederet. Ante omnia falſitatem mendaciaque & fraudes averſatus fuit, multa etiam pietatis ſtudio & amore obſervans, quæ indicanda non putavimus, quod aliquorum opinione ſuperſtitioſa videri poſſent. Tunc Philippus habuit annos XI. quem ſuſceptum ex filia cum fratre uno Georgio minore annis non prorſus quatuor, & ſororibus tribus, avus voluerat tam ipſum quàm fratrem apud ſe

edu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

educari. Mater vidua manſit annis totis XII. poſtea cum Philippum duxiſſe uxorem audiiſſet, non ſine quadam offenſiuncula nupſit iterum viro honeſtiſſimo civi Brettano. Fœmina fuit illa valde prudens atque pia, quam & nos vidimus in patriam proficiſcentis Philippi comites anno Chriſti, M. D. XXIV. & eam, quam diximus, eſſe perſpeximus. Cum in ludum publicum mitterentur pueri illi fratres unà cum avunculo & ipſo puero, cæpit tum lues fœda paſſim homines in Germania primum invadere, & miſerum in modum non ſolum excruciando, ſed mutilando & membra depaſcendo affligere, quam Hiſpanicam nonnulli, plerique Gallicam nominabant. Quo malo cum Magiſtrum ludi avus puerorum laborare reſciviſſet, contagionem metuens, nepotes cum filio domi apud ſe retinendos duxit, ubi matura ætate juvenis operâ primis literarum elementis curavit erudiendos. Nomen illius fuit Johannes Hungarus, quem gravem annis vidimus Phorcæ, & audivimus præclarè concionantem de filio Dei Domino noſtro Jeſu Chriſto, & puram Evangelii doctrinam explicantem Principibus & populo frequenti, virum optimum atque integerrimum: Eminuit autem ſtatim in Philippo præſtantia ingenii, quod & celeriter perciperet atque comprehenderet

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

quæ tradebantur, & fideliter meminiſſet, & liquidò exponere illa ſciret. Utque fit in generoſis animis, in puerili tum etiam ætate admodum quieſcere non poterat, ſed quærebat ubique aliquem cum quo de auditis diſputaret. Ea erant nimirum præcepta artis Grammaticæ & initia ſermonis Latini. Itaque & circuire & veſtigare advenas Scholaſticos qui tum peregrinari conſueverant, & maximè gaudere ſi qui adultiores offerrentur, quos ſæpe animadverſum fuit cum multorum admiratione & pudore eorum à puero Philippo mirificè exagitari. Itaque omnes de indole tali bonam ſpem conceperunt, & paulò poſt mortuo tam avo quam patre, paucorum ut diximus dierum intervallo, matris propinquorumque conſilium ac voluntas in ſtudiis piis & honeſtis educandi filium inſtitutum avi perſecuta eſt. Quanquam autem docilitas in Philippo tanta, in nullo altero oſtenderetur, & ſimul acris animi & mentis ſagacis præclariſſima ſigna perſpicuè cernerentur, & vis ingenii ingens tunc adeo appareret, nihilo tamen minus ſumma elucebat ſuavitas, quâ omnium facilè favorem ſibi ille conciliabat, & declarabatur futurum, ut vehementior natura ipſus non ad auſteram neque triſtem ſeveritatem deferretur, ſed ad gravitatem lenitate comitateque conditam evaderet:

id

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

id quod eventus approbavit. Nam ferventior incitatiorque in eo animus immitis aut ſævus non fuit, cumque eſſet ad iracundiam pronior, nihil tamen fecit unquam commotus, quod inſignem haberet deformitatem, aut omnino magnopere culpandum eſſet. Pronunciatio nonnihil balbutiens non modò tanquam prava colloquentibus moleſta & injucunda non fuit, ſed puerilem loquacitatem viſa etiã eſt decere: quod vitiũ tamen procedẽte ætate attentione & cura ſic emendavit, ut vix tenuiſſima illius veſtigia, verba præſertim eo accuratè faciente, apparerent atque deprehenderentur. Illis temporibus literarum ludus Phorcenſis celebrari præ cæteris, cujus Magiſter eſſet Georg. Similerus patria Bimpinenſis, qui habebatur & erat pro illius ætatis captu, doctus & eruditus inprimis. Jam enim plurimis in locis melius quàm dudum pueritia inſtitui & doctrina in ſcholis uſurpari politior, quod & bonorum autorum ſcripta in manus ſumerentur, & elementa quoq; linguæ Græcæ alicubi proponerentur ad diſcendum, cum ſeniorum admiratione maxima, & ardentiſſima cupiditate juniorum, cujus utriuſque tum non tam judicium quam novitas cauſa fuit. Similerus, qui poſtea ex primario Grammatico eximius Juriſconſultus factus eſt, initio hanc doctrinam non vulgandam aliquantiſper arbitraba-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

batur. Itaque Græcarum literarum ſcholam explicabat aliquot diſcipulis ſuis privatim, quibus dabat hanc operam peculiarem, ut quos ſummopere diligeret. In omnibus autem Philippus Melanchthon ita proficere & eas facere progreſſiones, & ita ſe erga omnes communicatione eorum, quæ ipſe percepiſſet & teneret, gerere, ut nemo non eum & laudaret & amaret. Habebat ſocios ſtudii fratrem Georgium & Johannem avunculum, quorum Georgius in hoc curſu non permanſit, & in patria præcipuos honores civitatis ſuæ conſecutus eſt & geſſit. Quæ, cum hæc ſcribere inſtituiſſemus, ipſius maximè conſilio opeque nitebatur, fungentis annis multis præfecturæ munere; Johannes Spirenſi collegio ad S. Crucem præfuit, quem ibi & nos aliquando vidimus, virum dignitate & humanitate excellentem. Vivebant hi apud ſororem Iohannis Reuchlini, quod quadam cognationis neceſſitudine familiæ illæ conjungerentur. Eveniebatque ſæpe ut Reuchlinus patriam & ſuos viſeret, qui in Gubernatione terræ Wirtenbergenſis tum unà cum aliis paucis autoritatem ſummam atque graviſſimam obtinebat. Solebat igitur in puerorum ſtudia ille inquirere, & de iis, quæ ſciret tradi eis in ludo, percontari. Longè autem Philippo omnibus reſponſionibus præcellente, Reuchlinus indolem

dolem pueri exoſculatus, & ſpe ſingulari de illo concepta, libellos quoſdam ei donavit, inter quos plenior præceptorum Grammaticæ Græcæ tractatus & liber fuit, comprehendens interpretationem Latinam præcipuorum Græcorum Vocabulorum, quæ opera Lexica vocant. Hac copia inſtrumenti auctus Philippus, ipſe ſeſe indies magis magiſque incitare, & utriuſque ſermonis Græci Latinique uberiorem comparare facultatem, neque ſcribere tantum aliquid ſoluta oratione, ſed tentare etiam verſuum compoſitionem. Et oblatis aliquando factis à ſe quibuſdam Reuchlino, per jocum donatus ab hoc fuit pileolo puniceo, quo inſigni, ut fert conſuetudo, Reuchlinus fuerat decoratus, cum titulus ei Doctoris decerneretur. Philippus verò lætus dono, & veluti generoſus equus ornatu gaudens, prioribus ſemper aliquid adjicere, & cognitionem partam cumulare. Tunc & æqualibus ſuis ſcriptum quoddam ludicrum Reuchlini inſtar Comœdiæ illis diebus editum, ediſcendum diſtribuit, & ſuas cuique partes aſſignavit, ut coram Reuchlino ad ſe reverſo fabula ea ageretur. Quod etiam factum eſt cum ſumma ipſius voluptate atque læticiâ. Quando & Philippi nomen, quod haberet ille familiæ ſignificans ſolum nigrum Germanico ſono, in Græcum Me-

lanchthonis mutavit, ſicut ipſe à fumo deminutum ſuum, ita ab Hermolao Barbaro aliquando in Italia converſum, Capnionis eſſe voluerat. Hunc conatum mutandi nomina familiarum, memini audire doctos & præſtantes dignitate viros, qui reprehenderent, quod iſto pacto familiarum noticia quaſi obteri videretur. Sed ſunt omnino quædam ita aſpera & veluti horrida, ut lingua Græca Latinave exprimi neque poſſint neque debeant, quæ ſi literis quibuſdam vel adjectis vel detractis quaſi dolare, ut leviora fiant, aliquis velit, quemadmodum de barbaris omnibus fere fecerunt veteres, nihilo ille minus appellationem obſcuram & ſuis ignotam hoc modo redditurus ſit, quod à mutatione illa interpretationis nihil jam differet. Sed de his nunc diſputare alienum fuerit. Phorcæ (quam Latinis verbis contractis Portam Herciniæ eſſe eruditi volunt) Philippus pene annis duobus manſit. Et inde ad pleniorem ingenii cultum & quaſi mercatum doctrinæ uberiorem curâ matris ac propinquorum miſſus eſt Eytelbergam in patriam avitam, ubi & ſedes Principum & celebris Academia eſſet. In qua doctiſſimorum virorum in omni genere diſciplinarum copia florente, Philippus jam ætate ephebus ſtatim eam de ſe opinionem commovit, ut aliis quoque docendis idoneus habere-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

beretur. Ibique tum illi & exercendi ſtilum ſcribendique rationem ſuo exemplo ſuſcitare, & ſtudio induſtriaque admirabili cum ſibi favorem caritatemque omnium ordinum atque homiuum conciliare, tum animos æqualium ad bonas literas arteſque majore aſſiduitate & diligentia colendas impellere. Vixit Philippus Eytelbergæ apud clariſſimum illo loco & tempore virum D. Pallantem, cujus ſapientiam virtutemque & excellentem humanitatem atque beneficentiam, cum perquam honorifica mentione ejus, quotieſcunque hæc incidiſſet, verboſè ſolebat prædicare, & ita ut facilè appareret, memoriâ ipſum conſuetudinis iſtius admodum delectari. Hujus viri prudentiſſimi conſiliis aula multis annis feliciter uſa, & ope Academia ſuſtentata, ornata, aucta eſt. Qui obiit mortem Anno Chriſti M. D. XII. XVI. Calend. Sextil. ſepultus Eytelbergæ in urbis primario templo, cum elogiis Epitaphiorum utriuſque linguæ verſibus perſcriptorum, ex quibus Latinum diſtichum hoc inſerendum putavimus:

Conſilio pollens, largus rerum, ore diſerto
Doctor erat Pallas, hac tumulatus humo.

Dedit Philippus Melanchthon ibidem illis temporibus operam inſtituendis duobus filiis Comitis Ludovici Leoniſtenii generoſæ proſapiæ & indolis pueris, & familiariter

uſus eſt Petro Sturmio Argentoratenſi Iacobi fratre nobilitate generis, virtute & ſapientia clari, religioſæque pietatis amantiſſimi, Bimphelingi, quemadmodnm accepimus diſcipulo. Eytelbergæ etiam Philippus quaſi tirocinium quoddam depoſuit ſcholaſticum, & Baccularrius eſt factus. Quo nomine honorum in Academiis initia appellantur, natus annos fermè XIV. Cum autem animi in diſcendo impetus & honeſta ambitio inſtigaret eum, qui modo exceſſiſſet ex Ephebis, ut altius honoribus ſcholaſticis aſcendendum putaret, & ad majorem dignitatis gradum contendendum, adverſata tum voluntati ipſius ſententia fuit præcipuorum quorundam, quod ætati iſti tribuendum tantum eſſe negarent. Quo impedimento curſui cogitato, moraque illata offenſus, & quod tentationes febriles crebrò ſentiret, locum & propoſito ſuo & valetudini adverſum relinquere ſtatuit. Ea tempeſtate Tubingenſis Academiæ in Wirtempergenſi regione (quam Charitinorum vetere nomine fuiſſe conjectura eſt) fama fieri indies major atque melior. Quæ optimi & illuſtriſſimi Principis Eberhardi cognomento Probi & Barbati, paterna cura præclariſſimè fundata, & collectis viris doctrina varia præſtantiſſimis, condita fuerat ante annos triginta ſex. De hoc Principe, cum eam rem

ageret, & Academiam Tubingæ collocare vellet, accepimus id quod & memorabile & non adhorrens ab hac narratione, duximus referendum. Eſt ſanè Academiæ inſtitutio res magna & magnifacienda, ſed ſuperiorum tamen temporum de his exiſtimatio multò optima & præclariſſima fuit. Interrogatus igitur tum à quodam externo Princeps Eberhardus, cujus opera in eo quod perfici volebat, uti cogeretur; quidnam regionis & terræ haberet, quod tanto ornamento dignum eſſe judicaret? reſpondiſſe fertur: Cætera omnia eſſe mediocria, vel etiam infra mediocritatem, uno autem commodo atque fructu ſuæ regionis ſe merito gloriari; quod, in quamcunque partem illius ſolus fortè ipſe delatus, ſi acquieſcere liberet, tutò & cum omni ſecuritate in cujusvis ex ſuis, qui obviam factus eſſet, ſinum deponere caput & ſomnum capere poſſet. Idem audivi aliquando eundem dixiſſe in Principum quodam conſeſſu, cum alius alia ſuæ terræ bona extolleret narrando. Erant Tubingæ tunc & Theologi, ut illis temporibus, eximii. Erant Juriſconſulti, quorum nunc etiam nomina illuſtria & opera laudabilia in ore & manibus ſunt eorum, qui hæc ſtudia tractant. Humaniorum autem ſtudiorum & Philoſophiæ Profeſſores eos ſemper habuiſſe Tubingam conſtat, quorum erudi-
tio-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

tionem & ſcientiam totam Germaniam excoluiſſe ſcimus. Ex quibus tunc, cum eò Philippus venit, viventes & operam navantes docendo, Johannem Stofelerum & Franciſcum Stadianum, quem & coluit & dilexit Philippus inprimis, & Henricum Bebelium, quem mortuum verſibus Epitaphiis Græcis Philippus ornavit, & Johannem Braſſicanum nominaſſe in præſentia ſatis habuimus. Cum autem natura atque voluntas Philippum ad commercium cum Muſis, id eſt bonis literis & erudita doctrina, incitaret, tanta tamen fuit in eo vis ingenii & ardor diſcendi, ut nullarum rerum cognitionem non attingendam atque comprehendendam putaret. Itaque & Theologos & Juriſconſultos & Medicos audire, & libros omnium profeſſionum illarum inſpicere, & undique quandam ſcientiæ quaſi poſſeſſionem occupare, & non tam laudem venari, quam uſum ſibi fructumque cognitionis acquirere. Ad Theologiæ tamen ſtudium maximè propenſa eſſe cupiditas illius, quod religioſæ pietatis amore flagraret, ſententiâ hac confirmatâ in puero paterna maternaque educatione atque diſciplina. Theologiæ tum materia non ſacræ literæ & ſcripturæ divinæ erant, ſed quædã obſcuræ & ſpinoſæ intricatæque quæſtiones, quarum nugatoria ſubtilitate exercebantur & defati-

gabant

abantur ingenia. Philippus autem Me-
nchthon factus bonarum artium Magiſter
primus, declaratis tum ſimul XI. renun-
iatus, cum illo etiam in genere tenui & aſ-
ero nulli non modo qui pari ætate eſſet, ſed
x provectioribus quoque atque adeo ſeneſ-
entibus, cederet, veritatem tamen quære-
e & amplecti inprimis, & politiori doctri-
æ operam dare. Animadvertebatur li-
rum habere in manibus in templo & inter
perationem ſacrorum. Cum grandior qui-
uſdam ille videretur iis, quibus preces de-
criptæ continentur, quique more in tem-
lis uſurpantur, malevoli quidam rumuſcu-
os ſparſerunt, legere Philippum neſcio
uæ ſcripta tempori & loco illi non con-
enientia. At ipſe nactus fuerat Sacrorum
Bibliorum codicem, tractabili forma char-
is minutioribus paulò ante primùm à Jo-
anne Frobenio Baſileæ impreſſum, quibus
egendis quam tunc adeo cœpit, eam con-
tantiſſimè dare operam in tota ſua vita per-
ſeveravit, & talem librum ad omnes conven-
us publicos poſtea detulit, ſecumque ſemper
abuit. Cumque aſſcriberētur ab eo in char-
is paſſim utiles & præclaræ ſententiæ vete-
rum, quæ ei illorum ſcripta legenti potiſſi-
mum arriſiſſent, & nonnullis in locis explica-
tiones quædam, quibus contigerat libros
ſtos videre, ab his copia ipſorum maxima
cupi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

cupiditate expetebatur. Itaque cum eſſet Philippus natura liberaliſſimus & ad gratificandum cunctis quibus poſſet rebus proclivis, ſæpe ablatos iſtos ſuos & donatos aliquibus libros comparatis aliis mutavit. Sed hæc poſtea acciderunt. Illis temporibus vir prudentia & Juris publici ſcientia celebris colligere cæperat hiſtorias, & exponere tempora rerum memorabilium geſtarum ab origine prima mundi; ei nomen fecerant Naucleri, quod in familiæ nomine Germanici Nautæ ſignificatio eſſet, qui ſunt vergæ. Librum autem hunc exprimendum ſuſceperat Thomas Anshelmus, qui Typographicam officinam habebat Tubingæ. A quo perfectum fuit, ut & illius ſcripti & aliorum, quæ à ſe ederentur, curam reſpectumque Philippus ſuſciperet, quo prodirent correctiora. Is tunc & in hoc opere Naucleri partim diſponendi, partim augendo, partim etiam retexendo id præſtitit, ut lectio libri iſtius à plurimis expeteretur & fructu voluptateque non careret. Iiſdem fermè annis, quibus Philippus Melanchthon Tubingæ manſit, numero VI. luctatus eſt Johannes Capnion cum monachis, à quibus propter ſententiam dictam de libris Hebraicis graviſſimè vexabatur. Ea erat familia Dominici, & Colonienſes quidam Theologorum titulo ſuperbientes, qui in Capnionem ſe

planè

ſanè hoſtiliter inferebant. Judicium fiebat Romæ, & Capnio cum cauſam facilè defenderet, adverſariorum tamen opibus & potentia admodum premebatur: tametſi illi neque patroni viri ſummi deeſſent, & ſtudia omnium, qui amabant aut ſaltem videri volebant amare eruditam doctrinam, præſtarentur tam prolixè vel effuſè etiam, ut alacritate eum iſta offenſum fuiſſe conſtet. Qui ipſe vir optimus, quamvis cuperet innocentiam ſuam tutam eſſe, & intelligi quam atrox ſibi fieret injuria, ſic tamen optabat vim à ſe depelli, ne læderentur ulli, utque inimici non vel maximè meritis conviciis, ſed veritatis ſimplice oratione refutarentur. Ingrata etiam erat prudentiæ & gravitati illius ſeneſcentis, juvenilis levitatis exultatio, & hanc non tam facto quam exemplo nocere poſſe perſpiciebat. Sed nihilominus, qui, cum maximè faverent & quàm optimè cuperent Capnioni, multò pejus oderant importunitatem eorum, quos Capnionis everſionem prætendere animadverteretur, oppreſſioni naſcentis doctrinæ eruditæ univerſæ (hanc enim quòd ipſi penitus ignorarent metuentes exiſtimationi ſuæ, exoriri & convaleſcere iniquiſſimis animis patiebantur & ægerrimè ferebant.) His igitur infeſti illi ſtudioſi politioris doctrinæ, cauſam Capnionis ſuam ducere, & illius adverſarios omni gene-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

genere ſcriptorum infamare, tam deriden-tes & eludentes futilitatem, quàm inſectan-tes & increpantes improbitatem. Inter quos Princeps Ulrichus, gente Huttenus patria Francus, ordine Eques, ingenio acer-rimo & animo confidentiſſimo, literis per-quam eruditus, & litigantes monachos cum Capnione variè exagitavit, & illam factio-nem tum quidem vehementiſſimis ſcriptis, ſed aliquanto poſt armis quoque expeditis, adortus eſt. Hujus eſt carmen triumphale victoriæ Reuchlini cum pictura etiam in il-lius conſpirationis gregem contumelioſa, ubi unco trahitur quidam, qui cum Judæus a-liquando fuiſſet, ſuam operam in Capnione lædendo atque evertendo, conductam illam quidem magna, ut credebatur, pecunia, dediſ-ſet. Sed de Capnione extat narratio Philip-pi Melanchthonis, quam curavit quodam in conventu ſcholaſtico Witrebergæ, ut ſole-bat, recitandam. Unde ſi quis de Capnione plura cognoſcere cupit, petere ea poterit. Nam mihi hoc ſcriptum etſi non alienis; verboſis tamen & longis hujuſmodi expoſi-tionibus complere non libuit. Capnioni igi-tur tum rebus & dubiis & valde difficilibus ac moleſtis, aſſiduè & fideliter præſtò fuit Philippus Melanchthon, deſcribendo po-tiſſimùm ea quibus defenſio cauſæ contine-batur, & quæ ad judicium mittenda erant,

&c.

quicquid omnino ad Capnionis innocen-
am declarandam & conſervandam ſalutem
ignitatemque (quæ petebatur utraque)
ertineret, omnibus modis adjuvando. Ne-
ue Philippus ad Capnionem modo Stug-
ardiam, ubi hic habitabat, crebrò accede-
e, ſed Capnio quoque ipſe ſæpe venire Tu-
ingam ad Philippum, & cum eò in ſcho-
ſtico contubernio verſari atque paſci, &
ucundiſſimè poſt alios neceſſarios & ad ſe
ertinentes ſermones, de communibus ſtu-
iis & liberali inſtitutione confabulari. Etſi
nim Capnio non fuit literis elegantioribus
enitus excultus, & doctiſſimum tamen
irum & liberalium diſciplinarum cupidiſſi-
num fuiſſe eum conſtat. Hebraicæ autem
inguæ peritiſſimum. Cujus prorſus ſenem
octrinam ipſum profiteri neque puduit ne-
ue piguit.

*Hæc tempora intuenti & negocia conſideranti
is mihi quædam invicta fatorum ob oculos verſa-
a eſt; id eſt: Quid eveniat divini judicii ſenten-
iâ jam latâ, de rebus hominibuſque in hac vita?
Tunc enim & illas præcipites ferri, & horum
mnes rationes, cunctaque conſilia conturbari,
& convertere in contrarium, licet videre. Quò
utem progreſſa fuerit quorundam inſolentia at-
que importunitas prætendentium ſanctitatem at-
que obſervationem religionis, neminem fugit, cum
amen re jampridem penitus amiſſa, ſpecies quo-*

que

que evaneſceret, vel etiam mutata ab illa gravitate & ſeveritate cum majore indies deformitate & contaminatior appareret. Cum autem deberent ii, quorum tunc res agebatur maximè, & pericula impendentia providendo cavere, & cauſas illorum attendendo avertere, tanta fuit cæcitas, ut & has ruendo impellerent, & illa ultro commoverent atque accerſerent. Non enim ipſi vitia ſua, quæ neque occulta amplius eſſent, neque omnino tegi poſſent, corrigere conati, ſed de his dimicare etiam, & pravitatem turpitudine cumulare non ſunt veriti. Habebant autem perſuaſum, tantas eſſe vires eamque potentiam ſuam, ut everti aut percelli labefactarique nulla impreſsione nulloque impetu poſſent. In quo opinio eos ſua adeo eſt fruſtrata, ut leviſsima aggreſſione illa tanta moles ſtatim ſic concuſſa ſit, ut poſtea non magnopere aliis machinis ad convellendum opus eſſet, ſed ipſa, cum ſemel ruere cæpiſſet, per ſe prolaberetur atque concideret. Quid enim magis contemptum & nihil haberi, exoriente bonarum literarum & artium ſtudio, & liberalium ingeniorum facultate? Quam parum in iſtis momenti & ponderis pleriſque viſum? Nedum metuerent aliqui ab his detrimentum aut damnum confirmatæ barbariæ. Neglecta igitur vel potius deſpecta parva & puerilia hæc, in elatione animorum & ſuperbia immenſa, ruinis, quæ & factæ ſunt, & nunc etiam impendent, occaſionem dederunt. Quæ illi, cum & cupidè admittere & libenter excipere, & ſtudioſè am-

mplecti oportuiſſet, repudiarunt inſolenter, & bjecerunt faſtidioſè, & contumeliis omnibus in-ectati fuerunt. Nunc igitur meritas pœnas dant on ſtulticiæ, ſed veſaniæ ſuæ, &, ſi perrexerint rgere propoſitum, exitio ſuo perniciem Reipub. identur eſſe implicaturi. De quibus quem non ocent ea, quæ accidiſſe conſtat, is non moveretur nea certè diſputatione. His igitur omiſſis inſtitu-am expoſitionem proſequemur.

Erant tum ſtudia Philoſophiæ, qua Theo-ogiæ involvebatur, ſciſſa in duas præcipuè artes. Quarum una veluti Platonicam le Idæis ſeu formis abſtractis ſeparatiſque ıbiis, quorum moles corporum ſenſibus ſub-iceretur, ſententiam tuebatur. Hæc de eo quod generalis cogitatio comprehendit, ut hominem, animantem, pulcritudinem, etiam ſpondam atque menſulam, quia natu-a & res ſingularis conſtituitur, *Reales* iſti ſunt nominati. Altera pars Ariſtotelem ma-gis ſequens, ſpeciem iſtam de iis, quæ ſuam naturam ipſa haberent, univerſis colligi do-cens, & concipi intelligendo notionem hanc ex ſingulis quibuſdam exiſtentem atque contractam, neque naturas eſſe has per ſe ipſas priores ſingulis, neque re ſed nomine tantum conſiſtere: *Nominales* appellati fue-re, & *Moderni*. Habuitque utrumque quaſi agmen ſuos ductores & autores quorum ſectam ſequi placuerat. Atque non ſolum

con-

contentiones & jurgia inter diſſentiente[s] ſed dimicationes etiam ac pugnæ commiſſ[æ] fuerunt, interdum concertationibus no[n] tantum pertinacibus verborum, ſed ma[-] nuum quoque violentis. Hæc diſſidia & Tu[-] bingenſem Academiam invaſerant, contu[-] bernio bonarum artium & Philoſophiæ ſtu[-] diis deſtinato, in duo quaſi caſtella diviſo[:] ex quibus de opinione ſua factiones illæ a[-] cerrimè præliantes, inimicitias graves exer[-] cebant. Philippus qui certam docendi diſſe[-] rendique rationem probaret, & Ariſtotelic[a] in hoc genere primas tenere intelligeret[:] magnificas & ſplendidas & amplas altera[s] diſputationes non amabat. Quamvis autem in verborum contentionibus ſuam ſenten[-] tiam ita aſſereret, ut adverſantes facilè refel[-] leret, id tamen eximia humanitate & parat[a] omnibus, qui uti vellent, opera perfecit, u[t] ſua antotitate inter ſectas illas odia reſtingue[-] rentur, & quamvis ſtudia diſcreparent, volun[-] tatum tamen maneret conjunctio. Aliis e[-] tiam officiis plurimis contubernium inter[-] dum rebus difficilibus fulcivit, & ſuſtentavi[t] conſilio opeque ſua. Nam curatio in eo[s] conſuetudine Academiæ ejus quoque fuit[,] qui & optimarum artium diſciplinarumqu[e] eſſet Magiſter, publicæ doctrinæ munu[s] generet. Poſtquam annos ſex confecit Tu[-] bingæ diſcendo & docendo cum magn[a]

laude

ude omnium, conventus fuit Imperij Ro-
nani Auguſtæ Vindelicorum, quem egit
Maximilianus Imperator poſtremum, An-
o Chriſti M. D. XVIII. Nam proximè
cuti anni initio ex hac ille vita migravit.
Ad hunc conventum venit & Dux Saxo-
um Fridérichus unus ex Septemviris, penes
uos eſt deligendi Imperatorem Rom. po-
ſtas. Acceſſit & *Martinus Lutherus*, qui
eptias & ludibria in doctrina Eccleſiaſtica
um exitioſa impietate conjuncta notaſſet
reprehendiſſet, de quæſtu quodam redi-
endi veniam factorum faciendorumque;
hanc mortuis quoque conciliandi, quas
ocarunt *Indulgentias*. Non enim tolerable
uibuſdam videbatur, auſum eſſe liberam
iquem vocem emittere, & quæ egiſſent ii,
quorum manu arbitrium eſſe ſtatuebatur
rum divinarum & humarum omnium, im-
robare. Voluerat autem Dux Fridérichus
dem eſſe Academiæ (ſic enim uſitatum
t nominari congregationes profitentium
octrinam & ſtudium optimarum diſcipli-
arum atque artium) in oppido ad fluvium
Albim ſito, cui nomen à colore albo *Wite-
rga*, etſi non ignoro à Wittechindo quoſ-
am nomen illud deducere, quod fuit for-
iſſimi & potentiſſimi Principis in ea gente,
qui diuitiſſimè vim & arma Francorum,
ppugnante Saxonas Carolo Magno,
ſuſti-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

ſuſtinuit. Oppidum hoc caput eſt regionis ejus quam propriam & peculiarem poſſidet, gerens perſonam Septemviri in Saxonia creandis Imperatoribus Romanis. Atque fundata Academia confirmataque autoritate ante annos circiter XVI. Princeps Fredericus nullam curam tunc non ſuſcepit, qua auctior ornatiorque illa fieret. Itaque fama Philippi Melanchthonis nomen celebrante ad ipſum quoque delata, agi juſſit cum Capnione de conducenda opera doctrinæ Philippi, & ſuæ Academiæ recenti adjungenda. Et de eadem re literas ad Capnionem diligenter ſcriptas miſit, in quibus inter alia honorificam mentionem fecit de patre Melanchthonis tanquam familiariter noto. Fuit igiter Capnio autor Philippo, ut conditione, quæ offerebatur, uteretur; animadvertens hanc prioris loci mutationem, exiſtimationem ipſius meliorem eſſe reddituram. Extat inter alia, Capnionis epiſtola de hac ipſa migratione & itinere iſto ad Philippum, nuper à me edita. Ita igitur ille Tubinga diſcedens in Saxoniam, multis ibi cum deſiderium tum memoriam præclaram ſui reliquit, ex quorum numero Similerus teſtimonio ſplendido ornaſſe eum perhibetur, in quo & hoc eſſet: Non intelligi neque æſtimari ac perpendi quantum Academiæ decus & commodum decede-
ret

ret. Tranſiit eques eo itinere Norimbergam, ubi cum præſtantiſſimo dignitate & ſapientia viro atque etiam doctrina perculto inprimis Wilibaldo Picamero noticiam amicitiamq; junxit. Tranſiit & Lipſiam, ibiq; vidit primùm Petrum Moſellanum Richardi Croci docendis literis Græcis ſucceſſorem, quorum uterq; deinde alterum mirificè dilexit & coluit. Pervenit tum in amicitiam ipſius & Andreas Fraucus Camicianus, juvenis illis temporibus doctrinæ eruditione celebris, qui dignitatem poſtea & honores præcipuos eſt conſecutus. Solebat narnare Philippus, quid accidiſſet Lipſiæ in convivio, quo hoſpitem eum Collegium primarium Academiæ illius honoris cauſa acceperat. Cum enim cibi crebro inferrentur, & quoties hi apponerentur, unus quiſpiam meditata oratione ad ipſum verborum aliquid faceret, animadverſa re Philippus, poſtquam ſemel atque iterum reſpondiſſet, tandem, obſecro vos, inquit, viri Clariſſimi, patiamini me auditis orationibus cunctis ita denique ſemel reſpondere. Nam re improviſa non acceſſi ad toties dicendum neceſſaria varietate inſtructus. Atque ita ajebat tum pompam eam ſupervacaneæ compellationis deinde adhiberi deſiiſſe. Cum Witebergam veniſſet, celeriter conſecutus eſt favorem & admirationem omnium, & Aca-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

demia illa mirabiliter cœpit tunc celebrari & frequentari. Vera autem ratione & tractatione illuſtri doctrinæ omnibus muneribus fungebatur: Et Græcas literas quarum cognitionem paulò ante Ricardus Crocus Lipſius profitendo plurimorum ſtudia concitaverat, qui jam reverſus in patriam, hoc opus doctrinæ reliquerat inchoatum: Has igitur Philippus Melanchthon cum exquiſitius docendo cum certius tradendo, tum etiam ſcripta veterum autorum hujus linguæ uberius enarrando, & ſingularem expectationem de ſe concitavit, & undique allexit auditores atque diſcipulos, cum haberet annos integros XXI. & ageret XXII. Uſus ego ſum Croco præceptore Lipſiæ puer, pene triennio, eique me, ſi qua facultas mihi harum literarum contigit, tam initium quam progreſſum referre acceptum debere confiteor. In Grammatica ſane doctrina, quod eſt eruditionis omnis in quocunque ſermone fundamentum, Crocus excellebat. Ad quod autem vitæ genus & quæ ſtudia poſtea ſe contulerit, non eſt mihi compertum. Quamvis autem Petrus Moſellanus Lipſiæ & ipſe excitaret plurimorum ſtudia, & eruditæ doctrinæ fama ſuum nomen & Lipſicam Academiam illuſtraret: fuit tamen Philippi opera multo in docendo ſpecioſior, qui à prima pueritia naturæ & voluntatis inſtinctu

bona

bonarum literarum & artium ſtudia ſecutus, nihil tum etiam aliud curaret aut ſpectaret, quàm iſtius curriculi laudem, in inſtituti atque propoſiti incredibili conſtantia. Unde eum non ſpes majoris dignitatis, non opulentiæ cupiditas, non denique cujuſdam mediocris ſaltem, quod plurimis eſt moleſtum, exiſtimationis deſiderium dimovit, ſed in eo ſpacio quod ſemel ingreſſus fuerat, perpetuò ſine ulla declinatione perſeveravit. Etſi autem Illuſtriſſimi & verè optimi Principi Friderichi voluntate & juſſu, accerſiti erant & venerant Wittenbergam in omni genere doctrinæ excellentes viri, nondum tamen neq; ordine neq; elegantia optimarum literarum & artium pulcritudo conſpiciebatur, & cogitationum ſolertiæ explicationi officiebat obſcuritas, cui quaſi caligini in lumen à Philippo primum eſt illatum, & ſapientiæ quidam horror eruditæ doctrinæ veluti ſerenitate depulſus. Hoc omnibus accidit volentibus & lætis. Neque quiſquam metuit, ut talibus temporibus plerunque fit, ne quid de ſuis vel laudibus vel utilitatibus decederet alterius gloria atque commodis. Philippus autem cum ætate & dignitate ſuperiores ſtudioſe obſervaret & coleret, æqualibus omnia officia in familiaritatis ſuaviſſimo uſu præſtaret, cæteros variis beneficiis, docendoque & multiplice alia

opera, ſublevandoque quibus rebus poſſet, ſibi adjungeret, non modo neminem malevolum aut invidum, ſed amantes & cupidos conſuetudinis ſuæ & admirantes ſe atque venerantes pro cujuſque conditione, habuit, expertuſque eſt univerſos.

Mirabili tum incremento augeſcebet fama Martini Lutheri, & fatali converſione, id eſt, decretâ juſtiſſimo judicio divino, mutari incipiebat adminiſtratio rei Eccleſiaſticæ, quæ undique jam labaſceret, & tanquam vetus ruinoſumque ædificium demolitione ſaltem partium aliquarum inſtauranda eſſet. Hoc cum fieri iſtamque curam ſuſcipi ad eis quorum propria eſſet, boni & pii ardentiſſimus votis optarent, & prudentes, niſi fieret, quid timendum eſſet prædicerent & monerent: Tantum abſuit ut reſpectus ad tam neceſſariam rem excitaretur, & incuria illius excuteretur, ut contra, quaſi metueretur ne caſus non accelerarct, temeritas arrogantiæ & audaciæ furor, & deſpiciens omnes alios ſuperbia quorundam, cæco quodam impetu utcunque adhuc ſtantia, dum vitioſa ſarcire & tegere conantur, partim convelliſſe, partim labefactaſſe & corrupiſſe videatur, ita ut quid nunc refici emendariq; recte poſſit non appareat, quemadmodum fabula de cribro narrat, fatuum dixiſſe, conſtitui nequeat, qua parte res illæ ob-

obſtruantur quaque relinquantur patentes. Cumulatis enim & exaggerаits doctrinæ erroribus & actionibus facinoribus indignis profeſſione ſalutis & vitæ æternæ & cœleſtium rerum ſtudio, & religione ſincera confuſione ſuperſtitionis contaminata, denique & enarratione doctrinæ, & vita atque moribus, omnium penè ſententia atque confeſſione correctionem poſtulantibus, non modò neglecta ab iis, quorum maximè intererat conſervari, illa omnia fuerunt, ſed demonſtrantes etiam laborantium quaſi membrorum medicinam, inhumaniſſimè rejecti, & adjumenta omnia remediorum pertinaciſſimè repudiata, cum interea plurimi non inædificando ſed deſtruendo perquam ſtrenuè occuparentur. Intuetur enim nunc aliquis res & negotia iſta, & æquo animo perſpiciat, non propendente judicio in hanc aut illam partem; Inveniet profectò miſeriæ & calamitatis præſentis ſimul & impendentis, non eſſe autores eos, qui inclamantur contumelioſe à quibuſdam, ſed illos ipſos, qui iſtos accuſant, eoſque ſe ſtatumque ſuum everſum velle, inſimulant. Quid enim non modò quaſi deliteſcentem in otio & quiete, religioſæ etiam pietatis ſenſu timidum Martinum Lutherum excitarit, ſed poſtea quoque ſtimulando inſtigarit, & irritando provocaverit, non eſt profectò igno-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

tum neque dubium. Circumferebat & proponebat quidam audacia ingente & facundia populari præditus, eas merces, quarum mentionis nunc iſtud venalitiorum genus pudet. *Indulgentias* appellatas eſſe ſupra oſtendimus. Pertinebat negotium primum ad majeſtatem æterni Dei, & attingebatur impiè veritas cœleſtis, deinde Reipublicæ detrimenta erant manifeſta. Neque apparebat, qui, non tam malitiæ & fraudum, quam rapinarum & prædæ & atrociſſimarum injuriarum finis ſperandus eſſet. Ibi tum Martinus Luterus, qui Theologiam publicè doceret Wittenbergæ, de iis rebus querere & quædam ad diſputandum proponere. Id ſtudium eaque conſideratio omnium opprobatione digna, cum majorem attentionem & tam ardui negotii animadverſionem commovere deberet, hoc modo effecit, ut adverſario prorſus contemto, non modò abſurda & falſa non emendarentur, ſed addita nova vanitate & commentis aliis inanioribus redderentur magis evidentia. Philippus autem Melanchthon qui cerneret eſſe in Martino Lutero naturæ bonitatem, & ingenii excellentem vim, & virtutem atque ſapientiam majorem quàm in ullo cognoverat, venerari ipſum atque diligere præ omnibus. Luterus Philippi viciſſim probitatem, doctrinam, eruditionem, fidem,

can-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

candorem, animum paratum ad ſuſcipiendos ferendoſque labores, ſtudium diligentiamque maximam quærendi cognoſcendique veritatem, & induſtriam explicandi ſingularem, eam denique facultatem ſcientiæ & eloquentiæ, quæ ætatis illius & noſtræ gentis rationem & modum longè ſuperaret: Hæc igitur omnia animadverſa in Philippo intuens Martinus Luterus non modò eum viciſſim diligebat, ſed dignitate & annis ſuperior non dubitabat neque verebatur colere, habere in numero amicorum, atque etiam ex omnibus amicum præcipuum atque intimum, cum eo communicare ſuas, cognoſcere ſtudioſe ipſius rationes atque ſententias, percontari libenter, & interrogationibus elicere quò ipſe fieret doctior. Itaque inter hos talis neceſſitudo & tantus familiaritis uſus contractus confirmatuſque fuit, quo veriorem actioremque vix reperias. Admodum autem & ſcelerate errant, qui in hujus ſæculi deformitatem atque perverſitatem & præſentes ærumnas defigentes oculos, de illorum hominum conſiliis & actionibus male ſentiunt, & eas judicant vitia & pravitatem conſecutaſque calamitates contemplando. Nihil in mente tum ulli erat, neque voluntatis alia incitatio, niſi religionis pietas & pura doctrina in omni genere diſciplinarum

ut reſtitueretur, unicuſque hic ſtudii ardor, ut certa & vera & recta comprehendi tradique poſſent. A qua cura operaque refutari & reprehendi neceſſe ſcilicet erat, dubia, falſa, parva, quæ plurima undique occurrebant in tractatione doctrinæ univerſæ. Fieri autem omnino nequit, quin monendo & docendo, dum errores notantur, minus etiam clementer dicatur interdum aliquid, ut qui ſordida loca expurgant, ſolum inquinatum non poſſunt non attingere & ſcalpere verrendo. Accidit autem tum id, quod in fabula, qua narratnr, quendam ne in facinore deprehenſus manifeſto opprimeretur, juſſum fuiſſe ſibi proſpicere & fuga conſulere, demonſtratumque locum, qua evadere concederetur, ubi nimirum in area puteum vidiſſet, nam ibi maceriam concidiſſe ut fugæ exitus pateret. At iſte cum ad locum veniſſet, & non reperiſſet puteum, ſed ruinas quaſdam veteris putei, recurrit & expoſtulat cum monitoribus, ac negat puteum eſſe eo loco, ſed ruinas putei. Quid tua? inquiunt illi, non enim ut biberes ſed ut fugeres ſuaſimus. Reperiſti ne autem demonſtratam maceriam? Reperi, inquit ille; At vos non debuiſtis putei, ſed ruinarum veteris putei facere mentionem, non enim iſte jam puteus eſt, ſed aliquando fuit. Tu verò, inquiunt illi, tibi proſpice, &

mace-

maceriæ ruinas quærito, non diſputato de putei ruinis, ſi tibi tua ſalus curæ eſt. At vos, inquit ille, tamen malè monſtraſtis. Non nos quidem, inquiunt hi, malè monſtravimus, ſed tu malè tibi conſulis rixando alieno tempore. Dumque non deſinit iſte nugator altercari, adveniunt qui comprehendere eum volebant, & correptum inter litigandum ad ſupplicium trahunt. Quid mollius dici potuiſſet, quàm contra impudentiſſimas conciones de Indulgentiis dicebatur? Hæc admonitio non modo nihil profuit, ſed novæ tum abſurditates prolatæ fuerunt. Dumque una audacia trudit alteram, eò tandem res evaſit, ut glorioſus Eccius in arenam iſtam deſcenderet, qui primo adventu, ut de milite Plautino paraſitus prædicat, difflaret uno ſpiritu adverſantes diſputationes. Congreſſui iſti atque certamini deſtinatus fuit locus Lipſia, ubi quaſi committerentur duo athletæ Caroloſtadius & Eccius, eòdemque placuit venire Martinum quoque Luterum, quem eſt ſecutus Philippus Melanchthon, & operam ſubſidiariam in eo prælio navavit, admirabilem omnibus, Eccio ingratam & nocentem. Sed de his negotiis nunc non eſt texenda narratio, & ſentio me fuiſſe in hac mentione verboſiorem quàm eſſe debuerim, cum huc modò contenderit expoſitio, ut comi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

tatus ille commemoratur ſocietatis fideliſſimæ, non deſerente eo tempore Martinum Luterum Philippo Melanchthone, cum cupiditate ipſius, tum verò inprimis ſtudio veritatis.

Hoc tempus occaſionem dedit noticiæ noſtræ, quæ conjunctione neceſſitudinis deinde eximiæ aucta, amicitiæ peperit memorabilis uſum, quem, ut ſpero, poſteritas non ignoratura eſt. Nam cum fama promulgatæ diſputationis Lipſicæ multi excitati eò proficiſcerentur, contulit ſe eòdem ex Academia Erphordiana, ubi tunc ego debebam, Adamus Craphthus, quem Cratonem nominabamus. Hic quod inter nos totius vitæ & ſtudiorum omnium eſſet dulciſſima communitas, aliis ſermonibus, quos haberet ſæpe cum Philippo Melanchthone, in cujus quandam pene familiaritatem juvenis ille optimarum artium ſtudioſiſſimus ſe inſinuaſſet, ultro mei nominis & ſtudii fecerat mentionem, & hortando effecerat, ut aliquid ille ad me ſcriberet. Attulitque Adamus mihi compoſitos exaratoſq; à Philippo Melanchthone in charta parva verſus Græcos quatuor, quorum ultimo hoc compellabar:

ὦ μέγα γερμανῶν θαῦμα παλαιγενέων.

Reliquorum non memini. Et dum teſtimonio ejus, qui in tam præclara eſſet exiſtimatione,

matione, mihi placens, oſtento chartam iſtam omnibus, ita neſcio quomodo ibi illa mihi evolavit, ſecundùm Plautum, vt fuerit amiſſa. Sive autem commodé vel etiam prolixé loquendo de me Adamus benevolentiam mihi tum Philippi Melanchthonis conciliavit, ſeu opinione & ſpe bona de me, & vt redderet alacriorem in ſtudiorum liberalium curſu, ſeu etiam naturæ quadam inclinatione ille complexns me talia ſcripſit: Hoc certé eſt effectum, vt Philippus currentem me, quemadmodum dicitur, incitarit, ſtimulosq; admoverit pungentes diu noctuq; animum, neque ſinentes cupiditatem præclariſſimi, quemadmodum arbitrabar, ſtudij optimarum diſciplinarum & artium langueſcere. Ex eo tempore videndi ipſum opportunitatem ſemper quæſivi. Quam tandem nactus fui poſt triennium metu peſtilentiæ & motibus quibuſdam temerarijs ſchola Erphordiana diſſipata, cum veniſſet ad me Pabepergam in patriam Georgius Pætus Vorchemius, optimus & doctiſſimus & graviſſimus vir (quem Magiſtrum & hoſpitem mihi delegeram Erphordiæ) & inde me ſecum, probata re meis parentibus, ad viſendam Wittenbergenſem Academiam, quæ tanta omnium commendatione celebraretur, abduxiſſet. Sed de me & conjunctione cum Philippo Melanchthone mea ſatis,

vel etiam, vt aliquis forte dicat, nimium. Reverſus Lipſia non depugnato ſed incœpto prælio (fuit enim iſta diſputatio veluti claſsicum ejus belli quod dudum commotum fieri tunc magis acerbum atq; peſtiferum cœpit, cujus qui finis tandem futurus ſit, nondum liquet) Philippus Melanchthon Wittenbergam majore contentione animi in Theologicam diſciplinam incubuit, cum tamen nihilominus coleret liberales & ingenuas artes, & has omnibus modis augeret & ornaret. Neque diu poſt deſponſa ei virgo fuit honeſtiſsima veteris & præcipuæ familiæ in ea vrbe, quam duxit vxorem agens annum XXIIII. cumq; ea vixit in matrimonio caſtiſsimo annos XXXVII. & vtriuſque ſexus liberos ſuſcepit quaternos, filios duos & totidem filias. Deſijt autem parere illa anno coniugij duodecimo. Fuit fœmina hæc religioſiſsima & viri amantiſsima, materfamilias aſsidua atque diligens imprimis, liberalis & benefica in omnes, pauperum ita ſtudioſa, vt & dando ſine diſcrimine, & deprecando pro illis, & conciliando quibus aliquid poſſet commodi, non modò ſuarum rerum facultatumq; minus rationem habere, ſed interpellatione & compellatione pro his ad alios vti ſoleret nonnunquam intempeſtiva, ſumma vitæ morumq; integritate, inq; perpetua cura re-

ligioſæ

ligioſæ pietatis honeſtatisq;, & victus & cultus negligens; neque hoc Philippus Melanchthon offendebatur, qui nullis deliciarum blanditijs caperetur, & voluptatum omnes illecebras fugeret. Non durus ille quidem neque aſper aut inhumanus, ſed nimis etiam interdum facilis atque indulgens, qui ne ſodalitie quidem hilariora vitaret, atque etiam congreſſuum talium eſſet autor, quiq; conniveret ad ſuorum familiarium nimiam aliquando læticiam. Cum quidem ab ipſo nihil fieret aut diceretur perperam & pravè, ſed præſentiâ & ſæpe inſtituto ejus caveretur, ne levitas iuvenilium cupiditatum in turpitudinem aliquam erumperet, cum ludis etiam ſeria miſcerentur. Quod fiebat in convivijs potiſſimum, quæ more Germanico Rege ſodalitij creato, apparari ſolent. Tum enim hoc ſervabatur, vt nunquam conſiderent ad epulas niſi prius ſcriptis prolatis & recitatis, quæ componi oportebat ab illis ſodalibus oratione ſoluta & verſibus. Itaque vt videri poſſit nonnihil ſeverioris diſciplinæ deſideratum eſſe, id tamen præſtabatur, vt verecundiæ pudoriſq; nulli congreſſus eorum, qui bonos, vel non ſaltem nihili prorſus & futiles perhiberi ſe vellent, eſſent expertes. Sed redeat oratio ad domeſticam Philippi Melanchthonis vitam.

Cum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

Cum & ipſe nullis cogitationibus & curis vacaret, niſi ſalutaribus Reipublicæ, & privatim tam laudem quàm utilitatem afferentibus, magis quidem aliis quàm ſibi, & talem haberet hujus vitæ ſociam, factum eſt non modò, ut augendæ rei familiari nulla opera ab ipſis daretur, ſed ut etiam ea copia, quæ ſatis abundans non tam quærebatur quàm affluebat, effunderetur promiſcua benignitate, neque parceretur vel pecuniæ vel penui, quin petentibus quicquid in manu eſſet ſine recuſatione tribueretur. Videres igitur in ædibus illis, perpetuò accedentes & introeuntes & diſcedentes atque exeuntes aliquos, in quibus turba verſaretur omnis ætatis, ſexus, conditionis atque adeo gentis. Exportabaturque & auferebatur non indies ſed horis ſingulis & penè momentis aliquid. Nam ea domus diſciplina erat, ut nihil cuiquam negaretur. Veniebant autem ad Philippum Melanchthonem plurimi, qui literas ad aliquos peterent, qui ſcriptum ſuum quodpiam ut emendaretur orarent, qui teſtimonii publici diploma confici vellent. Alii qui aliqua de re ſua & oblato negotio conſilium, ut ſibi daretur rogarent. Alii quod accidiſſet publicè privatimve reſpectum ipſius & conſiderationem & opem requirens narrantes. Alii querelas varias deferentes. Multi etiam ſtipem planè exigentes, quam velut

deber

eberi ſibi ab illius immenſa benignitate
atuerent. Qua in parte nonnullorum auge-
i confirmarique impudentiam, & erant qui
unc ægre ferrent, & Philippi Melanchtho-
is facilitatem improbarent. Interea alii ad
onjugem, aut liberos devenire, & ſibi ſuiſ-
que quo adjuvarentur & ſublevarentur quæ-
ere. Quorum nemo non aliquo munere af-
ectus aut triſtis abire viſus. Ipſe Philippus
cceſſionis ad fortunas qua fieret ditior con-
ilium cœpit nunquam, quinetiam ablata
emolumenta aliquoties reſpuit, & quæ plu-
rimi expetere atque arripere deque quibus
digladiari non deſinerent, ea cum eſſent in
poteſtate ipſius plane abjecit. Quæ cum ita
quemadmodum expoſui, adminiſtrarentur,
non potuiſſet ſe & ſuos ille alere atque ſu-
ſtentare, niſi divinâ quaſi Virgulâ neceſſaria
& plura etiam quam abſumerentur, ei undi-
que affatim ſuppetiviſſent. In quibus mo-
dice retinendis ſi paululum attentionis vo-
luiſſet adhibere, potuiſſet locupletiorem
hæreditatem ſuis relinquere. Erat autem in
familia ipſius unus, qui ad eum initio ſtatim
venerat Johannes Suevicæ gentis, commen-
datus à Hieronymo Pamgertnero, quiillo
famulo uſus fuiſſet, quem, expertus fidem &
probitatem ejus & amorem erga Dominum
mirabilem, Philippus valde carum habuit.
Hic curabat domi ipſius omnia, emendo,
con-

condendo, cuſtodiendo, promendo, deniqu[e]
res rationeſque domeſticas tractando vn[i]
verſas: Cuius vigilantia, aſſiduitate, circum
ſpectione, diligentia, non etiam nulla pruden
tia, & multa incommoda avertebantur i[n]
illa familia, & quantum poterat, tantùm
adjumenti afferebatur, non modò ad ſu
ſtentandam eam, vt quotidianis ſumtibu[s]
impendia ſufficerent, ſed ad copiola aliqu[a]
in poſterum muniendam. Hic conſenu[it]
apud Philippum mortuus in ædibus ipſius
Anno Chriſti 1553. relicto exempl[o]
famuli & miniſtri ejuſmodi, vt nomen
ejus majore cum laude memoretur, qui ſer
vili conditione fuiſſet, quàm multorum
potentia & divitijs & honoribus excellen
tum. Quia autem mentio eſt facta Phi
lippi Melanchthonis, cujuſdam, dicendum
enim verum eſt, negligentiæ in ſuis reti
nendis & ſeruandis, non putavi reticendum
quod aliquando factum eſt, de quo & ipſius
proclivitas in largiendo, & quorundam
in auferendo protervitas poterit certius
cognoſci. Donabantur ei multa aurea &
argentea numiſmata antiqua. Hæc fere au-
ferebat qui primus, vbi ille accepiſſet, adve-
nerat, & nobis nonnulla cum daret, ſolebat
dicere, niſi ego ſumerem, relicturum me
eſſe alijs. Quodam tamen tempore denarios
compluſculos congeſſerat, qui maxime
ſignis

gnis & ſcriptura & imaginibus placuiſſent,
s externo cuidam, quem nominare nunc
ſet inhumanum, cum oſtendiſſet, animad-
rtit contemplatione eorum ipſum valde
lectari. Iubet igitur ſumat vnum aut alte-
m, quos præ cæteris cupiat. At ille, ego
rò univerſos, inquit, cupio. Non negabat
hilippus ſe impudente poſtulatione fuiſſe
fenſum, ſed dediſſe nihilominus illos, &
tiaſſe ſe dicebat cupiditatem inverecundi
ectatoris, eorum, quibus alterum etiam
udere & capi, par fuiſſet eum cogitare.
æc igitur non aliquot annorum, ſed omni-
n quibus & celebs & coniunx & viduus
xit, vita hac in parte illius fuit. Mirifica
tem erat taciturnitas & diſſimulatio bene-
ciorum in largiendo. Sæpeq; numero pe-
niâ exhauſtâ, pocula ſua ipſe ſolus clan-
lum detulit ad aliquem mercatorem, nihil
rans juſtumne precium an minus eo per-
lveretur. Qua domeſticæ vitæ ratione
xpoſita, quia huic loco conuenire hæc pu-
vimus, pergamus otdine enarrare reliqua.
Diſputatione illa Lipſica finita, cœpit non
a diu poſt peſtilentiæ malum oppido eſſe
feſtum. Itaq; tum dilapſus cœtus ſchola-
icorum fuit, cum Martini Luteri Philippiq;
Melanchthonis nomine plurimi invitati vt
Vittenbergam peterent, feciſſent, vt ad-
nodum frequens Academia illa eſſet. Inter
quos

quos adoleſcentes duo fuerunt mei Lip-
condiſcipuli ambo, alter etiam contuber-
lis Sebaldus Munſtererus & Caſpar Cru-
ger, quorum vterq; virtute ſua & diligen-
ſtudij præcipuos honores in illa Acade-
geſſit, & intervallo ſane multorum annoru-
mortuus dolorem amicis & deſiderium
omnibus maximum reliquit. Secutum
tempus quo conventu indicto Berbetom-
in Vangionibus Carolus Quintus Cæſar fi-
publica accerſitum cauſam dicere juſſit M-
tinum Luterum, qui tanquam impiæ def-
tionis à religionis ſanctitate & ſeditioſu-
Pontifice Romano, vel illius potius aſſenta-
ribus & aſſeclis, accuſabatur. Is cum iter
lud ingreſſus eſſet, Philippus Melanchthon
Wittenbergæ remanſit, vt omnem cura-
laboremq; rei ſcholaſticæ ſuſtineret. Ac-
debat autem tum quod ſimilibus tempori-
ſemper ſolet, vt vitiis detectis & apparen-
bus, cum, qui maxime deberent medicina-
facere, negligerent, atque etiam plurimi ir-
tarent mala, & quemadmodum dicitur,
ſent ungues in ulceribus, multa ſuſciper-
tur & fierent cum audacter tum inordinat-
nonnulla etiam turbulentè. Et Wittenberg-
variorum generum diverſarumq; nation-
jam magna copia confluxerat. Et illa om-
no ætate fatalis rerum converſionis, pro-
nerant homines qui moverent & concitare-
& n-

novarent aliquid indies. Quorum procli-
tate credibile eſt, permittente Deo, abu-
m eſſe eum ſpiritum, qui Diabolus appel-
tur, quia divinis operibus obtrectare &
ſſipare atque evertere quæ poſſit, perpe-
ò conatur, tam vi manifeſta quàm occultis
achinationibus. Non enim audacia & fa-
nora illa quorundam (de quibus dici ali-
uid neque alienum ab inſtituto, & cogitari
unc quoque utile eſſe exiſtimo) humanæ
alitiæ videntur fuiſſe. Neque res tamen no-
a neque inaudita prius iſta tunc oblata eſt.
Iam hiſtoriæ ſimilia atque eadem planè nar-
unt, quibus aliis temporibus animis homi-
um in errorem & fraudem inductis, vita
erturbata fuerit. Non habeo autem pro cer-
o dicere, ubi locorum & quibus maximè
utoribus ſecta iſta furioſa, de qua deinceps
icturus ſum, exorta ſit. Sed unus vagaba-
atur paſſim, cujus nomen Germanicum ha-
et *Ciconiæ* ſignificationem. Is ex plebe im-
erita & ſimplice plurimos deceptos falſitate
pinionis pernicioſæ complebat. Erat au-
em facilè & in promtu inſectari eos, qui in
Eccleſiaſtica re præſidebant, aut munere
uopiam fungebantur, in quos nihil tam
ontumelioſè dici poſſet, quod non factorum
llius generis improbitate confirmaretur. Pri-
nùm igitur eam congregationem, quæ à ta-
ibus gubernaretur & adminiſtraretur, Ec-
cleſiam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

cleſiam eſſe Chriſti negare, & dicere ex
diſcedendo hanc inſtitui oportere. Et q
bus hoc perſuaderetur & placeret, eos den
baptiſmo initiandos eſſe. Vnde Anabap
ſtarum ſecta illa nomen invenit. Sed non
ſiſtebatur hoc loco, progrediebaturque va
tas doctrinæ ad ſtatum Reipublicæ unive
mutandum. Nihil enim rectè & debito m
do fieri gerique uſpiam perhibebant, qu
ſumma rerum eſſet penes malos, & à relig
ſa pietate ſtudioq; honeſtatis & virtutis al
nos, qui ſuis cupiditatibus privatim ſer
rent non commodis publicis, & omnia ad
luptatem referrent, in dominatione ſuper
ac inſolente. Atque decreviſſe Deum ext
guere iſtud genus & ſufficere alterum inn
centia juſticiaque & ſanctitate præditum.
cujus exordium atque incrementa, doceba
neceſſariam eſſe curam & diligentiam in pr
creanda ſobole. Et ideo niminem duce
uxorem debere, ex qua non ſciret ſe liber
pios & gratos æterno Deo, & ad communi
nem regni cœleſtis electos, ſuſcepturum eſ
Id autem non aliter quàm ipſo Deo patef
ciente ſciri poſſe. Et jactabatur præcipuu
donum Dei in illis cœtibus, prædictio
eventuum futurorum, & arcanorum indic
cujus eximiæ & ſalutaris rei in veritate n
men eſt græcum *Prophetia*. Compertum a
tem eſt multis horum per quietem ſom

mir

abilia viſa, & ſpecies quaſdam vigilanti-
etiam aliquibus, ſed paucis, oblatas eſ-
Cognitum etiam eſt fuiſſe in cœtu iſto
minas vaticinantes. Ciconia iſte ſe impe-
m literarum eſſe penitus ſimulabat, vel
etiam fortaſſe, prædicans ſibi divinitus
ntiam ſalutarem contingere. Eſſe tamen
debant hi in numero ſuo literatos aliquos.
d & iſti ipſi ſe Magiſtros Doctoreſve ho-
nes habuiſſe habereve affirmabant nullos,
copiam ſcientiæ ſibi divinitus conferri
verſæ. In quibus unus erat Marcus, no-
ne præcipuus, qui ſibi à Deo hoc eſſe da-
n tributumque eximium gloriabatur, ut
interpretando & explicando ſcripta ſa-
rum literarum excelleret: Hic gentis
e putatur incolere eam regionem quam
eres Nariſcorum appellarint, civis, ali-
ndo fuerat diſcipulus ſcholæ Wittem-
genſis. Sed ſtudia deſeruerat, ſive antea,
poſteaquam illam ſocietatem perveniſſet.
m & hoc erat in legibus iſtorum: *Ne quis
cio liberali bonis artibus & literis operam da-
: Neu aliunde ſcientiæ cognitioniſque facul-
em quæreret, quàm ab æterni Dei benignita-
cui adjumentis humanis nihil eſſet opus. Nam
colere aut venerari aliquis vellet Deum? Si
dignaretur eo beneficio quod datum eſſet pa-
bus & ſanctis viris priſco ſæculo. Quin etiam
commercium colloquiumque eſſe à Deo flagi-
tandum,*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

tandum, & urgentibus tribui. Hæc ſecta al
ſente in Vangionibus, & poſtea neſcio ub
Martino Lutero penè anno toto, longe late
que eſt pervagata. Ciconia interdum veni
Wittembergam, ſed ibi minus liberè & ape
tè verſari. Cæteri aliis in locis ſerere fall
ces ſermones, quibus animi imperitæ mult
tudinis pervertebantur. Sed grati hi eran
plurimis, ſpem licentiæ rerum omnium
ſimul cujuſdam regni oſtendentes. Quo
ſibi Ciconiam polliceri credebatur, à qu
auditum eſſet, viſum ſe videre aliquand
dormientem advolaſſe Gabrielem Angelum
& poſtquam aſtitiſſet propter ſe cum al
commemoraſſe, quæ proferenda nondum
putaret, tum hoc dixiſſe: *Tu collocabere*
ſolio meo. Ideque interpretatum Ciconiam
promiſſum ſibi principatum eſſe regni no
& paulo poſt exorituri. Hæc initia fun
cladis & calamitatis quæ pervaſit Germa
niam, ſerpente malo paulatim & proceden
do acquirente vires, nemine ad cohibendum
avertendumve veras rationes ineunte, au
capiente ſalubria conſilia, donec tanquam
amnes eò pleniores, quò longius à fontibu
feruntur, illi conatus & talia incepta in ma
nifeſtos ſeditionum tumultus & perfidat
vim confluxerunt, motuum urbis Monaſte
rienſis, & regni nefarii deteſtandum nomen
Quæ cauſæ fuerunt, ut Germania ſcelere &

imma

manitate rapinarum & cœdum fœdiſſimè
eraretur, & paſſim vaſteretur ferro & ig-
, de quibus aliorum narrationes extant,
hoc loco plura commemoranda non ſunt.
conia, qui ut dictum eſt vagaretur, neque
piam ferè diu conſiſteret, quæ conceperat
imo ea ſtrenué exequebatur. Sive hujus
tem mandato, ſeu ſponte ſua Marcus,
jus ſupra mentio eſt facta, Wittembergæ
quantiſper manſit, quem & nos ibi vidi-
us & cum eo ſumus ſæpe collocuti. Re-
perat autem eum ad ſe Philippus Melanch-
on, vel innata ſibi bonitate, cum hominis
m miſertum eſſet, vel ut certius cogno-
eret, quid iſtud genus doceret. Cenſebat
im neque admittendum neque rejiciendum
icquam temere, & quod parum alicui ex-
oratum eſſet. Itaque hic hoſpitem quidem
abebat Philippum, ſed nihilominus ad alios
entitabat, & non paucos in ſuam ſenten-
am perducebat. Quorum caput fuit Mar-
nus Cellarius, qui iſtis pertinaciſſimè diu
ne adhæſit, & cauſam hanc egit atque de-
endit. Cumque anno xxv. in Pruſſiam ve-
iſſet, in liberam cuſtodiam Principis juſſu
atus, multa ſcripſit de doctrina illa. Po-
ea animadvertens labaſcere partes &
pem ſe fruſtrari, Baſileam ſe contulit, ubi
ucta uxore quiete deinceps vixit. Hic Sue-
icæ gentis cum Philippo Melanchthone
Tubin-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

Tubingæ uſum quendam habuerat, cumqu
& ipſe poſt diſceſſionem illius Wittember
gam tandem veniſſet, à Philippo Melanch
thone humaniſſimè acceptus & tractatus a
mantiſſimè eſt. Nondum probabat ille ſcho
laſticæ prioris doctrinæ mutatam rationem
deque ea cum Philippo ſæpe diſputando
pugnabat. Cum autem & ingenio eſſet mi
nimè hebete, & ſtudii diligentia percultus
tradidit ei Philippus Melanchthon diſcipu
los inſtituendos, habuitque ille ſcholam pri
vatam, frequentem & fructuoſam. Hunc
igitur Marcus amicum & ſocium & adjuto
rem & comitem atque etiam ducem nactus
ita tum propemodum ſemeſtre ſubſtitit Wit
tembergæ, ubi fiebant omnia indies diffici
liora, levitate & petulantia cupiditatis re
rum novarum. Jamque non muſſitabatur, ſed
fremendo ferebatur palam, non quaſi pede
tentim ad tollenda vitia quæ in operatione
ſacrorum irrepſiſſent, progrediendum, ſed
irruendum & demoliendum ſtatim quicquid
perperam introductum uſurpatumque eſſet
Ac duorum potiſſimum deligebatur repenti
na mutatio: *Ritus actiones in peragenda Eucha
riſtia, & collocatarum in templis imaginum ſi
mulacrorumque amotio.* Quæ non modò con
velli exterminarique ſed publicè per contu
meliam, propter venerationis impietatem
exportari & concidi aut comburi volebant
Neque

Neque carebat factio iſta patrocinio quorundam autoritate præditorum, in quibus & Andreas Caroloſtadius nominabatur. Philippus Melanchthon tum quoque fovebat apud ſe Marcum, quamvis perſpicuè cognoviſſet, inania eſſe omnia quæ afferret, & diſſentanea inter ſe, & pleraque nugatoria, nonnulla etiam ejuſmodi, ut non eſſe ſana neque integra eum mente deprehenderetur. Ex quibus unum hoc duxi exponendum. Quodam tempore ſcribente neſcio quid Philippo, Marcus, qui fortè adverſus illum aſſediſſet, in ſilentio & cogitationibus ſenſim ſibi conſopiri, & demittere caput in menſuram ad quam ſedebant, & obdormiſcere. Poſt non multum temporis experrectus, erigere ſe & intueri Philippum, & interrogare ſubitò; quænam eſſet exiſtimatio ejus de Iohanne Chryſoſtomo? cumque Philippus commode reſpondiſſet, ſe ſentire de illo præclarè, quamvis verboſitatem ipſius interdum non probaret: tum Marcus, modò, inquit, vidi illum ſpecie triſti in purgatorio. Ad hæc Philippus primum ridere, mox diſcedere deplorans perturbationem tantam in illo, qui purgatorii faceret mentionem iam, quam ipſorum aliæ diſputationes mirificè refellerent. Sed cum Philippus pondere rerum & negotiorum difficultate ſuperaretur, neque iis quæ ſibi imponi indies graviora

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

ſentiebat, par eſſet, & impendentium periculorum magnitudinem perſpiceret; crebris ſuis aliorumque literis permovit Luterum, ut Wittembergam rediret. Et ille (qui paulo ante clam paucis diebus ibi fuiſſet) tunc palam eſt reverſus, neque indicata re Principi, neque quoquam permittente, animo excelſo & confidente. Et niſi hoc facere maturaſſet, res Wittembergenſis non modo graviter afflicta atque vexata, ſed perdita & funditus diruta fuiſſet. Reverſio ejus incidit in Nonarum Martij dies, Anni Chriſti M. D. XXII. quibus diebus concioneseo habente omnia conquieſcebant, & audientes, cum ſingularem facultatem explicandi ſuſceptas res, tum dicendi vim, tum etiam virtutem atque fortitudinem admirabantur & reverebantur autoritatem. Interrogatus tunc unus ex Marci familiaribus, ecquid Doctorem eſſe Luterum egregium judicaret? Imo inquit angeli non hominis vocem mihi audiiſſe videor. Sed Marcus iis diebus aberat, cum neſcio quo quarumve rerum cauſa diſceſſiſſet. Mox tamen hic ſe Wittenbergam ad ſuum, quem ibi habebat, gregem recepit. Qui rurſum ad ipſum confluere & opiniones hauſtas inter ſe confirmare, & Marco ad retinendas & defendendas eas animos hortando addere. Inque omnibus maxime & ardentiſſime M. Cellarius, cujus paulo

an t

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

ante meminimus. Placuit igitur Martinum
Luterum accedi, & ei ſummam doctrinæ
exponi. Aegre Luterum hoc conceſſiſſe reſ-
civi. Sed tandem certo die & hora fecit pote-
ſtatem Marco ad ſe veniendi, ſolo Philippo
Melanthrhone ſibi adhibito, cum Marcus
Cellarium & alterum quendam ex ſuis ad-
duxiſſet. Audivit Luterus placide narrantem
Marcum ſua. Cum dicendi finem feciſſet,
nihil contra illa adeo abſurda & futilia diſſe-
rendum ratus Luterus, hoc modo monuit;
viderent quid agerent. Nihil eorum quæ
commemoraſſent, ſacris literis niti, commen-
taque eſſe cogitationum curioſarum, aut e-
tiam fallacis & fraudulenti ſpiritus deliras &
pernicioſas ſubjectiones. Ibi Cellarius & voce
& geſtibus veſanis, cum & ſolum pedibus
& propoſitam menſulam manibus feriret,
exclamare & indignari, auſum eſſe Luterum
ſuſplicari tale aliquid de divino homine.
At Marcus paulo ſedatior, ut ſcias inquit,
Lutere, me ſpiritu Dei præditum eſſe, ego,
quid in animo tuo conceperis, ſum indica-
turus, idque eſt: *Te incipere inclinari ad
hæc ut meam doctrinam veram eſſe credas*. Cum
Luterus, ut ipſe poſtea dixit, iſtam dedita
opera ſententiam cogitando eſſet com-
plexus: *Increpet te Deus Satana:* Poſt hæc
plus verborum faciendum Luterus non pu-
tavit, & minantes glorianteſque eos dimiſit,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

Ac neſcio quid pollicentes de mirabilibus effectionibus, quibus probaturi ſua eſſent: cum hoc modo dixiſſet: *Is Deus quem ego veneror & colo, facilè veſtra numina, ne quid tale efficiatur, cohercebit*; eo die oppido illi excesſerunt, & Chembergo diſtante paſſibus amplius millibus quinque literas plenas maledictis & execrationibus ad Lutherum miſerunt, de quibus longiorem eſſe narrationem hanc meam non decet. De Ciconia autem & Marco ipſo quid factum ſit, & quid ipſi amplius conati, quique exitus vitæ eorum fuerint, non habeo compertum, deque eis narrata atque prodita ſcio neque temporibus neque perſonis conſentanea. Et in exponendis his fui prolixior, quod iſtis rebus & negotiis omnibus Philippi Melanchthonis labores, curæ, opera, conſilium, fides, implicarentur.

Poſt hæc res ſatis tranquillæ toto biennio fuerunt Martino Luthero, quem non deſinerent adverſarii cum manifeſto dedecore ſuo & cauſæ quam agebant detrimento, lacesſere ſcriptis leviſſimis atque etiam ineptiſſimis, magno animo & ſumma contentione aſſerente ſua, & adverſariorum ſcripta confutante. Scholaſticam autem doctrinam publicè privatimque aſſiduo exercebat Philippus Melanchthon, optimarum artium ſtudia conformando & expoliendo, ordiens a

norum quaſi pueritia, & progrediens ad ultimam veluti ætatem (id quod annis aliquot perfecit) ut initium cum fine denique conjungeretur & coiret, & omnis iſta tractatio orbe uno comprehenſa abſolveretur, cujus nomen eſſe placuit ἐγκυκλοπαιδείαν. Atque idem ſacrarum etiam literarum diverſas interpretationes explicationeſque conficiebat & elaborabat. Cum interea ab occupationibus aliorum negotiorum & opera, quæ dabatur omnibus uti volentibus, nihil ei quietis aut ocii vel ad corporis valetudiniſque curam, vel aliam vitæ ſuavitatem & recreandum animum relinqueretur, neque ab ipſo uſurparetur, præter unam voluptatem, quam ex conſuetudine & familiaribus colloquiis amicorum percipiebat, qua quoties licebat libenter fruebatur. Quod autem tum facere cepit, ut ſerviret voluntati atque etiam cupiditati quorumvis, & obſequium ſuum in promptu cunctis eſſe vellet, ab eo omni poſtea tempore non voluit recedere. De quo quidem & memini diverſa judicia diverſorum audire, & intelligo in utramque partem diſputari poſſe. Idq; indicabo ubi prius de habitu corporis ipſius & valetudine & natura atque ingenio ac moribus, quam hoc loco aptè inſeri poſſe exiſtimavi, narrationem abſolvero. Fuit ſtatura Philippus breviore, non tamen brevitate notabili, cum à

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

communi virilium corporum modo illa no
procul abeſſet. Membrorum compoſitio
plane elegans, frons explicata & ardua, in
ſignis vena quadam ampliore in illa eminen
te, capillus rarior, collum procerum, ju
gula inſigniter concava, oculi pulchri & a
cies horum mirabiliter clara, pectus ſati
amplum, venter & ilia aſtrictiora. Omniun
autem partium corporis & integra atque ver
ſua figura & congruens erat ſoliditas. Sen
ſus omnes acres, in corpore nulla mole car
nium gravato, & ejuſmodi ut facile illu
quidem propter ſubtilitatem afficeretur, ſe
laboris tamen eſſet patientiſſimum, nequ
facile defatigaretur. Atque narrabat ipſ
quoties adoleſcens Tubinga Stuggardian
ad Capnionem veniſſet, id quod ſæpe facer
conſuevíſſet, & illa vina bibiſſet pleniora
artuum dolores ſe ſtatim cœpiſſe invadere
& ideo ſtuduiſſe citius reverti Tubingam
Una fuit ei moleſta inſomnia. Nam acci
debat nonnunquam ut totam noctem vigi
laret, quo incommodo cum propter debi
litatem quæ conſequebatur, tum obſtre
pentes, ut fit, cogitationes injucundas gra
viſſime affligebatur. Sed hoc malum depu
lit diligentia in victu, præſertim cum æta
te procedente vinis uteretur plenioribus
& aliis generibus potus, quibus ſomnu
conciliari ſolet. Ad quem ſe dabat ſtatin
poſt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

oſt cœnam, & ſurgebat mox aut non lon-
o intervallo poſt mediam noctem. Omneſ-
ue ſcriptiones & commentationes, cæte-
æque res, vel ſaltem præcipuæ, matutina
ppera ab eo perficiebantur. Requirebatur
utem ab eo quies ſomni nocturna placida.
Quantum igitur poterat, cavere, ne qua re
perturbaretur animo iturus cubitum: & eam
ob cauſſam literarum veſpere allatarum le-
ctionem in poſterum diem plerumque dif-
ferre, earum præſertim quas Principes aut
Civitates miſiſſent, quibus rem ſeriam at-
que magnam agi ſuſpicaretur. Atque ſene-
ſcens poſt meridiem interdum, non ille qui-
dem in lecto, ſed ſupra ſcamnum alicubi re-
cumbens & ſomnum capiens conſpectus eſt.
Cum autem ejuſmodi potum, quem dixi-
mus, prodeſſe ei increbuiſſet, undique ad
ipſum benignitate Principum Civitatumque
& Amicorum aliorum ſtudio ille mittendus
curabatur. Conſtat fuiſſe admonitum primis
ſtatim annis adventus ſui Philippum ab Il-
luſtriſſimo Principe Friderieho, ſubjiciente,
ut videtur, hoc optimo & doctiſſimo huma-
niſſimoque viro Georgio Spalatino, quo
Princeps peculiari ſacerdote utebatur, ut
haberet rationem ipſe ſui in conſervanda va-
letudine, neu vini uſum intermitteret. Val-
de autem delectabatur copiola quadam bo-
ni & egregii potus, non tam ſua ille qui-

dem, quam hoſpitum, quos & invitabat humaniſſimè, & libentiſſimè accipiebat, & aliorum quoque quibus hunc impertiebat, gratia. Nemini autem omnium in toto oppido cella ipſius clauſa erat, & quicquid ea condebatur, id petenti promi in hac domo mos erat. Attentione igitur ille & diligentia aſſequebatur, ut talis corporis firmitas perpetuis laboribus ſufficeret, & inter continuos illos duraret. Cum & à medicinis magnopere abhorreret, neque ullam exquiſitam curam corporis adhiberet, ac potius in hac re & parte eſſet negligentiſſimus, vel is etiam qui propoſito deſtinato omitteret atq; adeo fugeret omnia, quæ corpori curando apta ſunt: Unde factum eſt, ut tandem balnea etiam prorſus vitaverit, quæ aliquando cum amicis ingredi conſueviſſet. Atque in tali corpore, quale eſt deſignatione quadam à nobis effictum, Animus erat, quem & illud caperet, & qui idoneum iſtud quaſi domicilium haberet. Humor, quem *flavæ bilis* nomine appellant, abundantior, materiam præbebat affectionibus animi vehementioribus. Graviter ergo commovebatur, eratque in eo impetus hic repentinus, qui tamen ſedabatur celeriter. Reipublicæ Amicorum negotiis ex animo afficiebatur, & hæ curæ interdum ſic excruciabant animum ipſius, ut morbus contraheretur. Sed naturæ vi-
bilis

bilis dejiciendo expellebatur, eoque alle-
vari ille ſe ſentiebat. Ingenio fuit liberali, comi, admodum beneficò & humaniſſimo, ad gratificandum ſemper paratus. Etiam minimis in rebus officiiſque præſtandis non modo ſatisfaciebat expectationi omnium, ſed hanc ſuperabat quoque. Quinetiam ſua interdum merita aliis eum tribuiſſe & aſcripſiſſe cognitum eſt. Non ille conſultò alterum quemvis vel apertè maledictis lædere, vel obliquè infamare, aut nigros ſales, ut dicitur, aſpergere, notamve & ignominiam ulli inurere. Nullum etiam fere dictum aut factum alicujus tam duriter unquam accepit, ut ab illius benevolentia familiaritateque & uſu refugeret. Nullæ in eo malevolentiæ aut ſuſpicionum latebræ. Nullæ æmulationis quaſi inſidiæ. Nihil ſubdolum, ſimulatum, tectum, fallax, contraque ſincera, ſimplicia, aperta, vera omnia, oratio libera, ſæpe etiam ſine circumſpectione & conſideratione coram quibus illa haberetur; Exceptaque eſſe quædam dicta ipſius, & ad quoſdam invidioſè delata, notum eſt. Quod num ipſe ſciret, nullam tamen cautionem huic parti adhibebat, ne ab amicis quidem & benevolis admonitus. Eadem in ſcribendo libertas erat. Quinetiam libros ſcriptaque ſua omnia, & litteras quæ afferebantur cotidie plurimæ à diverſis & diſſimilibus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

conditione, loco, fortuna, relinquere omnium oculis, & manibus expoſitas, ex quibus ſubtractum plurimum eſſe conſtat. Et ipſe hoc animadvertens, hortantibus ſuis etiam, ut cuſtodiret ſua, præſertim cum aliis hoc ut facerent aſſiduè præciperet, neque pericula tantùm, ſed malum præſens ſæpe demonſtrantibus, adduci nunquam potuit, ut eſſe aliter inciperet, & ſententiam conſuetudinemque hac in parte ſuam mutaret. Voluntati aliorum promtiſſime inſerviebat, atque adeo cupiditatibus indulgebat, cum erga ſe eſſet duriſſimus & immitiſſimus. Quæ non fiebant judicio ſed naturæ manſuetudine & bonitate. Seque intelligebat ipſe hoc agendo peccare, cum ſciret & teſtaretur quàm perniciosa res eſſet impunitas & licentia, neque eam cohererceri amplius poſſe ſæpe deploraret. Pueros parvulos nimio pene amore complectebatur, & naturæ affectio hæc in ipſo inſignis & pene impetrata fuit, prudentia in aliis ſumma & conſideratio quid deceret. Nihil ruſticum aut agreſte, feſtiva & venuſta plurima. Jocis delectabatur, vel tempeſtivos potius, ut inter epulas & peregrinationes, minimè triſtis atque horridus naturâ, non vitabat. Utebatur autem iis ridiculis, quæ ſine contumelia ac probro mordentia læderent neminem, & ſales haberent non ineruditos. Ambiguis libenter & ſuaviter ludere cum

pueris

pueris maxime & adoleſcentibus ſolebat, hoc ipſo etiam exercens intelligentiam illorum ad ſerias fallacias conſiderandas & explicandas, iiſque enarrandis ingenia eorum acuens, & alios conſideratione horum fatigari cernens, & explicando interdum falli, iſtam hilaritatis occaſionem habebat. Hiſtorias quoque & narratiunculas utiles & memorabiles crebrò exponebat. Moribus omnino placidiſſimis & manſuetiſſimis fuit. Comitas in eo & affabilitas prorſus ſuavis. Si quando etiam vehementius perturbabatur, ut veluti de poteſtate videretur exire, ſedabatur ea citò quaſi tempeſtas, & redire ſtatim ille ad ingenium, ferreque ut antea quæcunque ei imponebantur onera, & exequi quod mandabatur, & efficere quod petebatur. Idq; in ſe vel vitium vel vitii quiddam ſimile ipſe agnoſcebat. Ac poſtquam deferbuerat ardor ille, jocans de ſe meam referebat interdum narratiunculam & rythmos noſtrates, quibus perhiberetur quidam percutere & confodere, & eſſe tamen vim illam ſævitiæ lentam atque mitem. Itaque ut iracundiæ commotio in eò erat & ſubita & acris, ſic nemo illo cognitus eſt placabilior, quique moderari ſibi & temperare affectionibus ſciret melius. Animus ipſius in nullos invidia, odio, malevolentia ſuffuſus, ad omnes autem apertus atque ſimplex

admirabilem in modum. Inter docendu
interrogare aliquos fere ſolebat de iis qu
tractabantur. Idque faciebat admodum ſc
tè & appoſitè, quod præcepta artium ſiqu
dò teneret, & meminiſſet exquiſitè. Fuitqu
in eo valde bona memoria non rerum mod
& ſententiarum ſed verborum quoq; & ora
tionis. Quæ igitur legendo comprehende
rat, ea hærebant in animo ipſius. Et, ſi quid
forte commentatus perſcripſerat, parvo ne
gotio idem verbis propemodum eiſdem &
eadem ſerie horum ſine ſcripto poſtea pro
nuntiabat. Itaque diſputando in reſponſio
nibus ad objecta adverſariorum plurimum
valebat, & erat illis metuendus. Id quoq
non ſemel, inſtitutis de religione doctorum
virorum diſſentium partium colloquiis, co-
gnitum eſt. Si res ſeria ageretur, ſtudio ha
bebat hoc inprimis, ne eſſet dubia oratio
& ſententia incerta. Neque pejus quicquam
oderat, quàm in argumentando verſutias
& fallacias concluſionum, quæ σοφίσματα,
& quam totam non facultatem, ſecundum
Ariſtotelem, ſed voluntatis incitationem σο-
φιστικὴν appellarunt. Et ſermo igitur planus
atque purus, & id quod volebat intelligi (in-
telligi autem volebat concepta animo vera
& definita ac certa) ſignificans in ſtudio
ipſi erat, & cogitationes contortas argu-
tiis implicantibus iraſcebatur, ita ſæpe gra-

viter,

viter, ut ſtomacharetur, & objurgando ipſe perverſitatem callidorum, & veteratorum increparet acerbius. Ea autem erat acrimonia illius, ut celeriter deprehenderet talia, neque fere eum quicquam falleret in hoc genere. Uſque adeo autem abhorrebat à dubiis & incertis ſermonibus, ut ambiguas figuras orationis in rebus ſeriis quamvis uſitatas ferret iniquius. Ac memini aliquando inter epulas, cum vinum appoſitum ipſi valde probaretur, jubere illud ex convivis unum guſtare, & dicere, quid videretur? Qui cum reſpondiſſet conſueta ἀντιφράσεως forma: *Eſſe illud haud malum*, pene cum indignatione Philippi Melanchthonis, *Bonum*, inquit, *vinum ſic laudari non debet*, quod ſimplicem & propriam commendationem uſurpandam cenſuiſſet. Hoc etſi vulgarius atque levius, moris tamen in illo hujus indicium illuſtre non putavi prætermittendum. Uſque adeo verò indiſerta, confuſa, vaga, indefinita, inexplicataque averſabatur, ut quoties cum aliquibus de tempore eſſet conſtituendum, ſemper momentum horæ juberet nominari. Et iis ſuccenſebat, qui intra aliquas horas duas aut circiter conveniendum agendumve quippiam eſſe dicerent. Similiter in mandatis dandis exponendiſque negotiis maximopere enitebatur, ut de qua re ageretur, ea res planè & expreſſè demon-

ſtrare-

ſtraretur. Itaque non ſolebat curare juben-dum ſignificandumve aliquid, quod ipſ[e] coram narrare, indicare, mandare poſſe[t]: ſed hoc munus exequebatur ipſe. Cogitan[...] di & omnia diligentiſſimè expendidi in e[...] cura penè erat infinita. Itaque in ſua inqu[...] rere ipſe ſemper & retexendo ſtudere fie[...] meliora. Quod ſi in uno ſtudiorum gener[e] ei perſeverare, inque illo ocioſè verſari con[...] ceſſum fuiſſet, haud ſcio an ea opera effi-cere & edere potuiſſet, quæ omnium alic[...] rum elaborationes longe vincerent. Nun[c] hoc fiebat, ut nihil vacui temporis ipſi relin-queretur prorſus, ſed & iis continuò occu-paretur quæ ſupra indicavi, & novo quo-dam mirifico labore inſuper defatigaretur. Cœperant enim plerique ipſius & aliorum celebritate moti expetere, ut manu eorum aliquid in ſuis libellis perſcriberetur, quo[d] oſtentare poſſent. Atque aliqui ad tales ſcri-pturas cartas conglutinatas & libellos pecu-liares circumferre, cui rei incredibile eſt quantùm temporis operæque tribuerit, cum qualis res eſſet animadverteret, & negand[o] tamen neminem vellet offenderet. Jam qui[c]-quid tunc ab aliis Wittenbergæ librorum conficiebatur in omni genere doctrinæ, eo-rum nihil ſine hoc quaſi Theſeo, ut dicitu[r], vel non ipſo plane magiſtro & autore elabo-rabatur. Quæ verò in doctrina publica d[o]-

ceba[n]-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

ebantur, quæ recitanda fortè erant ſolen-
ibus in conventibus, quæ proponendæ ali-
uarum rerum ſignificationes, ab hoc uno
cribebantur. Atque viſæ ſunt chartæ cum
umidis adhuc literis reliquæ afferri iis, qui
am pronunciare compoſita ab eo priora
œpiſſent. Quid dicam de prooemiis? qui-
bus ſi ab hoc ſcriberentur, quod commenda-
i omnes & vendibilia fieri opuſcula ſua ſci-
rent, expetebant hæc plurimi, cum interea
& externis daretur opera aliqua ipſius, con-
ſcribendis iis, quibus illi docendo, concio-
nando, diſputando uterentur. Sed hos la-
bores & iſtas occupationes tantas æquabat
vel etiam ſuperabat unus: Literas quibus
aliqui commendarentur, & teſtimonia per-
ſcribendi, quæ non modò patiebatur facilè
abs ſeſe impetrari, ſed dabat etiam perquam
liberaliter, & prolixè. Nam & facultates
ipſius & operæ quibuſcunque dari illæ poſ-
ſent, in promtu cunctis, neque ſuum ei
quicquam tam proprium erat, quam com-
munia omnia omnibus. Atque eſt facilitas
iſta, & hæc ea res, quam ſupra notavimus
& reprehendi poſſe ſumus confeſſi. Cum
quidem reprehendi interdum audiverimus.
Deque ea quoniam dubium non eſt venire
in mentem unicuique quid culpantes dixiſſe
& nunc dicere credibile ſit, mihi ſilendum
eſſe duxi, Sed vituperatione tamen liberare
eam,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

eum, ut opinor, poteſt, immenſa boni
humanitaſque naturæ, & nullum ſibi ſuiſq
proſpiciendi & conſulendi ſtudium, & ſ
viendi aliorum commodis more etiam co
firmatum propoſitum, & benefaciendi g
ſtiens voluntas: Ac fortaſſe etiam flagit
tores partim moleſti improbitate, parti
aſſiduitate acres, quos illum quoquo mo
abſolvere atque dimittere voluiſſe, mira
dum non eſt: In quo animus ſcilicet illis ex
plendus fuit. Itaque pauci quod optaviſſe
non fuere conſecuti. De nullo autem ſc
bebat quicquam non admodum honorifice
exquiſitis verbis atque ſententiis. Ac ſi cau
magna eſſet, cur hoc facere nollet, nil
ſcribebat potius, ſcimuſque pecunias ſæ
eum aliquibus dediſſe, ut illi diſcederen
neque inſtarent literas petere, & ita quaſi r
demiſſe ab eis interpellationes. Quæ cunc
quamvis in vitio eſſe videantur, ita tam
& ipſa fuerunt indicanda. Ut enim in fac
formoſa nævum referre expreſſa illius imag
debet; ſic narratio de magnis & præſtant
bus ſapientia atque virtute viris labecula
quoque aliquam, ſi fortè adſit, repræſe
tans non facere hoc perperam exiſtiman
eſt. Philippum omnino Melanchthone
mira afficiebat ſolicitudo de eventu rerun
negotiorumque quorum ille particeps eſt
factus, & tum maxime cum acciderat,

al

quid ipſe cenſeret aut ſuaderet, uſque adeò
vendum eſſe bono viro ſtatuebat, ne cul-
am admitteret, neve per errorem quoque
ut imprudentiam cauſſam mali daret. In-
ue his aliquando angoris perturbatio tanta
uit, ut illi penè ſuccumberet. Cum cæteris
ebus & maximè privatis atque ſuis animum
ntis bonum haberet, vel etiam magnum at-
ue excelſum, qui & injurias patienter ferret
tque adeo contemneret, & in periculis
deundis minimè eſſet timidus. Verecundia
n eo tanta fuit ad ultimum vitæ diem, quan-
am haud ſcio, an qui in altero cognoverit,
eperiatur nemo. Sed interea nihil omnino
uod inhoneſtum non eſſet neque turpe,
uamvis parvum atque humile, facere eum
udere aut pigere. Itaque ea ipſum tractare,
gere, exequi multi viderunt, quæ infimi
tiam famuli inviti & gravate adminiſtrare
ernuntur. Valetudo cum initio eſſet minus
ona viventis ſub alieno cœlo & inuſitata
atione cibi & potus utentis, & corpus valde
ttenuaretur, & pervigilationibus debilita-
etur, quemadmodum diximus, temperan-
ia tamen moderatoque ſimul & accurato
ictu illam corroboravit, ut ſtabili & firma
teretur, neque morbos haberet ullos infe-
tos, præterquam calculorum à ſtillicidio ve-
ſicæ, quemadmodum Plinius locutus eſt
(hæc Græcis eſt λιθουρία & λιθίασις νεφριτική)
quorum

quorum ſæpe acerrimos ſenſit cruciatu
Non multis annis ante mortem etiam ocul
rum epiphoris atque lippitudine conflictat
eſt, & cum ſpirandi viæ ſemper patuiſſen
neſcio qua de cauſſa nares tandem obſtruc
fuerunt, id quod graviſſime moleſtiſſim
que tulit. Humoris etiam ad lumbos vap
res & flatus (qui gravis interdum ægrit
dinis cauſſam dant tam corpori quam anim
(πάθη hæc ὑποχονδριακὰ vocarunt) tentaba
eum nonnunquam, unde doloris nonnil
capiebat. Potus ei neceſſarius erat, grat
& bonus. Eſca qualibet ſine faſtidio, veſc
batur. Sed cibos precioſos & opipare co
ditos & delicias epularum prorſus odera
Piſciculos minutos probabat in cibo m
xime, & olera atque pulticulas omn
generis expetebat, carnes non item.
adoleſcens in contubernio Tubingæ (u
perpetua conſuetudine hordei juſcula c
bum communiter capientibus apponuntu
ſæpe cum juſculo alterius ſuas carnes com
mutavit, ut ipſe juſculum duplex, alt
carnes duplices haberet. A piſcibus om
nino non abhorrebat, veſcebaturque libent
ovis. Sed hæc recentia, illos ferventi
afferri cenſebat oportere. Itaque in aulis
trumque eſſe cibum ingratum ſolebat dicer
quod neque recentia ova, & piſces fere tep
di apponerentur, quos jocans neque fr

gid

idos neque calidos edi debere aiebat. Magnificos apparatus conviviorum deteſtabatur, neque dubitabat libere reprehendere & objurgare eos qui inſtruxiſſent. Ac recordor eum me præſente aliquando quodam in convivio omnium rerum copia abundante, cum hoſpes, quemadmodum mos eſt noſtrorum hominum, hortaretur eos qui aderant & Philippum inprimis, ut quæ potuiſſent acquiri, iis contenti eſſe & veſci hilariter vellent, ſe quidem pro ſuis facultatibus operam dediſſe ut quam optime acciperentur, ſed videre ſe & fateri parum effeciſſe, quia nihil quod magnopere bellum eſſet, apponeretur, & quæ hujuſmodi alia tunc commemorari ſolent uſitata diſſimulatione: Ibi igitur recordor non ſine indignatione eum ſermonem Philippum interpellaſſe, & graviter monuiſſe re manifeſta, tali oratione non eſſe utendum, atque adeo metuendum ne ea ipſa ab æterno Deo animadverteretur, cui potius gratiæ agendæ eſſent, cum ſuppeditante largiter tam multa, tum benigne concedente non modo uſum, verum etiam abuſum illorum. Sed pergamus ad reliqua. Veſtitus eum retinebat modum quo initio fuerat uſus. Tunicam ſemper geſtabat, tam domi quam prodiens foras, ut tectum undique corpus eſſet. Interior veſtis conſuetudine horum temporum

linea

linea duplex fere induebatur, & ſuper ea
lanea altera. Quam veſtem exeuntes in p
blicum nunc variam geſtant, ejus honeſta
ſpeciem demiſſæ ad pedes cum manicis nu
quam mutavit. Neque paſſus eſt perſuade
ſibi ut externis ullis ſericis aut ſimilibus ut
retur. Pelles tamen non reſpuit aquilonar
illas, quod eſſent ad calefaciendum corp
efficaciores. De balba voce Philippi dictu
jam eſt aliquid, cujuſmodi & Ariſtote
fuiſſe accepimus, quam tamen Philippi i
graveſcens paululum ætas ita emendavera
ut nihil audiretur quod offenderet quen
quam. Sed & juvenis incedens aliquando a
terũ humerum detorquere non nihil ſoleba
Horum utrumque qui imitari vellent rep
riebantur, quemadmodum & alios geſtu
ut manuum, quas inter loquendum moveba
& ſuperciliorum quæ ſuſtollebat. Sed im
tari tamen complures ſunt meliora atq
potiora. His expoſitis de ſtudiis ipſius,
quæ huc pertinent, nunc etiam quædam ad
damus. Cum in omnium liberalium ſtudio
rum genere flagrantiſſima eſſet cupidit
Philippi Melanchthonis: nihil tamen habu
prius aut antiquius pietate religioſa, qua
ſanctiſſimè ſemper coluit, & cui omnes qua
ſi nervos ingenii ſui intentos eſſe voluit. It
que in eis potiſſimum omnibus viribus el
boravit, quibus doctrina Eccleſiæ Jeſu Chr

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

explicari, conſtitui, illuſtrari, amplificari ſſet. Inque eam partem quam operam de- rit, & quid incumbendo effecerit, cum evidens, neque quiſquam fere neſciat, no- a expoſitione non eſt opus, præſertim rum longius excurrere neceſſe eſſet, quam ſtituti ſcripti ratio & modus pati ferreque deatur. Et procedens tamen narratio ſua am ſerie attinget & aſſumet. Cum autem quiri ad eam doctrinam Hebraicæ inpri- is linguæ cognitionem conſtaret, quam doleſcens diſcere non negligenter incepe- it, hoc conſecutus eſt continuatione ſtudii lius, ut ſcientiam hujus adipiſceretur haud ulgarem, ac potius nullorum facultate, qui ac excellere putarentur, admodum infe- orem, multumque & ſæpe collocutus eſt e ejus linguæ difficili & obſcura tractatio- e atque noticia, cum Bernhardo Ziglero, ui Laterenſis à nobis nominabatur, & ad am docendam Lipſiam tandem fuit accer- itus, & apud ſe cum Crucigero, quos am- os de natura & veritate illius diligentiſſimè ogitare & rectiſſimè judicare perſpexerat. Amabat autem & magnifaciebat Ziglerum, on tantùm propter iſtam cognitionem & doctrinam, ſed quod de omnibus rebus con- ideratio illius eſſet accurata & ſanax, Inge- nium autem perquam liberale &, ut ita di- cam, candidum, & conſtantia ſumma atque

fides

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

fides certa. Cætera ſtudia & conſtitueba
atque ordinabat, & ipſe ſine intermiſſion
exercebat. Cumque Wittenbergæ exerci
tationes ſcribendi dicendique diu ſanè jan
eſſent penè nullæ, hoc autore cœptæ ſun
materiæ rerum utilium ſcribi & publicè de
clamari. Cum ipſe ſuo exemplo præiret cæ
teris. Nam tum pronunciavit orationem d
legibus, quæ poſtea edita fuit. Non ceſſa
bat autem urgere & ſua & aliorum opera, aſ
ſiduitatem doctrinæ publicæ, & crebrò ve
niebat ipſe in ea loca & ad illas horas, quibu
aliqui docebant, & apud diſcipulos aſſiden
audiebat profitentes. Quò fiebat ut & h
magis attenti, & exiſtimatio ipſorum melio
eſſet & diſcipulorum retineretur frequentia
Quia vero ſciebat omnem humanæ ſcientia
veritatem mathematicis diſciplinis contine
ri, neque ſine his aut doctrinam certam, au
ſtabilem cognitionem eſſe ullam, quibuſ
cunque modis poterat ad has colendas ſtu
dia juventutis invitabat & alliciebat. In quo
non parum negotii ei exhibebatur, propter
ſtudiorum iſtius tractatus minus elegantes &
quaſi blandos: Cum ita adhuc traderentu
omnia, ut qui non quaſi aptus & natus ad hæc
per ſe eſſet ipſe, horrore illo explicationi
deterreretur, nedum audiendo profeſſore
artium illarũ, aut edita ſcripta legendo ma
gnopere proficeret. Ut igitur ſidera ſpectan
tibu

ous nota fierent, & tota iſta doctrina cla-
or eſſet & quaſi venuſtior, inſtituit ut Pli-
liber ſecundus enarraretur, & ad illud
iptum applicarentur ea, quæ Aſtronomi-
m ſcientiam perficiunt. Quæ eſſe nemo
re neſcit, primum cœli vel potius mundi
andam dinſtictam deſcriptionem, dein-
omnium orbium & ſtellarum converſio-
s & motus demonſtrantem rationem.
uo nomine, & quia integerrimum & op-
mum hunc virum cognoverat, valde dile-
t Caſparem Bornerum, cumque eo cele-
ter neceſſitudine, poſtquam in has regio-
es venerat, conjunctus fuit. Nemo autem
ornero ante illa tempora exquiſitius aut
duſtria majore ſitus, loca, figuras, ortus
ituſque ſiderum ſignorumque cœleſtium
oſervaverat, neque hujus contemplationis
er planius oſtenderat. Fuit hic omnino vir
gregius, & multis magnis veriſque virtuti-
us ornatus, qui piis & ingenuis ſtudiis fun-
andis tuendiſque fortunas vitamque ſuam
npendit. De Philippo autem Melanch-
ione, quod hæc mentio requirat, fortaſſe
eliquum ſit ut indicetur facultas orationis,
c quo in genere eruditæ doctrinæ præſtitiſ-
e cæteris ille videatur. Sed hoc cum mani-
eſtum perſpicuumque ſit, quod ejus ſcripta
c extent & ſint in manibus omnium, me
iſſerere eſſet ſupervacaneum. Apparet de-
fuiſſe

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

fuiſſe illi non quidem ingenium, non cop
am & vim ſapientiæ & doctrinæ, non liter
rum ſingularem eruditionem, ſed inchoa
perficiendi atque elimandi tempus atque
cium. Etſi natura à quadam granditate ab
horrens, judicium voluntatemq; ipſius co
vertit ad curam potius verſandi in quoda
caſtigato & puro atque ſano genere orati
nis, quam in ſublimi & vehemente & cuju
compoſitio operoſa eſſet, elaborandi. Om
nino autem ſubtilis & arguta concinnitas
proprie diſerteque eloquendi omnia ſtudiu
conveniebat diſputationibus doctrinæ
ſcholaſticæ veluti umbræ. Non ille inanib
verbis quaſi perſtrepere, non à re propoſi
ſermonem abducere, non aliena intexere
ſed veluti intra ſuas ripas flumen oration
cohercere. Hæc eſt in exponendo perſp
cua, in narrando & ornata ſatis & copioſa
in argumentando acuta, neque tamen mol
aut enervata, verumetiam non declamator
quidem illa abundantia, ſed luculenta bre
vitate fortis & animoſa, eoſque aculeos de
gens, qui penetrando vulnerent non punga
tantum perſtringendo. Nihil autem eſt
hac fucatum, nihil inæquale, nihil ineptum
nullum aucupium varietatis quaſi in pictu
colorum, nullus tumor, denique ſimpli
ſunt & recta omnia. Ut ſi de horum temp
rum & noſtrorum hominum puerili adh

veter

veteris præſtantiæ imitatione tam glorioſè loqui liceat, non dubitem, Atticum perhibere Philippum Melanchthonem. Id quod eſſet evidentius & clarius, ſi mediocre ſaltem ocium ad ſuorum illi limam & expolitionem conceſſum fuiſſet, quæ pleræque omnia non edita ſed effuſa, non compoſita ſed feſtinanter in cartas conjecta, non emiſſa ſed expulſa ſunt, non prodierunt ſed evolarunt, urgente ſcilicet neceſſitate & re poſtulante. Verum ne ſic quidem languent aut diſſoluta, jejuna, trita, vnlgaria ſunt, ſed cum aſtricta aptis converſionibus, tum membris integris continuata. Utque fortaſſe ſplendor tanquam ſolis aut auri in illis non eluceat, nitor tamen profectò oſtendit ſe tanquam ſideris aut gemmæ. Et ut non quaſi aurea corona conſpiciantur hæc redimita, pulcherrimos tamen in eis elegantiæ & munditiæ floſculos licet cernere. Unum eſt in ſcriptis Philippi admirabile, quo haud ſcio an noſtra ætate alius illi jure conferri poſſit nemo: Sententiæ in oratione non modò crebræ & exquiſitæ, ſed adeo opportunæ, & aptè ſuo quæque loco collocatæ. In iis autem quæ ex veteribus aſſumi, & quibus expoſitio plenior & ornatior & illuſtrior reddi ſolet, quas Græci ἀπεκδοχὰς vocant, vicit non modò Philippus ſtudium & induſtriam aliorum, ſed hac ſo-

lertia cæteram facultatem ſuam ipſe ſuperavit. Quid dicam de exemplis commemoratis & enarratis, & adhæc iis de quibus ageretur accommodatis? In quo genere plurima ſunt in medio opera atque monumenta ſtudij & induſtriæ ipſius. Quid de exquiſitis & ſubjectis rationibus atque cauſis? In quibus quod eſt conſiderationis & omnino felicitatis cujuſdam ſingularis, hoc præſtabat, ut afferrentur & pertinentia ad propoſitum atque rem de qua agebatur, & illuſtrantia explicando doctrinam inſtitutam. Cum ſtudium iſtud, dum colligit ſæpe undique omnia, non ſolùm corripere ſupervacua, ſed aliena quoque attexere ſoleat adeo ut aliquando planè ineptum deprehendatur. Hoc autem prudentiæ erat, ne quid admiſceret abhorrens, aut etiam abſurdum, aut certè ſuperfluens, in quo aberraret & vagaretur expoſitio, nedum contrarium aut diſſentaneum aliquid irrepere pateretur. In quo vel indiligentiá vel fiduciá & erga ſe favore, reperiuntur eruditorum quoque aliquorum ſcripta juſtæ reprehenſionis crimen non effugere. In originibus nominum ſcrutandis, inque capiendis conjecturis obſcurorum & incertorum, non modò mirificè ſolers & gnavus, ſed etiam felix fortunatuſque erat. Neque vetuſtis nominibus interpretandis, & ad ea quæ hi ſigni-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

gnificarentur attribuendis, cujuſquam o-
rà noſtro ſæculo cognita eſt præclarior
que melior. Quo ſtudio ad certam rerum
firmam cognitionem atque ſcientiam vix
iud eſſe poſſit efficacius. Vel ſine illo hæc
ptius fluctuat ſemper & labaſcit. In iis de
ibus conſultaretur, aut etiam delibera-
s ſcribendo explicandis & componendis,
mo attentam cautionem illius & diluci-
m expoſitionem vincere immò aſſequi
tuit. Quàm autem res operaque iſta diſ-
ilis & magni momenti ſit, norunt illi qui
manibus eam habuerunt & ſunt experti.
idi cognovique ego eum in talibus ope-
bus non modo ſententiarum pondera exa-
inantem, ſed verba ſingula quaſi aurifi-
s ſtaterâ perpendentem. Cum verò naturâ
ſet Philippus Melanchthon is, qui veſti-
ando ſcrutandoque aliquid non facilè falle-
tur, tum ejus animum præſagiiſſe multa &
ædicta ab eo quæ evenerunt ſcimus, & viſa
mniorum evidentia atque certa plerumq;
r quietem illi oblata (quod genus homi-
m Ariſtoteles εὐθυονείρους vocat) neque fere
vinando hac in parte eſſe deceptum.
ntabant idem imitando, ſicut cætera,
i quoque, & audires paſſim percontan-
s de ſomniis & hæc recitantes atque
njicientes & ubique ſomniantes pluri-
s, neque perſonis neque rebus ſimilibus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

Sed hæc apponi poterunt ad ſuperiorem mentionem imitationis præpoſteræ, cum certè exemplum illius multi cum laude & fructu ſint ſecuti. Quod autem hic univerſa rerum naturæ conſideratione & inquiſitione cauſarum, quibus illæ continentur, exerceri juventutis ſtudia ad religioſæ pietatis & cujuſcunque muneris adminiſtrationem functionemque valde prodeſſe ſciret: primùm tractando Phyſica eruditè, voluntates commovit & animos excitavit diſcipulorum, & multis illa jucunda ut eſſent perfecit, deducendo cogitationes ad Medicinæ artis eam partem, quæ ſtirpes tractat, & cæteras res quarum explorata noticia in faciendo artem, non modò voluptatem ſed utilitatem affert præcipuam, vel etiam ad ſpem laudabilium operum in curando, neceſſitatem habet. Deinde ad eam quæ eſt Ptolemæi pars Aſtronomiæ ſeu Aſtrologiæ, prævidens futura & occulta aperiens, de cœli quadam inſpecta facie & animadverſo habitu (nunc *Aſtrologiam* proprie plerique vocant:) Ad hanc igitur ſive experientiæ ſeu artis rationem plurimos commendatione ſua perduxit. Non enim ignorabat fore, ut liberali quadam curioſitate animi adoleſcentum facilè caperentur, & ita ab aliis occupationibus abſtracti in ſpacio ſtudiorum utilium & bonorum retinerentur. Qui etiam

etiam per jocum ſolebat manus adverſas aliquorum intueri, & de lineis ibi apparentibus indicare id, quod à quibuſque expeti, aut quo delectari illos ſciret. Neque ideo tamen Chiromantices ſuperſtitioſam divinationem confirmabat, aut levitati ineptiiſque iſtis dabat operam, vel aliis eam commendabat, cum conſtet acerrimum fuiſſe eum inimicum, omnium quibus falſitatis nugarumve aliquid implicaretur, vel quorum omnino fundamenta non niterentur evidente veritate & certis rationibus ſtabilirentur. Diligenter autem & accuratè rem diſtinguebat, neque patiebatur hominum ſtultitiam & vanitatem cum vera intelligentia & recto uſu confundi. Quamobrem cum naturæ conſideratione & perveſtigatione conjuncta à præſtigiis & falſitate ſuperſtitioſa vaticinationem longiſſimè ſeparabat. Et quemadmodum illorum ſtudium collaudabat, ita hanc impiam optimæ & præclariſſimæ rei corruprelam vehementer deteſtabatur. Atque requirebat in veteribus quibuſdam & prudentiam & moderationem, qui temerè ac intemperanter cum Aſtrologiam inſectati eſſent, tum univerſas Mathematicas diſciplinas reddidiſſent inviſas. De quo quamvis cum ſæpe multumque verba graviter faceret, tum ſcriberet luculentè, & exiſtebant tunc tamen aliqui, qui illi tanquam autori

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

approbatorique ſuperſtitioſi ſtudij obtrectarent, totamque occupationem hujus diſciplinæ malam ac perniciosam eſſe aſſererent & nunc etiam liberius à quibuſdam hoc nomine mortuo maledicitur. Sed cum manifeſta ſit falſitas criminis iſtius, & malevolorum evidens improbitas, noſtram defenſionem attexi nihil attinet. Refellit enim hos non modò res ipſa, ſed ipſorum etiam odij immanis ſcelerata acerbitas. Ipſe ſanè Philippus, qui de his, quemadmodum paulò ante indicavimus, dixiſſet ſcripſiſſetque, quibus hoc ſtudium & factum ejus ad omnes bonos vel non ſaltem inſignitè malos, facilè defenderetur, nunquam voluit cum ullo contendere neque dimicare. Id quod etiam fecit in aliis omnibus. Contentus veritate doctrinæ ſuæ, & non ignorans rixando & litigando non explicari quicquam, ſed omnia magis dubia & incerta fieri. Itaque non ille reprehendentibus & interdum accuſantibus ſæpe etiam inſolenter calumniando inſectantibus, reſpondere, non de ſuis, quæ notarentur, apologias edere, non etiam pro ſua fama propugnare, ſed injuria accepta tacere & patientia frangere vim adverſariorum. Interea tamen ſua attentè conſiderare & inſpicere & limando reddere meliora. Quæ opera & utilior Reip. & ipſi honeſtior fuit, quam ſi digladiando certamina auxiſſet, &

qui

quibuſdam materiam hanc celebritatis expetentibus, in ea nanciſcenda adjutor fuiſſet. Itaque & Philippi Melanchthonis ſcripta in quæ planè hoſtiles impreſſiones aliqui fecerunt, & nunc in manibus & poſthac futura ſunt, cum pleræque hæc oppugnantium jam evanuerint, &, ſi quid adhuc in hujus ſæculi levitate quaſi innatat, id brevi interiturum ſit una cum autorum nominibus, demerſum in caliginem & tenebras ſempiternas. Neque rerum iſto ſtatu, & conditione tali temporum, & iis ingeniis ſtudiiſque hominum, & adeo confuſis, perturbatis, difficilibus negotiis (quod haud fere cerneret quæri veritatem, ſed dimicare de ſuis pleroſque opinionibus tanta pertinacia, ut in adverſantes non aliter quam feræ beſtiæ veſano impetu inveherentur) faciendum ſibi Philippus Melanchthon putavit, ut decertando & contendendo eas horas abſumeret, quæ fortè ſalutarium actionum & præclaræ doctrinæ occupationibus, quibus nihil prius ei neque potius erat, ſuperfuiſſent, cum præſertim nihil proficeretur hoc labore ad eos qui non diſputare, argumentari, diſſerere noviſſent, neque omnino vellent aut poſſent pati ſeſe reprehendi aut admoneri, ſed maledictis & contumeliis præliantes uterentur, & ita refutarent contra ſuas rationes adductas, quibus adverſari idem eſſet ac

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

calvum nutando frontem, ſecundùm proverbium Græcorum, inferre arieti, & viatorem ſcrutari veſparum cavernas. Quapropter ſinebat vociferari impunè quoſlibet, & ipſe quieſcere & tacere, & dicere ſibi quoque in ea parte decretum eſſe facere, quod filiola aliquando ſua ſe facturam eſſe dixiſſet. Cum enim hæc abfuiſſet quondam domo diutius, & ipſe eam interrogaſſet, quid matri reſpondere vellet, quæ eſſet graviter increpatura moram illam: Tum memoraſſe hanc ſimplice puerilique ſententia ajebat, velle ſe reſpondere Nihil. Atque ipſe inſectantum ſe injurias ſilentio perferre, ſibi quoque videri optimum cenſebat, ſive de odio malevolentiaque eorum propria illæ exiſterent, ſeu aliorum arbitrio ac voluntati inſervirent. Quæ ipſe quidem ad dijudicandum relinquens Deo æterno, cujus oculis paterent omnia, non deſinebat & voce ſua in ſchola præſentes, & ſcriptis abſentes docere & ſalutari cognitione inſtruere. Impendebatque his quaſi ſumtus laborum & defatigationum & infinitarum moleſtiarum, neque valetudinem adeo ſuam neque vitam ipſam majori curæ habebat, quam publicam utilitatem & privata plurimorum commoda. Quemadmodum enim quidam ſcripſit: Luſciniæ ſuaviſſimos cantus magna homines voluptate afficere, ipſi aviculæ nihil pro-

prodeſſe, ita labores, vigiliæ, occupationes, opera hujus viri, ad aliorum uſum commoditatemque pertinebant, ipſi nihil afferebant emolumenti, neque fructus quicquam ex iis ille capiebat, præter ſtudii induſtriæque honeſtiſſimam voluptatem. Cumque audiret interdum aliquos cupidos certaminum uſurpare prætendendo voluntati incitatæ ad rixas ſententiam jactatam in ſcholis etiam Juriſconſultorum: Crudelem eſſe eum qui negligeret famam ſuam, ridens quærere ſolebat: Quemnam conveniret exiſtimari eum qui ipſe læderet? Non enim certè iſto pacto defendi illam, ad eos ſaltem qui veritatis amantes eſſent, & ſapientia virtuteque præditi. Quia autem de Philippi Melanchthonis ſcriptis mentio facta eſt, non fuerit fortaſſe alienum monere, nonnihil horum & vivente eo, cum magis non prohiberet, quam juberet aut permitteret, cumque etiam plerumque ignoraret, & poſt mortem ipſius, quædam prodiiſſe neque ſpecie illuſtria neque re eximia, edita nimirum non tam ad nominis ipſius famam, quam puerilis inſtitutionis uſum, & fortaſſe aliis quoque de cauſis. In his ſunt explicationes quædam & interpretationes ſcriptorum veterum, accommodatæ ad captum auditorum & ex tempore multa non tam dictata quam effuſa & quomodocunque excepta, cum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

præſertim varijs & diverſorum negotiorum neceſſarijs tractationibus occupato ocij temporiſque tantum nunquam concederetur, quantum requireretur non ad elaborandum modò, ſed cogitandum quoque, ut ejuſmodi quippiam efficeretur, quod perfectionis inſignem laudem haberet. Quapropter de talibus libellis non ab ipſo, ſed ab alijs divulgatis, de ingenio, doctrina, eruditione, facultate Philippi Melanchthonis judicium neutiquam fieri convenit. Sed de iis qui etiam dicta & ſermones cotidianos atque familiares ipſius collegerunt, & auſi ſunt cum ſuis commentationibus divulgare quid dicam? Iſti vero neque ſtudio, neque judicio, neque omnino conſideratione aliqua congerentes, quæ ne audijſſent ipſi quidem, ſed ex alijs fortuitò cognoviſſent, ſtolida ſua temeritate ſeſe quidem infamarunt inprimis, ſed & Philippi Melanchthonis nomini maculæ aliquid aſperſerunt, & multorum bonorum virorum futilem atque nugatoriam, vel indecoram quoque & indignam mentionem inculcantes, indignationem illa offenſione concitarunt. Verùm in hujus ſæculi impudente licentia, hoc ſcilicet ad alia innumerabilia mala apponendum, & dandum eſt inſulſæ hominum vanitati, & exiſtimationis ſeu lucelli quoque aucupio, cum permittantur fi-

antque

ntque impune alia cum flagitioſiora tum
celeratiora. Sed diximus ſcilicet de his plura
uam neceſſe fuiſſe videatur. Quod reſtat
gitur ad id exequendum procedat narratio.
xponemus autem reliqua annorum ſerie
uos vivendo confecit Philippus Melanch-
hon, & quid memorabile ei in ſingulis acci-
erit, & quibus præcipuis magnarum re-
um tractationibus adhibitus, denique quod
urriculum vitæ ipſius fuerit univerſum.
Quibus ſi quid fortè admiſcebitur quod
xilius & levius alicui videatur, venia dabi-
ur mihi, qui fieri poteſt, ut propter mirifi-
um ſummi amoris ſenſum erga Philippum
Melanchthonem, quædam æſtimem carius
uam mereantur. Quod ſi inter aliquos
oſtris temporibus veræ amicitiæ conſtans
atque firma fuit conjunctio, & inter nos
eam fuiſſe ſpero plurimis eſſe notum vel
certè perſuaſum. Diligere ille me cæpit
antequam vidiſſet. Conſpectum tanta amo-
ris affectione eſt complexus, ut excitari be-
ne volentia illa divinitus videretur. Neque
enim à me quicquam quod ejus favorem
mereretur profectum, neque mei illi indigens
neque utilitatis expectatio ulla fuit. Niſi for-
taſſe ex ſimilitudine ſtudiorum voluntatum-
que exardeſcere potuit amor iſte, qui familia-
ritatis & cotidianæ cōſuetudinis uſu creſcēs,
ad perfectionem veræ amicitiæ progreſſus

 eſt,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

eſt, vel certè imaginem quandam atque ſimulacrum expreſſit. Acceſſit par propemodum ætas quod triennio tantum integro me eſſet ille major. Ut caritas benevolentiaque noſtra ſpacium fermè æquale ad decurrendum ingredi videretur. Et Philippus Melanchthon, quanquam nuper & Reipubl. & ſuis & mihi ereptus eſt, non tamen memoria ſanctiſſimæ neceſſitudinis ſimul etiam ſublata eſt, neque hæc reliquo vitæ meæ tempore extinguetur, & vivet etiam in poſteritate grata ſemper. Pietas enim illius & humanitas, virtus, ſapientia, liberalitas, conſtantia, fides, doctrina, amoris cauſa fuit. Quæ tantæ laudes mortuæ profectò non ſunt neque morientur unquam. Neque ſolùm mihi in oculis ſunt, qui & certius intuendo & fruendo uberius, penitus eas perſpexi, ſed ab aliis quoque compluribus & nunc cum admiratione perpenduntur, & poſteris notæ celebreſque ſunt futuræ. Ex quibus, qui recto conſilio & ſpe honeſta & laudabili voluntate ſuſcipere aggredique in ſtudiis præſertim majora voluerit, erit nemo, qui non ipſius cupidè & adjumentis operum uti, & exemplum ad ſequendum proponere ſibi velit. Mea quidem nulla dulcior eſt cogitatio, eâ, quæ familiaritatis conſuetudo & neceſſitudinis noſtræ uſus reminiſcendo quaſi repræſentatur, cumque hoc

bono

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

bono non invenio alterum quod debeam comparare, in quo mihi de maximis rebus conſenſio, inque eodem conſilium auxiliumque difficili tempore rerum privatarum, & conſolatio ſæpe doloris, gratiſſimaque interdum & plena oblectationis quies fuit. Nemo unquam ſenſit eum eſſe à me offenſum, cum laboris & moleſtiæ cauſſas ei aliquando me dediſſe, ipſe nunc quoque ægre feram. Ab eo nihil unquam contrarium mihi, aut quo vel minima triſtitia afficerer, dictum factumve eſt. Neque eſt in hac fortuna conditioneque noſtra aliis de rebus dicendum, ſed domi tamen & foris ſic una fuimus, ut conſiliorum rerumque omnium inter nos eſſet ſocietas. Studia certè eadem communiaque prorſus fuiſſe & lætor, & gloriari non verear, & in dolore non poſſum non jucundiſſimè recordari. Quæ cum omnia in animo mihi ſint & verſentur ante oculos, nonnihil lenitur deſiderium amiſſi tanti amici, præſertim cum ille ſuo omnino tempore deceſſerit. Cumque de eo narratio inſtituta ſit, ſi nihil quod cognitionem meam non effugiſſet, ſilentio prætereundum arbitrer, vel ignoſci ſtudio meo poſſe, vel diligentiæ etiam gratiam haberi oportere exiſtimo. Et ut aliquid mihi memorabile alteri parvum & contemnendum eſſe videatur, excuſare me, quemadmodum opinor, poterit omnibus inſitus error de iis,

quæ ſingulari quadam & eximia cupiditate adamaverunt. Etſi autem luctuoſa & acerba mors Philippi Melanchthonis omnibus fuit, non ſuis modò ſed etiam extraneis, bonis ſaltem aut non certè improbis, in ea tamen tempora eaſq; res hæc incidit, ut ei non tam longiorem vitam ademiſſe æternus Deus, quam maturum finem largitus eſſe videatur. Superavit annum LXIII. quem modo perpauci attingunt. Diſtracta omnis vita illius fuit ingentibus laboribus & curis perpetuis, & graviſſimis Reipub. privatiſque negotiis & expertibus omnis remiſſionis ſolatiis. Obiit mortem placidè & omnino feliciter, ſuaviſſimè acquieſcens obdormiſcendo in ejus veneratione, quem ſemper religioſiſſimè coluerat, filii Dei Dominis noſtri Jeſu Chriſti, & ſpe immortalitatis & vitæ æternæ: Et hoc ipſo exitu è vita beatus, & quod declinans præſentem miſeriam impendentia non modo pericula, ſed mala migrando hinc vitavit. Non cognoſcit jam in terris indies orientes novas pernicioſarum rixarum turbas, & inexplicabilium quæſtionum controverſias, & majorum diſſidiorum cauſas, non ambitione animos plurimorum & invidiæ odiique flammis incenſos, non ſcelera audaciæ ruentis atque præcipitis ad interitũ. Non videt præſens ea ſuſcipi & geri, quorum exitus anxiè ſolicitum animum ipſius ſæpiſſimè

è habuiſſent. Non audit aut legit indicia t ſignificationes conſiliorum actionumque el abſurdarum atque perverſarum, vel tiam exitialium ac peſtilentum. Non ſpetator eſt ejus furoris, cujus impetum ipſe emper valde metuit, ut animorum acerbiate palam erumpente, etiam conjuncti anea ſtudiis atque doctrina diſſilirent, & ſe nutuo gladiis ſuis penè in oculis adverſaiorum conciderent. Atque abitu omnino uo hoc conſecutus eſt, ut non amplius, huus aut illius nomen tanquam Pelopidarum, eque rumores nefariorum conatuum & aulaciæ infinitæ exaudiat. Non adhibitus eſt d illa, quæ cum non poſſet ſimplicis veriatis aſſertione defendere, varias multipliteſque aliorum excogitationes, quibus interpolarentur, & tortuoſa quædam veluti emblemata ferre & admittere fuiſſet ei inſtar mortis. Denique effugit alias aliorum criminationes, ut ab his nimium facilis aut lenis aut timidus, ab illis plus æquo pertinax, durus, confidens perhiberetur. Quin etiam aliqui, quod ille profectò inprimis dolenter tuliſſet, veteratorem eum & aliis horribilis ignominiæ nominibus impudentiſſimè mentientes, non dubitarunt appellare. Nemo jam obſtrepit auribus ipſius exprobrando dicta ſcriptave partim inſidioſè excepta, partim depravata atque palam corrupta,

rupta, neque ſuſpicionum malicia præſer
tem onerat. Atque hæc omnia opportunita
te ipſi optatæ mortis ille effugit, ut ſtatuen
dum hoc ſit, non aliter quam propitii De
benigniſſimo conſilio ortus fuerit & his tem
poribus nobiſque donatus Philippus Me
lanchthon, eſſe eundem bonitate & favor
erga ipſum divino ſublatum, & ademtum e
una cum vita ſenſum metumque calamitatum
earum, quæ ſtatim mortuo illo affligere reli
gioſæ pietatis optimarumque diſciplinarum
& artium ſtudia atque doctrinam gravius at
que turbulentius ceperunt. De qua quid de
inceps futurum ſit vel ominis cauſa, vel n
ſeniles deſperationes inculcaſſe & materiam
cujuſdam quaſi declamationis videar quæſi
viſſe, plura non dicam commendans noſtra
ætatis ſalutem & proſperitatem cuſtodi ge
neris humani Filio Dei, Deo æterno & e
permittens cætera. Atque ita ut me factu
rum jam dixi, vitæ curſum, quem in terri
confecit Philippus Melanchthon ſerie anno
rum perſequar eearrando.

Anno Chriſti Jeſu M. D.XXIIII. profi
ciſci illi in patriam placuit. In quo tame
ipſo etiam non tam ſuæ cupiditati quam ar
bitrio amicorum morem geſſit. Comitem
habuit eo itinere Wilhelmum Neſenum, cu
jus familiaritate jucundiſſimè utebatur, &
quem propter ingenii bonitatem, pruden
tiam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

am in judicando, doctrinam, multarum rum cognitionem atque experientiam & agni faciebat & valde diligebat. Sequeantur Philippum duo adoleſcentes Franciſus Burcardus Vinarienſis & Iohannes Silerbornerus Berbetomagenſis, quorum urque poſtea dignitate & honoribus longiſmè proceſſit. Burcardus enim Illuſtriſſimis rincipibus patriæ ſuæ gratiſſimas & præclaiſſimas operas dedit; & rebus difficilibus que duris præſtitit fidem & navavit ſtuium. Silberbornerus cum Iuriſconſulti perſonam egregiè tueretur, adverſa valetudine uaſi apud ſe eſt detentus, qui ſi corpore vaiſſet, honorum laudiſque tantum aſſequi otuiſſet quantum collibuiſſet animo ſuo. ed artuum cruciatus, quibus crebrò afflitebatur, longius eum progredi paſſi non unt. His & ipſe me tunc adjunxi, ſumuſque ecti equis omnes, eò quiſque quem potuit anciſci. Et venimus Lipſiam, quo die obiit hortem Petrus Moſellanus, qui corpore uerat perimbecillo & parvo, cum ingenio c eruditione doctrinæ excelleret. Ad eum norientem acceſſimus Philippus & ego, & oc luctu triſti acerboque ſumus affecti, ille mico eximio, ego cariſſimo præceptore einceps cariturus. Erat Neſſeno venienum certis de cauſis Francofortum ad Meum. Illic igitur primùm ſumus profecti, &

accepti

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

accepti tractatique publicè privatimque officioſè & benignè. Cum autem hoc itiner placuiſſet tranſire regionem eam, cui nome fagi *Buchononiam* fecerunt, manſimus una noctem Fuldæ, ubi tum Crotus Rubianu & Adamus Crato degebant. Qui advent noſtro affecti magno gaudio omnia huma nitatis & hoſpitalitatis officia prolixè nobi præſtiterunt. Ibi etiam certi aliquid pri mùm cognovimus de morte Ulrichi Hutte ni, quem ut vivum magnifacere & admira propter doctrinæ eruditionem & præſtan tiam ingenij, ſic ab illius natura vehement & excelſo animo & voluntate ad novas re propenſa, quam conſuetudo etiam quorun dam immoderatiorum incitarat, nonnihi timere Philippum Melanchthonem licu animadvertere. Intercefferat Hutteno cum Croto Rubiano ſingularis uſus à prima ado leſcentia, quo autore vel certè adjutore reli quit ille contubernium Fuldanum, in quo penè puer magis diſciplinæ quam religioni cauſſa datus eſſet, & Coloniam Agrippinam ad optimarum artium & literarum ſtudi percolenda profectus eſt. Poſtea venit in Italiam, unde eum revertentem in patria me primùm vidi anno Chriſti, ut meminiſſe vi deor, M.D.XVII. Celebrabat autem fam non eruditionem modò illius, ſed fortitudi nem quoque, glorioſi facinoris prædicatio

ne

e: Qod Gallicæ gentis quatuor Viterbii,
uò fortè tunc Roma ille excurriſſet (cum
odem divertiſſet à Rege Gallorum legatus
uidem ad PontificemLeonem contendens)
rtâ rixâ ac certamine, profligaſſet dimican-
o, vulneratus quidem & ipſe deſertuſque à
ocio itineris illius, quemadmodum eum au-
ivi Fuldæ narrantem anno Chriſti M. D.
XIX. ſecutus conferentem ſe Erphordia in
atriam Adamum Cratonem ſummum no-
trum. Ubi iterum tunc Huttenum vidi, &
um eo aliquot dies familiariter ſum verſa-
us, decedente ex aula Moguntina in qua
irciter biennium manſerat. Adjunxit dein-
e ſe Franſciſco Siccingenſi, cum quidem &
ntea implicatus fuiſſet motui bellico, quem
ecerat in agro Wittenbergenſi Huttenica
ens interfecto populari ibi quodam ſuo, &
ei militatis ſtudium præ ſe ferret, & repræ-
entante ſe imagine armatâ maximè dele-
taretur. Tandem hic poſtremò gravis que-
elæ ſcripto contra D. Eraſmum Rotero-
lamum edito, quod ille parum ſanè molli
pongia abſtergere ſtuduit, non procul ab
rbe Tigurina morbis confectus, quibus
requentibus & acribus laboraverat, mortem
biit, annos natus XXXVI. Fuit nobilita-
e & laude generis antiqui inprimis cla-
us, doctrinæ eruditæ princeps, impatien-
ſſimus injuriarum, libertatis immodicè
cupi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

cupidus, non prorſus alienus à ſævitia, qu
etiam vultus acerbitate & minus clemen
interdum oratione indicabatur. Sed neq
opum abundantia neque corporis, in qu
admodum puſillo atque debili inerat animu
ingens ac ferox, viribus pollens: ut de e
mihi ſæpe in mentem venerit verſuum qu
bus perhibetur: ſi reſpondiſſent vires atqu
potentia Demoſthenis propoſito & ſolertia
nunquam fuiſſe futurum, ut in Græcia ſum
ma rerum potiretur Macedo. Nam ſi con
ſilia & conatus Hutteni non defeciſſent qua
nervi copiarum atque potentiæ, jam tu
mutatio omnium rerum extitiſſet, & qua
orbis ſtatus publici fuiſſet converſus. E
dolore autem tum Philippi Melanchthon
ac noſtro & deploratione quoque Croti qua
juſta facta ſunt Hutteno. Deque eo in iti
nere verſus à nobis compoſiti, & refuta
quidam mortuum lacerantes. In quibus cu
Luſcinius quiſpiam nominaretur, vulture
hnnc potius eſſe Epigrammate quodam Me
lanchthonis dicebatur. Venimns autem Fu
da die tertio Francofurtum, ubi reperimu
Ludovicum Carinum, cujus tum ſuavitat
Philippum Melanchthonem admodum de
lectari animadverti potuit. Poſtquam in pa
triam venit unaque nos omnes, eas æd
petivimus, quas incolebat vitricus ipſius
Ibique divertimus apud matrem Philippi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

ſed ego comitibus adoleſcentibus duobus, quos ſupra nominavi, incenſus cupiditate videndi Eraſmum Roterodamum, perrexi Baſileam. Et inde reverſus cum diſcedente Philippo Melanchthone (cujus adventus quemadmodum ſuis fuerat lætiſſima & jucundiſſima conſuetudo, ita abſceſſio triſte deſiderium reliquit, matri præſertim & fratri Georgio) eo itinere Eytelpergam veni. Ubi Hermannum Buſchium vidimus, qui Philippum juvenem ſenex amantiſſimè cum quadam reverentia complexus, nobis adoleſcentibus ſe ita quoque dedit, ut facilè intelligi poſſet, affectionem benevolentiæ & amoris erga nos ipſius eſſe ſingularem. Academia etiam Eytelpergenſis ſtudium erga Philippum Melanchthonem ſuum officioſiſſimè & benigniſſimè declaravit. Revertentibus nobis non longè Francofurto obviam factus eſt Illuſtriſſ. Princeps Heſſorum Philippus, admodum adhuc juvenis, proficiſcens ad ludos indictos Eytelpergæ, ubi Principes Germaniæ conventuros eſſe ajebant XIII. & affuturum quoque vel potius jam adeſſe Cardinalem Campegium. Is quendam ex ſuis, qui nomen ſibi Nauſeæ impoſuerat, Germanico ſignificationis illius in latinum mutato (patriam enim habuit hic in montana regione Pabepergenſi ad Menum) Eum igitur ille ad Philippum Melanchrho-

nem

nem miſerat, ut cum ipſo, quaſi ſua ſpon
acceſſiſſet, de controverſijs ortis colloque
retur, & ſententiam voluntatemque ipſi
exploraret. Utque etiam policeretur pr
lixè: Si Philippus deſertis partibus ad
tranſire vellet. Eum Philippus cum ſimplic
& brevi reſponſo dimiſerat: Ea quæ ſta
tueret & ſciret eſſe vera, nullius mortal
reſpectu aut gratiâ neque ſpe emolumen
aut ambitione amplecti ſe & defendere
neque ab iis qui illa docendo protuliſſent &
nunc aſſerendo confirmarent, unquam ſepa
raturum ſuas rationes. Quod autem adhu
feciſſet, ut doctrinam puram & ſinceram
diligentia ſtudij ſui præſtaret ſine obtrecta
tionibus & pugnis, in eo ſe eſſe perſevera
turum. Hortari omnes qui in hoc gener
communi tranquillitati & ſaluti conſultum
vellent, ut ad ſananda vulnera, quæ ampliu
tegi non poſſent, conſilia atque operas con
ferrent, & quorundam furioſam audaciam
coherceri ſtuderent, qui exulcerata velut
infeſtis unguibus lacerare non deſiſterent.
Hoc niſi facerent, & ruere ſi mallent, viden-
dum eis ne prolabendo ipſi primi præcipita
rentur. Itaque tum Nauſea diſſimulatis omni
bus abierat. Sed Princeps Heſſorum cum in
Philippum Melanchthonem, ut dixi, inci
diſſet, de aliquorum fortaſſe indicio, qui ſci-
rent eum in patria fuiſſe, ſuſpicatus illac eum

reverti

verti, & animadvertens equitatum noſtrum
ſe minimè equeſtrem, idque quod res erat
bitratus, ad Philippum Melanchthonem
vehitur, & nunquid ipſe ſit Melanchthon,
terrogat: Ille ſe eſſe reſpondit, & hono-
s cauſa de equo deſcenſurus jubetur à
rincipe in equo permanere, & converſo
nere ſecum pernoctare, cupere enim ſe de
ibuſdam cum eo loqui, habere autem
onum animum neque quicquam metuere.
hilippus & à Principe nihil ſibi ſe timere,
ſpondit, & eum eſſe, de quo quid fiat, non
ultum referre videatur. At enim, inquit,
ridens, ſi tamen te adducam & tradam
ampegio, haud illi ingratum me facturum
rediderim. Ita Philippus tum propter
rincipem pergens ad quædam fortuita
terrogata, reſpondit & breviter neque
xplicatè. Non enim aliter tum poterat.
rincipis etiam animus nondum magnopere
es illas curare, atque eſſe alijs cogitationi-
us intentus videbatur. Sed cum Philippus
nixè peteret, ut ſibi ſuum iter exequi cum
ona Principis gratia concederetur, impe-
ravit tandem ne abduceretur longius, eaque
onditione Princeps illum dimiſit, ut de
uæſtionibus quas audiiſſet moveri, re-
erſus domum aliquid diligentur conſcrip-
um curaret quam primum ad ſe perferen-
um. Percontatus etiam eſt de com-
meatu,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

meatu, & juſſit iter fieri per loca ſuæ pot
ſtati ſubjecta, & mandata dedit de uſita
deductione in ſuo territorio. Ex quo poſt
per jocum neſcio qua ſententia Princeps i
diſcipulus Philippi fuit à quibuſdam appel
tus. Reverſo Wittenbergam Philippo M
lanchthone nobiſque cum ipſo, inuſtus
acerbiſſimus dolor, ex triſtiſſimo caſu m
tis Wilhelmi Neſeni, qui lintre piſcato
trajecturus Albim, id quod ſæpe ab eo r
creandi animum gratia factum fuerat, cu
impegiſſet illam latenti ſub aquis arbor
trunco, de improviſo vacillante inflexaq
in latus lintre, excidit & in amne eſt ſuffoca
tus, cum quidem eo die poſt prandium pa
lulum conſopitus, talem ſpeciem per ſom
num oblatam vidiſſet, offendentis lintris
fluctuantis & prolabentis ſui ipſius in fl
vium. Id ipſe, adventanti tum Philippo, q
crebrò accedere eum ſoleret, narravit, d
ridens cum jocis ſomniorum vanitatem. R
cordati & nos fuimus, quid in itinere acc
diſſet. Eſt oppidum Heſſorum Træſa, u
cum pernoctaſſemus, mane exeuntes petiv
mus præterfluentem amnem aquationis ca
ſa. Dumque ibi Philippus Neſenuſque
ego, cæteris provectis donec equi bibere
moramur, conſpicit Neſenus tres corvos
proximo colle & ore & alis ſonos geſtuſq
edentes ſingulares, quaſiq; tripudia faciente

Quæ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

Quærit igitur ex Philippo, Quid portendi augurio illo exiſtimet? Quid enim, inquit Philippus, aliud, quam uni ex tribus nobis propinquam mortem. Hoc dicto ſenſi graviter percuti animum meum & me vehementer perturbari, cum Neſenus jocoſè eludens illud, ita hilaris pergeret. Atque tum quidem veritus fui interrogare Philippum quid in mentem veniſſet ei ut de oſcinibus iſtud interpretaretur. Sed poſtea narravit ſe exiſtimaſſe, qui tam imbecilli eſſet corpore & valetudine mala, non poſſe eſſe vitam ſuam diuturnam. Et eo ſanè itinere interdum non modò graviter ſed periculoſè etiam inſomnia & pervigilationibus fuerat conflictatus. Neque hæc eo commemorantur, quaſi aut obſervationi ſuperſtitioſæ volatus geſtuſque avium aliquid à me tribuatur, aut Philippum Melanchthon tales divinationes unquam curarit, ſed ut intelligatur mirabiliter interdum quædam accidere, quæ neque deridenda ſint, & poſt eventum varias cogitationes commovere ſoleant. Scripſit de morte Neſeni Epicedium optimus & doctiſſimus vir Iacobus Micyllus, & extant cum noſtra tum aliorum Epitaphia. Auxit triſtitiam hanc nuncius crudeliſſimus hoc anno interfecti viri gravis atque conſtantis, & doctrina egregiè inſtructi, magnanimi quoque, ſed & ſapientis & perquam

 modeſti

modeſti Henrici Supphanienſis,qui in Diet-
maria (quò accerſitus venerat ad cœleſtem
veritatem demonſtrandam populo illi & con-
cionandum de Euangelio Ieſu Chriſti) in-
opinatò compræhenſus & excruciatus im-
maniter horribili ſupplicio necatus eſſet.
De cujus mortis autoribus & architectis
hoc reperiebatur,ut fraude & malitia vicini
ſacerdotij eam oblatam eſſe optimo & ſan-
ctiſſimo viro dubitaret nemo. Valde hunc
Philippus Melanchthon dilexerat,& fuerat
aliquando Wittenbergæ carus univerſis, &
celebravit eundem Philippus mentionibus
honorificis, quas inſeruit ſcriptis ſuis. Poſt
Neſeni hunc caſum placuit mihi pauliſper
ſecedere,& tunc ad Clariſſimum virum Ge-
orgium Sturciadem ſummum amicum me
contuli, qui in patria fortè erat Annæber-
gæ. Et Wittenbergam reverſus non diu
illic manſi, revocatus in meam patriam.
Quò profectus ſum circiter idem Octobris.
Interea Andreas Caroloſtadius nonnihil vel
ipſe dedit turbarum, vel non cavit certè
neque providit ne quid daretur. Et tum
quidem Wittenbergam reliquit, ita ut
ſimultatem cum Wittenbergenſibus ſibi
eſſe fateretur, & non dubitaret aliqua no-
tare & repræhendere, quæ ibi docerentur.
Deque iis etiam edita ſcripta quædam fuere.
Præ ſe ferebat tamen ſtudium de illis ipſis
cum

cum Lutero & alijs diſſerendi, & ſuæ quædam rationes ſi explicarentur & adimerentur dubitationes, ſe libenter in ipſorum ſententiam conceſſurum, & denuo cum eis conjuncturum eſſe. Sed hæc dum moventur, & incipiuntur actiones, & obtinetur ut tutò Caroloſtadio quos velit convenire liceat, intervenit calamitas ſeditionis plebeiæ. Poſt quam tamen & ipſam impetratum fuit ab Illuſtriſſimo Principe Iohanne, qui fratri Friderico ſucceſſerat, ut in Saxonicis regionibus domicilium habere Caroloſtadio liceret. Qui aliquantiſper antequam in Helvetiam abiret, privatus vixit Chembergi. Ita iam progrediens expoſitio noſtra annum Chriſti M. D. xxv. pervenit, qui quaſi inundatione quadam ſeditionum fatalis fuit toti Germaniæ, cum quidem de ſiderum ſuperioris anni congreſſu, aſtrologi plerique diluvies aquarum prædixiſſent. Sed hæ fuerunt ſanguinis, & horribilium facinorum, de quibus modò ſcribendum non eſt. Harum rerum ſcelerata conſilia & actiones nefariæ quibus angoribus confecerint animum Philippi, qua affecerint ſolicitudine, quantopere excruciando afflixerint, verbis exprimi nequit, & de literis ipſius ad amicos miſſis & alijs ſcriptis perſpici poteſt. Evenit autem vix ſedatis illis tam turbulentis & periculoſis motibus, ut Martinus Lu-

 terus

terus uxorem duceret, paulò etiam ante mortuo Fridericho Principe Septemviro creandis Imperatoribus Romanis. Ex quo facto maximum dolorem cœpit Philippus, non quod illud damnaret, ſed quod occaſionem dari cerneret inimicis & malevolis, quos habebat Luterus & numero complures, & opibus potentiaque præſtantes, acerbius inſectandi & liberius maledicendi ipſi, cum præſertim, quicunque hoc facere voluiſſent, adjuvari atque inſtrui tempore animadverteret, in quo plurimum ad omnium rerum momenta ſitum eſſe conſtat. Verum cum & Luterum ipſum iiſdem cogitationibus nonnihil conturbari intellexiſſet, non modò ſuum eſt dolorem moderatus, ſed illum quoque conſolando erexit, & triſtitiam moleſtiaſque ejus hilaritate colloquiorum levavit, & ad priſtinam eum alacritatem reduxit. Eo anno proficiſcens cum nobilitate generis, pietate, virtute, ſapientia præſtantiſſimo viro Iacobo Fuxio ordinis equeſtris in Franconia, cui Pruſſiam videre placuerat, quòd poſt oppreſſos ſeditioſos magna eſſet ubique confuſio rerum, & quorundam ferox inſolentia, & nihil uſpiam amantem patriæ & ſtudioſum veritatis & alienum ab inhumanitate oblectare poſſet: Tunc igitur Wittenbergam veni, & revertentes cognovimus interea allatas literas fuiſſe ſcriptas

ad

ad Philippum Melanchthonem à ſenatu urbis Noricæ, quibus accerſebatur ad deliberationem de ludo literarum apud ſe inſtituendo. Norimbergæ tum Principes ſenatus erant Caſpar Nucelius & Hieronymus Ebnerus, & Laſſarus Spengelerus nomine quidem ſcriba ſenatorius, ſed revera conſiliorum omnium fere autor ac gubernator. In Nucelio vigebat animus altus atque magnus, & ita prudens, ut neminem audiverim, cum ſermonibus interfuerim de eo plurimorum, qui in iſto genere civilis rationis ac facultatis quenquam præſtantiorem illo cognoviſſe diceret. Quæ ſecum ipſe deliberando è Republica eſſe ſtatuiſſet, ab iis nullius odio aut amore abduci ſe patiebatur. Non obtineret aliquid & vinceretur adverſantum numero, at ipſe diſſimulare ſtudium & propoſitum ſuum, & facere quod omnes cujuſcunque artis non vulgariter periti ſervant, ut permanente eadem de ſui operis abſolutione ſententia, non facilè mutent efficiendi illud inſtitutum modum, neque deſiſtant ab experiendi conatu. Itaque cum jam Nucelius aliquid abjeciſſe aut reliquiſſe exiſtimaretur, comperi alio tempore occaſionem eum nactum ex improviſo de eodem referendo perfeciſſe, ut approbaretur decernendo. In Ebnero ingenij major erat manſuetudo & placidior quietiorque

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

mentis habitus. Innocentiæ cura ſumma & bonæ conſcientiæ cuſtodia. Vt horum duum quaſi copulationem civitati illi ac felicem ſtatum Deus largitus eſſe videri poſſit, temperamento quodam optimarum quidem naturarum, ſed quarum tamen utraque aliquid haberet alterius diſſimile & ſuum, adminiſtrationem Reipub. fortunans. Spengelerus autem & uſu rerum, & quadam etiam inchoata doctrina excellebat, exploratāque & perſpecta multis difficilibus & arduis negotijs fide atque induſtria, cum inextincto ardore aſſerendi defendendique vera & recta tam ad Deum quam homines. Itaque nihil erat ei antiquius religionis ſinceræ & puræ inſtauratione. Quod autem intelligeret & perpenderet animo ſuo, quantum eſſet ſitum ad ſpem omnis proſperitatis rerum divinarum & humanarum & ſalutarium in hac vita actionum, in puerili inſtitutione, hortator & inſtigator fuit ſenatui, ut peritos aliquos bonarum artium & literarum reperirent, qui operam darent ſuam civitati in pueritia erudienda, quibuſque congregatis eximius quidam apud ſe ludus aperiretur. Cumque illi duo quorum virtutem & ſapientiam veluti adumbrando paulò ante indicavimus, ſentirent idem, non magno negotio effectum fuit, ut Philippo Melanchthoni publicè ſcriberetur, & de ejus ſententia

atque

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

atque judicio totam rem conſtituendi cauſa, adventus ipſius peteretur. Qui cum recuſandum iter iſtud non putaret, & poteſtatem faciendi impetraſſet à ſuo Principe, ita eſt illud hujus anni autumno ingreſſus, & nos ſumus una profecti, eoque itinere Pabepergæ apud meum patrem habui hoſpitem Philippum Melanchthonem cum in illo comitatu eſſet egregius generoſæ ſtirpis & mē-tis juvenis Melchior Fronſpergius. Norimbergæ autem hoc actum eſt, ut proximo anno rediret illuc Philippus, Melanchthon & adduceret Eobanum Heſſum, cum jam conveniſſet ut Micaelus Rotingus & ego ibidem illo tempore adeſſemus. Fuitque anno Chriſti M.D.XXVI. nobis magiſtris inchoata publica doctrina bonarum literarum atque artium in ea urbe, adjunctuſque mox nobis Iohannes Schonerus Mathematicus. Laborabat Philippus ut ſocium haberemus operarum ſcholaſticarum doctiſſimum virum Sigemundum Gelenium gente Bohemum. Qui ante annos aliquot ex Italia, ubi patrimonij totius pecuniam in neceſſarios ſtudiorum ſumtus impendiſſet, reverſus aliquantiſper vixerat apud Philippum gratiſſimus huic hoſpes & nobis ſodalis iucundiſſimus. Sed neſcio quæ res illum Baſileæ, quò tunc ad Frobenianos ſe contulerat, detinuerit, ubi & ad ſenectutem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

uxore ducta pervenit, & in literis bonis operam navavit, vir honeſto loco natus, & utriuſque linguæ peritiſſimus, & valde ingenioſus & mirabiliter diligens. Hoc ipſo anno & curarum nonnihil & moleſtiæ aliquid ex me percepit Philippus Melanchthon, cujus ſolicitudines de amicis eſſent ingentes, præſertim iis in rebus quarum vel minima ex parte autor ipſe extitiſſet. Fuerat decreta legatio ad Carolum V. Imp. Rom. qui in Hiſpania illo tempore conjugio operam dabat, cum duxiſſet Luſitaniæ Regis Emanueli filiam. Ad hanc legationem obeundam quatuor delegerant, inter quos præcipuus erat Generoſus & Nobilis Comes Albertus Mansfeldenſis, apud quem cum facta aliquando de me à Philippo mentio fuiſſet, & ille ſecum aliquem eſſe vellet, qui loquendi ſcribendique latinè uſum quendam haberet, conditio mihi una proficiſcendi ita lata fuit. Quam cum juvenis ætate & animo mores externorum cognoſcendi cupido minimè repudiandam putarem, obſtitere mihi quædam ad quæ expedienda conſilio opeque illius indigebam. Itaque nonnihil laboris mea cauſa tunc Philippus ſuſcepit, & procedente, ut credebatur, itinere ſolicitudine de me affectus fuit maxima. Sed cum ventum fuiſſet Eſlingam, ubi proceres Imperij congregati dare man-

data

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

ata & abſolvere legationem debebant, conerſa res fuit, & viſum illo itinere ad id leſtinatis ſuperſedendum, neque Cæſarem unc miſſis legatis interpellandum, & quæ ignificari placuiſſet, literis exponenda eſſe. Reverſi igitur Norimbergam ſub hujus anni xitum nonnihil, quemadmodum exiſtimaatur, periculi vitavimus, & anxietate ſua Philippus eſt liberatus. Sed ſequens propter oſtras ærumnas gravius illum afflixit, præertim gaudentem indicio literarum, quibus ertiorem eum feceram de conſilijs actioibuſque conjugij mei. Hanc enim lætiiam triſtiſſimus caſus calamitatis à fratre neo acceptæ contaminavit. De quo, rebus llis jamdudum compoſitis, & quia renovare ngentem dolorem & ſæviſſima vulnera uaſi refricare non lubet, plura dicenda on ſunt. De Philippo Melanchthone hoc rædicare debeo, neque laboris ullius deatigatione retardatum, neque formidine llorum deterritum, neque metuentem agitationum offenſiones, & hos illoſque ppellando, & itineribus ſeſe defatigando, & conſulendo,& deprecando, facilè declaaſſe quanti nos faceret, & quid in amicitia ieri oporteret ſuo exemplo demonſtraſſe. Sed & hæc omittantur, ne exequi & texere arrationes de me non de illo videar. Non iu ante finem hujus anni patrem ego amiſi

 meum,

meum, Annos natum LXXXI. magis adverſorum mole quam morbo oppreſſum, qui luctus Philippo Melanchthoni mecum communis fuit. Eſtque ille me tunc conſolatus amantiſſimè ſcripta epiſtola. Quæ, ſi videbitur, & res feret, una cum alijs aliquando proferetur in lucem. Annus Chriſti M. D. XXVIII. penè obruit Philippum conſultationibus & curis de maximis negotijs & rebus difficilimis atque graviſſimis & præſente diſcrimine pleniſſimis. Quæ tempeſtas ut ſubitò extiterat, ſic ſtatim abijt. Sparſa enim fama & delato indicio conſpirationis cujuſdam ad eos vel cohercendos, vel in ordinem redigendos, qui auſi fuiſſent ritus priſtinos religionis noſtræ immutando veluti ſeceſſionem quandam facere, Principum quorundam animi iracundia & dolore exarſerunt. Sed Illuſtriſſimus atque Præſtantiſſimus pietate, virtute, ſapientia, & optimus Princeps Iohannes Erneſti Filius Friderichi frater, Iohannis Friderichi Pater (quæ ex hac domo præclariſſima nomina noſtra ætate pulcerrimis laudibus & ſummo ſplendore effloruerunt) Dux Saxonum unus ex Septemviris Imperij Romani, clementia atque manſuetudine operaque & ſtudio ſuo jam exorientis belli exitiale incendium reſtinxit, & Germaniam periculo, omnes metu liberavit, cum ſe eum

præ-

præberet cujus virtutem & integritatem & abſtinentiam inimici quoque admirarentur & laudarent. Sed iſta à nobis enarranda hoc loco non ſunt. Eodem anno & laborioſæ & invidioſæ res occupatum tenuerunt Philippum Melanchthonem. Quod enim multa inordinatè & perperam in adminiſtratione rei Eccleſiaſticæ fierent, inſpici juſſit Illuſtriſſimus Princeps Dux Saxoniæ Iohannes ſtatum Eccleſiarum ditionis ſuæ. Huic negotio & ex nobilitate quidam primarij, & cum alijs Philippus Melanchthon præfectus fuit. Plurima ibi comperta ſunt, ad quæ reſpectu maturo opus, multa depræhenſa vitia, quorum emendatio neceſſaria eſſet. Neque breviter dici poteſt, quantum boni illa inſpectionis opera diligentiaque effectum fuerit, rum & peccata aliquot annorum corrigerentur & fulcirentur ruinæ multis in locis labefactatarum Eccleſiarum, & proſpiceretur in poſterum incolumitati illarum. Complexus tunc eſt Philippus doctrinæ ſummam perſpicua brevitate, & compendio memorabili, ut certò ſcirent docentes in Eccleſijs regionum illarum, quid ſequi deberent, Neu diverſa & diſſentarea traderentur. Qui libellus maximè & utilis per ſe, & tempore neceſſarius, non caruit obtrectatoribus varijs, quorum aliqui requirerent nervos & vim contentionum,

alij dicerent prodi cauſam, rurſumque libertatem eripi & adduci in ſervitutem homines. Nam autore & monitore Philippo aliquid tunc de diſciplina & vita nonnihil diſſoluta conſtitutum, & eo libello cum fideliſſimis præceptionibus & ſalutari doctrina perſcriptum fuerat. In quo ſi adverſarij tantum erraſſent, ferri poterat, ſed conjunctos in cauſſa, non tam iniquos certè judices, neque cenſores immites eſſe oportuit. Verum levitas plerorumque talibus temporibus perſpicitur, cognoſciturque quàm in paucis & ſtudium veritatis vigeat, & ſententia certa ſit atque firma. Philippum quidem labaſcere, qui eadem placidè exponeret, quæ ab alijs vehementius diſputarentur, rati adverſarij egerunt cum eo ut ad ſe tranſiret, & conditiones tulerunt defectionis, ut putarunt, haud reſpuendas, cum interea apud quoſdam ſuorum quoque ipſe oneraretur ſuſpicionibus & invidia odioque premeretur, & hanc mercedem acciperet ſtudij, diligentiæ, laborum, fidei ſuæ. Annus proximus Chriſti, M. D. XXIX. quo matrem quoque amiſit migrantem ex hac vita & ipſe mirificè exercuit Philippum Melanchthonem propter actiones conventus Spirenſis, quo cum Illuſtriſſimo Principe Duce Saxonum Iohanne ille venerat. Erant res multiplicibus & varijs modis exulceratæ,

&

undique magis impendebant malorum
icrementa, quàm ſublevationis aut proſpe-
tatis ſpes oſtendebatur. Et tantis in miſe-
js Reipub. controverſiiſque ortis iis, quæ
apitalia odia ordinum cum jam excitaviſ-
ent tum adhuc alerent, non tam hoc alie-
atis inimiciſque animis diſſidentes agere
idebantur, ut explicatis dubijs & quaſi de-
idendo occaſione diſcordiarum remota, ita
ivulſæ ſeparatæque partes benigna paci-
icaque compoſitione rurſum jungerentur,
uàm veluti dedita opera irritare ſeſe mu-
uo, & odio quietis diſſidia vetera confir-
nare, & his alia addere, ſuamque urgere
erniciem, perinde ac ſi impendens exitium
verti nollent. Cum autem his ſimilia alijs
etiam fatalibus temporibus, orbiſque ter-
rarum locis acciderint, fortaſſe liceat con-
ſolatione hac, quamvis infirma & miſera uti:
Haud tibi ſoli, & ferenda ſint illa patienter.
Vtinam præteritis omiſſis, quamvis gravia
& intolerabilia ea quibuſdam eſſe videantur,
non pudeat adverſis doceri, & libeat cavere
providereque, ne priores difficultates, ut
leniſſimè dicam, novis alijs cumulentur.
Quod adjuvante Filio Dei pacis ſinceræ
largitore, eſſet in proclivi, ſi illius voluntati
ſervirent ſtudia hominum, & non indulgeret
quiſque animo ſuo. Neque me fugit, à
nonnullis Philippi Melanchthonis anxias
ſolicitæ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

ſolicitæ mentis curas ſæpe eſſe reprehenſa & planè vituperatas, tanquam nimias & immodicas & timiditate quadam deſperata neque Deo æterno gratas & hominibu odioſas ac contrarias,quæque ſuſceptis interdum rebus utilibus officerent. At ille neque ignavo metu, neque deſperatione culpand quorundam vehementiam non probabat,ſe ipſe erat attentior atque circumſpectior,veramque conſiderationem adhibebat, & n temeritatis juſtum crimen ullo incepto ſubiretur,præſtandum eſſe judicabat.Neque negabat ſe intuentem præterita & contemplantem præſentia, non parum interdum verer quid denique futurum eſſet, & ea cura ſolicitudineque angi animum ſuum fatebatur. Quod quibus uſu non veniret, eos non tam fortes quam nimis audaces vel nullo ſenſu etiam humanitatis præditos videri poſſe arbitrabatur. Vt autem fabula narrat quendam qui cæcus eſſet per ponticulum anguſtum ſine trepidatione tranſijſſe, cum alij videntes & periculum intelligentes idem facere non poſſent, ſic profectò prudentis animi cogitatio ſemper in cautione timida eſt,cum nimia fiducia alij quamplurimi admodum ſæpe inſolentes feroceſque eſſe videantur. Ac memini me aliquando perturbatum Melanchthonem hortari, ut illas curas deponeret,& rejiceret, ſecundùm præceptum Da-

vidi-

idicum, in Deum æternum. At ille, ſi, in-
uit, nihil curarem, nunquam implorarem
Deum. Cum autem curas finiat religioſa
ietas precibus, nimirum expers eſſe earum
enitus illa nequit. Et curis igitur ad preces
npellor, & precibus curas depello. Dili-
gentia ſanè & circumſpectio, cura, attentio
Philippi Melanchthonis non probabatur æ-
que omnibus, cum reperirentur qui ad vo-
untatem ſenſumque aliorum judicia ſermo-
neſque ſuos perfacilè inclinarent, & ideo gra-
ti acceptique eſſent iis, quibus aſſentieban-
tur vel etiam aſſentabantur. Philippus verò
qui in cupiditate benefaciendi quampluri-
mis & commodis aliorum ſerviendi, ad res
ſuſcipiendas promtus paratuſque eſſet, con-
ſulendo autem agendoque cum perquam
ſolicitus, tum propter ſummam fidelitatem
nimis etiam anxius de eventu, nonnunquam
liber quoque tam monendo quam repræhen-
dendo, cavere non poterat quin aliquos
offenderet, non etiam nullos à ſe plane alie-
naret. Non debui hoc loco omittere, quod
compertum haberem, qui & ipſe tum ſalu-
tandi Philippũ Melanchthonẽ, gratia Spiram
veniſſem, accidiſſe optimo & elegantiſſimo
atque doctiſſimo viro Simoni Grynæo.
Tametſi me non fugiat & ab ipſo Melanch-
thone eſſe eam narrationem inſertam libro
cuidam ipſius, & ſciam de hac re quoſdam ita
locutos

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

locutos ut ficta,quoſdam ut nugatoria. Mil
quidem minimè ſuperſtitioſo, & ei tamen
qui nunc etiam numinis divini vim & effica
citatem in terris aliquando cerni non dubi
tem, haud videtur illa extenuanda nedum
deridenda. Quæ ſeſe ad hunc modum habent
Eytelpergæ Crynæus tunc, ubi ducta uxore
conſederat, opt. diſciplinarum & artium
doctrinam profitebatur,cum autem cæteris
in partibus philoſophiæ non facilè ei parem
reperires, tum mathematicarum ſcientia
rum erat peritiſſimus. Viſum fuerat hui
quoque Spiram vicinam venire, ut cum
Philippo Melanchthone pauliſper verſare
tur. Ibidem aderat & Faber Conſtantienſi
qui magna vehementia reſiſtebat purior
Eccleſiaſticæ doctrinæ & in hac vitiorum
emendationi. Erat quædam Grynæo cum
hoc neceſſitudo antiqua, qua fretus accedi
hominem,& cum eo primum alijs de rebus
familiariter colloquitur, deinde & ſermone
infert de iis quæ erant in manibus. Mone
hortaturque ne veritatis hoſtis eſſe pergat
neu ſeſe non modò cum eam oppugnantibus
conjungat,ſed his etiam autorem ducemque
præbeat. Diſputat cum ipſo liberè, confi-
dentius quoque aliquid dicit. Faber qu
valde offenderetur oratione tali, diſſimu-
lare tamen omnia, & jubere reverti ad ſe
Grynæum, ut accuratius de tanto negotio
diſpu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

iſputarent. Narrat amicis hoc Grynæus, ui diſſuadent reditum ad Fabrum, & rem ericulo non carere oſtendunt. Erat Philipus una cum ſuo grege collocatus in hoſpio domunculæ ſacerdotis cujuſdam ſenis, equaquam mali hominis. Ibi Grynæus & pſe fere ſemper eſſe conſueverat. Venit odem fortè Grynæo abſente quidam eo abitu ſpecieque ejuſmodi, quæ dignitatem ræ ſe ferret ſingularem, quæritque ex Philippo ubi Grynæus ſit. Modò, inquit Philippus, ille abijt. Vellem adeſſet, inquit hic, x ſcire ſe indicat parari ipſi inſidias, in quas ncidere nollet virum bonum & doctum, ic enim prædicari. Ita ille, quiſquis fuit, am cognoſci id non potuit, diſceſſit. Revertitur paulò poſt Grynæus, quem Philippus jubet redire Eytelpergam ſtatim, neque iutius Spiræ commorari, ac miranti quæ ſſet feſtinationis tantæ cauſa, narrat omnia n via, cum deduceret ipſe eum ad Rhenum, quo loco Illuſtriſſimus Princeps Elector Ludovicus Palatinus peculiarem trajectum inſtituerat. Et non diu poſt affuit armata quædam manus ad compræhendendum Grynæum miſſa. Neque quiſquam liter ſupicari potuit quàm à Fabro ortum d, & tantum periculum Grynæo creatum uiſſe. Natus hic in jugis montium vicinis Wittenbergico agro, Viennæ ad Danu-
bium

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

bium bonarum artium ſtudijs operam dec
rat. Cumque Eytelpergæ annis aliquot ſu
ſtitiſſet, contulit ſe poſtea Baſileam, ibi
multis egregiæ doctrinæ operibus edi
mortuus eſt anno Ieſu Chriſti M. D. X L
Commigrationis autem illius non mini
cauſſa fuerat, cupiditas utendi conſuetudi
Iohannis Oecolampadij, quem doctri
excellentem cœleſtis & æternæ veritatis
eſt, ſacrarum literarum ſtudioſiſſimum,
mulque integritate vitæ atque morum ho
ſtate & ſuavitate ingenij venerandum
amabilem cognoviſſet. Sed redeat ab h
digreſſiuncula ad inſtitutum narratio noſt
Dum illi qui debuerant rebus laborantib
ſuccurrere potiſſimum & remedia adhibe
vel omnino facere, medicinam negligu
vel ita facere aggrediuntur, ut malum indi
redderetur inſanabilius & aſperius, N
modò non ſedata fuerunt jam commota, ſ
indies quaſi tentationes novorum morboru
acceſſerunt. Et metu injuriarum atque vi
lentiæ inceperunt tunc ſibi aliquanto dil
gentius proſpicere illi, qui ut deſertor
veteris religionis accuſabantur & damn
bantur. Itaque capita, ut ajunt, illi confer
& de conjunctione ac fœderibus ad neceſſ
riam defenſionem colloqui. Fervebant
Helvetia ea tempeſtate contentiones,
civitas Argentoratenſis, ritus quoſda

jud

dicio & perſuaſione ſua impios, abro-
averat, frementibus iis, quibus mutatio
a detrimento futura eſſet. Atque Spiren-
conventu cum urgerentur decreta priora
lde dura & leniora antiquarentur, con-
ncti Principes quidam refragari mani-
ſtò non dubitarunt, teſtantes publicè
libus decretis quæ fraudi eſſe poſſent pro-
eſſionibus doctrinæ veritatis cœleſtis, ſe
n aſſentiri neque iis teneri velle. Horum
imus fuit opt. & excellentiſs. pietateque
luſtriſs. Princeps Iohannes Dux Saxonum.
dhæſeruntque eis civitates potiſſimum
æ Norimberga atque Reutlinga. Et fuit
a origo atque cauſa nominis & cœtus eo-
m qui ſunt appellati *Proteſtantes*. Solenni
tem Iuris publici obſervatione res illa
ta & ſcripto expoſita, & poſtea miſſis
l Imperatorem Rom. Carolum V. legatis,
bjectiſſima ſignificatione indicata eſt.
ui legati illum in Italia convenerunt, per-
eruntque apud ipſum mandata, adven-
ntem ad Imperatoris titulum coronationis
guſto ritu adipiſcendum & obtinendum
Pontifice Romano. Sanè rediens mecum
memoriam earum rerum quæ illis tem-
oribus geſtæ fuerunt, non poſſum non
hementer ſuccenſere quibuſdam, qui ig-
ari omnium quædam tunc dicta atque etiã
ripta Philippi Melanchthonis nunc contra
ipſum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

ipſum colligunt atque proferunt. Quo tam
nihil fere aliud conſequuntur, quam
inhumani vel potius impij odij ſui nef
riam acerbitatem patefaciant. Ut in ma
procellis ventorum commoto fluctus mu
tiplicantur, ſic inceptiones inuſitatorum a
geſcebant. Et de dogmatibus diſputati
nes quorundam erant alicubi horridior
& conſilia animoſa atque feſtinata acti
neſque præcipites. Neque quod Medi
præcipiunt, cavebatur, ne indigeſta adh
atque cruda agitarentur impellendo. Qu
animadvertens & perpendens Philippus M
lanchthon non poterat non pietatis prude
tis attentione metuere, quorſum illa evaſu
eſſent. Itaque ſi quid ſuſcipi moveriqu
cognoviſſet turbulentè aut ſaltem audacte
valde perturbabatur, autoribusque iraſci
adverſari illis ſolebat. Non rem interdu
improbans, ſed intempeſtivam aut præp
ſteram rationem repræhendens, eorum præ
ſertim qui alacritate quadam nimia deli
querent, & exultando laberentur, & via
nondum tritam ingrediendo nonnuſqua
aberrarent. Cum ipſe non modò veritat
ſed ſimplicis hujus & puræ eſſet amator,
quicquid abhorreret è doctrinæ directa
plana veluti via, recederetque à proprieta
diſertæ & preſpicuæ tam expoſitionis qua
explicationis, id magnopere fugeret. Fo
te

autem doctrinæ integræ & ſinceræ in
clesia, unde ea hauriretur univerſa, præter
ras literas nullum aperiendum admit-
dumque cum & ſciret & inprimis defen-
et, doctrinam nihilominus quaſi deduci,
iquido flumine & ſine ambagibus mana-
, per conſentientem antiquitatis piæ
ue religioſæ explanationem tanquam al-
um debere ſtatuebat. Cum igitur intem-
tivæ vel etiam importunæ novitatis qua-
ruptiones, quæ novorum quoque certa-
num & diſtractionum maiorum cauſæ
ent, neutiquam illi placerent, tum fœderi-
s devinctas conjunctiones & armorum
mmunitatem implicari in negotium reli-
nis & ſpecie mirificum, & reipſa peri-
loſum eſſe intelligens, curis graviſſimis
t maxima ſolicitudine afficiebatur de ta-
m conſiliorum atque actionum eventu.
on autem temporibus, perſonis, occaſio-
bus, ipſiſque adeo negotijs atque rebus
rſpectis, diſtinctis, exploratis, omnia
æ dicuntur confuſa atque obſcura eſſe
ceſſe eſt. Qualia ſunt partim obtrectan-
 bonis & maledica, partim ſcurrilia atque
gatoria, partim etiam calumniis & men-
cijs referta ſcripta quorundam, quæ his
mporibus evolant tanquam monedulæ aut
rni & magno numero & ſtridore ingrato,
, ſi quid adhuc reliquum eſt boni, illud
carpen-

carpendo perimunt, & omnem ſpem fr
ctuoſorum tractatuum præcidunt. Qui n
reprimantur aut fugentur, quid futurum ta
dem eſſe exiſtimandum ſit, non libet dicer
itaque hoc ipſum relinquo unicuique cog
tandum, & ad pertexendam narratione
redeo. Hoc etiam anno Illuſtriſſimus Pri
ceps Philippus Land-gravius Haſſiæ p
conſilio & ſtudio laudabili perfecit, ut Ma
purgi convenirent primarij doctores Eccl
ſiarum Saxonicarum & Helveticarum
ſuarum. In quorum numero Philippus qu
que Melanchthon fuit. Et eſt in illo co
greſſu de capitibus præcipuis doctrin
Eccleſiaſticæ tractatum, ac de plæriſq
quidem planè conſenſum, de nullo aute
tunc ſanè iracundè litigatum, aut in contro
verſia alienatis odio animis diſceſſum. C
lebravit nominatim compellando eos q
tunc convenerunt elegante epigramma
Euricius Cordus poſtea inter alia edit
Erant autem omnino ante oculos & int
manus multæ & magnæ difficultates il
tempore, & ærumnoſa Reſpub. & Eccl
ſia afflicta. Nam & bellorum undique f
ror inflammabatur, & de Religione creſc
bant diſcordiæ, & multa loca fame peſtile
tiaque erant infeſta. Quæ de aliorum na
rationibus poterunt ab iis, qui per ætatem n
meminerunt, cognoſci. Cum autem Turc

cu

exercitus, qui ad oppugnationem uſque
bis Auſtriacæ Viennæ proceſſerat, virtu-
præſidij, cui præfectus eſſet Illuſtriſſimus
fortiſſimus Princeps Philippus Ruperti
Philippi nepos, Palatinus, de conatu &
potiandæ urbis depulſus, in qua capien-
omnes vires opeſque ſuas fuerat exper-
: Hic igitur cum fœdè vaſtata Pannonia
ceſſiſſet, ut nihil amplius eo quidem tem-
re eſſet Germaniæ ab illo periculi: Et jam
tea tentatis omnibus & fortuna undique
verſante, Franciſcus Rex Gallorum
amvis duris conditionibus pacem cum
perator e Carolo feciſſet, & inter hos po-
ntiſſimos Chriſtiani nominis Principes re-
nciliata gratia videretur: Ita igitur tan-
m primum in Italiam ad Pontificem
omanum veniendum & inde in Germa-
am progrediendum Carolus ſtatuit, ſi
o modo præſens quod operæ precium
et, efficere, & laboranti Reipublicæ con-
rbatæque Eccleſiæ opem ferre poſſet. In
a parte & conſilii ipſius recta & veras ra-
nes fuiſſe multa vel plurima potius ſunt
gumento. Sed obſtitit nimirum Caroli
regio propoſito & eximiæ voluntati, im-
divitque progreſſionem ad ſalutem & dig-
atem Reip. in fatalis mutationis articulo,
m hominum pertinacia & effrenata ſæ-
li licentia, tum tantæ jam pridem factæ
labes,

labes, & res uſque adeo vel convulſæ v
certè inclinatæ, ut tanquam ruinoſum ædi
cium ſarciendo tegendoque inſtaurari n
poſſent, ſed ſive neglectas concidere ill
ſeu demoliendo & extruendo denuo reſti
in priſtinum locum oporteret. In q
quidem quanto mora ſit diuturnior, tan
vel gravior & horribilior ruina, vel dem
litio & reædificatio laborioſior atque mol
ſtior eſt futura. Verum illa tum ſpe eoq
animo in Germaniam venire voluiſſe Car
lum Imp. cur dubitare aliquis velit, cauſſa
non reperio. Indictus igitur conventus fu
qui ageretur Auguſtæ Vindelicorum an
Chriſti M. D. xxx. Quo tandem Carol
acceſſit Idib. Iunij, cum illic ordines Im
perij jamdudum præſto eſſent, inque
primus Illuſtriſs. & opt. Princeps Iohann
Dux Saxonum & Septemvir, qui & an
& modò honoris cauſa nominatus, ſimilit
ut deinceps nominetur, narrationis ſeries
res feret. In hujus comitatu inter Theolo
gos fuit Philippus Melanchthon. Ac
res ſic eſt, ut plerique ſuſpicarentur, promi
quædam Pontifici Romano ut fierent, op
ram dari. Itaque vehementer objurga
illis, qui tanquam deſertores veteris rel
gionis penè ſeditionis inſimulabantur,
varia aggreſſione eorum animis tentat
quod inter hos etiam ipſos quædam adh

co

ontroverſa eſſent, juſſi ſunt omnes ſcriptis
ententiam ſuam demonſtrare. Tum infor-
nata quædam ſumma fuit doctrinæ uni-
erſæ quam profitebantur & ſequebantur
Eccleſiæ Saxonicæ & cum his concordan-
es. De qua poſt diligentiſſimam conſide-
ationem compoſitum eſt ſcriptum com-
ræhendens capitibus aliquot expoſitam &
xplicatam doctrinam illam univerſam, ope-
a ſtudioque & cura atque immenſo labore
hilippi Melanchthonis. Quo ſcripto con-
entionibus diſputationum agitatæ quæ-
tiones variæ, cum ordine diſpoſitæ tum aſ-
ertione ſimplice & aperta illuſtratæ defini-
æque ſunt. Ut ab hoc tempore certa &
xplicata ratio doctrinæ cœleſtis veritatis
no ſcripto expoſita cœperit extare. Quia
utem de hac conſentientibus Principibus
 illorum conſortibus ſuo nomine com-
nemorari placuerat, quid & verum eſſe per-
uaſum haberent, & in quibus tuendis defen-
endiſque perſeverandum eſſe ſtatuerent,
Confeſſionis titulo ſcriptum illud Carolo
mperatori fuit oblatum. Maluerat hoc
hilippus non Principum & eis adjuncto-
um nomine edi, ſed docentium, qui Theo-
ogi vocantur. Nam & magis decere iſtos
alia diſſerere, & autoritatem illam potentiæ
uaſi liberam reſervari, utilius eſſe judicabat.
ed obtineri id non potuit, quod actionem

 illam

illam ſplendidiorem fore ſubſcriptis iſtis nominibus exiſtimaretur, & aliis quoque de cauſis, ut hoc fieret, videretur melius. Propoſitæ autem fuerant complures deſcriptiones, quædam etiam admodum verboſæ. Nam qui in cauſa hac conjungebantur, ii juſſerant ſuos quique Theologos aliquid conſcribere. Quæ legenda cognoſcendaque erant Philippo. Qui non ille quidem de eorum, quæ aſſerebantur, veritate ambigebat: neque incerta multoque minus falſa defendi putabat: Sed quanquam & ſacrarum literarum autoritate & conſenſu religioſæ pietatis ab initio ea niti ſciret, ne agendo tamen optima cauſa in tanta rerum perturbatione & hominum tam inſolentia quam ferocia atque etiam arrogantia, læderetur, neu qua in parte negligentia aut confidentia peccaretur; ſolicitè & anxiè metuebat. Cumque onus totum ipſi impoſitum eſſet & ab eo ſubſtineretur, cura laudatiſſima afficiebatur, ne quid committeretur, quo & ſua ad Deum conſcientia vulnerari, & bona ad homines violari exiſtimatio, & Reipublicæ pernicies incitari videretur. Ipſe ego inter tales cogitationes non modò ſuſpirantem ſed profundentem lacrimas conſpexi, & pietatis atque prudentiæ cum juſtiſſimas querelas, tum graviſſimos ſapientiſſimoſque ſermones illius audivi. Hæc quibuſdam ſecu-

rioribus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

ioribus diſplicebant, & Martino Lutero
ndicata inflatius, quandam epiſtolam ex-
preſſerunt, qua increpari timiditatem Phi-
lippi, ut jactabant, ille non dubitaret. Eam-
que ad invidiam ipſius circumtulerunt, cum
magis laudationem illa quam vituperatio-
nem Philippi contineat. Sed neſcio quo
pacto hujus viri dicta & facta omnia per-
petuò, quaſi ſignum quoddam, propoſita
fuerunt, ad quod dirigeret veluti ſagittas
calumniarum & obtrectationum levitatis
improbitas. In arduis autem & non carenti-
bus præſente diſcrimine negotiis circumſpe-
ctionem atque etiam timorem, qui culpat, ei
nimirum improbatur præceptum veteris
poëtæ Græci cenſentis, deliberationes ſæpe
eſſe repetendas, jubentisque conſultare bis
& ter perpendentes ea, quæ in mentem ipſis
venerint, ſubjecta memorabilis ſententiæ
veriſſima ratione: Quod damnorum eſſe ma-
ximorum autores ſoleant præcipites, & qui
impetu quodam vehementiæ efferantur.
De quo nos quidem quaſi dimicare diſpu-
tando non volumus. Atque utinam feſtina-
tione protervitatis noſtra quoque ætate non
confirmata aliquoties eſſet præcepti illius
contemti aut refutati admonitio, vel non
ſaltem deinceps accepto detrimento, quam
præclara hæc & ſalutaris ſit, intelliga-
tur. Non gravabatur Philippus quoſcunque

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

accedere & de rebus illis tantis quid ſenti-
rent cognoſcere. Non etiam verebatur cum
adverſariis colloqui. Quæ, cum fierent ab
eo optimo animo, neque nocerent cauſæ ac
potius valde prodeſſent, non tamen effuge-
runt criminationes etiam amicorum, parum
rectè de his exiſtimantium, vel ardore quo-
dam cupiditatum ſuarum, vel minus per-
ſpectæ rei indiligente conſideratione. Quin
etiam ſi qua ad aliquos Philippus Melanch-
thon ſcripſiſſet liberius minuſque acerbè &
accuſatoriè de iis negotiis, quæ tum diſcep-
tabantur, ea conquiri atque proferri ad invi-
diam illius. Ac fuere circumlatæ literæ ad
Legatum Venetum ſcriptæ, quæ in Senatu
Venetiis nec non Romæ recitatæ fuiſſe
dicerentur. Sed omnia iſta fortiter contemſit
Philippus Melanchthon acquieſcens in re-
cta bonaque conſcientia, & nequaquam
inflectens conſilia actioneſque ſuas ad alio-
rum ſententiam ac voluntatem, ſed ad veri-
tatem ſolam conſtantiſſimè dirigens. Unum
erat quod penè omnibus reclamantibus illi
non intermittebat ſuadere, non modo aſtipu-
latore ſed etiam autore ipſo Lutero. Nimi-
rum Epiſcopi ſi concederent libertatem &
uſum puræ doctrinæ cœleſtis veritatis, ſe-
cundum expoſitionem confeſſionis editæ:
ne recuſaretur atque denegaretur reſtitutio
ordinariæ poteſtatis ſeu adminiſtrationis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

ſæ quibuſque diœceſis. Quod quidem ſuale eſſet, cum cæco, ut dicitur, apparere deberet, tamen variè & mirabiliter exagitatum fuit. Audivi ipſe quoſdam aliquando, quos & morte ſublatos, & tali in mentione non putavi nominandos, ſed eos audivi cum me illi non providiſſent, de hoc ipſo capite potiſſimum accuſantes Philippum inhumaniſſimè, cum unus ex illis diceret: ſi eſſet ingente pecunia conductus à Romanenſi factione, ut ipſorum ſtatum tueretur, ſe non videre qua meliore alia ipſiſque utiliore ratione cauſſam, quam iſta, agere poſſet. Neque Philippum ſuæ partis ſed adverſariorum patronum habendum eſſe, & quidem præcipuum atque ſingularem. His ſine verecundia proferebantur etiam & atrociora & magis contumelioſa quædam, quorum magnopere poſtea pœnituit & puduit pleroſque. Philippus autem Melanchthon & coram interdum hac de lenitate remiſſioneque appellari, & quid de eo homines loquerentur certior fieri literis. Verum nihilominus permanere in ſententia, & tenere curſum bene inſtitutum, neque mutare curationis modum, tanquam medicus peritus, dum conſtaret ratio illius, quamvis non efficeretur ſtatim quod aliqui optarent & cuperent. Neque ipſe laborare de nugis quibuſdam, neque ſervire voluntati ſibi

aliquid quærentium aut etiam aſſentari a
arbitriumque eorum ſeſe & nutum accom-
modare. Sed urgere neceſſaria & ea, quibu
æterni Dei veneratio inſtauraretur, ad ſalu-
tem omnium mortalium, & relinquere cun-
cta quibus turbarum aut belli cauſa da
videretur. Atque ipſis adverſariorum capiti-
bus eum tunc confeſſionem extorſiſſe con-
ſtat: Veram eſſe ſententiam, quod eſt fun-
damentum doctrinæ Chriſtianorum univer-
ſæ: Quod nullo alio humano opere, null
merito, nullo denique pacto acquiratur &
contingat reconciliatio gratiæ cum De
alienatis & ſpes certa ſalutis ac æternæ, ni
fide tantum quæ habeatur filio Dei patri
æterni λόγῳ συναϊδίῳ, & qua credentes fre
ſint atque nitantur. Exortus eſt paulo po
ex turba illa quæ vel per contumaciam
nollet, vel propter obſcuritatem caligin
errorum non poſſet aſpicere lucem eminen-
tem clariſſimæ veritatis, quidam qui ſe no-
minaret Cochlæum, de patriæ appellatione
in qua eſt Cochleæ ſignificatio quales gra-
duum in ædificijs ſunt. Vicus autem ill
eſt in arenis Noricis. Qui quod cuperet vi-
deri eruditus, actiones, ut ipſe ſcilicet exiſti-
mavit, accuſationis gravis & rei capitali
inſtituit atque perſcripſit ad Imperatorem
Carolum, quibus ridiculè Philippicarum
titulum fecit. Eas & malitia improbita-
tis &

is & ineptiarum levitate refertas, non puto ab aliis negotiis tantum vacui temporis Imperatori, vel etiam in ocio quoque eam voluntatem fuiſſe, ut legeret & nugis iſtis operam daret, quæ ſanè jam inter tales delirationes plurimas prorſus evanuerunt, neque uſpiam fere comparent. Sed in his tamen cum alia atrociter objiciuntur Philippo tanquam autori Confeſſionis, tum ad Pontificis Romani Legatum acceſſio & ſermones cum eo habiti humiles & abjecti. Atque nuper adeo alter quidam, qui neſcio cujus linguæ formæque nomine Staphylum ſe vocat, Græcum enim illud eſſe non vult, & à Philippo Melanchthone inprimis adjutus, ad honoreſque & commoda productus, ut alii complures, qui parem gratiam meritis ipſius retulerunt, cum in Pruſſia quò à Philippo Melanchthone commendatus Illuſtriſ. Principi Alberto venerat, tantam dignitatem tantaſque opes non adipiſceretur, quantas illuc contendens ſpe ſibi deſponderat, Principem ſimul eum reliquit, ſimul à cauſſa deſcivit, cum Philippo Melan. quoque ſimultatem quandam exercens offenſionis privatæ, quam nunc indicare non eſt viſum. Hic igitur, ut ab autore confeſſionis illius Philippo Melanch. tanquam fonte, multos & varios rivos manaſſe ſectarum pernicioſarum in Eccleſia perhibet-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

mirifico quodam & joculatorio illo quidem ſcripto, ſed ita impuro ac potius ſpurco, itaque calumniis & mendaciis conflato, ut quamvis neque dolere contra ſe iſtiuſmodi, neque pro ſe edi gaudere quiſquam debeat aut poſſit, rabies tamen iſta animadverſione ſevera digna eſſe videatur. Quod quidem totum tale eſt, ut non pertineat prorſus ad Philippum Melanchthon. Nam ſubſcriptio confeſſionis hujus tunc etiam in medio eſt eorum, qui autores ipſius dici haberique voluerunt. Eorumque aliqui ipſi adhuc ſuperſtites, & cæterorum ſucceſſores atque poſteritas, illius autoritatis perſcriptionem agnoſcunt & tuentur. Itaque ipſi tantum in componendo ſtudium induſtriamque, & exarando operam ac manum Philippi Melanchthonis adhibuerunt & uſurparunt, Rem ipſam & negotium proprium eſſe & ſuo ipſorum periculo ſuſcipi gerique voluerunt. Qui profecto accuſantur, non Philippus Melanchthon, repræhenſione & inſectatione ſcriptum iſtud culpantium. Et hi fortaſſe aliquandò temeritatem petulantiæ iſtius refutari cohercerique ſtudebunt. De iis verò quæ vel minus cautè vel parum fortiter egiſſe Philippus Melanchthon à ſuis & adverſariis dictus eſt, concedatur ſanè erraſſe eum. Fuit enim certè homo. Hominem autem natum labi atque peccare,

aturæ ipſius neceſſitate contineri demon-
ratur. Neque mihi propoſitum eſt lauda-
onem hoc libello Philippi Melanchthonis
 tanquam Encomium pertexere, neque
go illum cujus pietatem, virtutem, doctri-
am eruditionem ſuſpicio, facio tamen,
t de adoleſcente Comicus ſervulus ait,
Deum. Sint ſanè & hoc in genere quædam
eccata ipſius: Et ut promiſcua gratifica-
ione & meritis erga dignos atque indignos
 facilitate, lenitate, manſuetudine, huma-
itate ſua deliquerit, ſic nimia quoque fuerit
 infinita conſideratio, ſolicitudo, circum-
pectio, metus illius: Minus tamen hæc
mnia Reipublicæ damni dediſſe, immo
lus utilitatis attuliſſe depræhendetur, quam
liorum audacem confidentiam & animi
ehementis ſubitos impetus & orationis
ibertatem. Ut taceam copiam effuſam
tque profluentem tam temerè cogitato-
um, quam malè & indecorè cum plurimo-
um exitioſa offenſione pronunciatorum,
el etiam effutiendo prolatorum. De his
gitur ſatis. Philippi Melanchthonis illo
empore ſtudium diligentiaque & fides,
erviit & tributa eſt explicationi diſertæ
& ſimplici ac planæ æternæ cœleſtiſque
veritatis. Et quoniam non ſunt illa com-
menta nova turbulentæ vanitatis, ſed relata
in expoſitionem ordinatam atque diſtinctam

& præſentibus temporibus ac rebus accommodatam, prophetarum apoſtolorumque, & qui illorum veſtigia ſecuti ſunt docendo in Eccleſia Chriſti, oracula atque conſentientis perpetuò ſanæ & integræ doctrinæ teſtimonia: Manebit profectò hujus ſcripti divinum opus, donec in terris colligetur cœtus Chriſtianus, quod uſque ad extremum diem mundi futurum eſſe religioſa pietas novit. Prolatum fuit & recitatum coram Imp. Carolo reſponſum quoddam, quo refelleretur aſſertio confeſſionis illius. Cujus exemplum ut communicaretur iis, quorum ſententiam confutare conaretur, quantumvis ſupplice Ducis ipſius Saxonum Iohannis Princ. Elect. & conſentientium petitione, impetrari non potuit. Attentione tamen quorundam diligentum, præcipuis tam capitibus quam argumentis exceptis ac notatis, confeſſionis poſtea Apologiam Philippus ipſe ſcripſit, cum explicans quædam copioſitus, tum adverſarios pertinaciter inſolentes vehementius urgens. Quæ cum deinde ederentur frequentius, operam dedit Philippus ut alicubi expoſitio eſſet dilucidior & plenior. Nam præclarè dicitur: Multa diem monere, & poſteriori-bus cogitationibus priores fieri meliores. Nihil tamen aliter factum, neque ullum mutatum dogma, neque momenta rerum

converſa

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

conversa ſunt. De quo ne deeſſet materia ſcilicet ſerendi rixas, quidam quæ ipſis non jam in mentem,qua deficerentur,quam animum,qui quieſcere non poſſet, & buccam, ut dicitur,venerunt,auſi fuerunt efferre atque evomere. Quorum futilitas & quaſi ſordes, tantæ ſunt, ut præterire eas averſando & vitare declinando omnes puræ doctrinæ amantes debeant. Sed reducatur narratio paululum ad ſuperiora, quò certius cognoſcatur quid illo tempore actum ſit,cujus nunc quoque temporis mentio ſæpe fieri ſolet, & quo negotium religionis crebrò tractatum ititur fere univerſum,& quia Philippi Melanchthonis diligentiæ, ſtudio, operæ, quam tunc rebus communibus navavit,à nonnullis per calumnias malitioſè eſt obtrectatum. Placuerat quemadmodum oſtenſum eſt,cognoſci præſente Carolo Imperat.co troverſiam de Religione. Librum igitur obtulerunt,qui Proteſtantes nominabantur, compræhendentem ſummam doctrinæ Eccleſiaſticæ apud ſeſe,de quo ſupra diximus.Huic adverſarij reſponderunt verboſo ſcripto. Ejus cum fruſtra peteretur editio, & nullo modo obtineri poſſet exemplum, res eo vergere videbatur, ut infectis omnibus diſcederetur vtriuſque. Quod quia & turpe & non expers periculi creditum, conſilium captum eſt deliberationis de toto ne-

gotio per paucos. Tunc igitur ex utraque parte lecti fuere ſeptem viri, eisque illa eſt conſultatio commiſſa. Poſtquam inchoata conſideratio fuit eorum, quæ Proteſtantes aſſererent, ſatis bene res initio procedere. Nihil adverſarij quoque tanquam à capitibus Chriſtianæ fidei abhorrens notare. Fidei efficacitatem Iuſticiæ tribui: Remiſſionis peccatorum & vitæ æternæ nullum eſſe meritum humanorum operum: Implorationem ſanctorum hominum, qui mortem in terris obiiſſent, ſeu Invocationem, ſcripturæ ſacræ neque præceptum habere neque teſtimonium: Quæ Miſſæ vocatur eam non perhibendam eſſe ſacrificium pro vivis & mortuis: Itemque alia quædam his ſimilia nequaquam damnare. Progrediente autem conſideratione, ſeptem capita potiſſimum deſcripta propoſitaque ſunt, de quibus ſi fieri poſſet, partes concordarent. Hæc fuere ea quæ iis verbis, quibus propoſita eſſe cognovimus putavi recenſenda. 1. De utraque ſpecie. 2. De Miſſa. 3. De conjugio ſacerdotum. 4. De votis Monachorum. 5. De poteſtate & Iuriſdictione Eccleſiaſtica ſive Epiſcoporum. 6. De bonis Monaſteriorum. 7. De Confeſſione. In his aqua, ut dicitur, hæſit. Cumque nulla ſpes conſenſionis oſtenderetur, quamvis conditiones ferret, ut ſua opinio erat, commodas, pars

utraque

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

utraque, tentatis omnibus, tandem, quod inter paucos citius rectiuſque conveniri poſſe crederetur, numerum deliberantium placuit minui, Et pro ſeptem tres in conſilium illud adhiberi. In quo cæteris ſuorum remotis Philippus Melanchthon remanſit. Inſidioſè hoc inſtitutum ab adverſariis ſuſpicabantur multi, Quibus cupiditas pacis in Philippo, & animus placidus à contentionibuſque alienus non eſſet ignotus. Itaque callidè ii ſolum Philippum retineri ſtuduiſſe exiſtimabantur, quò facilius retinerentur ea, quæ nolebant amittere. Sanè tum Philippus Melanchthon in tam magno periculoſoque negotio ſolus relictus, de omnibus non modò cogitare accuratius, ſed quærere etiam diſputareque liberius, nec non argumenta afferre, cur hoc aut illud adverſariis flagitantibus concedi deberet, quò magis diſſerendo veritas & eluceret & confirmaretur. Hoc eſt interpretatione malevolorum in eam partem detortum, ut de Philippo Melanchthone cum opinio conciperetur, tum ſpargeretur fama ea, quam paulò ante indicavimus, innocentiſſimo illo prorſus, id quod exitus declaravit. Sed cum nullis machinis effici poſſet ut res componeretur, ita tandem fuit diſceſſum ut potuit, non ut fuit expetitum. Atque hæc fuerunt iſtius fere anni negotia & res

quibus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

quibus interfuit & præfuit Philippus Melanchthon. Annus autem Chriſti M.D.XXXI. cuidam de Rege Ferdinando, quem deſignari Cæſarem Imperator Carolus voluerat, controverſiæ, conſilia actioneſq; adjunxit fœderum, inter eos, qui propter diſſidium in doctrina Eccleſiaſtica adverſarios multos ſe habere cernerent, & tam ab inſidiis quam violentia oppreſſionem formidare cogerentur. De quibus relatum quidem fuit ad Theologos quoque: Sed præcipua occupatio in his Philippi Melanchthonis nulla. Cujus omne ſtudium omniſque cura tribueretur doctrinæ laboribus. Quod tamen & ipſe de iſtis rebus vel cognoſceret vel etiam interrogaretur ab aliquibus, fiebat ut magnis & gravibus interdum curis perturbaretur, præſertim cum edito decreto Auguſtano & verbis aſperiore & ſententiis penè minace, ſuſpenſi multorum animi eſſent, & expectatio, ſpes, cupiditas, metus miſcerentur. Accidit autem ut quaſi pacificatoriam quandam perſonam quidam ſuam interponerent, & in hoc ſolicitè incumberent, ut reperiretur via vel ad certam pacem vel ſaltem ad firmas aliquas inducias, ut in Germania quantulocunque ſanè tempore eſſet tranquillitas. Ad quas actiones animus voluntaſque Imperatoris Caroli ideo erat propenſior, Quod compertum ille habebat

expedita

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

expedita eſſe arma Turcica & magnos exercitus contractos, qui pergentes jam Pannoniæ appropinquarent, ipſo gentis illius Imperatore, quem Magnum Turcam vocant, copias adducente. Accedebant motus in Helvetia qui & ipſi quorſum evaſuri eſſent omnes de Repub. ſolicitos magnopere vereri cogebant. In quibus Philippi Melanchthonis anxietas, dicendum enim verum eſt, maxima erat & cognoſcebatur. Sed & turbæ in Helvetia celeriter poſt unum aut alterum conflictum, ſedatæ fuerunt. Et induciæ anno Chriſti M.D.XXXII. præclaræ factæ in urbe Norimberga, & auxiliis communibus Imperator Carolus adjutus, apparatus magnitudine & fama nominis ſui potentiſſimum hoſtem avertit. Quem recipientem ſe Imperator non modo fortis & qui nullo terrore commoveretur, ſed providus etiam atque ſapiens perſequendum, eo præſertim anni tempore non putavit. Magnam etiam triſtitiam attulit Philippo & animum ipſius vehementur afflixit Illuſtriſſimi atque Optimi & Præſtantiſſimi Principis Iohannis Ducis Saxoniæ mors, quam ille anno hoc obiit ſenex, placidè & omnino feliciter, migrans ex hac calamitoſa atque caduca vita in æternam ac beatam, Idibus Auguſti. Sed hunc luctum novæ etiam curæ auxerunt. Cum enim Imperator

Carolus,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

Carolus, inducias de quibus diximus, fieri paſſus eſſet, ad id uſque tempus quo Oecumenica Synodus congregaretur, quod Semeſtre fore oſtenderant, profectus in Italiam ea de re cum Clemente Pontifice Romano ita ſtudioſè & ſeverè quoque ægerat, ut Pontifex quamvis putaretur nullo modo rem procedere velle, mitteret tamen legatos declarantes ſuam de ſynodo ſententiam & promtam voluntatem. Quorum unus ad Illuſtriſſimum Principem Iohannem Friderichum qui patri Iohanni ſucceſſerat, Vinariam ſedem domus illius in Duringia, venit. Suſceptæ deinde fuerunt deliberationes & Theologorum quoque exquiſita ſententia. Philippus ſanè Melanchthon ſimulari à Pontificiis omnia, & hoc agi, ut conditionibus intolerabilibus ferendis deterrerent à voluntate veniendi ad Synodum ordines illos autores ſcripti Auguſtani, non habebat exploratum neque perſuaſum. Itaque ſimplice animo & vera conſideratione id cenſuit, quo illis plus penè concedebatur quam peterent. Nam neque indici à Pontifice Romano Synodi conventum improbabat, neque eum in illa præſidem recuſabat. Quod verò poſtulabatur: Ut jam tum ſe ſtare decretis Synodi velle promitterent univerſi, id nullo modo admittebat. Quod & accuſationes & defenſiones & ſententias liberas

liberas oportere eſſe diceret. De eventu autem antequam diſceptatio & cognitio inciperetur, paciſci, præpoſterum eſſe, neque fieri hoc oportere. Neque omnino formam eam judicij eſſe, obligatis jam partibus ad probandum id, quod quale futurum eſſet ignoraretur. Neque à ſponſionibus forenſibus & civilibus compromiſſis exemplum ſine evidente & pernicioſo errore transferri ad has dijudicationes. In qua ſententia ſemper permanſit; cum eſſent qui neque ut indiceret Pontifex Synodum, neque ut in ea præſideret concedendum eſſe arbitrarentur. Nam & judidicandi jure conceſſo, potentiam principatus illius, quæ tantopere oppugnaretur, ſtabiliri, & præſidendi dignitate prærogari autoritati illius. Sed neque hæc Philippum Melanchthonem fugiebant, & res ſi ad legitimam cognitionem & incorruptum judicium, vel qualemcunque etiam non ſimulatam atque fictam diſceptationem deduceretur, proſpiciebat, neceſſe eſſe, ut antequam ullæ actiones inciperentur, nedum ſententialis dirimeretur, talia explicarentur atque definirentur. Sed res de Synodo tum facilis fuit, quam cogi Pontifex nollet, Imperator Carolus non poſſet cogere. Itaque iſte quoque annus inter conſultationes non nimis contentioſas abiit. His etiam tribus annis continuis conſpecti

Cometæ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

Cometæ fuerunt. De quibus multa ad amicos Philippus ſcripſit, ſuas cum eis rationes communicans & explorans ſententias ipſorum. Cum autem anno Chriſti M.D.XXXI. Cometes ex eorum genere, qui Pogoniæ vocantur, apparuiſſet in plaga ſolis occidentis, conſpectus eſt vel idem vel alter ſimilis ei proximo anno manè in orientis ſolis parte, & anno XXXIII. tota nocte unus fulſit ad ſtellas propinquas Septentrionibus. Quo loco cerni deſijt. Hic annus peſtilens fuit urbi Norimbergæ, & eodem, quod Eobanus Heſſus Erphordiam ſe recepiſſet, ſchola Norica, quam ut ſuum opus labefactari nollet, nonnihil exercuit animum Philippi Melanchthonis. Etſi magis nos ſolicitum eum habebamus, quibus illuc ſe conferendi ipſe autor & ſuaſor fuiſſet. Excercuerunt & aliæ quædam curæ miſtæ juſtiſs. indignatione: Quod literæ neſcio quæ prolatæ ſparſæque dicerentur, quibus turbas excitatum iri ingentes & perniciosas intelligebat. Neque ille tam autoribus earum iraſcebatur, quam divulgantibus talia temerè & incautè. Negotia etiam Britanica conſiderationes ipſius tunc cœperunt commovere. Rex enim Inſulæ illius, cum quo nupta eſſet Caroli Imperatoris matertera, de altero conjungio conſilia inibat, ſive tunc conſuetudinis iſtius ſatietas fieri cœpit, ſeu aliæ eum cauſæ ad

divor-

divortium hoc impulerunt. Quod invito & refragante Pontifice Romano factum cum damnaretur, uſque adeo iritavit animum Regis, ut ſtatim Romani Pontificis quaſi jugum, ſub quo ad id uſque tempus fuerat Britania ſingularem in modum preſſa, repelleret & penitus excuteret. Hocque ipſe ad conjunctionem vel reſpectum ſaltem adigebatur eorum, qui Pontificis Romani potentiam dominationemque oppugnabant, quamvis aliquando ſe illis oppoſuiſſet, edito libro præferente nomen ſuum. Quod factum adeo gratum acceptumque Pontifici fuerat, ut Regi titulus novus decerneretur, Defenſoris fidei. Mittebantur igitur & legati & literæ, & Philippo negotia illa ſignificabantur, quem minimè fugiebat fore ut ipſe imprimis conſuleretur, & magnitudinem rei periculaque contemplans animo, magnopere tum adeo ſolicitabatur. Accedebant rumores, qui ſpargebantur de conatibus Land-gravii Philippi reſtituendi in ditionem terræ ſuæ Vlrichum Ducem Wirtepergenſem ereptam ei ante annos xv. Sed hanc proximè ſequens annus tunc inchoatam molitionem abſolvit, reductuſque Dux Wirtepergenſis & poſtea de recuperatione illa belloque toto tranſactum fuit, & ipſe Philippus benignè invitatus ut Tubingam veniret. Sed negotia ejuſmodi in manibus habebantur

illo

illo tempore impendereque videbantur, ut Illuſtriſſimus Princeps, cui opera fideſque Philippi addicta erat, eum dimittendum nullo modo putaret. Acceſſit tamen illuc deinde cum ego jam ibi ſtudia bonarum artium docendo excolerem, & in Academia ordinanda, quæ ſic ſatis perturbata erat, adjumento nobis fuit, hoſpes noſter uno pene menſe. Hoc etiam tempore Land-gravius qui animadverteret atque perpenderet quantum mali detrimentique daretur doctrinæ veritatis diſſidio Helveticarum & Saxonicarum Eccleſiarum, & litem illam cernens fieri indies majorem, multaque à quibuſdam admodum horridè & inſolentur, à quibuſdam vehementer & immoderata quadam libertate cum dicitum ſcribi, operam ſtudij pietate & fide pleni dedit, ut apud ſe convenirent utrinque unus, & breviter atque diſertè compræhenſam ſuæ partis ſententiam exponerent. Idque negotium Philippo à ſuis datum fuit, qui ipſorum ſententiæ ad Land-gravium eſſet nuncius. Neque quicquam tunc præterea actum eſt. Interea de conjugio ducta jam altera uxore & priore repudiata, ſolicitus Rex Britaniæ undique colligebat ſuffragia, quibus illud contra ſententiam damnantium, inprimis Romani Pontificis, approbaretur. Et quia ſperabatur hoc facturos facilè & libentur

Saxo-

Saxonicos dominationis pontificiæ inimicos,remittebatur indies aliquid de ſævitia, quam ad illud uſque tempus pariter cum Gallia, crudeliter excercuerant in eos, qui Saxonicarum Eccleſiarum exemplo, non aſſentirentur Pontificiæ doctrinæ. Et Philippus Melanchthon litteris nuntiiſque fiebat certior, adventum ſuum in Britanniam magnopere expeti, & futurum ut ab ipſo Rege accerſeretur. Orabantque amici, ne recuſaret, neve gravaretur illud iter ſuſcipere. A quo ſanè animus ipſius neutiquam abhorrebat. Rex autem Britaniæ,ut matrimonium novum legitimo modo & jure bono videretur contractum,nihil non experiri,& refragantes omnes odiſſe, & hanc maximè ob cauſam ad eos, quos ante fuerat inſectatus, inclinare credebatur. Cujus voluntati repugnans inter alios Thomas Morus vir doctrina atque dignitate præſtans, & qui præſentis ſtatus mutationem fieri nollet, & cui novitas conjugij diſpliceret, ſupplicio ultimo affectus eſt. Rex autem Galliæ, qui in Italia bellum gerere & occupare Mediolanum cuperet, ſocietatem Principum Germanorum expetebat. Cumque conveniſſent fœderis faciendi iterum gratia aliquot, eodem Legatus Gallicus acceſſit. Non autem potuit verecundè peti conjunctio ſine excuſatione crudelitatis ſuppliciorum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

rum, quibus plurimi in Gallia per ſummos cruciatus fuerant necati: Itaque tunc & in ſeditioſos quoſdam ſuæ gentis animadvertiſſe Regem dictum eſt, & petitum ut de Religione diligenter re deliberata ſic conſentiretur, ne aſſerendis defendendiſque non neceſſarijs aut etiam ſupervacaneis dubiiſve, Reſpub. & Eccleſia amplius turbaretur. Petitum etiam fuit ut mitterentur ex Germania aliqui viri docti & boni, qui de dogmatibus ſententiam ſuæ partis exponerent. Fuerat autem quorundam ſtudio effectum, ut Rex non alienus à Philippo Melanchthone videretur, cui & accurata explicatio rerum, quas tractandas ille ſuſcepiſſet, & ab adverſariis ſine acerbitate diſſenſio, valde placeret. Itaque non modò amici inſtitere literis ſuis, ut in Galliam ad Regem proficiſceretur, ſed hoc etiam obtinuerunt ut ipſe Rex miſſis literis ad Philippum clementiſſimè eum invitaret ad congreſſum ſuum. Eo anno peſtilentiæ metu Wittenbergenſis ſchola diſſipata fuerat, & Philippus Melanchthon cum pleriſque Magiſtris doctrinæ conceſſerat in oppidum Duringiæ Ihenam. In Gallia autem Regis animus perturbatus ira indignationeque nullum modum ſervare neque facere finem ſuppliciorum. Et arrepti primum indicati convictique tanquam conjuratuum ſeditioſorum, quod uno tempore

aſſim libelli quidam Pariſijs clanculum
ropoſiti & ad Regii quoque conclavis ja-
uam affixi fuiſſent: Hujus igitur facinoris
onſcii ſtatim complures compræhenſi &
bjectis ignibus torrendo excruciati ita de-
num vivi combuſti ſunt. Sed indicibus præ-
io propoſito & conceſſa deferendi accu-
ndique licentia quibus libet, plurimi etiam
lius audaciæ nequaquam participes, rei
cti & crimine defectionis ab Eccleſia,
uod Luteraniſmi nomine inferebatur,
amnati & cremati fuerunt. Erant & pietate
doctrinæ literarumque eruditione in illo
egno, dignitate etiam & honoribus præ-
antes quidam viri, quibus crudelitas iſta
nmanis admodum diſplicebat & ingentem
ferebat dolorem. Et hi Germanos celebres
ruditionis nomine in Gallia, benevolentia
voreque complectentes tuebantur atque
otegebant, neque patiebantur eos ab iſta
olentiæ feritate attingi. Inter quos excelle-
at benignitatis & omnino virtutis ſapien-
æque fama domus Langæa & in hac Prin-
ps Wilhelmus Bellajus, qui Galliam ſuæ
pientiæ, fortitudinis, integritatis, fidei ope
oriens deſtituit graviſſimè laborantem &
ſæviſſimo bello & aſperrima fortuna
ius, Anno Chriſti M. D. XLIII. Germa-
orum autem, de quibus egregia ingenii,
ctrinæ, virtutis, ſapientiæ, pietatis eſſet
exiſti-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

exiſtimatio, princeps habebatur Iohannes Sturmius. Per occaſionem igitur illis de negotiis inter ipſos verba fieri, & conſili rationeſque iniri ac quæri, quibus tam graviter laborantibus rebus ſubveniri poſſet. Perfectumque eſt diligentia & ſtudio horum, ut apud ipſum Regem mentio fieret doctrinæ Saxonicæ, & Philippi quædam ſcripta coram eo legerentur, quorum dilucida expoſitione & diſputationibus placidis Regis voluntas ad clementiam conversa ferebatur, conſiderantis, & quouſque eſſet ſuperſtitio progreſſa, & quibus in tenebris jacuiſſet obſcurata veritas cœleſtis, & quam tetri errores doctrinam diſciplinamque Eccleſiæ occupaſſent. Verentis etiam fortaſſe, ne animadverſionis iracundia inſontes cum ſontibus corriperet. Hoc cum Philippo Melanchthoni eſſet ſignificatum amicis ſuadentibus atque hortantibus literas ſcriptas mittit ad Epiſcopum Pariſienſem Iohannem Bellajum, quibus monet & orat. Animos Principum in Galliæ regno mitigari ſtudeat, autorque ſit, ut ratio ineatur qua ſanari Eccleſia poſſit, quam indies magis magiſque lacerari appareat. Abuſus quoſdam eſſe repræhenſos, & nunc multos pios atque doctos veritatem quærere & doctrinæ genus purum, non prava cupiditate aliqua, ſed ſtudio religionis. Atque eſſe ortas con-

tro

troverſias de maximis rebus quæ nulla armorum vi aut ſuppliciorum metu opprimi poſſe videantur. Non patrocinari ſe turbulentis & ſeditioſis, neque iis qui improbitate & malitia veritatem ſimplicis doctrinæ corrumpant, quos fanaticos ſolebat vocare. Verum horum etiam furori ſic maximè reſiſti poſſe, ſi extet certum doctrinæ genus, quo ambigentum animi confirmati nitantur. Oſtendit quantum momenti ſit in Galliæ florentiſſimo regno, ad omnium bonorum animos tam erigendos quam dejiciendos. In eo ſi exemplum iſtud ſtatuatur, ut non modo fanatici & ſeditioſi coherceantur, ſed nulla prorſus admittatur emendatio Eccleſiaſticæ doctrinæ & errorum correctio, atque præſentia Eccleſiæ vitia ſumma vi defendantur, futurum eſſe ut ubique gentium magna de ſpe boni piique decidant. Addit: Eſſe eas preces & vota iſta, ut in periculo communi ſuccurratur Eccleſiæ ſimul atque Reipublicæ non unius nationis ac gentis, ſed omnium in toto orbe terrarum religioſæ pietatis & tranquillitatis publicæ cupidorum. Multum profuiſſe conſtat has literas, & lenitam eſſe Regis iram, & de ſuppliciorum ſævitia nonnihil remiſſum. Inculcatum autem fuerat Regi in Germania turbarum, motuum, ſeditionum, cædium, vaſtitatis, denique malorum omnium cauſſam fuiſſe

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

mutationem doctrinæ Eccleſiaſticæ, & falſò
pleraque coram eo narrata. Quamvis igitur
minimè ignoraret ac potius perſpicuè vide-
ret, quid in doctrina & ritibus uſitatis non
modò vitiorum ſed omnino ſcelerum hære-
ret, tamen à novitate ſimilia incommoda
vel parem potius infelicitatem metuere exi-
ſtimabatur, & eoſdem eventus, quos perſua-
ſum hactenus habuiſſet de innovata doctrina
Eccleſiaſtica extitiſſe. Sed ſive hoc ſeu
aliud fuit, quo Rex Galliæ tunc ad clemen-
tiam ſe inclinavit, & eò adduci paſſus eſt
ut de rebus tantis cogitandum diligentius
certiuſque cognoſcendum arbitraretur, pri-
mùm in Germaniam miſſus aliis etiam de
cauſis Barnabas quidam Voræus, amicorum
literas ſcriptas Philippo attulit, & cum eo
locutus eſt de profectione ad Regem, poli-
citusque non modò literas regias quibus
accerſeretur, ſed cum obſides etiam, qui
darentur, dum abeſſet, tum præſidia quibus
deduceretur & reduceretur, ut undique pe-
riculi metus eſſet amotus. Urgebant rem
amici, qui perſuadere conarentur, in con-
greſſu colloquioque cum Rege Melanch-
thonis, non Galliæ ſolùm ſed penè orbis ter-
rarum fortunam eſſe poſitam. Si illum
præſentem vidiſſent, ſimul ſalutem ſuam
cum aliorum omnium conjunctam affirma-
re ſe conſpecturos. Si in illis fluctibus

ſævi-

ſæviſſimis tempeſtatibus audiiſſent adventantem, jam portum & tutiſſimam ſtationem ſibi oſtenſum iri. Quod ſi negligeret aut etiam contemneret poſtulata Regis, fore ut omnis ſpes, qua ſuſtentati in maximis periculis & præſenti diſcrimine fuiſſent, debilitata infringeretur, & ſimul ægrè aliquantulum ſopiti ignes rurſum ſuſcitarentur, & ſuppliciorum immanitas recrudeſceret. Atque eum cogitare, æquum eſſe cenſebant, non jam à ſe tantùm rogari, ſed ab omnibus hominibus, non ab iis, qui graviſſima ſupplicia perpeſſi ſint, neque qui eadem pertimeſcant, præſentiam ejus exoptari, ſed advocari ipſum Dei Chriſtique Ieſu voce. Removeret igitur ex oculis Cæſarea & regia nomina. Non reſpiceret populorum conjunctionem aut alienationem, funeſtas flammas intueretur & fumantes rogos, in quibus innocentiſſimorum hominum corpora conflagraſſent, & ſe plurimorum periculis quibus immineret idem exitus, moveri ſineret. Hæc & his ſimilia cum Philippo & ſcriberentur & nunciarentur, & multiplice ille cura & varia conſideratione afficiebatur atque perturbabatur. Difficile enim erat conſtituere, quid in tanta ac tali re fieri oporteret. Vel ea potius quæ offerebantur inexplicabiles habebant quæſtiones & diſputationes infinitas. Non eum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

reſpectus ad ſe aut ſuos, non longinquitas loci, non periculorum metus morabatur, quamvis hæc ab ipſius amantiſſimis præſentia demonſtrarentur, ex quibus quidam inſidias vitæ ejus ſtrui ſuſpicabantur, & eum literis graviſſimè ſcriptis, ut caveret admonebant. Verum cum nihil eſſet prius illi neque antiquius gloriâ Filii Dei Domini noſtri Ieſu Chriſti, tot piorum bonorumque ſalute & incolumitate, tranquillitate Eccleſiæ tantis procellis infeſtæ, hac una cura excruciabatur & in eo adhærebant cogitationes univerſæ, quod dubitaret de conſilio ſuſcepti negotii, & quæ actiones futuræ hujus eſſent, non poſſet decernere, & de exitu felice planè deſperaret. Neque ille quid ſibi conduceret omnino laborabat, ſed ne quid in tanta re imprudenter factum, turbarum mala aſperiora redderet providens, mirificè ſolicitabatur animo ſuo. Veniebat ei in mentem varias eſſe opiniones diverſorum in Gallia, & ea erat expertus, quæ cauſam darent circumſpectionis atque formidinis. Audiebat tanquam ſeditioſos eſſe eos damnatos de quibus tam crudeliter ſupplicia ſumſiſſent. Præterea cum intellexiſſet Gallos hoc agere ut quædam diſcrepantium capitum in Eccleſiaſticæ doctrina controverſiæ tollerentur, hoc maximè timebat, ne minuta aliqua & quæ ſua ſponte jam è manibus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

nibus elaberentur, concedentes, retinere vellent ea, in quibus potiſſimum falſitas impietatis reſideret. Quod videbat neque fieri debere, & ſi tentaretur, plus ſecuturum mali quam boni. Cumque eſſet de Regis voluntate exiſtimatio ipſius præclara, tam multis tantopere illam prædicantibus, quid ipſe tamen Rex, ut maximè vellet atque cuperet, poſſet efficere non ſine cauſa dubitabat. Itaque reſcribens amicis hortabatur eos, darent operam ut Rex curaret maturandam Synodum, & per quoſcunque liceret ad hoc impelli ſtuderent animum ipſius. Tum enim communiter ineundæ rationis occaſionem omnes habituros, qua Eccleſiæ afflictæ ferretur auxilium. Cætera conſilia ſibi ſignificabat videri inutilia, quæ periculoſa eſſent omnia. Hæc ad amicos perſcribens ipſis ut in re præſente deliberationem totam permittebat. Quod non tergiverſandi iſta cauſa commemorarentur, ſed ut ipſi ſtatuerent quibus nota Gallia eſſet, quid expediret. Cum in omnem eventum favorem atque gratiam Potentiſſimi Regis, cauſæ conciliari poſſe optaret. Quod ſperabat fore, veris & commodis ſermonibus. Non enim ignorabat quanto odio ubique hæc laboraret, excitato adverſariorum fictis criminibus, itaque ſi ipſi in eo perſeverarent, ut exiſtimarent ſuum adventum profuturum

& Galliæ & Eccleſiæ univerſæ, policebatur ſe paratum promtumque fore ad ſuſcipiendum iter iſtud, relatis quidem prius omnibus ad Illuſtriſſimum Principem, qui haberet conductam operam ſuam. Itaque omnia fidei prudentiæque ipſorum committere. Cum autem Voræus & ſtudioſius de Philippo ad Regem reverſus loqui, & prolixius promittere, & ſi accerſeretur policeri adventum ipſius non dubitaſſet, ita à Rege literæ ſunt miſſæ, quibus collaudato ſtudio ipſius, quod Rex ab eo adhiberi intellexiſſet in ſedandis altercationibus invectis in Eccleſiaſticam doctrinam, quoniam ipſe ſe laborem itineris non gravatim ſuſcepturum eſſe oſtendiſſet, quo ad Regem ſe conferret, coramque illo de concordia doctrinarum cum ſelectis aliquot Gallicæ nationis viris doctis diſſereret: ita petebatur ut literis regiis tanquam fidei publicæ obſidibus fretus, quamprimum adveniret, neque ſe abduci ullius perſuaſione ſineret, à tam pio ſanctoque inſtituto. Nullam enim rem unquam majore Regem cura, ſtudio, ſolicitudine animi complectendam duxiſſe, quam ut laceratæ diſſenſionibus Eccleſiæ detrimenta ſarcirentur, & pulcerrima politia illius inſtauraretur. Denique affirmabatur modis omnibus adventum Philippi futurum eſſe Regi gratiſſimum. His literis acceptis omnino.

nino erat animus Philippo in Galliam pro-
iciſci, neque expectationem & ſpem de
ſe cônceptam amicorum fruſtrari. Neque
operam ſuam quæ navari poſſe crederetur,
ſubtrahere afflictæ Eccleſiæ. Sed ut ve-
niam hanc ei Ill. Princeps ipſius daret,
& poteſtatem cum bona gratia in Galliam
ſe, illo tempore, conferendi faceret, im-
petrari non potuit, Cum alia autem ob-
ſtare viſa ſunt, tum non minimo impedimen-
to fuit bellum quod Rex Galliæ adverſus
Imperarorem Carolum non meditari aut
moliri, ſed jam movere & gerere ferebatur.
Cognitum quoque eſt malevolorum quo-
rundam obtrectatione Opt. & Præſtantiſs.
Principis animum ad quandam hæſitatio-
nem fuiſſe perductum, ut nonnihil Philippo
diffideret. Itaque denegans & planè præci-
dens petenti Philippo copiam ſibi clemen-
tiſs. fieri in Galliam veniendi, literas miſit
ad eum verboſè & ſeverè ſcriptas. In quibus
hoc potiſſimum movit Philippum & à conſi-
lio itineris Gallici deterruit, quod oſtende-
batur verendum eſſe, ne iſta profectione non
modò nihil fructuoſè perficeretur, ſed ne
detrimenta majora acciperentur, & cauſæ
darentur, quibus de cauſis publica Germa-
niæ quies turbaretur, neve adeò ipſius
Principis quædam negotia redderentur
difficiliora. Hoc omnino periculum in ſe

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

recipere ille noluit. Itaque cum magno dolore multorum non etiam nullorum repræhenſione cum Voræo, quemadmodum Rex voluerat, non eſt profectus. Et ei literas dedit abeunti, quibus inprimis Regi gratulabatur cupiditatem ſanandæ Eccleſiæ, non violentis remediis ſed vera ratione & Rege Chriſtianiſſimo, quo ipſe titulo ornaretur, digna. Qui in diſſenſionibus illis ita ſtuderet utriuſque partis impetus moderari, ut explicata doctrina Chriſtiana atque perpurgata, ſimul gloriæ Chriſti, & dignitati Eccleſiaſtici ordinis & tranquillitati publicæ conſuleretur. Orabatque ut non deſiſteret Rex in hanc curam cogitationemque incumbere, neque aſperioribus ſcriptis aut judiciis quorundam fineret ſe adduci, ut etiam res bonas & Eccleſiæ utiles deleri pateretur. Se quidem literis Regiis acceptis quantum potuiſſet conatum eſſe atque contendiſſe, ut ſtatim ad Regem accurreret. Quod ſibi nihil eſſet optatius, quam ut pro ſua tenuitate aliquid opis afferre poſſet Eccleſiæ, quodque in optimam ſpem veniſſet, poſtquam cognoviſſet eam eſſe pietatem ac moderationem Regis ut in commune gloriæ Chriſti conſultum cuperet. Nullo vero ſe modo potuiſſe tunc iter ingredi, propter maximas difficultates, quibus adhuc eſſet implicatus. Quas poſſet Rex cognoſcere

ex Voræo cui eſſent notæ. Quamvis autem moram quandam illæ afferrent, tamen non eſſe animum ſuum ab illa profectione averſum. Quod & ipſum planius & copioſius expoſiturum Voræum eſſe conſideret. Atque ita Voræus dimiſſus Regem invenit in belli Italici apparatu, cui poſtea iſta res curæ non fuit. Eſtque deinde etiam atrocius ſuppliciorum ſævitia vexatum regnum Galliæ. Itaque ut fit, alii de tota re aliter ſentire & loqui; quidam credere ſi Philippus advenisſet, multa Regi indicari demonſtrarique potuiſſe, quorum ignorantia cauſam daret, ut & ipſe juberet iratus abhorrentia ab ingenii ipſius naturæque bonitate, & ad ea quæ gererentur inhumanius, conniveret: Plurimum habituram momenti exiſtimationem de Philippo ſingularem, futuram liberam de magnis & parvis diſputationem: Neque offenſuram Regem in afferenda veritate libertatem orationis, ac conſtantiam potius eum magnopere delectaturam fuiſſe: qui jam inciperet intelligere aliquid. Niſi enim ita eſſet, neglecturum fuiſſe, ut antea rem totam, & iracundiæ ſuæ indulgentem vindicaturum offenſiones. Plurimum ſitum in eo ut audiatur interrogatio, & reſponſio ſtatim ſubjiciatur. Valde autem cavendum fuiſſe, ne Rex cui propemodum certò promiſſus eſſet adventus

 Philippi

Philippi ex illa fruſtratione, vel opinionem conciperet levitatis, vel ſuſpicionem hauriret diffidentiæ, atque ita de integro & à cauſſa alienior, & in adverſantes ſententiæ ſuæ aſperior immitiorque redderetur. Alii incerto dubioque eventu in tam magna gravique re periculum faciendum fuiſſe in Rege illo cauſæ conciliando, & ſecretum à cæteris cum ipſo colloquium inſtituendum nullo modo cenſebant. Erant etiam qui Philippo ſoli, committendam talem actionem potuiſſe tutò negarent. Experiebaturque iniquitatem ille fortunæ fatalem, ut minus rectè judicaretur à nonnullis de conſilio hoc ipſius. Neque decrant qui omnia in partem deteriorem interpretarentur. In qua veluti palæſtra miſeriæ totam vitam illius luctatam eſſe ſcimus. Sed prudentes & callidi aliud actum quæſitumque exiſtimabant, cum in ipſo belli quod adverſum Cæſarem Carolum gereretur apparatu maximo, ſuſceptas inſtitutaſque tales tractationes cernerent, & plærique invidiam in Principem cui ſerviret Philippi opera, derivare vel minima ex parte oportere non putabant. Sic igitur illa profectio tunc repreſſa poſtea evanuit, & ſunt in Reipublica & Eccleſia ea ſecuta, quæ, niſi quatenus ad Phil. Melanch. aut temporum negotiorumque quæ hac narratione continuanda putavimus, ſeriem propriè pertinent,

à me

à me jam non exponentur. Sanè Philippus Melanch. invitus retentus eſt. Et aliquantiſper remanendi in Saxonia animum habuit hæſitantem. Amicique ejus non ſine cura fuere, ne quid ei triſtius accideret. Verum iſta quaſi vulnera clementiſſima humanitate Illuſtriſs. & Opt. Principis ipſius & celeriter & facilè fuerunt ſanata. Non duxi ſilentio prætereundum, quo horum negotiorum & difficultatem & fortaſſe pericula ſignificata eſſe credi poſſe videatur. Nam quo tempore propter peſtilentiæ contagionem Wittenberga plærique ſcholaſtici tam Magiſtri quam diſcipuli urbem relinquere decreverant, paucis ante horum diſceſſum diebus flamma de cœlo decidit ante ædes Philippi Melanchthonis, & templi tectum viſa eſt lambere. Cum quidem alias etiam ſignificationes notaſſe eum conſtet, quibus ab earum rerum quæ ſecutæ fuerunt, moleſtia curiſque & periculis quoque præmonitum ſe fuiſſe intellexerit, & recordando ſæpe commemorarit. Atque iſtæ fere de Gallico itinere curæ moleſtiæque tunc exhibitæ Philippo fuere. Nihilo autem minus ambire viſus eſt deinde Rex Galliæ ſocietatem Saxonicorum, & cum ipſius quoque legatis de capitibus controverſis Eccleſiaſticæ doctrinæ eſt diſputatum. Sed Britanici magis aſſidui fuerunt in hac parte,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

& cum Philippo inprimis liberè collocuti. Inter quos Nicolai Heti & eruditio & humanitas ab ipſo laudabatur. Ab his etiam eſt vel commoditate verborum perſuaſum Philippo, vel precando expreſſum, ut Regi Britaniæ quaſi dicatum epiſtola præpoſita librum ex ſuis unum peculiari compellatione mitteret. Redierunt mox anno Chriſti M. D. XXXVI. Wittenbergam Magiſtri doctrinæ publicæ & diſcipuli, quos diſceſſiſſe metu peſtilentiæ diximus. Et Philippus hypochondriacis doloribus eſt conflictatus, quos uſu herbæ chamæleontis mitigavit, & ſcimus efficacitatem illius remedii eum prædicaſſe. Dum autem cum Britanicis legatis acriter de capitibus doctrinæ Eccleſiaſticæ diſputatur, & eo res deducitur ut de plæriſque conveniat, deque divortio tantum diſſenſio reliqua eſt, id accidit de conjuge altera à Rege ducta, quod omnium animos valde perturbavit, & Legati circiter menſem Iunium Wittenberga diſceſſerunt, & ſolicitudine Britanici itineris Philippum liberarunt. Nam hæc illis flagitantibus una cum aliis fuerat ei deſtinata. Sunt tamen aliæ tunc deliberationes actioneſque inſtitutæ atque ſuſceptæ Theologicorum colloquiorum, quorum eventus cum ſolicitum habuiſſet imprimis Philippum, ipſius moderatione & diligentia effectum eſt, ut ille ſatis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

eſſet felix. Atque ita quod diu conceptum animo iter habuerat, tandem eſt ingreſſus, ut & in patriam & Tubingam ad nos veniret. Ubi, quemadmodum dictum eſt, habuimus eum aliquantiſper gratiſſimum & jucundiſſimum hoſpitem, & autorem conſiliorum ordinandi res ſcholaſticas & doctrinam publicam conſtituendi in illa Academia. Eſtque eum Illuſtriſſimus Princeps Vlrichus clementiſſimè complexus. Deque ejus ſententia accerſendum curavit Iohannem Brentium è ſalinis Suevicis, cujus annuâ operâ Eccleſia & ſchola ſalutari & bonâ uſa eſt. Habuit comitem eo itinere Clariſſimum virum Philoſophiæ & inprimis Medicinæ artis profeſſione Iacobum Milichium, cujus ingenium rectum, ſincerum judicium, in conſiliis prudentiam ac fidem, animum firmum, voluntatem perpetuam atque conſtantem in optimarum artium diſciplinarumque ſtudiis colendis, & tuendis amicitiis, perſpectam maximi faciebat, ut par erat, Philippus Melanchthon, & Milichium diligebat inprimis. Hic Friburgum Briſgoicum patriam habuit, natus loco perquam honeſto. Cumque conſediſſet Wittenbergæ, quemadmodum & alii externi complures, poſt multorum annorum actam ibi vitam ſumma cum laude & præcipua plurimorum utilitate, anno Chriſti M. D. LIX. maximo

omnium

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

omnium luctu mortuus eſt, agens annum ætatis LIX. Hæc excurſio, cujus & cupiditas videndi amicos cauſſa fuiſſet, varios rumuſculos commovit, vel à malevolentia invidiæ & odii, vel temeraria levitate vanitatis ortos. Aliqui literis diſſipaverant, ita diſceſſiſſe Philippum Wittenberga, ut diſſidentem à Lutero & reliquis, neque reverſurum illuc. Alii quamvis rediret, conjunctionem firmam non fore augurabantur, quod nimis philoſophica eſſet doctrina Philippi de actionibus virtutis & officiis. Hæc ventilabantur ab imperitis bonarum artium, & quibuſdam qui in ſola vehementia & abhorrente ab humanitate ac moderatione genere tam docendi quam vivendi ſpem exiſtimationis alicujus collocabant. Sed Philippus Melanchthon curſum tanquam navigii directum tenuit, ut ſtudia optimarum diſciplinarum & artium excoleret quibuſcunque modis & rationibus poſſet, utque veritatis cœleſtis doctrinam ſimplicem docendo traderet, & eam ſpinoſis ſuperiorum temporum diſputationibus expurgatam, propria & pura oratione explicaret. Quod agentem & hujus generis pulcerrima & præclariſſima opera elaborantem, cum religioſæ pietatis & honeſtatis amantes omnes, tum Luterus ipſe, non modò diligere, ſed ſuſpicere etiam ac colere.

Neque

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

Neque ſine ejus conſilio quicquam inſtituere quod momenti aliquid haberet, & ad cuncta informanda, componenda, explicanda opera ipſius uti. Qua ſe non poſſe carere ingenuè fatebantur, & gratis animis agnoſcebant maxima merita ipſius, neque inhumaniſſimo & pernicioſo iſto, qui paulò poſt frequentari cœpit, more, in quo viribus ipſi deficerentur, eo excellere alios ægrè ferebant, neque metuebant ne alterius ſplendor exiſtimationem eorum deminueret. Quorum judicio & ſua ante omnia conſcientia contentus Philippus, uſque adeo nihil curabat cæterorum maledicos ſermones, ut penitus contemneret, in quo & conſtantiſſimè perſeveravit. Eo anno orbis ſolis & lunæ obſcuratus fuit, & de ſcalis lapſus Philippus eam partem dorſi, quæ nominatur Os ſacrum, graviter afflixit, & aliquot diebus pertulit magnos cruciatus. Sed nihil poſtea ſenſit ex eo caſu incommodi aut mali. Hoc eodem Chriſti anno obiit mortem D. Eraſmus Roterodamus ætatis ſuæ LXX. Baſileæ, quo ſe Friburgo receperat. Hunc toto vitæ ſuæ tempore coluit atque veneratus eſt Philippus Melanchthon, neque de eo prædicari à me quicquam vel neceſſe eſt, vel etiam decet, omnibus ubique locorum atque gentium noto ac celebri, & cujus ſcriptorum monumenta paſſim extant

haben-

habenturque in manibus, cujuſque totum curriculum in ſpacio doctrinæ liberalis & piorum ſtudiorum deſudavit & elaboravit ad utilitatem publicam omnium, quibus doctrinæ & veritas & eruditio cordi eſt. His temporibus Academiæ Tubingenſi nonnihil difficultatis allatum eſt cujuſdam offenſione, cujus eſſet munus, Romani Pontificis autoritate faciendi collegiis profitentium facultatem optimarum artium & diſciplinarum, poteſtatem, ut meritis conferrent honores & decernerent titulos dignitatum ſcholaſticarum. Hoc enim facere ille pertinaciter recuſabat, & oppido exceſſerat, neque patiebatur ſe mitigari, quamvis ad eum præcipui ex Academia miſſi & egiſſent negotium cum reverentia perſonæ ipſius debita humaniſſimè, & nihil proficientes teſtati de Iure Academiæ ita diſceſſiſſent. Prætendebatur autem in negando mutatio ſtatus Eccleſiaſtici & ſcholaſtici, quem, niſi Romani Pontificis permiſſione & venia, approbare adjuvareque ſibi nequaquam liceret. Habet nomen munus iſtud Cancellarii, & eſt Tubingæ mandatum præpoſito adminiſtrationi illo in oppido Eccleſiæ, benignitate Pontificis Romani ſingulari. In conſultationem igitur res venire & non reſpondere idem cuncti, placuitque tunc ſententiam ac conſilium Philippi Melanchthonis

exqui-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

exquirere, Ad quem literæ publicæ datæ fuerunt. Is cum aliorum quoque judicia exploraſſet, ſuum planè & perſpicuè explicuit ſcripto ad Academiam, cum aliorum etiam literis miſſo. Cujus ſcripti ſummam ſi demonſtraſſem, neque ab inſtituta hoc narratione abhorrens viſum iri, neque cognitionem infructuoſam habiturum eſſe dixi. Affirmatur autem illo tanquam minimè dubium: Eccleſiam Dei habentem ſcholas & conventus ſeu collegia docentium & diſcentium, poſſe & debere teſtimonia dare auditoribus. Teſtari id conſuetudinem litterarum publicarum, quas Formatas vocarent, & aliquas Synodos decreviſſe, ne ſine his reciperentur ulli ſacerdotes. Deum autem ipſum velle frequentioribus Eccleſiis adjunctas eſſe ſcholas literarum & doctrinæ, quæ Eccleſiæ neceſſaria eſt, ſicut fuerint olim ſcholæ Alexandriæ, Antiochiæ, Cæſareæ, unde mitterentur huc & illuc doctores cum teſtimoniis. Quapropter poſſe nunc quoque Eccleſiam habentem adjunctam piam ſcholam dare teſtimonia, hoc eſt renunciare Doctores Theologiæ. Hæc, inquit, ſententia de Theologis non dubia: Neque hic diſputandum eſt, de privilegiis aut jure annulorum aureorum. Nam hi cum mittantur ad Evangelii præconium, ſcire debent ſibi crucem & ærumnas perpetiendas,

das, non opes & voluptates quærendas eſſe. Et promotiones tales Theologicæ fuerunt Patrum, Prophetarum & Apoſtolorum temporibus, & poſtea florentibus Eccleſiis Alexandriæ, Antiochiæ, Cæſareæ, longè ante quam Romani Imperatores aut Pontifices aliquid ſanxerunt de Academiis. De reliquis tribus ordinibus profitentium aliarum artium facultatem, reſponſio ipſius hæc fere complectebatur: ſcire ſe quæ eſſent nunc opiniones uſitatæ, nec eſſe eum qui cuperet mutari præſentes politias, nec cum iis, qui iſtam politiæ formam defenderent, rixari velle. Conſuetudinem eſſe annorum fortaſſe trecentorum, confirmari ſtatum ſcholarum publicarum autoritate pontificia & imperatoria, & ferri privilegia. Favere ſe moribus præſentibus honeſtis, ſed arbitrari ne Pariſienſem quidem Academiam initio Pontificum Imperatorumque Rom. decretis fundatam eſſe, & quæri poſſe hac in parte & de Bononienſi & de Piſana. Atque ſe eſſe ea in ſententia & ita ſtatuere: Unamquamque Rempub. & eum penes quem ſumma rerum eſt, poſſe conſtituere collegium docentium & diſcentium utilia ac bona. Immo hoc facere eos debere, quorum fortunæ & opes magnæ ſunt. Et hoc, inquit, collegium optimo jure poteſt dare teſtimonium auditoribus. Neque ſunt gradus dignitatis ſcholaſti-

cæ

ſæ aliud, niſi iſta teſtimonia: Quod ſi fortè diſputetur de lege generali, eam jam ait latam eſſe: Vt approbati à ſuis collegiis exerceant artes. Quemadmodum Imperatoris Valentiniani pulcerrima lex teſtatur, codice de Profeſſoribus. Sed ex Iuriſconſ. & Medicis fortaſſe hac communi collegii autoritate contenti eſſe aliqui non volent. Neque ego cum his rixari, inquit, velim: in Philoſophicis tamen cæteris ſtudiis conſervari poſſent gradus decernendis titulis, ſi tamen adeſſent omnium artium profeſſores & Magiſtri. Ridiculum enim fortaſſe ſit, ibi creare Magiſtros artium liberalium, ubi ne tradantur quidem præcipuæ artes. Certè ſcholam Atticam conſtat dediſſe teſtimonia diu quoque ante quam ab Imperatoribus ſanciendo hoc confirmaretur. His ingenuè & liberè, more ſuo, addidit: Cauſſam quoque conſiderari oportere, qua de cauſſa jam tales confirmationes denegentur. Non velle enim aliquos propagari veram atque puram Evangelii Chriſti Ieſu doctrinam, quæ neceſſaria ſit Eccleſiæ, & ideo certis perſonis & congregationibus illos eſſe inimicos. Qui iſtam tamen doctrinam amplexi ſunt, Principes viri & civitates, facere debent officium ſuum & conſtituere collegia honeſta docentium diſcentiumque bonas literas & artes. Poſſe autem

tem collegia teſtimonia dare, jam oſtenſum eſt, & dari ipſa par eſt, vel ut eruditi & doċti emineant, vel ne imperiti per audaciam aliis imponant, & ita cum adoleſcentia perperam inſtituendo corrumpatur, tum dogmata falſa ſerantur, & tam Eccleſiæ quam Reip. quies & tranquillitas turbetur. Cum Iulianus, inquit, edicto prohiberet admitti Chriſtianorum liberos in ſcholas publicas, Chriſtiani proprias ſcholas & peculiares diſcentium cœtus habere inſtituerunt. Nec eſt dicendum, non licuiſſe tunc Chriſtianis dare teſtimonia auditoribus ſuis. Immo creſcentibus tunc ſcholis & ſtudijs Chriſtianorum plures homines doctrinam Evangelii admiſerunt invitati honeſtis ſtudiis & diſciplina Chriſtianorum. Eſtque credibile libentius miſiſſe multos in ſcholas Chriſtianorum liberos ſuos, ubi eſſe mores honeſtiores & integriorem vitam cernerent. Hæc fere ſunt, quæ Philippus Melanchthon à Tubingenſibus conſultus tunc reſpondit. Sed res iſta, quadam veluti Iuris via expedita fuit ut Cancellario, qui ad præſtandum officium & fungendum munere ſuo legitimè requiſitus, in defugiendo & recuſando perſeveraret alius autoritate ordinaria ſufficeretur, ne diutius hujus quaſi principatus curatione Academia deſtitueretur. Annus Chriſti M. D. XXXVII. deliberationes de Sy-

nodo

modo renovavit & attulit curas maximas Philippo. Placuerat enim Principibus convenire ad audiendum Legatum Imperatoris Caroli, qui dicebatur habere mandata de Synodo potiſſimum, in oppido ſito in finibus Turingiæ & Haſſiæ, quam Chalcidem & Vulcaniam Philippus ſolebat appellare, propter crebras officinas æris & ferri. Evocati ſunt aliunde quoque Theologi & adducti Wittenberga Martinus Luterus & Philippus Melanchthon. Graves cauſæ perhibebantur fuiſſe, ut Theologi convocarentur. Nam & de doctrinæ capitibus accuratius ſententias conferri, & manifeſtius conſentiri tandem oportere exiſtimabatur. Decerni etiam & ſtatui debere, ſi res ad Synodi cognitionem deduceretur, quæ capita doctrinæ Eccleſiaſticæ ita retinenda defendendaque eſſent, ut aſſertio illorum omnibus rebus humanis, tranquillitatique Reipub. & fortunis ac vitæ in terris præponeretur. Itemque ſi vera ratione & via in Synodo procederetur, quod ad inſtaurandam in Eccleſia concordiam, & pacis communis cauſa, Pontifici Romano & Eccleſiaſticæ potentiæ videretur eſſe concedendum. Sæpe autem boni & quibus cordi erat religio, & amantes patriæ, queſti haud obſcurè fuerant: tantas illas res, non tam ſolicitè & diligenter agi quam magnitudo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

nitudo earum poſtularet. Sed iſta tunc conſilio optimo & maximè laudabili ſuſcepta, partim inter agendum adhæſerunt, partim admodum lentas habuerunt progreſſiones. Neque enim Pontifici de Synodo quicquam concedere, neque de doctrina, exquiſitè diſſerere conſultum plurimis viſum. Et non parum impeditæ tractationes illæ fuerunt, gravi periculoſoque morbo Luteri, de cujus vita cum penè deſperaretur, improbantibus & adverſantibus plæriſque omnibus, juſſit ſe illinc avehi Luterus. Quod Clariſſimus vir Georgius Sturciades Erphordia accerſitus, ut ipſe mihi poſtea narravit, cum non omnino improbaret, ſe illi itineris comitem adjunxit. Et nocte quæ diſceſſus diem eſt ſecuta, melius habere Luterus cœpit. Itaque illo conventu neque accuratè de doctrina diſputatum eſt, & Legato Imperatoris reſponſum datum, quo talis Synodus, tali ratione indicta recuſabatur. Iuſſi autem Theologi ſunt aliquid componere de Pontificis Romani poteſtate. Quod à Philippo perſcriptum fuit. Simul etiam recognoſci placuit capita Auguſtanæ Confeſſionis, & explorari de illis ſententias omnium & audiri: num quis quid requireret, aut aliquid improbans diſſentiret. Cum præclara eſſet conſenſio de univerſis ; ita ille eſt conventus ſolutus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

Petitum tunc fuit à ſenatu urbis Auguſtæ, ut Philippus ad ſe accederet, ſed hoc multis gravibuſque de cauſis eſt denegatum. Dum autem bellis occupantur Reges, interea a conſultationibus Synodicis nonnihil ocii fuit, Philippum vero calumniarum & obtrectationum improbitas non deſinebat exagitare. Qua etiam Principis contra eum indignationem penè commotam fuiſſe accepimus, inſtigantibus eum quibuſdam & indoctis & levibus hominibus, quibus ſemper patuerunt magis fores & aures potentum quam gravibus & benè inſtitutis. Quod & antiquitas animadvertit ita ſe habere, quæ veteribus heroibus Iove genitis Libero & Herculi, in numerum etiam ſuperſtitione ſua relatis Deorum, adjunxit comitatum ridiculum, Silenorum & Satyrorum Dionyſiacam turbam, & Cercopum ſodalitatem Herculanam. Neque quicquam repræhenſioni in Philippo aut culpæ expoſitum erat, quam fuga altercationum & rixarum, ſtudiumque & cura tranquillitatis & quietis. Qui niſi de neceſſariis non putaret contendendum, poſſe autem arbitraretur conniveri ad nonnulla, multa ferri debere. Cum interea non ceſſaret operam dare & anniti, ut doctrina eſſet perſpicua, & ambigua explicarentur, & confuſa diſponerentur, & mirabilia quædam ad com-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

communem intelligentiam proprietate expoſitionis ſimplicis ac planæ revocarentur. Id quibus diſplicebat, ii modo hoc modo illud, quod notarent arripere, & invidioſè deferre ad alios, ut ſæpe Philippus, priuſquam animadvertiſſet, odio oneraretur, & interdum vocaretur in periculum quoque. Inter alia & hoc crimen ſuſtinendum ei fuit, quod literæ ad ipſum ex Italia mitterentur ab iis quos cauſæ eſſe inimicos conſtaret. Quod ſuſpicioſum eſſe iſti volebant & cauſſam afferre dubitandi de voluntate & fide Philippi. Miſerat autem paulo ante literas ei Iacobus Sadoletus, cui poſt Petrum Bembum tribuebatur ſapientiæ & eruditionis laus præcipua. Hæc epiſtola ſcripta eleganter & forma ſermonis latini exquiſita, à Philippo oſtendebatur omnibus, tantum aberat, ut occultè aliquid & aſtutè ab ipſo fieret. Atque cogitabat reſpondere diligenter & accuratè, & eadem, ut dicitur, menſura aliquid illi viciſſim emetiri. Sed occupatus negotiis & curis oppreſſus infinitis facere hoc intermiſit. Atque haud ſcio an etiam penitus omiſerit. Verum criminationes illa accuſatorum & futilitate & manifeſta pravitate, facilè evanuerunt, adeo ut qui illas admiſerant, eos mox puderet proclivitatis iſtius. Epiſtolæ Iacobi Sadoleti, cujus mentio facta eſt, putavi hoc

loco

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

loco exemplum inſerendum. Quod & verbis eleganter & ſententiis præclare eſſe illa ſcripta mihi videretur. Atque iſto ſtudui quaſi emblemate noſtram narrationem reddi ſpectatiorem, cum aliis aliorum ſcriptis, quibus plenior & ornatior fieri hæc potuiſſet, certo conſilio variandam eam eſſe non duxerim. Epiſtolæ autem iſti inſcriptæ nominatim Philippo Melanch. aſcripta erant hæc:

Amantiſſimus tui Iacobus Sadoletus Cardinalis Carpentoractenſis.

CArpentoracti cum eſſem, quo in loco ſtatutum habere me credens domicilium perpetuum vitæ fortunarumque mearum omnium, repente tamen inde decedere, & Romam redire juſſu Pontificis Maximi ſum coactus: Sed cum ibi eſſem, accidebat mihi fermè quotidie, ut aliquid nanciſcerer de ſcriptis tuis, quæ ego & propter excellens ingenium tuum, & propter elegantiam ſtili atque orationis libentiſſime legere ſolebam. Id cum ſæpius facerem magnaque in legendo delectatione afficerer, ſenſi paulatim mihi incendi animum ad quandam benevolentiam nominis tui, uſque eo quidem, ut miro quodam ſtudio tecum ineundæ amicitiæ tenerer. Etſi enim nonnulla erat inter nos opinionum diſſenſio, ea tamen animorum diſſidium apud ingenue eruditos minime

me

me faciebat. Iamque erat mihi deliberatum ſcribere ad te, primaſque aperire amicitiæ fores, cum ſubito ut dicere cæperam, ad urbem accerſitus, & per cauſam appropinquantis concilii, earumq; rerum tractandarum & conſultandarum, quas mox in conſilio agi oporteret, è mea Eccleſia, ubi decennio manſeram, evocatus, Pontificis hujus optimi & prudentiſſimi judicio tacito, inſcius atque imprudens in ampliſſimum ordinem S. R. E. Cardinalium cooptatus ſum. Hęc res effecit, ut meæ voluntati in dandis ad te literis obſequerer tardius. Non enim dici poteſt, ut ex illa priſtina, pacata atque felice vita, in hanc tumultuoſam & plenam ſtrepitus traductus ſum, quæ ſolicitudines, quam multæ & graves curæ, eædemque permoleſtæ me exceperint. Quod quidem mihi neceſſe fuit accidere. Hanc enim ego vitam & prius judicio fugeram & alteram illam item judicio fueram perſecutus. Quarum nunc utraque cum mihi contra animi ſententiam ceciderit, nec lætari poſſum habere me quod noluiſſem, & neceſſario doleo amiſiſſe quod diligebam. Sed quoniam Deo parendum eſt de nobis ſic ſtatuenti, dabimus nos operam, quantum per ejus auxilium opemque licebit, ut honorem hunc recte integreque adminiſtremus. Quod autem noſtræ inſtitutæ eſt ſcriptionis, non eſt paſſus meus, mi Philippe, in te animus diutius hoc à me officium differri, quin ut primum è turba & moleſtiis animus emergere cœperat, literas ad te darem, & pignus meæ propenſæ in te voluntatis & invi-

tamentum

tamentum in me tuæ. Si id quod ego in te amando meæ exiſtimationi de tuis eximiis virtutibus tribuo, tu humanitati tuæ, ut me pari benevolentia complectaris, eſſe dandum duxeris. Quod quidem te rogo uti facias, neque me ſitientem familiaritatis tuæ deſeras. Non enim ego is ſum, qui ut quiſque à nobis opinione diſſentit, ſtatim eum odio habeam. Arrogantis eſt hoc & elati animi, non manſueti & comis, quas me potius ad partes natura mea vocat. Sed faveo ingeniis, virtutes hominum colo, ſtudia literarum diligo. In quibus tu ut doctrinæ & ingenii, ſic amoris mei non mediocres partes poſſides, Nec dubito quin tu eadem mente & voluntate ſis præditus. Iſto enim animo, qui tam liberaliter artibus ingenuis expolitus ſit, nihil agreſte neque aſperum ineſſe poteſt. Quo etiam majorem mihi ſpem virtus tua facit, meas hoc apud te ponderis literas habituras, ut qui locorum ſpaciis disjuncti ſumus, animis tamen & benevolentia conjungamur. Quod ego maximè aveo expetoque, tibique prorſus perſuaſum cupio, in numero eorum, qui te diligunt & florentem cupiunt quorum magna eſt profecto, pro tui nominis celebritate, multitudo, me principem locum appetere, nihilque vehementius cupere, quam dari mihi locum probandi tibi recipſa & declarandi amoris erga te mei. In quo tu ſi anſam mihi aliquam occaſionemve meæ explendæ hujuſce cupiditatis præbueris, magno me abs te beneficio affectum arbitrabor. Omnia quidem quæ tibi grata eſſe

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

ſenſero, tantò ſtudio ac diligentia exequar, ut nec fide quiſquam exequi majore nec benevolentia poſſit. Sicut & mea natura officii inprimis colens, & ſuſceptus jam erga te amor, & perpetuum meum erga doctos viros ſtudium poſtulat. Vale mi Doctiſſime Melanchthon & nos tui amantiſſimos dilige. Romæ XV. Calend. Iulii, M. D. XXXVII.

Vixit Sadoletus annis totis LXX. Poſt hanc miſſam epiſtolam X. Fuerat autem is, qui una cum Petro Bembo primus conſideraverat attentius, & accuratius uſurparat non modò elegantis & ſpecioſæ, ſed diſertæ atque dilucidæ & illuſtris orationis rationem & compoſitionem. Quæ non ſolum cujuſque linguæ propriis & ſignificantibus verbis apta, ſed ſententiis quoque non vulgaribus neque levibus concinna eſſe debet, ſimul ut prudenter cogitata, quæ exponuntur, ſimul ut eorum qui audiunt aut legunt, intelligentiæ, & ad penetrandum in animos ipſorum operam datam, eſſe appareat. Ad quæ cum ſingulorum verborum electio, tum junctorum comprahenſio requiretur talis, ut & conceptorum animo quaſi membra elequendo diſtinguantur, & totum veluti corpus illorum conveniente ambitu exprimatur. Atque hoc ſtudio multorum paſſim animi ad imitationem & ſimiles conatus excitati invitatique & bonarum litera-

rum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

rum atque artium excercitationes frequentari magna aſſiduitate ceptæ ſunt. Cumque & Philippo Melanchthone idem probaretur, & eſſe præclara res iſta percolendaque modis omnibus videretur, eſſetque ipſe minime duro aut ruſtico agreſtique ingenio, ab eruditis & doctis & humanitate præditis benevolentia & favore eum eſſe comprænhenſum, non eſtmirandum, cum momenti plurimum ad amicitias conjugandas afferre nemo fere ignoret voluntatum ſtudiorumque ſimilitudinem. Sed à ſuſpicionum pravitate tuta eſſe, calumniarumque morſus vitare integritas atque innocentia nunquam potuit. Vt tunc acciderit Philippo Melanchthoni quod antea aliis, quos arrodere non dubitavit odii invidiæque malevolentia atque improbitas, & poſthac quoque bonis & quietis placidiſque hominibus idem periculum eademque eſt fortuna ſubeunda. De quo ſatis vel nimio etiam plus, quam argumentum poſtularet, non alieno tamen, ut opinor, loco neque intempeſtive cum diſputatum ſit, redeamus ad rem. Inter illa igitur quæ commemoravimus & de iſtis literis, cum alii rumores diſsipati fuerunt, tum fama ſparſa non bene cum ſuis Philippo conveni-re, Principeſque quidam pertrahere eum in ſuas Academias ſtudioſe conati ſunt. Sed ipſe à propoſito publicæ utilitati conſulendi &

ſerviendi aliorum non ſuis commodis ſeſe nihil omnium deducere paſſus eſt. Conſpectus eſt & hoc anno cometes in plaga aquilonari, de quo eruditas epiſtolas Philippus ad amicos, quos ſciebat ſtudio philoſophico delectari, miſit. Eodem anno in Britaniam quidam Saxonici profecti fuerunt, Qui de capitibus doctrinæ Eccleſiaſticæ exponerent doctis Britaniæ ſententiam ſuam & alias etiam fortaſſe res agerent. Cumque diſputationes eſſent initio commodæ, poſtea digreſſis Saxonicis, contraria decreta propoſita ſunt, cum tamen duceret Rex deſponſam ſibi ſororem Ducis Clivenſis, quam paulo poſt repudiavit. Ferebatur autem rurſum expeti adventus Philippi à Britanis, & ſignificabant quidam, nulla aliare ad moderationem & æquitatem flecti poſſe animum Regis, niſi ſi legatio mitteretur, quæ non mediocrem haberet ſplendorem, & Philippus una adveniret. Sed iſta in unum aut alterum annum excurrerunt, Quibus commota negotia diverſa tam ſacra quam prophana exagitarunt vehementer Philippum Melanchthonem. Romanenſes neſcio quid, quaſi emendationis & correctionis vitiorum in ſtatu ſuo meditarentur, conſcribere. Quod etſi nequaquam divulgari placuerat, & in manus tamen multorum pervenit, & ſermonibus ſcriptiſque atque adeò picturarum contumeliis

contumeliis eſt vexatum: Cum & notarentur in illo ſcripto ea, quæ manifeſtam haberent turpitudinem (ut non tam, ſi removerentur, laus ſperanda, quam, eſſe tam longo tempore lata impune atque licenter uſurpata, nefarii ſceleris crimen ſuſtinendum videretur) & nugatoria quædam inculcarentur, quale erat de quodam ſcholaſtico libello Eraſmi Roterodami excutiendo de puerorum manibus. Principum autem quorundam conventus de Republica agebatur in urbe Saxonica Brunoſviga, in quo non temere à nonnullis metuebatur, ne quorundam privatis cupiditatibus & emolumentis prætenderetur publicarum commoditatum & utilitatum reſpectus. In Gallia autem animadverſionum ſævitia non deſinebat corripere eos, qui vel tranſverſum, ut dicitur, unguem à priſtinis qualibuſcunque obſervationibus diſcedere, & in doctrinam Eccleſiæ quamvis optimo & pietatis religioſæ cupidiſs. animo inquirere auderent. Carolus etiam Imperator & Gallorum Rex Franciſcus pacificatoriam perſonam agente Papa Paulo, plane in gratiam ſecum rediiſſe credebantur. Neque ceſſabat Pontifex Romanus Synodicum congreſſum indicendo urgere. Iam & belli Turcici ſparſa fama, plurimorum animis timoren injecerat. In Saxonia autem & cauſæ daban-

tur indies novæ pernicioſarum turbarum, Et odia vetera aliqui non patiebantur ſedari, qui iidem quietis & ocii inimici haud ſcio quo conſilio quave ſententia atque ſpe, armis decertando quam diſceptando verbis dirimi controverſias malebant. Inter quæ doctrinæ Eccleſiaſticæ labes quoque inferri cœpit, quorundam vel curioſis vel ambitioſis diſputationibus, qui in illa præceptiones & juſſa legum proponi atque explicari, non ſolum non neceſſarium, ſed planè ſupervacaneum atque alienum eſſe contenderent. Suſpicabantur nonnulli, in Philippum Melanchthonem iſta potiſſimum ſtrui & intorqueri. Sed eadem ut veritatem cœleſtis doctrinæ convellentia, Martinus Luterus & oratione & ſcriptis repræhendendo vehementiſſime oppugnavit, & graviſſime confutavit, & autores eo adægit, ut incepti valde eos pœniteret, utque errorem confitendo, ipſi priorem ſententiam ſuam ſine diſſimulatione improbarent. Quo tempore, ut aliis omnibus, non tam privatim adverſando refragandove ulli, quam publice vera ac recta atque certa aſſerendo, Et facere officium ſuum Philippus Melanchthon, neque de curriculo ſuo uſpiam deflectere. Anno autem Ieſu Chriſti M. D. XXXVIII. Quo gubernatio Academiæ, ſemeſtri æſtivo, ut mos conſuetudoque fert, commiſſa fuit Phi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

Philippo, quidam libellum edidit Wittenbergæ epigrammatum. In quibus quod putarentur eſſe quibus fama aliquorum læderetur, iritati præcipui quidam cenſuerunt autorem compræhendendum. Sed is fuga ſalutem quæſivit. Tunc igitur rurſum facti invidia in Philippum detorqueri. Aliqui ab ipſo admonitum, Aliqui ope neceſſariorum Philippi adjutum evaſiſſe ajebant. Hæc omnia aliis quibuſdam criminibus cumulabantur, quorum erat caput, quod non arbitrio alieno certos quoſdam homines odiſſet, & aſpergeret conviciis, vel etiam à ſuis ornari pateretur. Sane illa, de quibus tumultuatum adeò fuit, epigrammata ad nullius manifeſtam contumeliam, vel certe atrocem injuriam incorrupte & ſimpliciter judicantibus viſa ſunt pertinere. Et quæ notabantur ea carebant tam ſcelerum quam flagitiorum turpitudine. Autor tamen elapſus impudentiſſime mentiendo tam fœda atque impura poſtea ſcripta emiſit, ut neque priorum veniam dandam ei, & quicquid accidiſſet, id lenius, quam nefaria ipſius veſania mereretur, omnes boni ſtatuerent. Eodem hoc annò & mea cupiditate impulſus & aliis quoque de cauſſis, quæ indicandæ modo non ſunt, profectus ego fui Wittenbergam, ut Philippum Melanchthonem potiſſimum convenirem. Quo in

itinere accidit, ut pedis malum, quod mihi jamdiu non ſolum moleſtum ſed infeſtum quoque fuiſſet, & tunc videretur ſatis benè eſſe ſitum, cum vectatione iritatum, tum errore quodam curæ recrudeſceret, ut metu majorum cruciatuum, feſtinantius Wittenberga diſcedere cogerer, quam ſtatueram ac volebam. Sum tamen paucis illis diebus, quibus ibi manſi, Philippi Melanchthonis & ſuaviſsima conſuetudine uſus, & ipſius variis de rebus accurata oratione cum delectatus tum inſtructus. Revertens ad meos habui comitem Philippo Melanchthoni cariſſimum Iuvenem Mattheum Friderichum, gente Francum patria Vurcepurgenſem, quem Irenæum nos appellabamus. Atque is paulo poſt Tubingam ad nos venit, & Lipſiæ deinde nobiſcum familiariter eſt verſatus, cum Iuris publici & Legum cognitioni operam dandam & civilem prudentiam perſequendam ſtatuiſſet. Non videor vidiſſe quenquam pari ætate vel ingenio acriore illuſtrioreque præditum, vel ſtudio flagrantiori deditum, vel in quo major eſſet induſtria cogitandis, elaborandis, agendis iis rebus, quibus animum intendiſſet. Memoria autem ea erat, quæ admirabili facilitate compræhenderet & ſumma fide retineret quidvis. Cum mentis autem tanta-vi conjungebatur voluntas recta,

&

& animus averſans falſa fucataque omnia & & vera atque ſimplicia adamans. Ut hoc erepto, non patria modo terra, ſed exteræ quoque nationes non leve damnum feciſſe videantur. Mortem autem obiit Anno Chriſti Ieſu M. D. L I. improviſa atque ſubita ruina Spiræ (quo excercendi artificii ſui gratia ſe contulerat, quod ibi tum ſolennis conſeſſus eſſet Imperatorii iudicii) cum clamoribus quibuſdam excitatus trepide ad feneſtram projectam, quales ſunt veteres in illius urbis ædificiis, accurriſſet, & proſpiciendo cupidius & inconſideratius, pondere ſuo antiqua tabulata quædam depreſsiſſet. Cum his enim illo præcipitato, ita graviter afflictum caput fuit, ut ſine facultate loquendi poſt paucos dies vitam amitteret, omnium, quibus notus fuerat, incredibili dolore, deplorantium & ejus vicem, & factam talis amici, neceſſarii, ſodalis jacturam. Atque ita fere decurrit iſte annus. Sequens vero M. D. XXXIX. rurſum deliberationes perquam ſolicitas, & valde arduas attulit de Repub. Cumque placuiſſet, ut ordines conjuncti in confeſsione ea, quæ ſupra qualis eſſet oſtendimus, religionis convenirent Francofurti ad Menum, eodem proficiſcentem Principem ſuum juſſus eſt ſequi & Philippus Melanchthon, idque iter ingreſſus eſt pridie Calend. Februarij. Quod autem in-

certum omninò eſſet, quid de pace impetrari obtinerique poſſet, & multi timerent conatus violentiæ & injuſtæ oppreſsionis, juſſus tum fuit Philippus, de legitima & conceſſa neque contraria voluntati divinæ defenſione, ſcriptum componere. Cujus ille in tres partes diviſi, ſilvulam, ut ipſe appellabat, tunc inſtituit. De compoſitione ſolicitum fuit ſtudium Philippi. Animadvertens tamen quorundam non ſolum callida ſed fraudulenta eſſe conſilia, cum illis certare verbis deſtitit. Atque fuit tum quidem res in ſummo diſcrimini. Quo tempore in morbum inopinatum Princeps Haſsiæ incidit. Sed poſt longas difficileſque & odioſas contentiones, inducias & pacem fecerunt. Reverſum domum Philippum curæ laboreſque aliæ exceperunt, Quod Illuſtriſsimo Principe Georgio Saxoniæ Duce mortuo, & totius regionis gubernatione ad fratrem ipſius Henrichum devoluto, De conſtituendis Eccleſiis & Academia ad Martinum Luterum & Philippum referretur, & priorum ſtatum Dux Henrichus mutari quamprimum cuperet. Succeſſio iſta inexpectata aliquando & prorſus inſperata, à quodam tamen vaticinante ante multos annos prædicta fuit. Qui in Phryſia bellum gerentibus fratribus Georgio & Henricho, Henrichum univerſæ regionum Miſni carum ditionis

futurum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

futurum Dominum eſſe affirmarat, non ſine indignatione Henrichi, quem iniquo animo illam prædictionem tuliſſe conſtat. Graviſsimum etiam vulnus inflictum eſt eo tempore Philippo, cum ſe abſente & in vicinam Marchiam profecto, mortuus eſſet una cum conjuge uxoris Philippi ſorore, Optimus & Clariſſimus vir Sebaldus Munſtererus Juriſconſ. malo à pueris Noricis præcipuæ familiæ ipſi commendatis, illato in ædes ejus, cum incautius foris illi verſantes contagione peſtilentiæ infecti domum rediiſſent. Hunc Sebaldum, cujus antea quoque mentio facta eſt, habui in pueritia condiſcipulum ego Lipſiæ, & poſtea conſtantiſs. & fideliſs. amicum. In quo Præter doctrinam probitas & religioſa pietas fuit admirabilis. Et ipſa mors quæ eripuit affines, orboſque liberos horum illi curandos reliquit, & genus mortis miſerabile, ingentem dolorem attulit Philippo Melanch. Inque hoc veterum etiam ærumnarum ſuſcitata memoria novorum cruciatuum quibus laceraretur animus ejus, cauſſa fuit. Itaque tum & triſtitia & ſolicitudine & variis magniſque laboribus ſic afflictus eſt, ut de vita quoque nonnihil eſſet periculi. Conſilia de Academia Lipſica occaſionem obtulerunt Philippo, ut cogitationem ſuſciperet, me illuc, ubi puer diſcipulus fuiſſem opt. literarum atque artium,

tium, ad docendum eas reducendi, cum ex eo tempore quo alter alteri notus eſſe cœpit, expetere conſuetudinis noſtræ uſum nunquam deſtitiſſet. Sed peſtilentia quæ hoc anno Lipſiæ fuit, rem diſtulit. Itaque anno demum XLI. denuo accerſitus ab Illuſtriſſimo Principe Mauricio, qui patri Henricho ſucceſſerat, Lipſiam me contuli, & ita deinde propter vicinitatem jucundior velutique uberior fructus à nobis percipi mutuæ neceſſitudinis. Decretum fuerat ut Hagenoæ ad Rhenum convenirent Theologi, deque controverſis capitibus Eccleſiaſticæ doctrinæ placide & amanter colloquerentur. Eo proficiſcens Philippus quoque Melanchthon in graviſſimum morbum incidit, remanſitque Vinariæ, ubi clementiſſima Principis benignitate & diligentia amicorum, evocato etiam Erphordia Georgio Sturciade medico, quem ille diligebat & magnifaciebat, id in curando ſtudium & ea induſtria adhibita eſt, ut vita illius Dei æterni propitio favore conſervaretur. Accurrit tunc ad illum Martinus Luterus, & decumbenti omne officium præſtitit, eumque jacentem in graviſſimis perturbationibus erexit cum conſolando tum admonendo, tum etiam interdum leniter objurgando. Morſus autem erat ille doloris, cujus cruciatus ita eum proſtraverat, Qui in iis ſolis, quibus culpam aliquam

quam ſuam ineſſe credebat, ſuſtinere tenerrimæ conſcientiæ quamvis parvas labeculas non poſſet, cum eſſet cæteris caſibus animo patientiſſimo atque fortiſſimo. De quibus negotiis & rebus narratio copioſa alienior videri poſſet, In quibus tamen ſi quod peccatum fuit, peccatum illud vel ignorantis vel melius ſperantis Philippi fuiſſe certum eſt. Recuperata valetudine in Vangionas ad aliquoties jam dilatum colloquium venit. Hoc anno poſt natum Chriſtum M.D.XL. incendium ortum Tubingæ fœdam ſtragem dedit. Ea enim ſubita vi flammarum inter procellas ventorum plures quam LXXII. domus celeriter conflagrarunt. Ac quamvis undique accurreretur ad opem ferendam, & in reſtinguendo opera ſtrenua daretur, vix tamen ignis ſævitia potuit opprimi. Neque potuiſſet omninò, niſi ventus ex improviſo ſeſe in contrariam partem ad ea quæ jam deflagraverant, convertiſſet. Suſpiciones erant, non fortuita negligentia illud excitatum fuiſſe, quod aliis compluribus in locis damna tunc ſimilia data à conductis pecunia, nunciarentur. Sed certo depræhenſum eſt, in quodam ſtabulo lumine relicto ſtramenta ignem concepiſſe, & inde nocte profunda in vicinas hunc ædes ſatis lente quaſi procedentem ita creviſſe, ut ſerum eſſet auxilium. Hic caſus animum Phi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

Philippi in recordatione vitæ juvenilis Tubingæ in ſtudiis actæ cum omnium benevolentia atque amore, & ipſe maximo dolore affecit. Colloquium autem illud tergiverſantibus adverſariis in annum XLI. eſt extractum. Affuit ibidem Legatus Romani Pontificis. Hic cum oratione habita ad tempus & rem præſentem accommodata, actiones illas eſſet exorſus, Philippus reſpondere ei cupiens, à Granvelano, qui Imperatoris Caroli loco præſidebat, prohibitus fuit hoc facere, metuente ne vehementius aliquid initio ille diceret, quod impedimento eſſet progreſſionibus, de quibus bona ſpes adhuc erat. Cumque Philippus hoc animadverſo, ſe moderate reſponſurum eſſe dixiſſet, poſtulavit Granvelanus ab eo perquam benigne, ut eo tum labore ſuperſederet. Et ſcio, inquit, te poſſe tibi moderari, quando vis. Ita breve & minus elaboratum ab altero quodam reſponſum datum, in eruditorum quorundam dicta incurrit. Etſi autem aderat Eccius, qui fulcire quaſi ſedem Pontificiam putabatur, & cauſſæ tamen bonitas, & rerum de quibus agebatur veritas, & Philippi etiam Melanchthonis doctrina, facilè tutata eſt partem illam, & adverſarii tum non parum perculſi, colloquium inſtitutum non illi quidem recuſare, id quod honeſte facere non poterant, ſed clanculum impe-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

npedire , & diſputationes defugere. Et
ıodò moram quærere congreſſibus , modò
ovas conditiones ferre : Tandemque eò
evenire , ut conſcripta à ſe capita poſtula-
ent publice recitari,& omnes ut ea approba-
ent illiſque ſubſcriberent autoritate præſi-
is adduci. Non poterant his aſſentiri Saxoni-
i. Atque ab aliis quoque compluribus ſim-
lex & evidens diſertaque præcipuarum con-
roverſiarum explicatio , præferebatur tor-
uoſis & obſcura varietate implicatis iſtorum
ormulis. Quo offenſis nonnullis novæ artes
entatæ fuerunt , & inſtitutum ut ſinguli ac-
erſerentur & audirentur coram iis , quibus
ubernatio colloquiis illius commiſſa fuerat.
Eſtque actum primum cum Henricho Theo-
ogo Illuſtriſs. Princip. Friderichi Palatini,
ene illo quidem neque eximiæ doctrinæ lau-
le celebri,ſed viro opt. & in veritatis explo-
atæ atque certæ profeſſione defenſioneque
cerrimo & conſtantiſſimo. Poſt hunc exiſti-
nabantur audituri Alexandrum Aleſium
Theologum Illuſtriſs. Principis Ioachimi
Marchionis. Qui quidem & paratus erat &
upidus conflictus. Sed huic obſtitit juſſum
ræſidis,qui & Aleſium ad pugnam inſtructũ
ciret , & talem adminiſtrationem rei vicio-
am eſſe animadverteret. Nam Saxonici
umque his conjuncti , cernentes quæri ſuo-
um diſtractionem , & concipi ab adver-
ſariis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

ſariis ſpem fore eos ſeparatos timidiores
epiſtolam à Philippo compoſitam illis & i
conſilium advocatis miſerant. Ea teſtati ſ
ex animo piam concordiam expetere, &
bono ſtudio profiteri id doctrinæ genus i
quo verſarentur, (quem judicarent eſſ
conſenſum Catholicæ Eccleſiæ Chriſti
eumque illuſtrari & patefieri oportere (ſi
gnificarunt non aliqua ſe cupiditate, no
petulantia, non moroſitate, diſſidia alere
qui tanta pericula tot ærumnas, tam dir
odia ſuſtinerent: Et orare ſe cum reveren-
tia, ſcripſere, ut ſe illi interpellari boni con
ſulerent, ab iis qui propter communem
Eccleſiæ Chriſti neceſſitatem adveniſſent
Poſt hæc oſtenderunt, audire ideò differr
colloquium, ut nova capita excudantur ipſi
deinde proponenda, quibus cogantur aſſen
tiri. Et hac ratione ad concordiam rem ad-
duci poſſe, fortaſſe aliquos arbitrari. Quo
& falli certum ſit, & diſcrepare hæc à De-
creto Haganoënſi. Se adveniſſe ut doctrinam
placide conferrent cum adverſariis, non u
acciperent leges capitum flexiloquorum &
inſidioſe ſcriptorum, quibus non tollentur
ſed magis inflammarentur diſſidia. Eo ac-
cedere & illud, quod iniquum ſit, non au-
dita utraque parte ire in ſuffragia. Fortaſſe
argumentis auditis atque perſpectis, ex u
traque aliquos parte mutaturos ſententias

quas

quas adhuc retinerent. Itaque grave eſſe præjudicium ſuffragia præripere. Recuſaſſe ſe ſynodum Pontificiam, quod iniquum ſit adverſarios & hoſtes eſſe judices. At in ſynodo minùs fuiſſe periculi futurum, quam ſi jam adverſarii velint neceſſitatem imponere aſſentiendi capitibus ſuis. Conventum enim ſynodi habiturum plures doctos & moderatos, & externarum nationum homines, minuſque indulgentes affectibus animorum ſuorum, fortaſſe & hoc tum futurum fuiſſe, ut & attente audirentur ipſi, & res erudite diſputarentur. Atque perhiberi à quibuſdam ſapientibus dici, ne eſſe quidem opus diſputatione, quod illæ ſint non rerum ſed verborum controverſiæ, quas profit obruere potius quam agitando excitare. Cumq; res ſit eadem, horridiora quædam verba leniri poſſe, Quo judicio utramque partem graviter lædi. Si enim verborum tantum ſint diſſidia, interrogarunt illa in epiſtola Saxonici & ſocii ipſorum, cur ſuæ doctrinæ aſſentientes interficerentur? cur tot mortales, totaſq; adeò gentes deletas aliqui vellent? Perinde eſſe hoc, ac ſi Sarmata velit interficere Germanum, propterea quod lingua alia ſit. Nimis ſe graves pœnas dare inſcitiæ, ſi ideò plectantur, quod non ſatis facundi adverſariis videantur. Se etiam ſceleratos habendos, ſi Eccleſiæ & Reipublicæ tranquillita-

tem

tem turbent,non neceſſariis rixis verborun
Sane ſi quando exarſerunt civiles diſſenſio
nes, in ea quoque parte,quæ juſtam cauſar
tuetur, minus interdum moderate certar
Ideò non eſſe fortaſſe nullas in utriuſqu
partis diſputationibus rixas verborum. Se
eas facilè poſſe tolli. Et ubicunque re
convenit, non repræhendere ſe verba, qui
bus & ipſi ſæpe iiſdem ſine cavillatione utar
tur,quamvis ſentiant proprietatem ſermon
in doctrina Eccleſiaſtica ſervandam eſſe
Non igitur litem de genere ſermonis, ſe
rerum magnas eſſe controverſias: De ver
Dei cultu & veneratione. De vera Invoca
tione. Eas non eſſe eludendas hac ſpecie
quod ſint verborum certamina. Niſi aliqu
fortaſſe omnium religionum diſſidia verbo
rum eſſe certamina putent,à qua philoſophi
Chriſtianos prorſus abhorrere deceat. S
unam veram Religionem eſſe ſtatuere, qua
certo verbo Dei tradita conſenſus ſit Catho
licæ Eccleſiæ Chriſti, in qua regnet Filiu
Dei, & implorantes ſe audiat & impertia
ſalutem atque vitam æternam. Quapropte
orare ſe, ne capitum novorum præjudicii
onerentur, neve rebus nondum diſceptati
ſuffragia præripiantur, ſed ut inſtituatu
ſecundum decretum Haganoënſe collocu
tio. In ea ſe operam daturos, ut omnes ho
neſti viri intelligant, quod non abhorrean

à mo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

moderatis conſiliis. Vere enim poſſe firmari, ſic eſſe ſe affectos, ut morte etiam a piam Eccleſiæ concordiam redimere piant. Utrum vero adverſarii hanc quæ-nt, an potius pravarum ſuperſtitionum con-mationem, judicandum ſe relinquere bonis veritatis amantibus. Neque fucoſas com-oſitiones reſtituturas eſſe tranquillitatem. uod ſi de rebus ipſis integre planeque diſ-utari placeat, cur non ſecum potius agere elint quam cum aliis? Nam ſe ſperare as explicationes piis mentibus ſatisfactu-s eſſe, & omninò exiſtimare, Invictiſſimi nperatoris Caroli eam eſſe virtutem, ut eritatem patefieri, & conſuli ſaluti Reipub. elit rationibus optimis. Ideò orare ſe, ut etitio illa ſua in bonam partem accipiatur, amque proficiſci non ab impudentia ſed o ſtudio judicetur. Quod ſi pergant adver-rii præripere ſuffragia, quale ſit futurum dicium bonorum ubique de conventu illo, on eſſe obſcurum. Quorum ſpem & ex-ectationem falli non debere, neque ſibi nponi neceſſitatem juſtarum querelarum. eque confidere futurum ut autoritate præ-dentum interpoſita, ad veritatem pate-ciendam ſtudia convertantur, & aliquan-o uno pectore & una voce omnes Ec-leſiaſtici cœtus Deum celebrent. His lite-s redditis ab incepto illo audiendi ado-riendique

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

riendique ſingulos, autores ſuaſoreſque e[illegible] deſtiterunt, rurſumque policeri facultate[illegible] congreſſuum publicorum, cum prius conte[illegible] diſſent ut pauci quidam utrinque deligere[illegible] tur, & rationem quærerent qua inveniret[illegible] aliqua controverſiarum moderatio. A qu[illegible] conſilio Saxonicorum cumque eis conju[illegible] ctorum quibuſdam non abhorrentibus, v[illegible] quia timore quodam afficiebantur, vel q[illegible] præſidi obſequendum eſſe ſtatuebant; Phil[illegible] pus, qui publicæ quietis gratia nihil non que[illegible] recta conſcientia poſſet, faciendum tolera[illegible] dumque duceret, quid periculi tamen illa [illegible] re eſſet, libere demonſtravit. Seque exiſtim[illegible] re oſtendit, ideò proponi anguſtius illu[illegible] colloquium, ut dubiæ aliquæ & fucoſæ cor[illegible] firmationes ſententiarum inveniantur. Cum[illegible] que jam eum talium actionum magnoper[illegible] eſſet perteſum, & ludibriis adverſariorur[illegible] provocaretur, vehementius tum etiam lo[illegible] cutus eſt. Negavitque ſe talium actionur[illegible] participem, multo minus adminiſtrum eſſ[illegible] velle: Non dicere ſententiam, non ſcriber[illegible] quicquam in hoc genere, non etiam ſi qui[illegible] conſtitueretur approbare. Non, ſi exercitu[illegible] hoſtium, qui ad portas eſſet, metu terre[illegible] retur. Doctrinam neceſſariam in Eccleſi[illegible] illuſtrem & claram eſſe debere, ejus luc[illegible] ut caligo præſtigiarum offundatur, ſe au[illegible] torem adjutoremque nunquam futurum

It[illegible]

ad congreſſum publicæ diſputationis res
reducta. Ibique tum rurſum poſtulatum,
diſſentientes ſuas rationes pronunciando
plicarent, ſed ut traderent perſcriptas.
anc occaſionem aliqui abrumpendi collo-
ii cenſebant non eſſe amittendam. Quo-
m in Philippum abſentem (is enim è con-
o diſceſſerat hortatus, ut quid optimum
et diligenter conſiderarent) mitius etiam
ementem orationem fuiſſe cognovimus.
ed pluribus viſum eſt, hac etiam in parte
æſidibus eſſe gratificandum. Convenit igi-
r ut ſcripta offerrentur. Idque cum facien-
m eſſet, mutare rurſum autores hujus con-
ii ſententiam ſuam, & moram injicere, &
ndem ad diſputationem verborum relabi.
aque ea ſtatim has quaſi velitationes ſecu-
eſt. Certatum fuit de naturæ vitio & pra-
tate & Eccio ſuo more jactata jampridem
narranti, non ſine maledictis contumelio-
in eos, qui iſta aliter diſſererent, cum ta-
en aliter eum privatim de quæſtione illa lo-
tum eſſe conſtaret, Philippus Melanch-
on poſtero die reſpondit, & ſuæ partis
ntentiam veram expoſuit plane & diſer-
, & à conviciis quidem abſtinuit, nonni-
l tamen ſalis in Eccianis ineptiis deriden-
s aſperſit. Poſt paucas congreſſiones,
rſus diſſuadente Philippo, obtinuerunt ut
o ad Præſidem accederent, qui de capite
diſpu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

diſputatione agitato, formulam congruen-
tem perſcriberent. Protulit tum Eccius
quandam ſuam. Sed poſtea avocatus Gran-
velanus ab Imperatore Carolo, qui venerat
illis diebus Spiram, tota res ita relicta & ad
conventum, qui Ratisbonæ mox ageretur,
rejecta eſt. Hoc quaſi præludium magna ſol-
licitudine affecit Philippum, neque paſſus
eſt bene ſperare de ullis talibus congreſſibus.
Neque ille adverſariorum doctrinam, non
potentam vim metuebat, minimèque om-
nium cauſæ diffidebat: Sed aſtutiæ frau-
de, & laqueos in concinnandis & coloran-
dis diſcrepantibus ſententiis, & falſitate
quaſi illuminanda infuſcandaque veritate
pertimeſcebat. In iſtis autem actonibus
quantumvis parvæ & leves offenſiones miri-
fice excruciare animum ipſius ſolebant.
Neque præſagia iſta fuerunt inania. Nam
proximus annus non modo fucata & tenebri-
coſa illa negotia retulit, ſed eorundem prio-
res difficultates auxit, novis involucris & in-
tegumentis additis. De quibus aliquid ſuo
à nobis loco dicetur. Atque Granvelanus
tum ita diſceſsit, ut & bona exiſtimatio ejus
de Philippo Melanchthone videretur eſſe, &
ipſe præ ſe ferret voluntatem atque ſtudium
quibuſcunque modis poſſet perficiendi, ut
Germania pacem haberet, policens ſe ad man-
ſuetudinem flectere Imperatorem velle, &
hortat-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

hortari ad conſervandam tranquillitatem, & iudicii publici nimiam ſeveritatẽ cohercendam, Denique pia & ſalutaria ſua conſilia omnia futura eſſe profeſſus eſt. Anno Chriſti M. D. XLI. egit conventum Imperator Carolus Ratisbonæ ad Danubium, quæ Regenoburga à fluvio vicino appellatur, atque Ptolemæo eſſe exiſtimatur Artobriga, colonia Tiberii. Ad quem cum actiones de doctrina Eccleſiaſtica ſuperioris temporis eſſent prorogatæ, ita eo etiam iuſſus eſt proficiſci Philippus Melanchton. Qui illo itinere in finibus territorii Palatinorum, cum vectoris culpa eſſedum quo ipſe & alii vehebantur, everſum fuiſſet, manum dextram ita afflixit, vt nunquam integer vſus illius reſtitutus ſit. Vel laxata, vel certè quaſſatis oſciculis detorta fuerat commiſſura cum cubito. Itaque & curationis tum & poſtea debilitatis ea parte incommoda moleſtiaſque perferre eſt coactus. Protulerunt ibi librum, neſcio quorum opera conflatum, de quo perſuaſum Imperatori fuerat, eo ipſo vtriuſque partis errores quos diſſidentibus altercationes attuliſſent, poſſe corrigi. Poſtulabatur igitur vt ille probatus reciperetur. Id quod neutra pars facere voluit, cum Saxonici illum quidem non penitus rejicerent, ſed cenſerent emendari oportere, inque eo operam ſuam policerentur:

Adverſarij autem horum, totum librum repudiarent & damnarent. Vt infelice admodum ſidere natum hunc librum exiſtimari debeat: Qui recens veluti in pueritia ſua omnibus inviſus & clanculum educatus poſtea adultior cauſſa maximarum calamitatum fuerit, quando interim dum Synodus cogeretur, eodem fermè, ſed accuratius veſtito, ut ferebatur prolato, quid fieri ſervarique placeret, definitum fuit. Atque erat Ratibonenſis expoſitio talis, quæ niſi diſceptando & concertando diffidentia alienationeſque animorum corroboratæ eſſent, ferri admittique rectè poſſe plurimis videbatur. Sed acutiores multa notabant partim occulta falſitate inſerta, partim callidè & inſidioſè perſcripta. De quibus pacis & tranquillitatis amantiſsimum Philippum curæ angebant die noctuque, ut ſomnia etiam quædam, quorum viſis per quietem territus eſſet, divulgaret. Sed tunc quidem magis adverſarijs quam Saxonicis reclamantibus de libro multiplicibus & varijs notis interpolato nihil conſtitutum fuit, & dimiſſus conventus ſat bonis conditionibus, Imperatore Carolo ad calamitoſi exitus bellum Africanum feſtinante. Multorum etiam ſummorum virorum nunciata, interque eos præcipuorum amicorum funera, maximum luctum & graviſsimos dolores attulerunt

Philippo

Philippo Melanchthoni, inprimis Simonis Grynæi & Eobani Heſsi, quorum ille Baſileæ ut ſupra dictum eſt, hic de quo noſtra extat peculiaris narratio, Marpurgi mortem obijt, ſævitia peſtilentiæ continua annis penè tribus vaſtante regiones ad Rhenum & Harciniam. Quibus & Argentina cum alios præſtantes pietate & doctrina viros, tum Bolgangum Capitonem & Iacobum Bederotum amiſit. Fuiſſe eo tempore cognovimus Philippi Melanchthonis animum iterum invitatione Gallica tentatum, cumque eo actum, ut intermiſſam aliquando profectionem tunc ſuſciperet atque perficeret, ſed negotium iſtud neque tractando accuratè geſtum eſt, & inter initia ſtatim evanuit. In Britania autem Rex divortijs coniugijſque ludere, & pro arbitrio ſuo edere decreta, & quoſcunque ea improbantes crudeliter tollere ê medio, ſive Pontificis Romani, ſeu Saxonicæ Eccleſiæ doctrinam amplecterentur. Id enim modo obtineri omnium aſſenſione ſtudebat, quod ipſe in animum induxiſſet, & ſibi paſſus fuiſſet arridere. Quæ & ipſa cum eorum reſpectu, qui atrocibus ſupplicijs interimebantur, tum priorum actionum memoria, animum Philippi vehementer, & dolore & interdum indignatione commoventia affligebant. Sunt autem deinceps ea negotia ſecuta, quæ perpaucis animadver-

 tentibus,

tentibus,cum à pleriſque parva & futilia ducerentur, à multis nihil prorſus curarentur, cauſſas vel dederunt vel cumularunt atrocium turbarum & calamitoſorum eventuum. De quibus ſi Philippi Melanchthonis ſermones periculum prævidentis,& ea conſilia quæ capiebantur quorſum evaſura eſſent metuentis, iam recenſerem, vereor ne non deeſſent, qui fingi iſta ſuſpicarentur, id quod impune facere liceret, & eſſet in proclivi rebus geſtis & confectis. Ne igitur in his moram faciamus, perſtringentur ea & breviter indicabuntur, quibus ipſe partim non repugnans implicatus eſt, partim volens interfuit, partim etiam cum magna vtilitate & fructu præfuit. Hoc autem verè commemorare poſſum, Nihil poſtea accidiſſe, quod ille non timuerit & prædixerit, cum quædam ſuſcipi & tali ratione adminiſtrari minimè probaret. Fuerat Rei Nauburgenſis in Duringia & cura Eccleſiaſticæ eo loci gubernationis commiſſa Illuſtriſsimæ familiæ Palatinorum Principi Erneſto Philippi F. Is mortuus eſt hoc anno, in quem narratio noſtra iam excurrit, Ieſu Chriſti M. D. XL II. Et ſuffragijs collegij illius ſurrogatus ipſi, Iulius gente Pflugius, quæ eſt Miſnicæ nobilitatis primaria. Hoc eſſe factum non conſulto neque aſſentiente ſe,Iohannes Friderichus Princeps

Electo

Elector graviſsime queri, neque actionem
am ratam eſſe pati. Cauſas etiam exponere
uaſdam, cur antiſtitem Nauburgi præſide-
e Iulium, ſibi tolerabile non videretur.
Atque mirabantur nonnulli, Iulium ingenio
excellente doctrinaque literarum inſtructum
& percultum opt. diſciplinarum artium-
que ſtudijs, ijs etiam ab adoleſcentia rebus
gerendis excercitatum, vt non vulgarem
prudentiam adeptus eſſe crederetur: Hunc
igitur talem virum & tam dubijs rebus diffi-
cilibuſque & turbulentis negotijs cupijſſe
implicari, ne temporibus quidem conſide-
ratis, quibus parendum eſſe ſapientes præci-
pere & neceſsitatis vim tribuere non igno-
raret, erant quibus mirum videbatur, qui-
que non poſſent quid rei eſſet, decernere.
Sed ipſe & ſcripto quodam edito conſilij
ſui rationes reddi ſtuduit, & alij, vt fit, tunc
alia cum ſuſpicari, tum affirmare pro eo at-
que factum iſtud probabant aut improba-
bant, & de Iulio bene aut male exiſtima-
bant. Atque tunc Iulius ſolij Nauburgenſis
poſſeſionem adipiſci non potuit, cum ius
ſuum nihilominus proprietatemque eſſe doce-
re conaretur & dignitatem nominis retine-
ret. Poſtea tamen & illo, rerum ſtatu in
his regionibus alio, poſt infelicis belli exi-
tum, eſt potitus. Poſtquam autem Princeps
Elector decrevit ſe non eſſe paſſurum illo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

loco præſidere Iulium, & rei Nauburgenſi iuſsit alterum præfici, voluit Philippum Melanchthonem adeſſe eo tempore, quo in ſedem Nauburgenſem ab Electore Principe deſignatus ſolenni collocatione imponeretur. Intercedebat Philippo cum Iulio ſingularis uſus, & literæ utriuſque ſcriptaque edita Philippi, quanti uterque alterum faceret, teſtabantur, & conſtabat ſumma benignitate à Iulio Philippum comprehendi. Neque contra dignitatem & amplitudinem Iulij quicquam à Philippo eſt factum, Qui ideo ſine recuſatione ſuſcepit iter illud, ut Eccleſiaſticæ ac Scholaſticæ adminiſtrationis diligentius conſtituendæ vel autor vel adiutor eſſet. Neque enim de cæteris quæ ad gubernationem terrarum aut bellorum motus, aut ordinandi ſtatum Reipublicæ ſpectarent, ad hunc magnopere iam ſolebat referri. Itaque eo erat non quidem ſolicitudo de eventis illius levior, ſed dolor, ſi quid forte accidiſſet gravius, minus acerbus, Quod ſe culpa omni carere, & iſtiuſmodi neque conſiliorum neque actionum ſocium eſſe sciret. Etſi interdum mandabantur ei operæ quædam ſcriptionum, ut eo bello quod hoc anno inter apparatus armorum, quæ contra Turcicam in Pannonia vim expedirentur, adverſus Henrichum Brunſvicenſem Ducem ſuſceptum geſtumque eſt.

Quam

Quam ſic dedit, vt & vera inprimis & ad ſpem tranquillitatis ac quietis accommodatè perſcriberentur. Sed horum narratio à propoſito noſtro aliena eſt. Vt autem explorata turpitudo & manifeſtum dedecus neque adiumentis ullis quaſi fulciendum, neque ope conſilioqne tuendum eſt, ſic quæ prudentes eſſe interdum eiuſmodi, ut omnium reprehenſionem non poſsint effugere, & aliqua ex parte labaſcere vident, ea non dubitant ſtudio induſtriaque ſua ſuſtentare, ne graviores ruinæ atque labes fiant. Non illi quidem committentes quod malum ſit & inhoneſtum ſpe eventus laudabilis ac boni, ſed hac ipſa moderatione & effugientes vitium & in præſentia rebus afflictis conſulentes. Nam qui rebus dubijs & perturbatis nimis fortes ſunt, ij interdum laborantibus ea remedia adhibent, in quibus medicina plus nocet quam prodeſt, curantes, contra proverbium, malum malo. Hæc negotia exceperunt alia quibus Philippus Melanchthon & exercitus & defatigatus fuit. Nam quæ ſolicitudo & anxietas de Repub. animum ipſius tunc excruciarit Imperatore Carolo ad bellum in Germaniæ regione Clivenſi excitatum adventante, de eo nunc nihil dicam, & ad communes curas in talibus propter amorem erga patriam ſanè mollis & teneri, & in conſideratione diligente futu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

rorumque providentia fluctuantis animi ipſius referendo apponam. Propriè autem oblata ei & ab ipſo ſuſcepta ut antea, deinceps perſequar. Gubernabat ea tempeſtate rem Colonienſem & commiſſam habebat Eccleſiæ illius cuſtodiam Archiepiſcopus Hermannus Septemvir creandis Imperatoribus Romanis, annis gravis, amans veritatis, & cupidus rem Eccleſiaſticam in meliorem formam redigendi, quam non modo ipſe intelligeret ita eſſe depravatam atque corruptam, ut ſine emendatione diutius ſtare non poſſet, ſed videret eos quoque, qui neque Dei metu neq; hominum reſpectu magnopere tangerentur, non audere tamen negare, plurimis & maximis viciis laborare cum deformitate fœda & minimè occulta. Atque erat ille hoc jampridem facere conatus, & aliquid in eo genere inchoarat, ſed præclarum & ſalutare opus abſolutum non fuit. Habebat initio & ſuaſorem & adjutorem præcipuum ex collegio ſacerdotum unum Gropperum nomine, à quo poſtea non modo perfidè deſertus, ſed hoſtiliter etiam oppugnatus eſt. Hic optimus & Religioſiſſimus Princeps ab Illuſtriſſimo Principe Iohanne Friderico Saxonum Duce impetraverat, ut Philippum Melanchthonem ad ſe proficiſci pateretur. Nam præclariſs. & maximè utili illius opera ſe uſurum in iis quæ

parabat,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

parabat, arbitrabatur. Quæ eum opinio ut non fefellit, ſic concepta ſpes aliquantulum fruſtrata eſt. Quod non accidit vel negligentia ipſius vel Philippi Melanchthonis culpa, ſed importunitate & odio quorundam oppugnantum novi operis veluti ſtructuram. A quibus divina & humana commota fuerunt, & effectum ut non modo Pontifex Romanus ſua ſponte proclivis ad irruendum in Colonienſem ſanctiſſimum Epiſcopum, incitatus vibraret quaſi fulmen execrationis uſitatæ, ſed Imperator quoque Carolus ut diu multumque urgendo impulſus, contra Principem, in quem more maiorum & Jure publico, ſine ſolennis judicii legitima cognitione vindicari nullo pacto liceret, iracundiæ & ſævitiæ ſententiam tandem pronunciaret. Verum hæc aliquanto poſt acta, neque mea narratione exponenda ſunt. Sed Philippus Melanchthon anno Chriſti M. D. XL III. deducente pietate & virtute atque eruditione doctrinæ præſtante viro Petro Medmano mandato Archiepiſcopi Menſe Aprili iter ingreſſus, ad Principem venit Bonnam, ubi ille tum commorans iſtã rem agebat, & redijt ad ſuos menſe Auguſto, maximæque lætitiæ adventus ipſius fuit univerſis, ſed ſcholaſticis potiſsimum, qui obviam illi proceſſere ſecuti præceptores plærosque & Magiſtros ſuos. Quid autem &

conſuluerit & egerit apud Principem Philippus Melanchthon, de eo & ipſius & aliorum ſcripta extant, quæ eius teſtantur diligentiam & ſolertiam & fidem, in cunctis quibus tractandis adhibitus fuit. Vt minus clementiuſque tunc repugnatum fuiſſe, iam nonnullos optare, exiſtimari poſſe videatur. Ab Archiepiſcopo accerſitus fuerat Argentorato Bucerus, cuius nomen erat inviſum inprimis, cum neque in illius vita ullæ turpitudinis maculæ hærerent, neque in doctrina errorum vitia deprehenderentur, & ipſe neque pericula neque moleſtiam laboremque ferre; qui pro tranquillitate Deo æterno grata, & hominum ſocietati profutura ſuſciperetur, recuſaret. Annus proximus fœcundus fuit cauſsis malorum, & magnum mœrorem attulit Philippo Melanchthoni nunciata mors patriæ ipſius Illuſtris. & fortiſs. Principis Ludovici Palatini. Quo vivente, nemo admodum timuit, ne erumperent in publicam cladem & perniciem bellorum, multorum animis odia ſimultateſque incluſæ, quæ veluti antecedentia tempeſtates ſævas & horribiles murmura iamdudum exaudiebantur. Non diu admodum ante huius Principis mortem mihi ſcribens Philippus Melanchthon ſe per quietem viſum eſſe ſignificabat, videre, ab illo ſe accerſi, idque in eam partem interpretabatur, quod tum &

curis

uris conficeretur, neque firma valetudine teretur, ſe ab illo Principe mortuo ex hac ita evocari. Verum præſagium hoc obitus Ludovici fuit, qui eſt altero anno ſubſecutus. Philippus autem vixit non ſibi ſed alijs benignitate Dei diutius. Alterum graviſſimum vulnus animo Philiplippi inflixit acerbiſsimus caſus Hieronymi Pamgertneri Norimbergenſis, viri ſapientia, virtute, doctrina literarum, eruditione, humanitate excellentis, & maximi religionis puræ & pietatis amatoris. Quem & adoleſcens ipſe adoleſcentem cognoverat, cumque eo familiariſsimé in communibus ſtudijs VVirtenbergæ vixerat, & progreſſum ad ampliſsimos honores in patria ipſius colere perſeverarat, cum quidem ab ipſo cum reverentia Præceptori debita diligeretur. Optimum hunc & integerrimum atque ſummum virum in itinere revertentem domum à conventu Spirenſi, quo miſſus à ſua civitate fuerat, quidam tunc, qui ſe hoſtes reliquijs fœderis Suevici profitebantur, comprehenſum, inque diverſis latebris, ut neceſſe fuit, abditum & diu vexatum tandem pecunia accepta dimiſerunt. Atque exiſtimabatur alteri iſtas fuiſſe inſidias poſitas, ſed rebus inſtructis ac paratis, cum Pamgertnerus in illas incidiſſet, preda oblata arripienda fuit. Declaravit Philippus Melanchthon dolorem quem ex amici

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

fortuna dverſa capiebat, non modo ſermonibus & literis ſuis, ſed ſtudio quoque & opera, cum perficiendo vt familia Pamgertneri conſolationibus eorum ſublevaretur, quorum autoritate eam moveri, & unde bonam ſpem oſtendi ſciebat, tum quærendo occaſiones etiam quaſdam liberandi captivum & ijs à quibus detinebatur placandis, Principum quorundam favore clementiaque & cura adhibita, & notorum ex equeſtri ordine hominum adiuncto ſtudio. Sed liberatio illa mirabiliter impedita & res dilata fuit, Nonnullaque capto laudabilia atque glorioſa ipſi nocuerunt, de quibus narratio verboſa neque huic argumento congruit, neque à me eſt perſequenda. Cum diuturno tamen dolore & ingente triſticia ſuorum graviſs. afflictus non ſine vitæ propter morbos periculo, patriæ reſtitutus eſt & redijt domum Pamgertnerus, læticia omnibus bonis exultantibus, & ad conſpectum revertentis effuſa civitate univerſa. Furor quidem iſte Martius & vis graſſatorum, quin crimen ſubeat ſceleris & impietatis, vereor ut defendi nequeat, ſed & uſurpatur tamen ille more, & in hoc mundo ſuum ſcilicet malùm cuique æquo animo eſt ferendum. Philippus autem alijs etiam tunc adverſis, & malis familiaribus atrociter vexatus eſt. Quorũ commemorationi etſi multa obſtabant animo

meo,

meo, prorſus tamen de his reticendum eſſe non duxi. Filiam maximam natu Annam amantiſsimam ſui incredibili caritate diligebat. Erant autem vehementes admodum incitationes huius in illo viro affectionis, adeo ut aliquibus hæ immoderatæ & cum indulgentia nimia coniunctæ viderentur. Sed in filia omnino natura optima & præclarum ingenium, pietatiſque & omnis honeſtatis decus, non immerito illam patri magnopere commendabant, matris præſertim partu difficili in lucem editam, & in quam amoris paterni vis ſe primum quaſi effuderat, accedente etiam fortaſſe aliqua occultiore naturæ conciliatione. Erat puer gentis Marchicæ, qui tum certis de cauſis clanculum Vittenbergæ in ſtudijs literarum educabatur, inque ædibus Philippi Melanchthouis degebat, patria Brandeburgenſis, Georgius nomine, Hic diſcendi ardore flagrabat, & in eo impetus quidam divinus manifeſtò apparebat, efferens ſe ad ſapientiæ virtutiſque præſtantiam, qualis in omnibus qui ulla in parte & quocunque genere virtutis ſingularem laudem & egregiam famam conſecuti ſunt, fuiſſe animadvertitur & eſſe conſuevit. Hinc enim exiſtit immenſa cupiditas impellens atque inſtigans animũ ad ea ſuſcipienda & agenda, quibus.quæ aliquis appetivit, ea ſe eſſe adepturum ſperat:

Inter

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

Inter quos conatus neque labor fugitur, neque cura alia admittitur, neque cogitationi actionive alteri locus relinquitur. Inque hoc modo opera datur, ut in quod incumbendum ſibi aliquis duxit, in eo laude excellentes ipſe non modo aſſequatur verum etiam antecedat. Itaque dies noctesque ſumma contentione enititur, ut ad partam ſtudio diligentiæ ſuæ facultatem, majorem aliquam copiam addere & acquiſita bona augere poſsit. Vidi ego hunc Georgium, qui poſtea Sabini nomine celebris fuit, valde tenera adhuc ætate, lacrimas profundentem ad lectionem boni & elegantis carminis. Audivi triſtes querelas eius, deplorantis ſuam infelicitatem in ſcribendo, cum non ſolum per ætatem nihil quod perfectum eſſet ipſe elaborare, ſed ne intelligere quidem rationem perficiendi elaborandique adhuc valeret. Huic ſanè iuveni puellam filiam ſuam deſponderat Philippus, duxitque eam ille anno Chr. M. D.XXXVI. Cumque non modo ſcientia literarum bonarumque artium excellere, ſed dignitate quoque præſtare cuperet, & difficultatis & moleſtiæ in iſto curſu nonnihil ei fuit exhibitum. Atque de cæteris prætermitti rectè poteſt narratio. Hoc autem anno in quo expoſitio noſtra occupatur, oſtenſa ſpe melioris & ſplendidioris conditionis in Pruſsia, haud ſcio quo pacto inter ſocerum ac

generum

generum non quidem odium aut ſimultas,
ſed alienatio tamen quædam & prope diſsi-
dium ortum fuit. Narrationem autem ta-
lium ideo nequaquam omittendam duco, non
modo ne quid prætereatur quod expoſitio-
nis fides requirere videatur, ſed ut huiuſmodi
quaſi vulneribus inſpectis, quam miſera in-
terdum vita ſit magnorum virorum intelli-
gatur, cum ad onera Reipublicæ pondus
etiam domeſtici doloris adjicitur. Fons au-
tem erat omnium, quod Sabinus ſocero ni-
nimia cupiditate Illuſtris fortunæ videbatur
ardere. Ille autem non tantum adiuvari
& quaſi promoveri ſe ab ipſo quamtum op-
tabat & poſſe arbitrabatur, ægre ferebat.
Scholaſticæ vitæ genus amabat Philippus,
& illa humilitate delectabatur. At Sabinus
eminere & conſpici volebat amplitudine eti-
am honorum, & opulentia. Itaque magna
ille ſpectare, neque nominis celebritate, quam
rectis ſtudijs ſibi comparaverat eſſe conten-
tus, hoc agere ut vulgi oculi in ſe conver-
terentur, & ipſe in Reipub. quoque luce ver-
ſaretur. Ex eo fiebat ut voluntates horum
aliquantulum diſjungerentur. Quod ubi ac-
cidit, quamvis non inimicitiæ etiam ſuſcipi-
antur, amicitiam tamen debilitari varijs
ſuſpicionum offenſionumque cauſſis neceſ-
ſe eſt. Etſi autem Philippo Melanchthoni
nemo inveniebatur ad elevanda ferendaque

ea

ea, quibus interdum graviſsimè lædebatur, fortior atque patientior, tantum aberat ut ab ipſo ullius veluti ſeceſsionis occaſio daretur, tamen in hac quaſi velitatione multa vehementer pupugerunt animum ipſius, præſertim cum nonnihil triſtitiæ vel etiam acerbitatis ad filiam pertineret, quam, ut diximus, maximo amore complectebatur, Quamque tam procul deinceps abſuturam, & cum marito iritato diſceſſuram eſſe, valde dolenter ferebat. Aliqui etiam huic aut illi aſſentando penè effecerant, ut diſtractio ad iurgia ac contumelias evaderet. Sed iſta tamen veluti tempeſtas ſic abijt, ut moderatione tolerantiaque & obſequio Philippi facilè leniretur Sabinus, & coniunctio benevolentiæ mutuæ inter ipſos conſervaretur, & in coniugij uſu nihil inſuave ſequeretur, præſertim cum & rei atque dignitatis acceſsione augeretur Sabinus. Apud quem Philippi filia poſtea, nulla re dirumpente iucundæ conſuetudinis amoriſque mutui vincula, annis quatuor in Pruſsia vixit. Deceſsit enim anno Ch. M. D. XL VII. apud montem Regium Pruſsiæ IIII. Cal. Martij, qua nocte per quietem patri ſpecies mortuæ filiæ oblata eſt, eoque ſomnio ſignificatum eſſe caſum iſtum & ipſe exiſtimavit, & eventus facit, ut credibile ſit, eiuſque mortem nunciatam magis molliter tulit pater amantiſs. illius, quam

plærique

plærique eſſelaturum crediderant, vel ratione quaſi in girum exultantes animi motus reducente, vel diuturnitate temporis ad tolerenda omnia factus robuſtior. Privata hæc incommoda ſolicitudine Reipub. cumulabantur. Nam & bellum periculoſum inter Imperator. Carolum, Regemqne Galliæ Franciſcum utriuſque ſumma contentione impendebat ac movebatur, & actiones de Brunſvicenſibus negotijs inſtituebantur eiuſmodi, ut his ſemina certaminum tumultuumque novorum jaci viderentur. Verum & res tandem, Carolo in Gallicum agrum progreſſo longius, compoſita eſt, & pax inter Reges facta, & contentio illa Principum intra verborum maledicta & criminationes tunc quidem conſtitit. Sed Philippus Melanchthon alijs quaſi in portu, id eſt apud ſuos, procellis iactatus ita fuit ut penè everteretur, vel oppreſſus vel pulſus iniquitate & odio nonnullorum, qui contra ipſum Martini Luteri animum incitaverant atrocitate accuſationum, quarum caput erat moderatio & lenitas, quibus ab illo adverſarios ſublevari dicebatur. Atque alijs temporibus concedendo & molliendo quædam, cauſſæ eum nocuiſſe prædicabatur, Tunc autem renovabantur, cum quadam non modo vehementia ſed planè ſævitia, diſputationes de ſacratiſsima in Eccleſia Chri-

ſti

ſti actione cœnæ myſticæ, quæ eſt communicatio corporis & ſanguinis Domini noſtri Ieſu Chriſti. De ea quorundam qui Martino Lutero ita ſe dabant, ut doctrinam illius univerſam non modo cupidè amplecterentur, ſed eam etiam exaggerare non neceſſaria interdum amplificatione ſtuderent, horum igitur nonnulla inſulſa & prope modum profana tam dicta quam ſcripta, illi nonnulliſque aliis piis & attentè rem conſiderantibus non probabantur. Sed hæc quaſi nubecula celeriter eo quidem tempore depulſa, turbæque iſtæ facilè ſedatæ fuerunt, & temerè incitatam iracundiam quibuſdam reprimentibus, & Philippo Melanchthone ſolitam moderationem patientiamque conſtantiſſimè uſurpante. Graviter etiam perculſus tunc ille eſt nunciata morte Valerii Cordi, qui patrem habuerat Euricium, virum ingenio doctrinaque excellentem. Qui me cum Erphordiam ſtudiorum cauſa veniſſem humaniſſimè complexus notumque habuit admodum familiariter, ſuorumque Epigrammatum luculentis verſibus ſtudioſè ornavit. Eumque ego viciſſim obſervans colui, & quibus potui officiis illa ætate conditioneque mea adjuvi. Neque erat minus in filio præclara natura, & tempora magis opportuna ad illam percolendam optimarum literarum artiumque copia, & occaſiones

habue-

abuerat patre meliores. Hic iam omnibus
d ſpem expectationemque de eo admira-
ilem erectis, cum ſpectatæ eruditionis at-
ue ſcientiæ opera edidiſſet, in Italiam au-
endæ liberalis & utilis cognitionis gratia
rofectus, Romæ febre laborans moritur.
Morbus autem contractus putabatur, nimia
efatigatione in locis calidioribus, quod
pſe qui in artis medicinæ ſtudium incubu-
ſſet, non prata modo ac campos, ſed montes
alleſque ubique perreptare, herbas, radices
tirpeſque explorans non ceſſaret. Aegrota-
it eodem tempore ibidem Cornelius Sit-
ardus Colonienſis, qui tum quidem pericu-
um evaſit, ſed poſtea Norimbergæ cum
naxima laude & plurimorum ſalute artem
Medicinæ factitans tabifico morbo con-
umtus interijt anno Chriſti M. D. L. Vale-
ium autem ut notum carumque luxit Philip-
us, ſed magis deploravit mortem ipſius
ropter erepta Reipublicæ commoda & in-
erceptos fructus, qui potuiſſe ab illo, ſi con-
igiſſet vita diuturnior, percipi viderentur.
Sequens annus Chriſti M. D. XLV. vidit
rudeliſsima ſupplicia & ſævitiam immanem
n Galliæ regno, non tantum ſingulos, aliquos
corripientem, ſed in oppida populoſque totos
graſſantem, iugulando omnis ætatis, ſexus,
conditionis mortales & inflammando oppi-
da atque vicos regioneſque vaſtando, quod
aliqui

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

aliqui in ſtudio veritatis & errorum manifeſtorum declinatione, tanquam hoſtes nominis Chriſtiani & deſertores catholicæ Eccleſiæ accuſarentur & condemnarentur. Vidit & conventum indictum in Vangionibus, Qui fuit ultimus (nam evaſit hic in annum proximum deductus Ratibonam) in quo verbis & colloquijs de controverſis doctrinæ capitibus diſceptari placuit. Nam ſive inſidioſè & callidè, ſeu fatali quadam progreſsione, ita res actæ, eaque tum cogitata, deliberata ſuſceptaque fuerunt, unde tandem varij multiplicesque conatus belli Germanici eo evaſerunt, quo iamdudum cupiditates plurimorum impulerant. Affuit ibi Cardinalis Farneſius. Principes Germaniæ non affuerunt. Itaque cum colloquij ne religionis rebus mentione, conventus alter rurſum indictus, qui ageretur ad Danubium Ratibonæ. Interea ad recuperandum principatum ſuum exul Brunſvicenſis tentare molirique quicquid poterat, & collecto tandem exercitu in ſuo quondam territorio tunc victus captuſque fuit, ductante copias fœderis adverſarij Philippo Landgravio Heſſorum. Hoc anno mortuus eſt optimus & integerrimus ſapientiaque & virtute inprimis pietate eximia præditus Georgius Heltus patria Vorhemenſis, quod eſt oppidum ditionis Pabepergicæ, meus præceptor ſic

de

e me meritus, ut non minus gratiæ ei quam
arentibus debeatur. Qui neque me aliter
quam filij loco toto quinquennio, quo diſ-
ipulus ipſius fui habuit, & retinens illam
aritatis affectionem dilexit omni tempore
itæ ſuæ. Vtebatur hoc Reverendiſsimus
x genere, ſanctitate omnique ad Deum
x homines laude Illuſtriſsimus Princeps
Georgius Anhaldinus, quæ antiquiſsima
x præclariſsima Germanicæ nobilitatis fa-
nilia Aſcania eſt: Eiuſque autoritate at-
que fide non facilè quicquam aut prius aut
potius ducebat. Fuerat autem cum Fra-
re Illuſtriſsimo Principe Ioachimo in diſ-
iplinam ei adoleſcens traditus. Quo no-
nine & erga me illorum Principum cle-
nentiſsimum favorem expertus ſum, qui
ne etiam condiſcipuli appellatione digna-
ent. Sed tantum tribuebat Heltus Phi-
ippo Melonchthoni, à quo & ipſe ſingula-
rem in modum diligebatur & magnifiebat,
ut ſæpe impetraret copiam aliquantiſper
VVittenbergæ degendi. Vbi illum cerne-
es cum libellis & chartis, ad loca doctrinæ
publicæ itare, non minus aſsiduè & relictis
omnibus quam infimæ fortis alterum quen-
quam. Tantus durabat in ſene etiam ardor
diſcendi. Nonnunquam de gravibus & dif-
ficilibus rebus quærendi conſilijque petendi
ille cauſſa à Principe eo mitebatur, In quo
valde

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

valde liberaliter poteſtate facta uti ſoleb
Atque is tum Deſſaviæ mortuus & Illuſtriſ
Principibus & Philippo Melanchthoni in
gens deſiderium ſui reliquit. Luxeruntqu
eum illi ut parentem; hic non ſecus atqu
fratrem, & monumentorum operibus a
ſcriptis ſtuduerunt celebrari. Cunctas ill
facultates ſuas libris coëmendis impende
rat, habuitque Bibliothecam omnis gene
ris librorum refertam. Cuius æſtimatæ pre
cium munificè Principes perſolverunt ſecu
dum voluntatem & ſententiam teſtamen
ipſius. Non poſſum ſilentio hoc loco præ
terire quod memorabile videtur. Cum Hel
tus à primæ pueritiæ annis caſtiſsimè ce
lebs vixiſſet, conſiderans tamen in quan
ætatem incidiſſet, & cuiuſmodi vita mores
que eſſent ſæculi huius, certæ pecuniæ ſum
mæ fructum annuum honeſtæ & pauperi ali
cui virgini dotis nomine, quo facilius in matri
monium collocari poſſet, de ſuis bonis deſti
navit. Quod matrimonia conciliari ad con
ſcientiæ puræ conſervationem, & turpitu
dinis multorumque malorum fugam pluri
mum prodeſſe iudicaret. Mei quoque eg
mœroris & luctus domeſtici ſocium eo ann
Philippum Melanch. habui, cum in patri
amiſiſſem cariſs. fratrem de tribus una me
cum adhuc reliquum Hieronymum. Quen
Philippus quod cognoviſſet eſſe ingenio bo
n

o & acri, & morum gravitate, & probitate
itæ, multiſque præcipuis laudibus emine-
e, non mea tantum cauſſa, ſed ipſius etiam
dmiratione adductus, carum habuerat,
mortuum veræ benevolentiæ lacrimis de-
lorabat, cum meos quidem gemitus con-
olatione amantiſsima literarum ſuarum ſe-
lare conaretur. Id quod & ante aſperis
emporibus noſtris ille ſtudioſiſs. fecerat,
uæ curæ ei fuere maiori, quam ſi propria
ſſet atque ſua. Miſerat ad eum non diu
nte quam moreretur epiſtolam accuratè
criptam, de filia, cui ille, quod minus conſi-
eratè & ignorante ſe conſilium de coniugio
œpiſſet, valde iraſcebatur. Quæ levitas quan-
opere parentes honeſtos & ſequentes lau-
em integritatis offendere ſoleret, intelli-
ebat quidem Philippus, ſed malum iſtud
nari ignoſcendo ducebat eſſe melius. Quæ
ipſa epiſtola, una cum alijs ipſius, ſi vi-
ebitur & res tempuſque feret, aliquando
detur. Et iſta, noſtrarum enim rerum eſſet
xpoſitio, inculcanda non ſunt, cum qui-
em varietatem habuerit tantam vita fratris
nei, & ea in utramque partem illi uſu ve-
erit, ut narrare indignum non eſſe videa-
ur. Qui & divinitus ex periculis maximis
reptus, neque ſecundis rebus inſolens, ne-
ue adverſis mollis fuit. Veritatis amans,
tegritatis & fidei ſpectatæ. De quo pro-
ſtrato

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

ſtrato etiam melior exiſtimatio bonorum fuit, quam de ijs quorum odio & invidia conciderat. Verum de his ſatis. Rediens igitur ad propoſitum oratio ea quæ reſtant perſequantur, & iſti quaſi Emblemati ignoſcatur à legentibus, mentionique tali impetret veniam fraterni amoris affectio, & deſiderium amiſsi huius, & conſanguineæ neceſſitudinis recordatio. Hoc anno commiſſa administratione rei Merſepurgenſis Illuſtriſs. Principi Auguſto Henrichi F. Duci Saxonum, adiungi ad gubernationem ipſius placuit Illuſtriſsimum Principem Georgium Anhaldinum, cui reſpectus & cura Eccleſiæ regendæ imponeretur. eoque ille munere eſt functus diligentia & fide maxima, ad id uſque tempus, quo adminiſtrationis iſtius onus Princ. Auguſtus depoſuit. Cum enim inde functionem muneris ſui pendere univerſam non ignoraret, hanc provinciam non magis habente Principe Auguſto, ſuam quoque curationem ſibi adimi & ſimul extingui intelligebat. Paulo poſt, quorumcunque ſanè opera atque ſtudio, nam mihi iſta ſcrutari non eſt viſum, effectum fuit ut collegium Merſpurgenſe omiſſa antiſtitis more maiorum ex ſuo corpore electione poſtulandum ab externo ſtatuerent ut antiſtes Eccleſiæ illius eſſe vellet, cum qua iam gubernandi regionem illam principatus rurſum

cohærebat

cohærebat. Is fuit ex eorum genere qui antiſtitum aliorum ſuffraganei vocantur, vicarii quidam certis operationibus ſacrorum exequendis. Quos & ipſos, quod antiſtitum nomine cenſeri oportere exiſtimaretur, certarum urbium titulis ornari, earumque ritu ſolenni antiſtites renunciari, tum eſt cœptum, cum Chriſtianæ religionis veritas ſuperſtitionum varia ſpecie commutata fuit, ſive errore ſeu dolo. Atque ille qui tum Merſpurgum accitus ad hoc faſtigium dignitatis & opum pervenit, Sidonius appellabatur, natus in terra Feringenſi humili loco, & educatus in ſtudiis Tubingæ, ibique & Magiſtri liberalium artium honorem conſecutus, cum vixiſſet aliquantiſper in contubernio fundato ad alendos pauperes ſcholaſticos, quibus certo numero & de domicilio & victu & doctrina proſpectum eſt, Inde ad ludos literarum aperiendos diſceſsit, venitque Moguntiacum ad Rhenum. Ex magiſtro ludi deinde, quod doctior quam alii & facundus eſſet inprimis, factus ſacerdos eſt concionumque in templis habendarum munus ei datum. Et his gradibus aſcendens ex illo quo diximus Vicariorum genere, ad principatum Merſpurgenſem proceſcit. Poſtulationi iſti Illuſtriſ. Princeps Georgius, cujus in eo collegio ſpacij temporis longi prærogativa eſſet, in quod ipſe ante cæteros

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

omnes cooptatus fuerat, aſſentiri magnis & gravibus de cauſſis noluit. Non quod ipſe ſibi aliquid commodi quæreret, ſed ne temerè committeretur ſumma rerum ignoto, & de cujus actionibus atque ſcriptis editis ſuſpicio eſſet, doctrinam Eccleſiaſticam perpurgatam & probatam ſibi, illum non amplecti. Nam quod ad terræ illius dominatum attineret, teſtabatur Imperatores Majeſtati ſe ſubjectiſsima voluntate parere, neque recuſare, ne quem huic præeſſe Imperator voluiſſet, poteſtas iſta contingeret. In qua ſententia optimus Princeps conſtantiſsimè perſeveravit. Sed neque de his rebus quæ opinio quique ſermones hominum fuerint, neq; omnino temporum illorũ quaſi curſum enarrare, & eo unde digreſſa eſt expoſitio, revocare illam, libet. Princeps Georgius & ſapientia & animi magnitudine excellebat, ſed religioſæ pietatis & veritatis cœleſtis amor atque ſtudium erat in eo eximium & admirabile. Cum igitur ab ipſo peteretur hoc adjumentum, & ut in Eccleſia Merſpurgenſi antiſtitis loco præſideret, non prius potuit obtineri aſſenſio, quam conſultis iis, qui in Saxonicis regionibus præſtare cognitione & ſcientia veritatis cœleſtis, & viri optimi integerrimique videbantur. In quibus primas facilè tenebant Martinus Luterus & Philippus Melanchthon. Quorum non

modo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

modo cohortatione motus, ſed ſententia atque judicio impulſus, ferri ſibi illam curationem & honorem mandari paſſus eſt, ut rem Eccleſiaſticam Merſpurgi gerendam ſuſciperet, minimè tunc quidem conſtitutam atque ordinatam, ac potiùs admodum confuſam & diſtortam, Quam illius vigilans pietas & religioſa induſtria, in eam formam redegit & tali ratione compoſuit, quæ firmiſsimo fundamento nitens, non modo dum ipſe præfuit ſtetit, ſed neque poſtea labefactata eſt, vel non audentibus ullis convellere pulcerrimi quaſi ædificij ſtructuram, vel non reperientibus quid melius rectiusve elaboraretur. Norat Princeps Georgius non ſolùm ſacrarum literarum exquiſitam doctrinam, ſed conſuetudinem etiam & ritus Eccleſiæ, tam definitos & expreſſos in illis, quam ſecundùm has conſenſione fideli introductos. Nam à prima adoleſcentia in his ſtudiis verſatus fuerat. Eratque ei exploratum quatenus à ſincera & pura ſacrarum literarum intelligentia, doctrina Eccleſiaſtica alicubi receſſiſſet, & quibus in partibus antiquitatis religioſa obſervatio depravata, moſque majorum corruptus eſſet. At ille in omnibus bonam eſſe conſcientiam & ſe culpa vacare cupiebat, inque eo maximè ſolicita erat circumſpectio ipſius & diligens conſideratio. Itaque non, niſi ſuffragiis in vi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

cinia Eccleſiis præpoſitorum deſignatio illa approbaretur, & ſolenni conventu judicium hoc fieret, & ſententia ipſorum cum religioſis ad æternum Deum precibus publicè cognoſceretur, vel nominis honorem admittere, vel uſurpare dignitatem, vel omnino quicquam rei gerendæ capeſſere voluit. Fuerunt ea tum acta, quæ illa quidem, tunc ab iis, qui Romanæ horum temporum Eccleſiæ præſcriptionem ut mendoſam neque amplius ad veritatis normam quadrantem, ſequi ſe, ſcientes & intelligentes vitia, ſine impietatis ſcelere poſſe non arbitrantur; mutata in vera & recta (ut ipſi affirmant atque demonſtrant) non eſſe legitima perhibentur ab omnia mordicus tenentibus, quibus Romani Pontificis nomen & autoritas prætenditur. Sed omnes profectò qui adeſſent aut ſpectarent non aut profani aut dementes, cum reipſa actiones illas religioſiſſimas tum ſpecie eſſe præclariſſimas, ſi quod ſentirent vellent dicere, fateri cogerentur. Atqui putavi inſerendum hoc loco ſcriptum à Philippo Melanchthone de his compoſitum omnium in Eccleſiis vicinis præſidentium, qui accerſiti fuerant, nomine, cui & illi, ut fieri ſolet atque debet ſubſcripſere. *Gratias agimus Deo æterno patri Domini noſtri Ieſu Chriſti, quod immenſa bonitate & inſtituit inde uſque à conditione & reſtitutione generis humani, &*

ſer-

ſervat omnibus ſæculis uſque ad reſurrectionem mortuorum, miniſterium Evangelii, & excitat ſubinde idoneos Doctores, ac mandata dedit Eccleſiæ ſuæ, ut vocet idoneos miniſtros, & promittit ſe per eorum vocem daturum Remiſſionem peccatorum, Spiritum ſanctum, vitam & juſticiam æternam, & oramus eum, ut lucem Evangelii ſui non ſinat extingui, ſed nunc quoque excitet puræ & ſalutaris doctrinæ Evangelii propugnatores & fideles cuſtodes, & colligat ſibi etiam nunc in his regionibus Eccleſiam, à qua in omni æternitate celebretur. Cum autem ad hoc miniſterium Evangelii Reverendiſs. & Illuſtriſs. Princeps Dominus Georgius Princeps in Anhalt, Comes Aſcaniæ & Dominus in Bernburg, Præpoſitus Eccleſiæ Magdeburgenſis, ritè & piè vocatus fuiſſet ad functionem muneris Eccleſiaſtici adjuvandam in Epiſcopatu Merſpurgenſi, accerſiti ſunt vetere primarum Eccleſiarum more, viri docti & graves, qui vicinas Eccleſias gubernant, quorum nomina infra aſcripta ſunt, ut in ipſa Eccleſia Merſpurgenſi, ad hanc vocationem adderetur publicum teſtimonium ordinationis. Nos igitur convocati, quia certò ſciebamus hunc Illuſtriſſimum Principem Georgium rectè intelligere & conſtanter amplecti puram Evangelii doctrinam, quam Eccleſiæ harum regionum una voce & uno ſpiritu cum catholica Eccleſia Dei profitentur, & eximiam ejus eſſe virtutem & ſanctitatem, teſti-

teſtimonium noſtrum de eo, ritu Apoſtolico impoſitione manuum, declaravimus, & ei miniſterium docendi Evangelii & adminiſtrandi ſacramenta commendavimus. Cumque Paulus Tito præceperit, ut Presbyteros ad docendas & gubernandas Eccleſias paſſim conſtitueret, ſciat hic ordinatus voce Apoſtolica ſibi præcipi in hac functione, ut ſacerdotes ad docendas & regendas Eccleſias ordinet, & eorum doctrinam & mores inſpiciat, & meminerit ſibi quoque præcipi à Filio Dei: Et tu converſus confirma fratres tuos. *Et cum filius Dei ſedeat ad dextram æterni Patris, ut ſit efficax per hoc miniſterium, precamur ut in tota gubernatione regat & adjuvet hunc ordinatum, ſicut promiſit, inquiens:* Si quis diligit me ſermones meos ſervabit, & pater meus diliget eum, & veniemus ad eum & manſionem apud eum faciemus. *Et ut hac ſe conſolatione ſuſtentet ordinatus ipſe hortamur. Etſi enim multa & magna ſunt in gubernatione pericula, nec ulla eſt ſapientia humana par tanto oneri; tamen ſciat Deum verè adeſſe, & in Eccleſia habitare ubi vox Evangelii ſonat, eamque defendi & ſervari à Deo. Hac fiducia ſuſcipiendi & perferendi ſunt tanti miniſterii labores. Datæ die tertia Auguſti Anno M.D. XLV. in oppido Merſpurg.* His ſua quique nomina qui tum acciti præſentes erant, ſubſcripſere, & eſt res peracta religioſa cum pietate

tate

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

ate & ſpecie præclara. Qua indicata, ea pergamus narrando perſequi quibus poſtea quoque Philippi Melanchthonis implicatas conſiderationes, curas, operas, ſtudium, induſtriam fuiſſe comperimus. Convenerat ut Ratibonæ aliqui de iis negotiis atque rebus colloquerentur, quæ ad religionis ſanctitatem inſtaurandam pertinerent: Huic actioni intereſſe, qui hujuſmodi alias prius moderatus fuiſſet, Philippum Melanchthonem initio placuerat, literæque ad ipſum ea de re miſſæ, paratum eſſe inſtructumque juſſerant, ut iter ſtatim ubi nuncium illius accepiſſet, ingrederetur. Scripſerant amici quoque alii aliud admonendo ſubjicientes. In quibus levia plæraque erant, de veſtibus, de commeatu, & ſimilia. Quæ cum illi curæ cordique non admodum eſſent, aliquantulum indignabatur, in tanto diſcrimine, ſolicitari animos reſpectu ad tam parva, cum præſertim majora minus attentè conſiderari viderentur. Itaque conſtat tunc reſponſiones ipſius ad quoſdam fuiſſe ſtomachoſiores. Sed conſilium iſtud de Philippo Melanchthone legando præter opinionem omnium ſubito mutatum fuit. Ipſo quidem haud ægrè ferente, multi tamen neque tunc probare, cum maximum periculum impenderet, removeri Philippum Melanchthonem, &

poſtea eventui infeliciori cauſſæ aliquid hoc dediſſe arbitrari. Itaque qui delecti fuerant cum Lipſiam tranſirent; officii gratia Philippus Melanchthon eo uſque proficiſcentes eſt ſecutus. Iam de Synodo indicta, cujus locus Tridentum deſignatus eſſet, varii rumores ſpargebantur, & nonnihil conſultabatur. Friderichus etiam Palatinus, qui Ludovico fratri ſucceſſerat, quod indies magis intelligeret, quò res Eccleſiaſticæ prolapſæ eſſent, neque poſt longam expectationem opem tam miſerè afflictis non modò errore, ſed ſcelere & improbitate dominationis injuſtæ, ferri cerneret, ceſſantibus iis, quorum officium erat morbis illis mederi, ipſe ſubvenire rebus laborantibus in ſuæ ditioni ſubjectis terris ſtatuit. De quo cum ad Philippum Melanchthonem inprimis referretur, cumque non modò abſentis conſilium peteretur, ſed literæ etiam mitterentur, ſcriptæ clementiſſima & benignitate & humanitate, fiebat ut ad cogitationes graves de Synodo, non leves iſtæ accederent. Atque Synodum illam magis ſpecie quam revera indictam & inceptam, aliudque ſimulatum aliud cogitatum fuiſſe, cum aliis ſignis deprehenſum, tum adminiſtratione negotii declaratum eſt. Reginaldus quidem Polus ſtirpis Regiæ Britanicus

exul,

exul, in eorum numerum relatus, quos Cardinales vocant, magna cura conſilioque gravi & ex animo, ut videtur, perſcripſit, quid fieri ſervarique in talibus cœtibus oporteret, iſque liber nuper adeo eſt editus, ea quæ jamdudum non modo nutant, ſed planè ruunt ſubſternens atque ſtatuens perinde ac certa & firma. Conſultabatur tamen, ut dixi, ab iis, qui inſimulabantur ſeditionis in Eccleſia, tanquam Pontificia Majeſtate læſa & turbata Reipub. quid à ſe, ut tali in re agerent, officium videretur poſtulare. Verùm tunc quidem non admodum laborioſæ deliberationis iſtæ fuere, & aliis ad Danubium miſſis Philippus Melanchthon in ſua quaſi ſtatione remanere cogebatur, neque concedi illi peregrinatio nedum migratio. Quibuſcunque tamen modis potuit inſtitutum laudatiſſimum Illuſtriſs. Principis patriæ ſuæ adjuvit, cum quædam conſcribendo de forma doctrinæ, tum mittendo, qui illi, excercendo adminiſtrandoque conſentaneas actiones, præeſſent.

HOC loco interpoſita de ſequentibus præfatione quadam, dividere & quaſi interpolare continuatæ narrationis ſeriem viſum eſt. Vt, ſi quis forte hæc cognoſcenda putaſſet, & attentius legendo ſuperiora ſe ſenſiſſet defatigari, tanquam in longiore itinere ſiſteret hic gradum, & pauliſper acquieſceret. Cum præſertim ea quæ reſtarent, magis quam priora, veluti in ſalebris alicubi hærendi neceſſitatem expoſitioni impoſitura eſſent. Vt mihi ipſi quoque occaſio quærenda fuerit, qua, ſicut comici ſervuli quaſi reſpirarem & reciperem anhelitum, quo expeditius reliqua enarrarentur. Pervenit enim jam expoſitionis contextus ad demonſtrationem rerum magnarum & mirabilium, itemque gravium & habentium multiplicem mœſticiam: quæ ſtatim, poſtquam Martinus Luterus ex hac vita exceſſit, motæ ſuſceptæque & geſtæ ſunt, turbasque eas dederunt & facinora ediderunt, quibus divina & humana, cum pernicie maxima, labefactata & conquaſſata eſſe conſtat. Atque audivi ego ante mortem Martini Luteri annis aliquot, cum ſermones haberentur de diſſidiis ob doctrinam & ritus eccleſiaſticos factis,

viros

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

viros prudentes & autoritate ſingulari ptædi-
tos ſic loquentes, ut oſtenderent ſe, vivente
Martino Lutero, nullam ſpem conſenſionis
atque pacis concipere poſſe. Et comperi, nun-
ciata morte ipſius, quendam Britanicæ gentis
dignitate & honoribus præſtantem dixiſſe:
Arbitrari ſeſe illo tempora maximè oppor-
tuno ad reconcinnandum divulſa & diſſipata
componendum, propitii Dei benignitate, è me-
dio abiiſſe eum, qui impedimento reconcilian-
dæ inter alienatos gratiæ futurus fuiſſet. Quan-
ta autem ſit humanarum mentium cœcitas cum
contemplandis perſpiciendisque præſentibus, tum
impendentibus & futuris prævidendis atque
conſiderandis, hoc etiam caſu cognitum fuit.
Quem enim non pauci primarii viri obſtare
tranquillitati ac quieti ſolum opinati fuerant,
eo ipſo remoto, maximæ demum tempeſtates,
& eluvies tanquam aggeribus ruptis fœdæ ex-
titerunt. Quanquam autem iſta tempeſtas
Germaniæ potiſſimum oblata eſt, & hanc in-
primis illa calamitas pervaſit, non diu tamen
poſt incitata ingentium malorum vi alia quo-
que loca correpta fuiſſe ſcimus, & an non ad
aliquos miſeriæ etiam deinde majores perti-
nere

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

nere poſſint, haud ſcio an exploratum ſit nemini. Vt non debeat pro nihilo duci eorum notatio atque conjectura, qui ſuſpicati fuere: Quod illo die, quo Martinus Luterus mortem obiit, in factis aſcriberetur concordiæ nomen, eo omen tendere, ut concordiam interiiſſe ſignificari videretur. De quo ſanè ſtatuat quiſque quod volet. Quæ quidem iis temporibus, in quæ incidit Martini Luteri ex hac vita migratio, tractata & mox deſignata ſint, qui animo cogitationeque percurret ac comprehendet, is deprehendet atque comperiet, majores difficultates & inhumaniores inimicitias, & iras vehementiores, & acerbiora odia deinde cum prodiiſſe, tum pergendo in ſacris profaniſque rebus ſtrages edidiſſe ejuſmodi, quarum & nunc detrimenta deplorentur, & quas ſecuturæ etiam infelicitates animis perturbatiſſimis metuantur. Cum ſint autem liberæ de dubiis exiſtimationes, ut alii aliud arbitrari conceſſum eſt, ſic liceat, niſi fallor, putare: quod ſuperſtite adhuc Martino Lutero, neque ſuſcepta fuiſſent neque geſta ea, quorum cum ſenſu doloris nequaquam levis meminimus, & indicia magis quam enarrationes à nobis deinceps

refe-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

referentur. Hæcque ipſa, habeo perſuaſum, recordanti, Inclite Princeps Philippe, vel de meæ deſcriptionis ſubjectione, vel alia quacunque occaſione, illuſtriſs. virtuti ſapientiæque tuæ excitatura eſſe ſenſus cogitationesque & animi motus varios atque diverſos: Cui negotia actioneſque omnes notæ, & cujus in iiſdem opera occupata, & excercitatus labor, & pericula verſata ſunt. Etſi autem interea & iracundiæ indignatio, & doloris quoque morſus, repetendo & veluti refricando nonnulla, haud abeſſe poterit: ut tamen præſentibus duris atque aſperis rebus, ſecundum Euripidem,

Iucunda triſtium ac malorum oblivio,

Sic profecto eodem autore,

Suavis eſt laborum præteritorum memoria.

Atque abiere ſic plæraque, ut cum magnæ quidem jacturæ, tum naufragia miſera facta, ſed recollectæ tamen res atque receptæ, & rurſum Reipub. quaſi navigium inſtauratum ſit. Cum quidem neque vexatio interim prorſus intermiſſa ceſſaverit, neque procellæ ventorum vehementiorum penitus ſiluerint. Nunc verò id ſcilicet agendum eſt & illuſtriſſimæ tuæ excelſitati & cæteris non modò in cauſſa

conjun-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

conjunctis, ſed quibus patriæ omnino & Reipub. univerſæ ſalus & incolumitas curæ eſt: ut recuperatæ tanquam ex deſperato penè morbo ſanitati & retentæ vitæ tuendæ detur opera, & caveatur, ne denuo incidatur in eundem. Sunt autem ægrotationes magis & periculoſæ & molectæ, in quas levatus ſemel aliquis iterum delabitur. Me ſanè de ea ratione diſputare, qua quaſi bona valetudo Reipublicæ ſuſtentetur, non decet. Facere tamen quin moneam nequeo, quamvis audacter vel temerè etiam factum fortè videatur: Poſt cultum quidem religioſæ pietatis & venerationem Dei æterni & doctrinæ veritatiſque cœleſtis ſtudium, nihil magis neque certius non ſolum tentationem prohibiturum, ſed metum quoque malorum ademturum eſſe omnium, quam conſentientium animorum illuſtriſs. ordinis veſtri ſinceræque amicitiæ neceſſitudinem, & mutuæ voluntatis officia, in procuranda communi utilitate, & caritate patriæ præponenda conjunctioni, propinquitati ſocietatique humanæ univerſæ. Hæc affectio & iſtud propoſitum atque ſtudium non poterit non ſimul vera propriaque commoda ſingulorum complecti. Vnde

etiam

etiam optima ſpes excitabitur, futurum ut ſceleratæ audaciæ violentæ aggreſſiones, & diſſolutæ vitæ turpitudo coherceatur, & ad gravitatem diſciplinæ veteris mores revocentur. Per quam diligentiam in genus humanum clementia, ſicut per contrariam pravitatem ira Dei æterni ſolet proferri atque incitari. Atque hæc iterum quaſi prolocuti hactenus, ita deinceps reliquum in terris curriculum Philippi Melanchthonis veluti per vitæ ipſius ſpacium deducendo perſequamur.

HIs igitur temporibus quæ inchoarent annum Ieſu Chriſti M.D.XLVI. Philippus Melanchthon comes fuit Martini Luteri in ſuam patriam ad Dominos illius iter facientis. Vnde reverſis ipſis & proſpera fortuna uſis, cum iterum ſine Philippo Melanchthone profectus eodem eſſet Luterus, mortem illic XII. Cal. Martij obiit, ſibi quidem felicem, nam religioſa cum pietate & animo magno ac firmo placidè deceſsit, plurimis tamen & potiſsimum Philippo Melanchthoni perquam luctuoſam. Non potuit enim non mœrere eo amiſſo, cum quo annis XXVIII. conjunctiſſimè vixerat, & quem ob virtutes eximias colens dilexerat, cuique in perpurganda & illu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

illuſtranda doctrina Eccleſia fidelis ſociu & adjutor fuerat. Facta autem eſt ſupr mentio ſingularis & eximiæ amicitiæ inte hos duos. In qua uterque ſcilicet vitia alte rius cum noſſet, ita toleravit, ut quamvis & tempora ad diſtractiones proclivia, & hominum levitas diſſidiorum cupida eſſet, caveretur tamen ne ſimultas exiſteret, ex qua alienatio animorum naſceretur, & divelleretur uſus conſuetudinis ac familiaritatis. Qui autem viros magnos & magna laude præſtantes, ſi quid in eis vicioſum notetur, culpari putat, is nimis ſplendidè de humana conditione ſentit. Solius enim Dei eſt proprium, ut careat culpa, hominum verò natura hoc non fert. Erat Martini Luteri ingenium acre & ſagax, erat animus ingens & excelſus. Nunquam enim in timiditate & ſocordia, vel etiam fortitudine & ſolertia mediocri, ea, quæ agit, ſuſciperentur. Excellentes autem homines ſicubi incurrunt, non fieri id ſine quaſi fragore quodam poteſt. Sanè lubricum eſſe hoc loco veluti iter expoſitionis video. Nam apud quoſdam Martini Luteri nomen adeo odioſum eſt, ut auditum execrentur, contra nonnulli in illius dictis aut factis aliquid argui omninò pati nequeunt, & ſi quis hoc facere audeat, eum ſtatim impietatis reum declamitando peragunt. Ego, quæ comperi & vera eſſe ſcio,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

a commemoranda duxi, neque invidiam ritus neque gratiam aucupatus. Qui quiem Martini Luteri autoritatem & nomen a celebrant, ut ſupra conditionem & moum generis humani non dubitent extollee, iis videndum, ne præſtantiſsimi atque mmi viri bonam exiſtimationem tribueno nimium diminuere, & ſuæ audaciæ ab il- excellentia præſidium quærere videantur. t iſti inſectatores, qui non modò omnia cripta illius damnant ut impia & turbulena, ſed nomem etiam auditum tanquam omiis mali deteſtantur, nunc etiam ſi quid coris haberent, poterant reminiſcendo conſierare, quid acerbitate odij & contumacia ervicaciaque adverſandi & clamoribus venis effectum ſit. Quorum enim vulnera nandi cauſa attrectantur, eos clamando obnitendo ſibi ipſis nocere conſtat. Poſsitue his narrari Æeſopica apud Ariſtophaem fabula:

Æeſopus à cœna redibat veſperi,
Hunc allatrabat improba & petulans canis,
At ille ad hanc converſus, o canis,
Hac ſi repreſſa, ait, lingua tua mala,
Panes coëmeres, cor tibi eſſe crederem.

t iſti, ſi quanta inopia laborarent eorum, uibus religioſam pietatem abundare neeſſe eſt, revocarent ad animum ſuum, ſique is curæ eſſet, ut ſibi ac alijs ea copia parare-

tur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

tur, quam requirit vitæ ſalutiſque conſervatio, ſaperent profectò & rebus communibus ac privatis conſulerent rectius. Sed (incidit enim ætas noſtra in fatalis cujuſdam converſionis quaſi articulum, cum neque admonitiones quicquam proficiant, & querelis inanibus dolor tantum augeatur) orationem noſtram ab inſtituta narratione recedentem non ſinemus excurrere longius. Et de his rebus ſilentes, una cum cæteris eventus & ipſos fatales, ut mulierculæ apud Æſchylum ſe facturas ajunt, perferemus. Martinus Luterus, quo tempore diximus, mortem obiit, præſente infractoque animo & conſtante in ſanctitate religioſæ pietatis, reliquitque & ſuis & alienis deſiderium ſui ingens, quamvis ætate gravi deceſsiſſet (Nam annum omnino LXIII. vivendo eum confeciſſe compertum putatur) Qui lugentes & ita tunc exequias funeris cohoneſtandas curaverunt, ut his memoria nominis ipſius quam ſtudioſiſsimè & officioſiſsimè celebraretur, & magnitudinem doloris ſui gemitibus & lacrimis teſtati ſunt. In quibus Philippi Melanchthonis ſtudia atque officia eximiæ caritatis facilè eminuerunt. Sunt autem eæ res ſtatim conſecutæ, quibus aliquid quaſi remedij ab illo inveniri potuiſſe credebatur, ut tam difficili tempore eum deceſsiſſe magis deplorandum eſſe exi-

ſtima-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

imaretur. Cum enim conventus ad Da-
bium jam ageretur, & inchoatæ eſſent di-
utationes de controverſiis Eccleſiaſticæ
octrinæ, inter eos qui de illis ſedatè & mo-
eratè colloqui juſsi fuerant, præpoſitis eti-
n viris dignitate & ſapientia præſtantibus
egotio illi, à quibus omnia audiendo cogno-
erentur, & adminiſtrando ordinarentur
eſcio quibus certaminibus exortis, etiam
erculſis vana, ut ferebatur, formidine qui-
uſdam, cum eſſent revocati Saxonici, cæ-
eri quoque his adjuncti diſceſſerunt, & ita
ollocutiones illæ abruptæ ſunt, non ſine
dverſariorum criminatione & indignatione
ræſidum. Imperator autem inprimis factum
oc graviter & iniquo animo tulit, & ad
ætera putatur cogitando retuliſſe, quæ ad
ontemtum ſui & majeſtatem Imperato-
is minuendam lædendamque pertinere ar-
itraretur. Inſtabant huic qui Ducem Brunſ-
icenſem conquerebantur bello injuſto pe-
itum, & paternis avitiſque terrarum poſ-
eſsionibus dejectum, interque conatus recu-
erandi ſua oppreſſum captumque in cuſto-
ia vel carcere potius detineri, nihil neque
enitate poſtulationis, neque juſſorum ſeve-
itate proficiente. Huc accedebat demoli-
io caſtelli munitiſſimi, quod vicinum urbi
Brunoniſvici tum demum inter actiones li-
erandi ducem placuerat dirui: Et non par-

vus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

vus cumulus, Iulij de Eccleſiaſtico ſoli-
Nauburgenſis Eccleſiæ depulſio. Ad indi-
ctum quoque conventum non venire ii Prin-
cipes, quorum ſuſpicioſa erat voluntas in re-
fragando ſententiæ Imperatoris. Quibu-
omnibus irritatus ille induxiſſe putatur tan-
dem in animum & conſtituiſſe ſecum, bell-
decernere & autoritatem Imperii ſui arm-
defendere, ad quæ ſumenda nullius inſtiga-
tio hactenus eum adducere potuiſſet. Q-
autem, iſta occaſione arrepta, Imperatori-
iracundiam auxiſſe credantur, & auxiliis a-
bellum policendis incitaſſe voluntatem, &
dubitantem confirmaſſe, & cunctantem im-
puliſſe (cum & occultius omnia facta ſin-
neque divulgari iſta conveniat, vel etiam
multis de cauſſis oporteat) non proferetur
expoſitione noſtra parcente hominum per-
ſonis, & refugiente conſiliorum actionumq-
illarum indignam & inamœnam mentionem.
Res quoque illa tota quomodo commota
ſuſcepta, geſta ſit, à me non differetur
hoc præſertim loco ad enarrandum minus
idoneo, atque adeo alieniore. Ad Philip-
pum quidem Melanchthonem quæ durante
adhuc colloquio agebantur relata fuiſſe cer-
tum eſt, de cæteris alii in conſilium adhi-
biti fuere. Afflixit tamen iſta clades hunc
graviſsimè, cum dolore Reipublicæ, tum
plurimorum miſericordia, quorum ſalutem
& for-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

fortunas in periculum vocari iſta horri-
ili rerum perturbatione cernebat. Iudicij
uoque ille & ſententiæ contentione qua-
am mirificè angi. Neglectam enim eſſe
eram & debitam communium malorum
urationem non erat obſcurum. Quam mul-
a fraudulentè & violentè tentata deſig-
ataque eſſent recordabatur. Neque eos,
uibus Imperator tantopere iraſcebatur,non
abere cauſſas non tam adverſandi ipſi quam
ecuſandi quædam præ ſe ferentia maje-
tatis ejus imperium, arbitrabatur. Tum
nimo volvere crudelitatem ſævitiæ in ex-
ruciandis necandiſque plurimis innocentiſ-
imis & optimis ex omni ætate ſexuque &
onditione hominibus, qui partim condem-
ati ſuppliciis atrociſſimis affecti, partim
dio immani adverſariorum paſſim inter-
ecti eſſent, nullius delicti rei, niſi quod non
mnia, quæ hujus ſæculi approbatione ge-
erentur, uſurpare, quæque affirmarentur
ulgo, iis aſſentiri ipſi vellent, ac quædam
tiam reprehendere & culpare auderent. Re-
ens etiam tunc facinus patratum, animos
lærorumque exulceraverat, quod ſuperans
mmanitatem communium ſcelerum ani-
madverſionem meritam effugiſſe intolera-
bile videbatur. Omnium enim una voce
erebatur, & Hiſpanum quendam familia
Diaſſium nefario dolo ob diſſenſionem de
Reli-

Religione fratrem germanum obtruncandu
curaſſe, ſe aſtante oculoſque ſcelerato ſpecta-
culo ſatiante, & diligentia eorum, qui fugien-
tem inſecuti fuerant, deprehenſum captum-
que, nihilominus evaſiſſe neque tam impi
cædis pœnas dediſſe. Iam ſententia Roma
Pontificis excludens Archiepiſcopum Co-
lonienſem communione Eccleſiaſtica, & fun-
ctione muneris privans, quò tenderet no
erant conjecturæ dubiæ. Hæc & alia ani-
mo conſideratióneque Philippi quaſi luctan-
tia & triſtitia eventus, quemcunque exitum
res habuiſſet, nullam viro optimo & Reipub.
amantiſsimo deque Eccleſia maximè ſo-
licito quietem concedebant. Bellum autem
procedere videbat, neque apparere averten-
di illius rationem ullam, præſertim, qui pa-
cificando & ſeduli & fortunati ſæpe fuerant
è medio ſublatis duobus Illuſtriſs. Princi-
pibus Alberto Moguntino & Ludovico Pa-
latino. Nam quicquid hic aut ille vociſe-
retur; hi profectò tamquam aggeres, ne bel-
lorum veluti amnes Germaniam inunda-
rent, obſtiterunt. Ita undique conſilio opeque
Rempub. ad tranquillitatem retinendam de-
ſtitui, perſpicuè cernebatur. Etſi autem ta-
libus temporibus & rebus magis quomodo
ferantur quæ acciderint cogitandum eſt,
quam indulgendum mœrori, fieri tamen
nequit, quin boni & prudentes cum cauſ-
ſis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

s tum triſticia eventorum magnopere perturbentur. Neque enim ferrei ſunt ut non moveantur privatis & publicis miſeriis, & quo attentius omnia intuentur & animadvertunt certius, eo perturbari illos vehementius neceſſe eſt. Non modò autem quanta pericula ab externa potentia imminerent prudentium conſideratione perpendebatur, ſed in ipſo apparatu belli maximi, quæ vel agebantur vel negligebantur, ea complures vereri cogebant, quid tandem futurum eſſet. In quibus non erat leviſſimum inter Saxonicos Principes gentiles gratia paulò ante ſic reconciliata, ut verbis quidem illi mutuam benevolentiam declararent, conſenſio autem animorum firma non eſſet, & offenſionum memoria cauſſæque ſuſpicionum relinquerentur. Eos tum initio ſtatim non quidem manifeſtè diſtrahi tanquam hoſtes, ſed neutiquam ut ſocios conjuncti apparebat. Nunciata autem ſunt hoc anno & alia, quorum tanta eſſet fœditas tantuſque horror, ut eis rerum omnium turpis atque terribilis confuſio ac perverſio portendi videretur. Ut Andreani in Scotia Cardinalis jugulati interitus. Vt Mechlinii miſerabilis, pulveribus tormentorum ictu fulminis incenſis vaſtatio. Nam quæ rumoribus vulgabantur oſtenta atque monſtra, ea hac narratione recenſenda non putavi. Edidit libellum

paulò

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

paulò ante hæc tempora Philippus Me
lanchthon , quo ſanè haud ſcio an nulliu
extet alius ipſius tam ſimplice libertate ora
tionis compoſitus. In eo de Eccleſiæ diſpu
tatur autoritate & libris,quos ſcripſiſſent do
ctores in Eccleſia quaſi cenſoriæ notæ appo
ni videntur. Id quod ab aliis aliter accep
tum eſſe ſcio. Neque ego nunc de iis dicam
qui , quoties minus clementer attinguntu
eorum ulcera,vociferantur atque clamant im
moderatè: Cum quidem medicinæ lenior
ipſi locum jam non eſſe intelligant,& ſecand
urendique tamen cruciatus reformident
Hos igitur talibus diſputationibus & iſt
libello offenſos fuiſſe mirandum non eſt. Ve
rum ego ex aliis quoque in quibus eſſent ne
que à cauſſa alieni , & erga Philippum Me
lanchthonem affecti haud malè,audivi,cum
de eo libello ſic loquerentur, ut illum apert
reprehenderent, tanquam audacius facien
tem judicium & nimis fidenter pronuncian-
tem de iis rebus , quarum hominis privati &
unius , quamvis ſapientis atque docti,cogni-
tio non eſſet.Ac memini ab uno præ cæteris
notatum , tanquam propemodum temerè
ibi poſitum : Veterum quoſdam aliqua
minus diſertè expoſuiſſe , cum ſentiren
commodius : Quaſi illi accuſarentur ut
infantes atque indocti. Verum enimve-
ro, neque Philippus Melanchthon magis
ſenten-

ſententiam ferre pronunciareque illa tanquam judex videtur, quam indicare potius quaſi monitor & hortator, vt in omnium libris legendis, quorum humana autoritas eſt, meminerit aliquis ſibi verſandum circumſpectè & attentè. Quod ad elocutionem verò attinet, id tale ſcilicet eſt, vt ſi ſtudium benè & propriè loquendi perpetuò tanquam caſtæ virginis pudicitia cuſtodiretur, nihil opus eſſet iſtiuſmodi admonitione. Nunc formam ſermonis toties mutatam, & diverſis locis temporibuſque tam diverſum uſum illius videmus, ut ſit omnino quid à legentibus quique ſcriptores intelligi voluerint, conſideratio neceſſaria. Vt autem vita moreſque alij aliam orationem exprimunt, ſic etiam orationis mutatio vitæ morumque affert converſionem. De quibus (eſſet enim cum longum tum alienum) res in præſentia explicanda non eſt. Eſt autem hoc expectandum planè univerſis, qui proponi ſui cuiuſcunque modi operis quippiam in publicum voluerint, ut non eadem omnium de illo ſententia feratur, cum ex convivis ad unas epulas invitatis, *tres ſaltem diſſentire* Poëta affirmet:

Poſcentes vario multum diverſa palato:

Vt qui fortunam hac in parte ſubire nolint, & nimis illius quaſi rotam pertimeſcant, eos optimum atque conſultiſsimum ſit, nihil proferre neque edere, ac, ſi quieſcere omni-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

no nequeant, quin aliquod artis ſuæ, quam didicere, opus elaborent, continere domi iſtud, & ſecundùm præceptum veteris tibicinis: *ſibi canere & Muſis*. Id quod mihi quoque ſcribenti iſta ante oculos inque animo fuit, qui cernerem quanto cum periculo, ut communis omnium fieret lectio, hanc narrationem emiſſurus eſſem. Itaque ſæpius in hoc deſcriptionis labore manus ſublata eſt, & de opere tandem abſoluto conſilium edendi adhæſit. Venit autem mihi in mentem eius inprimis, quod graviſsimus autor Plato ſcripſit: Qui arcana naturæ, & ea quæ ſola animi intelligentia comprehendi poſſunt (ipſe νοητὰ vocat) nequaquam mandanda literis ſcriptiſque pervulganda cenſet, ſed memoria cogitationeque retinenda, & contemplando apud ſe ſemper & diſputando cum ijs qui ſtudio eodem teneantur, agitanda eſſe. Atque ego non ſemel & de his ſimiliter cogitavi, vel toto hoc ſcriptionis labore ſupetſedere rectiſsimum, vel certè nonnulla, quæ in noſtro ſcripto enarrantur, reticuiſſe me & preſsiſſe ſilentio, melius eſſe, ut & nullum in diſcrimen veniremus, & cum ijs tantum, quos conſtaret veritatem, religionem, pietatem, virtutem, doctrinam ſapientiæ, ingenuas artes, eruditionem literarum diligere & magnifacere, hæc differerentur, & recordando quaſi

ventilarentur. Sed vicit cupiditas mea proferendi in medium atque lucem omnia, cum præſertim indies, eorum familiarium numerus, qnibuſcum iſtiuſmodi ſermones haberi commodè poſſent, minueretur, & bona vel non mala ſaltem ſpes eſſet, compluribus non modò jucundam ſed vtilem quoque fore lectionem ſcripti iſtius. Et ideo propter aliorum vel levitatem vel etiam improbitatem, hos aut voluptate aut fructu cognitionis huius fraudandos eſſe non putavimus. Atque ut verum fatear, confirmato animo contra reprehenſores & malevolos, opinionem mihi valde arridentem libenter amplexus ſum, ut arbitrarer mihique perſuaderem: Bonis omnibus communicatione horum me rem gratam facturum eſſe, vtque ab illis bonæ èxiſtimationis de me & ſtudijs meis quaſi præmium, videretur neutiquam eſſe deſperandum. Cum quidem tam hebes non eſſet acies mentis meæ, quin præviderem, pro ſua quenque affectione & ſententia, hæc aut illa probaturum improbaturumve eſſe, neque defore, qui de alijs aliquid criminis inferrent, de alijs ſuſpiciones concipiendo me accuſationibus occultis verberarent. Quæ cuncta permittens Deo æterno, diligenter & fideliter expoſitionem iſtam perſcriptam confidenter neque periculum pertimeſcens ullum edidi,

profuturam, vt exiſtimabam, vel poſteris ſi ad hos, ita Deo æterno volente, pervениſſet.

His annis ex Franconicis ordinibus nobilitatis antiquæ valde celebris generoſus Comes Berthamenſis Michaelus Georgij F. Michaeli N. unà cum avunculo ſuo, familiæ Limpergicæ & ipſius perantiquæ & nobilis generoſo Barone Chriſtophoro, Wittenbergam venit, & inde huc ad nos ſeſe contulit. Quorum nomina vt huic narrationi insererem (cum & Illuſtriſs. Principum & eorum qui Generoſi Comites, &, neſcio unde, Barones appellantur, maximus numerus tum Wittenbergæ longiore aut breviore tempore degendum putarit) ea me moverunt quæ mox dicentur. Sanè Comitum Imperatoriorum eſſe eam dignitatem dubium non eſt. Nomenque iſtud Græci quoque retinuerunt. Barones autem ſuſpicari fortaſſe liceat, appellatos olim fuiſſe eos, qui apud Imperatores & Reges præ cæteris liberaliter & benè inſtituti pari quadam exiſtimatione & honore cenſerentur, ob virtutis ſtudia atque actiones. Cuiuſmodi in regno olim Perſico fuiſſe eos accepimus qui ὁμότιμοι & ὅμοιοι appellarentur. Niſi alterius fortè linguæ iſtud nomen eſt. Germanicus quidem hos ſermo ingenuos ſeu liberos Dominos, vocat. Sed de hoc unuſquiſque licet

com-

comminiſcatur atque teneat quod libuerit; Comitis ſanè Michaeli & Baronis Chriſtophori in pueritia adhuc valde tenera & primis annis, ea indoles animadvertebatur, qua nulla eſſe poſſet melior. Modeſtia erat ſumma. Ad Deum & homines pietatis ſtudium,non ito ut ab inſtitutione in cæteris pueris interdum eminet, ſed ſuapte incitatione admirabile. Veneratio & charitas præſtantum ſapientia virtuteque & doctrina virorum ſingularis, inprimis ejus quo Magiſtro utebantur, cuius nutus etiam obſervabant, & quem immitiorem quoque ac duriorem non modò non averſari illi, id quod fieri plerumque ſcimus, neque ab eius uſu conſuetudineque refugere,ſed cum requirere abſentem,tum præſentem habere in oculis,atque colere non ſecus ac patrem. Quod certiſsimum ſignum notabatur naturæ in ipſis optimæ, & animi humani atque manſueti.Itaque omnes præclaram de eis ſpem concipere: Fore ut una cum ætate virtutis in illis eximia pulcritudo, & ſplendor ingens cnnſpiceretur & eluceret. Nemo non illos admirari atque laudare, ac de eis omnes uno ore omnia bona dicere, gaudere aſpectu ipſorum, convictu lætari. Ingenium autem in Berthamenſi Comite erat ſuavius & ad ſtudia literarum atque ingenuas artes videbatur eſſe aptius. Vtebatur apud nos hic

doctore Dialectices & excercitationum di-
cendi, inſtituto Magiſtri ſui, Iohanne Cratone
Vratislavienſi, Iuvene & ingenioſo & docto
atque erudito. Qui poſtea in Italiam pro-
fectus, cum Medicinæ arti perdiſcendæ ope-
ram daret, hoc conſecutus eſt, ut à præſtan-
tibus ea facultate viris & Profeſſoribus arti
præcipuis non modo favorem & caritatem,
ſed admirationem quoque & laudem adi-
piſceretur. Inprimis Montani diligentem
aſſiduumque auditorem atque diſcipulum
ſe præbuit. Cujus celeberrimum nomen
edendis dictatis præclaris illius, reddidit
ipſe illuſtrius. Sed doctrina virtuteque ejus
indies magis eminente, cum ab aliis multis
expeteretur conjunctio & uſus hujus, pri-
mum ſuæ patriæ inſerviendum eſſe hone-
ſtiſſima ſententia cenſuit. Unde poſtea ab-
ſtractus aliò, dignitate & honoribus auctus
amplificatusque eſt. Habuit autem gloria, ut
fit, comitem invidiam, quæ ſecundum Poë-
tam ſumma petit, perhibeturque cæca, quod
obtrectando virtuti, & corrumpendo hono-
res atque præmia ipſius, ſibi illa quidem
aliquid commoditatis quærat, ſed plærum-
que pejus noceat quam aliis. Eſt enim ea
hæc beſtia, quæ ſeipſam arrodendo conſu-
mit, ſuppliciumque, ut ait Poëta, ſuum eſt.
Verum de Cratone & multas alias ob cauſ-
ſas, & quod de noſtratibus hominibus,
qui

ui adhuc viverent, ſtatuerim meas prædi-
tiones minus effuſas atque verboſas eſſe de-
ere, plura modo dicenda non putavi, cum
lurima commemorari potuiſſent, quibus
nerita laude celebrarentur, cum aliæ virtu-
es ipſius, tum experientia, ſtudium, indu-
tria, & eruditæ doctrina copia. Ut igitur
aulifper ad Berthamenſis Comitis men-
ionem redeam. Hujus quoque gratia Phi-
ippus Melanchthon interdum huc ad nos
veniebat: Erat enim ejus erga illum affe-
ctio amoris præcipua, & expectatio ſum-
ma futuræ gubernationis, quæ in ipſum
unicum hæredem illuſtris generis & nomi-
nis una cum poſſeſſione terræ Berthamenſis,
incumbebat. Quapropter immatura mors
ipſius (quam obiit conjunx quidem ille, ſed
neque relicta ſobole quæ ipſi ſuccederet,
& ætate adhuc admodum invenili) à nobis
omnibus deplorata eſt, & ſunt ei juſta facta
doloris acerbi, Reipublicæ potiſſimum re-
ſpectu, cui illud præſidium vel certè ſubſi-
dium tam difficilibus rebus & dubio ſtatu, de
improviſo eſſet ereptum. Verum jam poſt
hanc quoque digreſſionem, reducatur tan-
dem ad inſtitutum argumentum oratio, &
prioribus reliqua adjungantur. Bellum igi-
tur illud, de quo verba facere cœpera-
mus calamitoſum & infelix, inſtar tempeſta-
tis maximo impetu coortum incitari, & ſcrip-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

tis quibuſdam editis odia alienationesque fieri maiores. Qui mos nequaquam bonus iam uſu erat confirmatus. Nam ubi aliqui ſe iniuria laceſsitos arbitrabantur, mox prodibant libelli & inceptum cauſſamque defenſitantes, & aliorum audaciam atque vim accuſantes, quibus non modò probra contumelioſè, ſed inſectationes quoque minaciter ingerebantur. Idque quod exemplo fieret, iure iam fieri putabatur, & hoc modo caveri ſuæ quiſque exiſtimationi bonæ & honeſtati nominis cenſebat. Ego verò ex viro noſtræ ætatis prudente & verſato in graviſsimarum rerum tractatibus, id audivi commemorante patris ſui ſermones, quod ſcriptum eſt eadem prorſus ſententia in Plutarchi Timoleonte, hoc fermè modo: Plærique eo ſunt ingenio ut maledictis gravius quam malefactis offendantur. Iniquiore enim animo contumeliam ferunt quam damna. Seque manu defendere in bello conceditur, ut neceſſarium, conviciorum autem petulantia de ſupervacanea & nimia improbitate & odio exiſtere putatur. Sed, quod pace dicatur patriæ, haud ſcio an non cum hac in parte tum alijs plurimis, externi mores invecti conſtantiam & gravitatem veterem gentis diſſoluta vita & corruptis moribus, quaſi enervarint. Nam cum ſuas virtutes minus iam admirarentur, propriaque bona tuerentur

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

ntur noſtri homines negligentius, place-
erque eis fucata magis quam naturalis ſpe-
es, non dubitarunt ſeſe alieno nitore quaſi
blinere, vitiaque ſua tanquam morbum, in-
ulgendo cupiditatibus, fovere; donec ſani-
tem penè perdiderunt, & ab integritate
ræſtantiaque majorum ſuorum prorſus re-
efferunt. Non modo cladibus ſanè ingen-
ibus, ſed impetus ſævitia quadam, & triſti-
ia adminiſtrationis, denique rebus modiſ-
que omnibus bellum hoc horribile fuit. De
quo poſtea cogitantibus nonnullis ſcio in
mentem veniſſe & fuiſſe in ore verſum ora-
uli, cuius ſententia eſt: *Plorare victos,
erire victores.* Diſsipatis copijs quæ con-
ra Carolum Imperatorem Rom. fuerant
contractæ & eductæ in expeditionem, quæ-
dam illarum pars in has regiones retracta
novum bellum inchoavit, quam veluti in-
cendij flammam inopinatam, qui reſtinguere
noluerunt cum poſſent, aut furorem illius
aluerunt etiam, ijs quæ gratia debeatur à no-
bis dici non eſt opus. Non defuere ſanè
Principes aliquot, inque ijs Princ. Elect.
Ioachimus Marchio Brandepurgicus, qui
pacificationi ſtudioſè operam darent. Hanc
etſi primum odio & iracundia flagrantibus
animis ſimpliciter reſpuerunt, poſtea tamen
eo perventum aſsiduitate eſt, ut non mul-
tum abeſſet, quin reconciliata gratia inter

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

diſsidentes, efficeretur, ne tam lacrimabile[s]
caſus & eventus indigni ſequerentur, neve
eò res evaderet, ut nullus iam locus eſſe[t]
vel conſilio vel auxilio. Heſsiaci quoque le-
gati ſtatim initio tentarunt poſſetne interce-
dendo belli impetus averti, & cum labo-
rantibus rebus ſuccurri tum malis, quæ im-
pendere non eſſet dubium, miſerijsque futu-
ris occurri. Memini communicatis his cum
Philippo Melanchthone & quibuſdam ſcrip-
tis, quibus conditiones quædam pacifica-
tionis quaſi informarentur, ei oſtenſis, peti-
tum eſſe, ut ſuam ſententiam & ipſe indica-
ret: Eumque reſpondiſſe: Caput ſibi vide-
ri omnium, vt Imperator placetur. Ad quam
ſpem ante cuncta neceſſarium eſſe ſe arbi-
trari, ut Principes adverſarij Cæſari fiant
ſupplices. Tunc, inquit, petetur ſcilicet
ut fœdus inter ipſos & civitates ictum diſ-
ſolvatur. Hoc aliqui donec poterunt for-
taſſe impedient. Sperare qnidem ſe aiebat
deprecatione aliquorum Principum à Cæ-
ſare pacem impetrari poſſe, ſi debita reve-
rentia omnium res agatur. Erat in conditio-
nibus quarum paulo ante mentionem feci-
mus: Ne doctrina contraria & exploſa de-
inceps damnaretur aut exagitaretur, ante
cognitionem legitimam. Ad hoc obligari
neque debere neque omnino poſſe cenſeba[t]
ullos. At ſi expreſſè poneretur: Nullos Princi-
pes

es aut ordines turbare velle ditiones Epiſ-
coporum, aut aliquid eis adimere, aut novo
onere onerare, credo inquit, ita Cæſarem
placatum iri. Erat & hoc in illis conditioni-
bus: Diſcerni cauſas profanas & doctrinæ
veritatem oportere: Id ſapienter & rectè
cogitatum poſitumque eſſe dicebat. Nam in-
concinnè quædam permiſta eſſe multos per-
hibere, &, ſi profana explicarentur atque
componerentur, ut verbi cauſſa cum Duce
Brunſvicenſi controverſia, ſperare ſe hoc
plurimnm momenti ad mitigandum Cæſa-
ris animum habiturum. Sed hæc tunc fru-
stra ſuſcepta & tentata ſunt. Oppugnata eſt
Lipſia & defenſa adverſus vim tormento-
rum, cuius neminem audivi qui ſimilem
ad urbem ullam adhibitam cognoviſſe ſe
diceret. Præſidio autem VVittenbergæ im-
poſito, iam plærique ordinis ſcholaſtici, tan-
quam parum opportuni incolæ illo tempo-
re, abſceſſerant, errabantque paſsim in Saxo-
nicis fere regionibus, aliquibus perbenignè
eos recipientibus, cum nonnullis parum gra-
tus eſſet adventus illorum. Paulo poſt, nam
proximo anno Christi M. D. XLVII. hæc
ſunt geſta, & Rochlicij deiecto præſidio,
cui Albertus Caſimiri F. Marchio Brande-
burgicus præerat, ipſoque capto, Impera-
tor invitus, ut perhibebatur, acceſsit cum
exercitu altero, & Iohannes Friderichus vel

minus cautus nimiſque ſecurus in tam arduis negotiis atque rebus, vel aliorum conſiliis rationibusque inductus, vel quocunque tandem pacto, celeritate & vigilantia & fervore quodam adverſariorum, Mulbergi, quod eſt oppidum ad Albim fluvium, ultra quem traductis ſuis illic caſtra locaverat, oppreſſus victuſque, & ipſe fuſo, profligato, cæſo exercitu, fortiſſimè dimicans, neque à ſuis recedens, vulnereque adverſo graviter ſaucius, ita captus in poteſtatem Caroli Imperatoris venit. Auditum eſt poſtea Imperatoris Ferdinandi, qui tunc in exercitu, & deinde fratris Caroli V. ſucceſſor fuit, honeſtiſſimum teſtimonium virtutis & conſtantiæ Principis hujus, interque alia & hoc: Si omnes, quos ſecum ille tunc habuit tam fortiter atque ipſe dimicare, & ſuſtinere animo præſente hoſtilem impreſſionem, & vim repellere voluiſſent, vix futurum fuiſſe, ut eo ille die ſuperaretur atque caperetur. Fuit eo die quo prælium iſtud commiſſum eſt, & ante illum penè tribus, ſolis terra facies, impediente lumen & eminentiam radiorum denſo rubore, qui & in tectis ædificiorum & parietibus cum omnium intuentium ſtupore quodam relucebat. Ego qui tum & ipſe ut mei gregis plærique cum familia vagabar, illo tempore VVurcepurgi eram, quo me poſt peregrinationem longam & injucundam contuleram

feram ad Præſtantiſs. dignitate, virtute & ſapientia Danielum Stibarum, mei amantiſſimum, cujus & tunc & aliis temporibus meis nobili viro dignam fidem, & erga me benignitatem ſum expertus, & rebus cæteris, & in hoſpitio domeſticoque uſu ipſius, cujus tum fructum cepi quamdiu mihi, non illi libuit. Nam mirificè me retinere diſcedentem nitebatur. In hac mentione fui longior, (cum & D. Stibari meritas laudes ſibi extollere & conjunctionem amicitiæ noſtræ non ignorari ſtuduerim) quod noſtrum ordinem & genus ſcholaſticum à quibuſdam, qui ſtantes coluiſſent, jacens & projectum non admodum fuiſſe ſublevatum compererim. Sed ita fieri ſolere ſcimus, ut diligantur felices, miſeri deſerantur. Ego igitur tum non optima valetudine utente D. Stibaro in cubiculo ipſius prima nocte eandem ſpeciem quaſi tinctam ſanguine conſpecti lunæ, iiſque qui aderant demonſtravi, una mecum admirantibus colorem illum in luna, quæ quadrati in circulo lateris ſpacio penè à ſole abeſſet, globo propemodum dimidiato, quando illa inſigniter colorari non conſuevit. Hæc minus apta huic argumento videri, ut opinor non debent. Cum enim inſtituta ſit de Philippo Melanchthone narratio, quid temporibus ipſius acciderit, quod & ab illo conſideraretur notareturque

inpri-

inprimis, & eum afficeret atque excerceret, indicandum eſſe ſum arbitratus. Quibus narrationibus ſi inſeruiſſem interdum aliquid de me, neque hoc alienum aut abſurdum viſum iri ſperavi. Cum haud ſcio an nihil aliud ei curæ cordique unquam, ex quo inter nos amicitiæ uſus cepit, diſcedenti illi quidem à domeſtica neceſſitudine, æquè fuerit, atque ego & res meæ. In quo tamen eum ſervaſſe nos modum intelligi confido, ut attingendo omnia hæc perſtringerentur, non differerentur explanando. Philippus Melanchthon in hac quaſi tempeſtate tectum ſubiit oppidi Zerbeſtani, quod eſt ditionis Aſcaniæ. Cujus illuſtriſſimæ domus clementiſſimam benignitatem, quæ & ipſa tum in diſcrimen non mediocre veniebat, perpetuò ille ſenſit. Atque ſcimus non minori curæ fuiſſe Principibus illis ſalutem incolumitatemque Philippi, quam ſuæ dignitatis fortunarumque conſervationem. Cum in Saxonia debellatum, & res illæ ex Imperatoris Caroli ſententia atque voluntate, itemque Bohemica negotia pro Regis Ferdinandi arbitrio compoſita perfectaque eſſent, Philippus Land-gravius in Haſſia, ſumma cupiditate ubique ſtabilis & certæ pacis, autoribus potiſſimum Princ. Elect. Brandepurgenſi & Duce Mauricio genero ſuo, ſeſe & ipſum deditione facta Imperatoris fidei permiſit &

ad

l Imperatorem accerſitus, in urbem Saxo-
icarum Salinarum, ibidem, (quod neque
pſe tum metuebat, neque quiſquam fuerat
uſpicatus ex iis, qui pro illo deprecati per-
uaſerant ipſi, ut clementiam potius Impe-
atoris ſemel, quam iterum vim & arma
xperiri vellet, quique ſanè cunctantem eum
n tales anguſtias deduxerant) in cuſto-
iam datus & duriter habitus parumque
beraliter humaniterque tractatus eſt. Quæ ſic
nſtituta, conformata, acta eſſe, credibile eſt
poſtea aliquos pœnituiſſe, qui vel ſuaſere,
el adminiſtrarunt, vel etiam geſſerunt.
Verum de his & aliis, quæ tunc bello con-
fecto conſulta factaque fuerunt, ne vel indi-
ii cauſſa, ſicut de aliis, verba faciendo eſſem
ongior, per mihi multa obſtiterunt, ſed om-
ium maxime dolor & mœſticia animi in
ecordatione eorum, quæ cum non poſſem
n veritatis commemoratione, ordine & re-
ctè eſſe facta perhibere, ne criminando ta-
nen exagitarem, aut quamvis leniter repre-
nenderem, pudoris mei eſſe cenſui, &, quid
ideo vel jucundi vel fructuoſi habituræ eſſent
narrationes iſtæ non ſanè videbam. In hoc
notu ferebatur tanquam navis procellis ven-
orum optimus vir Philippus Melanchthon,
& ea audiebat, cognoſcebat, cernebat habe-
batque etiam in manibus, quibus graviſſimæ
curæ maximæque anxietatis & dolores ſum-

mi cum ingentibus laboribus ipſi imponebantur, adeunti interea & vitæ pericula, & facultates conſumenti, quod ſine ulla parſimonia & penè ratione tribueret & largiretur quicquid habebat ac corradere potuiſſet egentibus aliis. Ita ille & in naufragiis rei familiaris & difficultatibus comitatus, & vario multipliceque metu non tam de ſe & ſuis quam alienis, qui ſe ad eum applicuerant, tanquam fluctibus maris jactabatur. Confecto bello in Miſnia Imperator Carolus per Salinas Saxonicas & Pabepergam iter faciens cum omnibus copiis Norimbergam pervenit. Atque illac cum traduceretur victor exercitus, tota urbs, aræque & foci, utque dicitur, divina ac humana in poteſtate Caroli fuere. Quoſdam ſanè ex ordine Eccleſiaſtico metu tum valde debilitatos fuiſſe conſtat, qui belli tempore liberius ſe locutos & ſcribendo literasque mittendo fuiſſe incautiores non ignorarent. Ii etiam ſermonibus quorundam magis exterrebantur, à quibus & pericula augeri verbis, & admonitioni ſolicitudine animis perculſis trepidatio formidoque major incuti. Erat tum illa in urbe habendis ad populum concionibus celebris Vitus Theodoricus civis ibidem. Hic à primis adoleſcentiæ annis magnam partem ætatis Wittenbergæ in ſtudiis piis ac liberalibus abſumſerat, perfeceratque diligen-

tia

obſervantia atque induſtria ſua, ut præ-
ui in illa Academia, & Eccleſiaſticæ
holaſticæque rei capita, cum expeterent
um familiaritatis ipſius, tum valde eum
igerent. In patriam autem reverſus &
orem duxit, & concionum mandato mu-
re ſic functus eſt, ut ad ipſum audiendum
ncurſus fierent multitudinis tantæ, quan-
n omnino templum, ubi verba facere
ebat, caperet. Affligere eum morbus cele-
er cepit, in quo acerrimos cruciatus ar-
um perpeſſus eſt. Cumque recuperandæ
nitatis cupiditate variam opem à medicina
teret, & tandem aquas natura ſua calidas
cuiſſet experiri, ita paulo poſt mortem
iit. Sed illo tempore æger, pedibus adeo
ervatis ut ingredi non poſſet, ſibi quoque ne
id accideret gravius, magnopere timebat.
onfirmatus tamen & ipſe à ſe, & amicorum
atione, quamdiu in illa urbe Imperator
anſit, neque conſpectum deinde vitavit
dius, neque aditu quenquam prohibuit,
fuit animo præſente atque magno. Sed
Imperatore Carolo erga neminem ullius
dinis, loci, generis mortalem, conſultum
ctumve eſt quicquam, quod non modò
anifeſtæ acerbitatis dolorem, ſed quere-
etiam occultæ deplorationem haberet.
uamvis, ut ferebatur, non deeſſent, qui
nperatorem, vehementer inſtigando

cona-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

conarentur eò impellere, ut illa occaſio[ne]
utens exemplum ederet in civitate præc[i]-
pua iuſtæ iræ & congruentis tempori ſev[e]-
ritatis. In quo quidem compertum eſt, n[on]
tam exiſtimationi & rationibus Imperat[o]-
ris proſpectum conſultumque aliquos vol[u]-
iſſe, quam ſuum emolumentum commod[i]-
tatesque privatas quæſiviſſe. Verum Imp[e]-
rator, quemadmodum diximus, neque ip[ſe]
quicquam egit aut ſtatuit triſtius in que[m]-
quam, neque à ſuorum aliquo lædi, aut dam-
no, injuria, moleſtia affici ullum paſſus eſ[t]
& ita tranſijt, vt nemo ne ſuſpicari quide[m]
poſſet, voluntatem eſſe ipſius ab illa civita[te]
alieniorem. Ego tunc, cum à Stibaro d[i]-
ceſsiſſem, conſederam Norimbergæ. Qu[æ]
civitas & erga me perquam benignam lib[e]-
ralemque ſe præbuit, & obtulit hoſpitij c[o]-
piam Philippo Melanch. munificè. Sed h[ic]
tandem & ipſe redeundum ſibi VVittenbe[r]-
gam ſtatuit, & ut eodem ſe reciperen, al[ij]
quoque non levibus cauſsis motus ſua[ſor]
hortatorque fuit. Etſi enim Illuſtriſ. Princi-
pes Duces Saxoniæ mandato patris, qui Im-
peratorem ſequi cogebatur, in During[ia]
congregabant diſsipatas & vagas Muſa[s],
& ſedem his Ienam ad Salam amnem opp[i]-
dum deſignaverant, & Philippus Melanc[h]-
thon lamentabilem caſum Principis pi[e]-
tate eximia erga Deum & patriam præ[-]

dit[-]

…i, utque generis ſplendore ſic omnis vir-
…tis claritate Illuſtriſsimi largis lacrimis
…plorabat, neque venerari ceſſabat animo
…o profligatum, cui florenti ſerviendo ſum-
… diligentia ac fide præſto fuiſſet: Quid ta-
…en non ſibi ſed alijs compluribus eſſet pro-
…turum, & res atque tempora, ipſorumque
…eo Principum rationes ferrent, omnibus
…omentis ſuis ponderans quaſique exami-
…ns, ſuo ſibi loco tanquam in turbine tem-
…ſtatis, ſecundum vetus noſtræ gentis ver-
…m, permanendum conſiſtendumque eſſe
…xit. Verum illuc & tunc & poſtea eru-
…ione doctrinæ & ingenio optimarum-
…e diſciplinarum & artium ſcientia præ-
…ntes viri ſe contulerunt. In quibus cele-
…itate nominis excellens fuit Iohannes
…gelius liberali cognitione & virtute atque
…pientia & facultate carminum non facilè
…eri ulli ſuæ ætatis cedens, Vir animo ex-
…lſo præditus, & patriæ ſuorumq; in ea Prin-
…pum ita amans atque ſtudioſus, ut illuſtre
…emplum ipſius in hac parte pietatis eximiæ
…oponi poſſe videatur. Confluxerunt ta-
…en eodem & alij, qui ut temporibus illis
…miſsi, ſic aliquanto poſt multo libentius
…miſsi fuerunt. Quorum inſolentia atq; per-
…rſitas bonis & probis & utilem operam
…ntibus multum negotij fecit, & malitia
…nnihil creavit periculi, & cum animos
quorum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

quorundam mœſtitia & angoribus, tum fo-
tunas ac corpora damnis & cruciatibus affi-
xit. Neque abhorret à vero indignatio-
doloriſque perturbationem quem aliquot a-
nis ceperat Iohannes Stigelius ex neceſſa-
magis quam expetita conjunctione nonn-
lorum, perculſo ei debilitatoque celerio-
mortis cauſſam dediſſe, quem cum adhuc
his conſcribendis occuparemur lugebamu-
virum & amicum ſummum, & plurimoru-
ſcriptis epitaphiis aliiſque mentionibus l-
gubribus dolenter deploratum. Eode-
tempore excluſus dudum Eccleſiæ commu-
nione decreto Pontificis Romani Revere-
diſſima canicie innumerabilibuſque laudu-
nominibus Illuſtriſſimus Princeps Herma-
nus Archiepiſcopus Colonienſis, etiam g-
bernatione terrarum privabatur manda-
Imperatoris Caroli. Qui ne belli aut c-
dis alicujus repugnando novam tempeſ-
tem excitaret, ceſſit volens, & eorum, qu-
bus æternæ ſalutis & vitæ copiam ſtuduiſ-
conciliari, corpora fortunaſque cruentis g-
diis & ſævitiæ immaſi hoſtium obiici n-
luit. Quam moderationem atque pietate-
etſi laude digniſſimam ipſique adeo ad re-
quæ vitæ optandam quietem opportuniſ-
mam eſſe Philippus Melanchthon videba-
non poterat tamen diſſolutione eorum, qu-
rum inſtituendorum ipſe ſocius atque pa-
tice-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

ceps fuiſſet, non vehementer perturbari. ugebatur ægritudo triſtitia nuntiorum de micis, quorum aliqui ejecti ſedibus ſuis dignitate fortuniſque ſpoliati exulabant, qui capti in cuſtodia tormentiſque detibantur. Quorum præcipui indicabantur hannes Brentius, qui concionibus ſacris æfuerat in Salinis Suevicis, quique Tungæ Erhardus Schneppius, & Vlmæ echthus, & Chembergi, oppidum hoc eſt cinum Wittenbergæ, præpoſitus Eccleæ venerabilis ſenex, Philippoque ſinguri neceſſitudinis & familiaritatis uſu denctus. Iam Mauricius Dux Saxon. periulo liberatus, atque modò dignitate ſepmviratus auctus, de reſtituendis Academiis nbabus, & recolligendis iis qui diſceſſerant, reparando ocio ſtudiis, ſedulò diligenterne cogitarat & egerat, fueratque Lipſiam cerſitus Philippus Melanchthon, ubi ad eceſſarias deliberationes ordines terræ ſubctæ Ducis Mauricii poteſtati convenerant. leque ille Wittenbergam ſibi deceſſione a relinquendam, ac multorum potius raonibus atque utilitatibus conſulendum, uam ſibi peculiari reſpectu videndum eſſe uxit. Cujus conſilii atque ſententiæ à pluriis improbatæ atque reprehenſæ nunquam um pœnituit. Neque illa prudenter cogita- ı caſus ullus, quod interdum fieri ſolet,

deinde

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

deinde quaſi infuſcando contaminavit. Fi
autem aliter non potuit;quam ut ſciſſa ſtu
hominum rebus ita, quemadmodum ſt
ctim indicavimus, geſtis dividerentur,
voluntates eſſent diverſæ. Atque invidio
omnino actiones quædam erant, eæque
æmulis, ut fit, acerbis criminationibus inf
mabantur, iis potiſſimum quibus neque e
ploratæ illæ eſſent, & qui in eam parte
unum vituperando, laudando alterum cupi
prolaberentur, in quam propendens affect
impellebat. Iamque Imperatore Caro
diſceptationes de Religione eò deduce
contendente, quò multis annis & magn
labore conatus eſſet, & Auguſtæ Vindelic
rum juſſis adeſſe Principibus & ordinib
Imperii, cum ante conventum ſe Vlm
acturum edixiſſet: Auguſtæ igitur Impe
ratore Carolo poſtulante, ut univerſi Syno
decretis ſe obtemperaturos eſſe promitte
rent, malevolorum ſermonibus ſpargebatu
à Duce Mauricio hanc promiſſionem com
moditate orationis obtinuiſſe Imperatorem
cujus favorem, vel maximè liberandi ſoce
ille cauſſa, retinere vellet. Idque actum eſſ
in privatis collocutionibus. Eſt autem genu
quoddam hominum ſanè leve, qui de ma
ximè occultis atque abſtruſis audaciſſim
pronunciare & affirmare non dubitant.

Ii ſimulant ſe ſcire omnia, nec quicquam ſciunt,
Quod quiſq; in animo habet aut habiturus eſt ſci-
Id quod in aurem rex reginæ dixerit (unt.
ciunt, ut ait Senex Plautimus:
Quæ neq; futura neq; facta ſunt tamen ii ſciunt.
Falſon' an verò laudent, culpent, quem velint,
Non floccifaciunt, dum illud quod libeat, ſciant.

Atque iiſdem, ibidem dicitur, Nihil eſſe ſtultius neque ſtolidius, neque mendaciloquius neque argutum magis. Atque neque tunc neque ullis in tractationibus aliis compertum eſt, neq; planum fieri poteſt: Ducem Mauricium vel policendo vel approbando vel aſſentiendo integritatem ſinceræ Religionis labefactaſſe. Hinc tamen cum ad Philippum tum alios, qui ab illo non diſcedebant, aut ei non maledicebant, invidia manare, iique quaſi cauſſam proderent ſeq; retexerent, & à veritatis aſſertione deficerent, planè impietatis accuſari. Id quod illo quidem tempore & recentibus belli ſtragibus timidius occultiuſque, aliquanto autem poſt audacius magiſque impudenter eſſe factum ſcimus. Atque primùm quidem hæc diſceptationum de Religione, cujus paulo ante meminimus, difficultas expedita fuit ab iis, qui in Synodo congregati decreta facere ceperant. Nam tanto bello occupato Imperatore Carolo, quod ad defendendam & tuendam Synodum geri prædicabatur, Tridento

Bono-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

Bononiam ſubito eſt diſceſſum. Quam
grationem Imperator iniquiſſimo animo
lit, & interpretans Synodi diſſolutione
autoribus adjutoribuſque hujus vehem
tiſſimè ſuccenſuit. Miſitque ea de re Lega
ad Pontificem Paulum, & ad eos qui Bo
niam ſe contulerant, Nam Tridenti reſt
rant aliqui inprimis Germani. Sed ea reſp
ſa data ſunt, quæ & Imperatoris expectat
nem fruſtrarentur, & unde liquidò perſ
ceretur, pontificiis qualeſcunque Syn
actiones procedere, atque confirmari, in a
mo fuiſſe nunquam. Cum Philippus M
lanch. ſe Wittenbergenſem Academiam r
deſerturum eſſe ſtatuiſſet, rurſum cœpta
ibi doctrina publica inſtaurari & freque
tari. Lipſiæ autem etſi reſtitutio omni
magis in proclivi erat, deſiderabatur tam
opera diligentiæ abſentium adhuc quoru
dam, mortuo præſertim, cujus antea quoc
à me mentio facta eſt, Caſpare Borne
Theologo. Qui cum præſentiſſimo forti
moque animo toto oppugnationis temp
in urbe remanens ſcholaſticas ædes pro vi
ſua tueri, & publicam privatamque aliqu
rum ſuppellectilem conſervare anniteret
defatigatus nocturnis diurniſque laborib
& contagione læſus (nam lues invaſer
promiſcuum vulgus quod ſub urbe tug
riis exuſtis adventante exercitu opp
gnatu

gnaturo urbem, in ſpacioſis locis & fere va-
uis ædium illarum raptim conſederat) &
igilijs, & victus cultuſque negligentia, at-
que potiſsimum mœrore & indignatione de-
bilitatus in morbum acquieſcente iam ali-
quantulum animo, & metu periculi depulſo,
incidit, quo confectus obijt mortem cum
bonorum omnium deploratione & ingente
mœrore, Anno Chriſti M. D. XLVII. III.
Non. Maij annis nondum gravis neque affœ-
tus ætate. Neque ego hoc viro cognovi ne-
que extitiſſe uſpiam alterum exiſtimo, digni-
tatis utilitatumque ſuarum minus ſtudio-
ſum, dum rem ſcholaſticam publicè ſtabili-
ret, augeret, amplificaret, ornaret. Itaque
llius memoriam nulla dies delebit, quamdiu
iteræ eruditæ loquentur, quibus non mo-
do huius viri doctrina, quæ fuit eximia in
omni genere diſciplinarum, ſed integritas,
amor veritatis, fides, virtus, ſapientia cele-
brabitur. Vetus & ſingularis cum hoc ne-
ceſsitudo fuerat Philippi Melanchtonis, qui
nunc non modo lugebat amici præcipui mor-
tem, ſed requirens rebus dubijs & negotijs
impeditis vel ducem peritiſs. vel comitem
gratiſs. conſiliorum actionumque omnium.
ocietatem coniunctionemque ſibi talis illo
tempore viri ereptam eſſe in maximæ triſti-
tiæ ſenſu querebatur. Interea Carolo Impe-
ratore omnibus viribus annitente ut Synodus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

inchoata Tridenti ibidem perficeretur, & Pontifice atque ijs qui Bononiam tranſierant refragantibus, proque ſua autoritate & jure, reſpondendo poſtulatis Imperatorijs acriter propugnantibus: Imperaror reputans neque ſe dignum, intermitti illarum rerum tractationem, quarum maximè cauſſa tam periculoſum & grave bellum ſuſcepiſſe ipſum geſsiſſeque aſſerebatur, neque ſuis multiplicibus promiſsis de controverſiarum Eccleſiaſticarum cognitione conſentaneum eſſe, relinqui tunc quoque, cum nemo voluntati ipſius adverſari poſſet, incerta, dubia, litigioſa omnia, pontificijs tam manifeſtè tergiverſantibus, cum quibuſdam deliberata re consilium cepit, excerpendi quædam ex ijs ſcriptis, quæ ſuperioribus annis ad concordiam diſſentientium de religione fuerant non tam abſoluta atque comprobata quam inſtituta & propoſita. Atque ita rurſum liber paucorum quorundam clandeſtina & tenebricoſa opera congeſtus, &, ut vetere verbo utar, conſutus fuit, quo præſcribebatur, quid interim, dum decreta Synodi prodirent, fieri ſervarique oporteret, ab ijs quidem, qui in doctrina Eccleſiæ & ritibus uſitatis aliquid innovaſſent. Vnde liber ille quaſi tituli nomine eſt vocatus *Interim*. Et dedit facetis multa ſalſè dicendi occaſionem. Cum quidem neutri parti placeret, & vtrique

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

rſi non eodem modo atque propoſito, eum epudiarent. Suntque poſtea multo majores t deformiores diſsipationes atque etiam ruinæ conſecutæ. Convenerat autem & eo conolio prolatus fuerat iſte liber, uti ne à Pontificias quidem partes ſequentibus improbaretur, utque adeo Pontifex ipſe vel concendo indulgendoque, vel diſsimulando & onnivendo illum admitteret. Atque mirabantur plærique, à quibus vera conſideratio e res perpendebatur, Carolo Imperatori peruaderi potuiſſe, ut in eam ſententiam ratioemque incumbendum putaret, Quam pro agacisſimi animi prudentia, & diuturna experientia, quod ſimilia negotia quò evaſiſſent non ignorare poſſet, videre intelligereque deberet, neque re ipſa conſiſtere ac valere, neque temporibus congruere, magisque ac citius novas contentiones atque pugnas commoturam, quam certamina atque rixas prioes ſedaturam eſſe. Sed occæcantur nimium animi maximorum quoque & ſapientiſs. virorum, quando infringi ſuam vim fata non volunt. Sanè conſtat urgendo minimè lementur, ac admodum potius imperioſè, uſſa de recipiendo libro illo & præſcripta n eo exequendo ad omnes ordines delata, & anquam de his conſenſiſſent univerſi, neque ecuſationem neque preces, denique nihil quod contradiceretur, admiſſum eſſe. Neque

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

defuere qui inſidioſè etiam quædam tentata factaque fuiſſe perhibere non dubitarent. Tum quidam & ii potiſſimum quos ſupra nominavi & cæteri, qui iis nollent aſſentiri, quæ eſſe contraria veritati haberent perſuaſum, afflicti atque vexati fuere, cum & adverſus Philippum Melanchthonem Caroli Imperatoris ira jam eſſet ſuſcitata, cui tunc ſuccenſendi vehementius, ille etiam ſtimulus fuiſſe credebatur, quod tales compoſitiones ipſi diſplicere, ad Imperatorem odioſè deferri, cum inimica tam de præteritis quam præſentibus oratione, animadverteretur. Atque tunc eorum, qui Philippum Melanchthonem oderant, machinationibus vita ejus eſt petita, eademque protecta ab amantibus illum, & quibus viri innocentia atque probitas nota erat. Neque defuere qui ſuſpicarentur talia divulgari perterrendi Philippum Melanchthonem cauſſa, ne conſiliis actionibuſque recentis conciliationis reclamando officeret. Sed incolumitas ipſius rebus communibus tunc conſervata fuit. Hoc anno ad graviſs. Philippi Melanchthonis curas de rebus communibus & rei domeſticæ labes, & ingentem triſtitiam propter Eccleſiæ vulnera, novus dolor acceſſit nunciata morte filiæ Annæ, quam & cariſſimam patri & à marito Georgio Sabino in Pruſſiam abductam fuiſſe accer-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

ito à Principe Alberto, ſupra diximus. Eum tamen caſum tulit ille moderatè, ut antea quoque indicavìmus, & magis toleranter quam amici laturum eſſe ſperare potuerant, qui ſcirent quanta amoris paterni erga illam fuiſſet affectio. Sed meditatione eventus & quodam prioribus ægritudinibus veluti concoquendis uſu, hebetiorem tunc ſenſum habuiſſe eum credibile eſt, cum quaſi occalluiſſet animus dolendo, metuendo, perpetiendo. Veri quoque ſimile eſt, publica mala immenſa & multiplicia & varia, quibuſque tunc laborabatur, & quorum timebatur acceſſio, morſus privatorum retudiſſe. Quemadmodum in morbis, qui intenſi magis ſunt, ii non patiuntur planè ſentiri remiſſiores, & hos quaſi obſcurant. Non facile autem poſſunt ſcribendo explicari illa quæ bonorum tunc neque levium & patriæ inprimis amantum animos & dolore præſente & metu in poſterum excruciarint ac ſolicitaverint, non ſolum illa numero infinita & magnitudine immenſa & pondere intolerabilia, ſed varietate quoque & diſſimilitudine & mutabilitate formidanda atque terribilia. Edebantur externorum hominum ſcripta, & picturæ divulgabantur quibus Germanicæ nationi in calamitate inſultabatur, &, tanquam ex dolore victæ triumphus ageretur, captivæ illius vincula

catenæque oſtentabantur. Quæ ſanè multorum animos acriter pungebant. Alij de dignitate fortuniſque ſuis minus anxij, hoc orabant obſecrabantque tantum, ne imperio humano obedire & terrenam laudem quærere cogerentur ſaucia conſcientia ſua, & æterni Dei iuſsis edictiſque adverſando, & cœleſtis gloriæ ſpem labefactando. Sed qui induxerant Carolum in eam rationem, quam ille ſecuturum ſe eſſe iam demonſtraverat, iidem annitebantur, ne inde recedendo, aut aliquibus indulgendo, non tam inconſtans quam timidus haberetur, id quod iſto tempore rerumque ſtatu minimè conduceret, vel maximè potius nocere poſſet. Quæ neque temporibus opportunè, neque rebus ipſis aptè, neque omnino vera ratione geri, & intelligebant ij, quorum judicia amore odiove erga aliquos non depravabantur, & juſtiſsimis querelis Philippus Melanchthon deplorabat, cuius ſermones in triſtitia atque indignatione vehementiores delati ad Cæſarianos, & ab inimicis invidioſè & obtrectatoriè expoſiti, nonnihil crearunt, quemadmodum paulo ante ſignificatum eſt, periculi ipſi, non modò alienato ſed etiam iritato Imperatore, & planè infeſto, ut cui inculcaretur conſilijs actionibusque ipſius impedimento eſſe Philippum Melanchthonem præ cæteris, quod plurimi illius autori-

tate

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

ate moti & exemplo confirmati, reſiſtere
am atque repugnare auderent. Etſi autem
nic, cum, quid inſtitueretur, cerneret, non
diſsimulabat metum ſuum, quod exitum ta-
lium inceptorum nullum videret, ac ne pro-
greſsiones quidem faciles, vel non potius
admodum difficiles & ubique incurſuras
proſpiceret, atque eos à quibus talia naſci
proferrique credebat, non dubitabat aper-
tè reprehendere & accuſare: In eo tamen
conſtantiſsimè perſeveravit, ut puram ſin-
ceramque doctrinam retinens, in parum ne-
ceſſarijs & externis quibuſdam ritibus non
impiarum obſervationum moderationem,
nequaquam, id quod quidam faciebant, dam-
naret. Sed de his paulo poſt plura dicenda
erunt. Iſtud modò breviter indicandum pu-
tavi, contra Imperatoris Caroli inhumanis
quorundam & iniquis ſermonibus inſtigati
mandata non modo ſevera ſed planè ſæva,
ut Philip. Melanch. ſibi traderetur, defen-
ſum, protectum, conſervatum tum fuiſſe
eum ſtudij diligentiæque patrocinio atque
præſidio illuſtriſſimi cum alijs laudibus tum
pietate & virtute Principis Mauricij, rebus
omnibus dubijs & admodum difficilibus.
Quod quale ſit nequaquam intelligi perſpi-
ciq; poteſt ab ijs qui quaſi fluctuantes alienos
in mari de terra ſpectant ocioſi, ſine ſenſu
periculi & proprij exitij metu. Quin tamen

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

iſta in Philippo Melanchthone tuendo D
Mauricii conſtantia gloriam cumulet illu
ſtriſſimi nominis ipſius, nemo profectò ni
furiosè in odio & invidia improbus inficia
poterit. De his igitur hactenus. Non auten
omittendum putavi, id quod in Italia tun
accidit. Nam in oppido quodam ditioni
Venetæ, quidam, quod contra conſcientiar
ad negandum quædam prius aſſerta, & re
tractandum confitendo diſputata de dogma
tibus Eccleſiaſticis, cogi ſe paſſus eſſet, adeo
perturbatus fuit, ut ex dolore animi corpo
ris morbo contracto, ita per extremam de
ſperationem, nullius conſolationem admit
tens, interiret. Hujus caſus narrationes di
vulgabantur, & qua oratione, qui affuiſſent
conati eſſent mederi afflicto, & prolapſum
erigere, explicabatur. Quam quidem com-
modiorem magiſque appoſitam haberi po-
tuiſſe Philippus Melanchthon cenſebat, de-
monſtrantem & urgentem inprimis hanc ſen-
tentiam: veniſſe filiumDei in hunc mundum,
ut peccatoribus ſalutis autor largitorque exi-
ſteret, & eas, quæ cum hac congruere vide-
rentur. Sed ille tunc ita deceſſit, ſanè miſe-
rabiliter, ut traditur. Anno M. D. XLVIII.
inter alia turbulentè & audacter tentata at-
que geſta, urbs Conſtantia (quam habuiſſe
priſcis temporibus nomen quidam putant
Nantuatum, quidam Harudum, quidam
etiam

etiam Vitoduræ perhibent) ſita ad lacum per quem fluvius Rhenus amœno tractu quaſi ſpatiando manans deinde ſuo alveo defertur, aggreſſione occulta Hiſpanicarum copiarum penè capta fuit, ſecuriore tunc civitate inter tractatus pacis, de qua legatum tunc ad Imperatorem abfuiſſe accepimus, una cum aliis quibuſdam primariis viris, Thomam Blarerum. Hunc habuit Philippus Melanchthon inprimis familiarem eo tempore, quo ego Wittenbergam veni. Erat autem ille in ſua civitate præcipuo loco natus, & generis ſplendorem auxerat bonitas ingenii virtutiſque ac ſapientiæ & inprimis religioſæ pietatis ſtudium. Ea vero gravitas & conſtantia eminebat in adoleſcente quoque, ut à plæriſque tum adeo ille obſervaretur, cum humanitas quidem ipſius & amabiles mores incredibilem commendationem haberent ad omnes. Hic, etſi non ſucceſſerant inſidiæ factæ patriæ, & oppugnationis etiam vi propulſata à civibus fortiſſimè dimicantibus, reverſus domum, quod fieri tamen ſtatus prioris mutationem animadverteret, neq; poſſent pauci reſiſtere multorum vel formidini vel etiam cupiditati, ita ipſe in agros ſuos conceſſit, & aliis adminiſtrationem publicorum munerum deinceps in patria ſua reliquit, quod veritatis æternæ ac cœleſtis profeſſionem liberam retineri

M 5 pluris

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

pluris faceret, quam ampliſſimorum hono-rum functiones. paratas volenti ſeſe & rationes ſuas temporibus acommodare, quibus ſervire prudentia humana inprimis conſuevit. Eodem hoc anno in compluribus conventibus, qui indicebantur de capitibus libri Cæſariani, Philippus Melanch. vehementer eſt jactatus. Quæ res tractationesque ab aliis ſunt verè & accuratè expoſitæ. Interque tales collocutiones, diſputationes, conſultationes annus hic effluxit. Venit ea tempeſtate in Belgicum Imperator Carolus, ad quem ex Hiſpania Rex Philippus filius illius acceſſit ad ſolennem illarum regionum poſſeſſionem tradente patre accitus. Eumque tunc & locutum quædam præclarè, & in conſpectu omnium amantiſſimè filium eſſe complexum accepimus, cum quidem filius exquiſitè eſſet humili geſtu veneratus patrem. Decretum autem Auguſtanum in Germania turbas dabat, Quod ut Imperator ratum eſſe volebat, ita indies magis connivere eum animadvertebatur in quibuſdam non prorſus illud exequentibus, modò non detraheretur aliquid de ipſius majeſtate, neque contemni imperium videretur. Verſabantur etiam in Germania Legati Pontificii tres, cum mandatis concedendi autoritate Pontificis quædam, de quibuſdam tranſigendi, quæ cum jamdudum uſurpa-

rentur

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

rentur & rectè fieri ſtatuerentur, non mul-
tum curare plærique quid ab his permitte-
retur prohibereturve. Sed cum metus Im-
peratoris, tum cupiditas publicæ tranquilli-
tatis, tum verò officii cura, in morem ge-
rendo aut recuſando aliquid multum habe-
re momenti. In Gallia tunc nominatim
Philippi Melanchthonis nomen pronun-
tiari auditum, inter eorum quibus nota in-
urebatur graviſſimi criminis, quod rem Ec-
cleſiaſticam turbarent. Et ſunt ſupplicia
atrocia ſumta de compluribus, tanquam
deſertoribus Religionis publicæ, qui Lute-
rani ad vulgus execranda appellatione no-
minabantur. Fuiſſeque magis probroſum &
turpe, atque adeo pernicioſum alicui ac
capitale, ſic vocari, compertum eſt, quam
parricidam aut prædonem. Cum neque res
neque cauſſa exploraretur aut cognoſceretur,
ſed ſufficeret ad condemnationem nominis
infamia. Neque minoris ſævitiæ animadver-
ſiones in Belgio hujus generis animadver-
tebantur. In Germania autem fieri diſcor-
diæ indies majores, cum audacius recla-
mantibus, ſi qua diſplicerent, plurimis ſuis
cupiditatibus indulgendo effrenatis, tum
diffidentia & alienatione augeſcente Prin-
cipum quidem maximè, ſed & aliorum, ut
quique huc aut illuc animis inclinabantur.
Magdeburgum urbs eſt ad fluvium Albim ſu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

pra Oceanum, quæ aliquot annorum operibus munita, quantumvis magnam vim oppugnationis facile ſuſtinere poſſe credebatur. Eius cives Caroli Imperatoris edicto hoſtes appellati fuere, ut eſſet civitas in extremo diſcrimine. Sed ea tum & defenſionem edere, & de implacabili Imperatoris ira conqueri, & quoſdam ſibi propter conſtantiam in ſanctitate Religionis infenſos accuſare. Et nullum eſſe peccatum delictumque ſuum, neque aliam oppugnationis cauſſam affirmare, quam quod puram doctrinam veritatis cœleſtis retineri, neque eam corruptelis ullis deformari, aut calliditate inflecti ſtuderent. Equidem quanquàm de controverſijs Eccleſiaſticis quid ſentirem, nunquam vel diſcimulando texi, vel negando inficiatus ſum, & cum quibus me coniunctum intelligi vellem, apertè tuli ſemper: Non tamen etiam mihi neceſſe eſſe exiſtimavi, neque nunc exiſtimo, vel aliqua ſingulatim diſputare ſubtilius atque limatius, vel in hos accuſatoriè invehi, illorum quaſi patrocinium ſuſcipere, ſed quæ judicarem vera, ea profeſſus à certaminibus & rixis, quæ commoveri partium ſtudijs ſolent, abſtinere, & meæ perſonæ convenientius, & ad futuros caſus providentius eſſe ſemper credidi, Meque hæc oſtentatio prudentiæ & quaſi ſagacitatis exiſtimanda eſt, qua neque præditum me

eſſe

ſſe fateor, & cuius calliditatem in divinis
egocijs cum futilem tum pernicioſam quo-
que eſſe ſcimus, ſed tenuitatis noſtræ confeſ-
io, & veræ atque ſimplicis expoſitionis con-
irmatio haberi debet. Migraverat ſeceden-
do Magdepurgum Illyricæ gentis homo,
qui ſibi Flacij nomen impoſuerat. Fuiſſe
enim familiare aliud ferebatur. Hic adoleſ-
cens ad optimum & doctiſsimum virum Mat-
thiam Garbicium aliquando ſe contulerat,
quem ab integritate & memoria beneficio-
rum in ſe externum collatorum, inprimis
laudare poſſum. Neque ego hanc laudem
parvam, ac potius in maximis duco hoc præ-
ſertim tam ingrato ſeculo. Erat idem hone-
ſtatis vitæ ſtudioſiſs. & ad hanc docendo aſ-
ſuefaciendoque adoleſcentiam non majore
cura atque ſeveritate inſtitui & adduci ægre-
ferebat, cum intelligeret, quam diſciplinæ
cuſtodia & Deo grata res & in hac vita uti-
lis eſſet. Hæc ſententia veriſsima atque præ-
clariſsima non caruit obtrectatione quorun-
dam, quaſi ſuperſtitione implicaretur. Quid
enim diſputando probaretur, magis iam
ſpectabatur, quam qualis degeretur vita,
& libertatis obliterata doctrina ſic revoca-
batur, ut ad licentiæ infinitæ uſurpationem
efferretur. Eſt autem profecto diſputatio
omnis tum demum egregia atque illuſtris, ea
præſertim quæ de Religione, pietate, officio,
virtute

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

virtute habetur, cum non modo verbis aliquid ſcitè concluditur, ſed actionibus conſentaneis etiam exprimitur. Quis enim non habeat pro nugatore & ſui ipſius deriſore eum, qui, quæ oratione conſtituat, ea evertat vivendo? Sed redeat ad Garbicium narratio. Ad hunc igitur profitentem doctrinam Græcarum literarum in Academia Tubingenſi, popularem ſuum ſe tunc Flacius contulit, cum eodem ante biennium & ego veniſſem. Vſusque eſt hoſpitio Garbicij pro facultatibus ipſius non illiberali, & expertus meam quoque & aliorum benevolentiam ac ſtudium. Inde diſcedens Wittenbergam eſt profectus. Eumque humanitate aliquanto majore complexus eſt Philippus Melanchthon quod à nobis adveniſſet. Itaque omnibus rebus eum adjuvit augens & ornans hominem, ſuis etiam facultatibus ſuſtentans. Id quod ab ipſo in promtu erat cunctis. Non ſolum enim docebat diſcere volentes univerſos, ſed paſcebat etiam eſurientes, & nudos veſtiebat, bonitate quadam naturæ benefaciendi cupida ſine diſcrimine omnibus. Flacius qui mediocrem ſermonis Græci ſcientiam teneret, in cognoſcendam linguam Hebraicam tunc totus incubuit. Magiſtri ibi bonarum artium titulum atque inſignia aſſecutus eſt, & data ei uxor, & publicæ doctrinæ munus aſsignatum. Hic

ſive

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

ſive ingenii turbulenti ferocia & ambitione, ſeu malitia inſerviente voluntati alienæ: nam de homine ſimulatore mirifico, in quo nihil ſimplex & apertum cognoſceretur, variæ ſuſpiciones fuere: Sed quacunque ſanè re aut ſpe impellente, tunc Flacius ſciſcitari curioſè quid ageretur & eſſet in manibus, & clanculum ſcripta fictis nominibus ſpargere, notantia omnia quæ carerent audacia adverſandi quietis conſiliis. Hanc enim aiebant eſſe & veritatis deſertionem & corroborationem falſitatis. Quæ erat illis temporibus & iſto rerum ſtatu admodum plauſibilis & grata vulgo oratio. Sed initiò aſtutè tegere Flacius ea quæ animo agitabat, & alienationem atque odium diſſimulare. Relicta eodem tempore ſtatione ſua ad Danubium, venit Wittenbergam Nicolaus Gallus, fugiens periculum imminens in illarum regionum civitatibus iis, qui reclamarent Auguſtæ decretis. Cum quo Flacius ſtatim familiariſſimè ſe conjunxit, & diſcedentem ſic, ut nihil præ ſe ferret inimicitiarum aut ſimultatum, paulo poſt clandeſtino abitu ſecutus eſt. Et conſederunt ambo Magdeburgi, exitioſæ pervicaciæ adjutores & incitatores ſtrenui & vehementes. De hujus urbis conſiliis actionibuſque etiam fortuna, nihil modò dicam. Quæ obſidionem excitato bello tamdiu tulit, quamdiu illa in penu-

ria

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

ria ad extremum rerum neceſſariarum pen[e]
omnium & ſummis difficultatibus ſuſtiner[e]
potuit. Sed qui bello huic gerendo fuerant
præfecti, iis ſi Magdepurgici maturius fidem
habere voluiſſent, futurum fuiſſe exiſtima-
tur, ut citius iis malis liberarentur, quibus
tandem fracti, deditionem facere ſunt coa-
cti. In regionibus Miſnicis res erant per ſe
illæ quidem tolerabiles, vel ſatis etiam bonæ,
ſi non calumniarum inſectatione vexarentur.
Ipſe quidem Philippus ex illis perturbatio-
nibus & quaſi tempeſtatibus tantum doloris
cœpit quantum alius nemo. Sed cum alio-
rum vel improbitate vel levitate cauſſam
occaſionemque eis datam eſſe, & culpa ſe
vacare ſciret, faciundum ſibi ſtatuit idem,
quod medici fideles ſolent, qui & miſericor-
dia ægrotantum afficiuntur, & morbum, ſi
poſſint, ſanant, ſi nequeant, non tamen au-
gent, & neque ope ſua deſtituunt depoſitos,
neque non neceſſaria acerbitate affligunt.
Nam qui temerè remedia adhibent, quibus
vita interemta tollitur morbus, illis ea gra-
tia debetur ſcilicet quæ ſiccariis. Conſidera-
bat Philippus Melanchthon converſionem
una cum rebus mutatis animorum. Videbat
quam multa contra opinionem omnium
accidiſſent, & poſſe alia accidere ſimiliter
intelligebat. Erat hoc igitur rectiſſimum
& tutiſſimum: Salvâ & integra & incorru-
pta

ta doctrina cœleſtis veritatis, cui labem in-
ri aut aſpergi maculam ferendum non eſſet,
e cæteris quæ temporibus & loci diverſa
m per fuiſſe conſtaret, ita conveniri, ut vel
utatis vel novatis aliquibus tranquillitati
onſuleretur. Etſi in eo ipſo falli aliquos
um non fugiebat providentem una parte
acatis rebus, nihilominus aliis turbas ex-
tatum iri. In his igitur quaſi procellis &
ta tempeſtate, non currendum huc illuc
utavit, neque excedendum iis locis, in qui-
us ſine impietate ad Deum & culpa ad
omines non improbos neque iniquos, conſi-
ere liceret, & tranſeundum eò, ubi neque
xtra periculum & maximis itidem in curis
oleſtiiſque atque angoribus futurus eſſet.
ominum autem præſidia vel urbium mu-
imenta, quibus protegeretur quærere, cla-
oribuſque importunis tumultuari, & quaſi
ribunitio furore maledictiſque veſanis in
uoſlibet debaccari omnino noluit. Quod-
ue ſemper fecerat, ut frena laxari cupidita-
ibus hominum & auram popularem atque
lauſus captari oportere non cenſeret, id
ulto magis tunc præſtandum eſſe ſtatuit,
eque ut de aliquo veluti editiore loco ad
rma infeliciter paulo ante ſumta aliquos
enuo vocaret, vel ſe decere, vel placere Deo,
el ad ullam ſpem bonam conducere eſt ar-
itratus. Itaque in hoc immotus perſtitit,
quic-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

quicquid Flaciana factio diceret ac moli[...]tur. In Flacio perfecta cognitio linguæ G[...]manicæ nunquam fuit, ſic, loquendi ſcrib[...]dique diſertè ut facultatem adipiſcere[...] Sed libelli ipſius nomen præferentes paſſ[...] prodibant, quos pro ſuis ille agnoſceb[...] Erat autem eadem cantilena omnium, [...] iis qui apud Principem Mauricium illis te[...]poribus remanerent & Eccleſiis ſcholiſc[...] conſervandis navarent operam, in quib[...]dam etiam conniventes dum disjecta rec[...]ligerentur & ordinarentur confuſa, & [...] eſſent in regionibus illis mediocri in ſta[...] tranquillæ. Cum autem quæreretur de i[...] quæ quaſi indifferentia ſervari aut omi[...] impium eſſe non videretur, Philippus M[...]lanchthon edito ſcripto luculenta hoc br[...]vitate explicavit, & definiendo ſolerter [...] exemplis illuſtrando. Sed nihil proficieb[...]tur ad eos, qui neque audire quæ dicebant[...] neque ad ea quæ demonſtrabantur, aſpice[...] volebant. Qui & verboſitate indiſerta, & n[...]minum mirabili ignotaque ſpecie fucum f[...]ciebant & imponebant multitudini imper[...]tæ, Interemiſtas & Adiaphoriſtas eos per ig[...]nominiam appellantes, à quibus ſeceſſeran[...] Quorum omnia dicta & facta in deteriore[...] partem interpretando rapiebant, pronun[...]ciantes etiam audaciſſimè de cogitatis. Pe[...]tebatur tunc conviciis impudentibus no[...]

Ph[...]

hilippus modò & alii, ſed Reverendiſs.
iam & Illuſtriſs. Princeps Georgius Pr.
nhaldinus, cui ne mortuo quidem ſcele-
ta petulantia pepercit. Nec non impro-
ſſimorum partim mendacia, partim ſimu-
tio cujuſdam ardoris in veritate aſſerenda,
artim etiam alia, quæ talium temporum
iſeriis comprehenduntur, tantum efficere
otuerunt, ut docti & pii nonnulli inque his
obiles atque Principes viri, aliquid ab eis
ici initio crederent & ipſorum faverent
onatibus. Sed tum capita hujus factionis
lacius & Gallus Magdepurgi declamita-
ant & libellos atque picturas divulgabant
ontumelioſas in perſonas & rationes eo-
um, qui ipſorum temerariam vel certè præ-
oſteram vehementiam improbabant, &
bhorrebant à turbulenta perverſitate. Inde
um urbs defendi amplius non poſſet, di-
reſſi, in aliis deinde locis tanquam turbo
aſtitatem & ſtrages dederunt, admiſſo Fla-
cio Ienæ qui Theologiam doceret, & rever-
ſo Gallo in priorem nidum ad Danubium.
Cum his quaſi conſpiraverant & alii con-
tra Philippum Melanchthonem & eos, qui
in Academiis & Eccleſiis Miſnicis doce-
bant. Aliquoties autem jubente & volente
Principe Mauricio conventus diverſis lo-
cis acti ſunt. In quibus illi clamatores
corrumpi doctrinam puram atque ſinceram
odio-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

odioſiſſimis criminationibus diſſeminab
adeo ut non paucis ubique ſuſpecta red
rentur omnia, quæ tum in Miſnicis regio
bus ſuſcipiebantur & fiebant. In quibus tan
tempeſtatibus periculosè jactari Philipp
Melanchthon & ad duriſſimos offenſion
ſcopulos allidi, cum nihilominus curſ
directum ad veritatem æternam teneret,
que immutaret velificationem quantum
reflantibus ventis, in divinæ gubernatio
certa fiducia. Verſutè autem cavillari
novi Magiſtri penè ſyllabas in omnibus q
à Miſnicis proferebantur. Neque pudet
falſa & ficta ingerere & ſecundum hæc p
fricta fronte pronunciare, & optima ſcrip
vituperare, & homines innocentiſſimos co
demnare. Cum ipſi nihil utilitatis in com
mune docendo afferrent, omne ſtudiu
in maledicendo, obtrectando, inſectand
criminando ponentes. Dicat enim, q
poteſt, quidnam obſcuri ab his illuſtratum
quid ambigui definitum, quod dubium am
tum, denique quod lumen doctrinæ E
cleſiaſticæ illatum ſit? At liquet turbas a
his pernicioſas eſſe datas, datas cauſſas occa
ſioneſque diſſenſionum & alienationum, d
ta damna inimicitiarum, affectos triſtiti
bonos, conciliata gaudia malis, ereptum
uſum fructumque ſuavitatis & caritatis mu
tuæ, impeditos congreſſus ſalutares, quibu

ver

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

ritatis cœleſtis doctrina & confirmaretur
illuſtraretur. Hæc facere ſe illi tanquam
dore quodam mentis religioſæ ajebant.
um interea diſtraherent & violarent ne-
riè ſocietatem fraternæ conjunctionis, &
civibus recederent; non fugerent hoſtes.
iſique mihi hi idem facere ſunt, ac ſi
is exquiſitè confectas ſubductaſque ab
iquo rationes rejicere & confundere au-
at, ut ipſe edat & ſubjiciat novas. Nam
id egere aliud? quam quod diſpoſita
collocata aptè & ſplendidè, diligentia
que ſtudio inprimis Philippi Melanch-
onis convellere diſſipareque ſunt aggreſſi.
d cartæ iſtorum volaticæ ac ſcurriles &
anuere magna jam ex parte, & penitus
iquando evaneſcent, manentibus ac man-
ris gravibus atque ſolidæ doctrinæ refertis
riptis Philippi Melanchthonis, dum ſtu-
ium non intercidet cognoſcendi & ſequen-
i incorruptam veritatem. Proponeban-
r in Miſnia capita libri Auguſtani, deque
is jubebantur Theologi ſententias dicere.
on enim Princ. Mauricius ſine exceptio-
e aſſenſus fuerat decreto, quo liber ille quaſi
mnium ordinum judicio approbabatur,
d promiſſa Imperatoris de Religione ur-
ens, & quid ipſe ſuis eſſet policitus com-
emorans, oſtenderat ſibi neceſſitatem im-
oni, ut ad ſuos ea de re referret. Id non
negligi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

negligi vt conſtaret, divulgata capita quæ-
dam fuerunt, de quibus quæſitum Lipſiæ
fuerat, perſcripta illa quidem moderatione
ea, ut à conſtantia in veritatis cœleſtis ſin-
cera doctrina ne tranſverſum quidem, ut di-
citur, unguem recederetur, ſed quibus ta-
men tempus rerumque mutatio obtrectan-
di daret occaſionem. Quam improbitas ma-
levolorum & turbulentorum tunc cupidè ar-
ripuit, & ea prolixè uſa eſt. Anno autem
Chriſti M. D. XLV. prius omnino quam
ſomniare aliquis poſſet Auguſtani libri com-
poſitionem & editionem, volente Princip
Mauricio R. & Illuſtriſſimus Princeps Ge-
orgius Princeps Anhaldinus convocave-
rat Lipſiam præcipuos Theologos & Miſ-
nicarum Eccleſiarum præſides, eos fere
quibus cura illarum commiſſa eſſet viventi
adhuc Princ. Henricho Princ. Mauricij pa-
tre, ætate plæroſque ſenes, ſpectatæ digni-
tatis & vitæ honeſtate celebres omnes, ubi
de communi concordanteque omnium ſen-
tentia, adminiſtrationis ordo deſcriptus
& ratio tam doctrinæ quam rituum infor-
mata fuit. In quo libro omnia ea ad eun-
dem modum continebantur, quo tunc capi-
ta illa, de quibus diximus, promulgarunt.
Atque licet ex his etiam perſpicere quan-
tum ſit ſitum in temporibus. Tunc enim
certè cum iſta tractata & conſcripta ſunt
ſi ede-

ederentur, nemo reprehenderet, ac lauda-
nt potius omnes. Iam vero prolata eadem
m contumelioſè reſpuerunt iſti, qui ipſi
li fulcire Eccleſiam & huius ruinas pro-
bere ſe, credi poſtulabant. Etſi tragœdiæ
æ quas excitarunt, commenta tantum ſu-
icionum, & falſæ coniecturæ argumenta,
ſuæ acerbitatis odijque interpretationem
t temporis occaſionem continebant. Quæ
d vulgus imperitum momenti habebant
lurimum. Diligentiores autem celeriter,
uonam tenderent, deprehenderunt. Phi-
ppus Melanchthon quo iſta ſuadente non
nſtituebantur, quique præ ſe ferret potius
b omnibus talibus illo tempore conſilijs
ctionibuſque voluntatem alienam, non ta-
nen ſtudium operæ ſuæ rebus communibus
oluit denegare. Atque veritatem doctrinæ
eligioniſque ſinceram integritatem retinere
onſtantiſsimè perſeveravit, de cæteris non
xiſtimavit vel opus eſſe, vel omnino expe-
lire ut dimicaretur. Neque ego ab illis diſ-
entio, qui de iſto libro decretum maximo-
um malorum cauſſam fuiſſe cenſent. Et
inc enim quæ incommoda diſtractionum
xtiterint, patet, & quid denique futurum ſit
nagnopere metuendum eſt. At enim quo-
um hæc culpa ſit, reperiendum, & eos
nſectandos arbitror, non furioſo latratu
& indignis conviciis appetendos quoslibet.
Sed

Sed cum amantibus rixas & qui paſcunt[ur]
contentionibus, fruſtra diſputatur, præſ[er-]
tim ad omnia tanquam clipeum Religio[nis]
ſanctiſsimum nomen objicientibus. H[o-]
rum itaque tanquam rabioſi canis impetu[m]
quoad conceditur, declinando vitantes, co[n-]
ficere curriculum illos ſuum ſinamus, [&]
attexamus reliqua. Eadem tempeſtate cu[m]
neſcio quo pacto de laudabilium piarum[-]
que actionum, quæ operum bonorum no[-]
men habent in Eccleſiaſtico ſermone, nece[ſ-]
ſitate, renovatæ eſſent diſputationes, qu[i-]
dam tumultuoſiſsimè refellere non dubita[ve-]
runt & veras neque ambiguas aut incomm[o-]
das de illa ſententias, cum plurimorum gra[-]
viſs. offenſione. Idque crimen ſtatim i[n]
Philippum Melanchthonem quoque tan[-]
quam telum intendi, & iam illius alijs quo[-]
que in partibus ſcripta lacerari atque carp[i,]
inque primis refutari tradita de homine[s]
voluntate, de converſione ad Deum men[-]
tis humanæ, de Evangelij proprietate &
natura, eoque res progredi, ut conſultatum
ſit in iſtorum conventiculis de prohiben[-]
da lectione certorum librorum Philippi Me[-]
lanchthonis. Sed huic conatui prudenti[a]
pietatis obſtitit & eum repreſsit. Vt au[-]
tem apud Homerum Ageleos monens pro[-]
cos, ne temerè quaſi effundant ſimul jacul[a]
omnia, ſed conjiciant aliquot certo nu[-]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

nero ac ordine petentes Vlyſſem,

Iuppiter aſpiret nobis (inquit) ſi forte favorem
Vt noſtris manibus cadat interfectus Vlyſſes,
Et noſtrū victrix hæc Martem fama ſequatur,
Namque alios, uno hoc occiſo, nil moror omnes:

Sic variis diverſiſque calumniarum obtrectationumque quaſi venenatis ſagittis nomen & exiſtimatio bona Philippi Melanchthonis propoſita erat una ad configendum, quod ipſius autoritate veluti confoſſa atque extincta, cæteros omnes non admodum formidandos eſſe ducerent. Sed haud ſcio an aliquanto patientius tulerit injurias iſtas Philippus Melanchthon, quam oportuerit, atque tolerando quam repugnando fuerit fortior. Verum de hoc ipſo fortaſſe poſtea plura dicemus ſuo loco. Venerat Norimbergam ex Bavaris ante multos ſanè annos Andreas qui familiæ ſuæ nomen penè ridiculum mutaverat in Oſiandri, unde ſonus non longiſſimè recederet. Is, quod Hebraicarum literarum cognitionem profiteretur, in Auguſtiniano cenobio doctrinæ ſuæ primum mercedes quaſdam accipiebat, carus ob ingenii acrimoniam & ſtudium induſtriamque eruditis, præcipuè Bilibaldo Pirckamero dignitate honoribuſque & ſapientia doctrinaque præſtanti viro, quos tamen deinde ruſticitate morum & præfracta animi elatione ab ſe plæroſque alienavit. Commenda-

mendatus autem primoribus civitatis fa
cundia ſua potiſsimum, concionibus in æc
Laurentiana habendis eſt præfectus. Conſe
cutus fuerat autoritatem primis contentio
nibus de religione, cum monachis jam con
ruentes ſuperſtitiones retinere cupientibu
vehementer reſtitiſſet, & coram Antiſtit
Pabepergenſi de illis controverſijs copioſ
cum plurimorum admiratione & applauſ
diſputaſſet. Iam autem promulgatione li
bri Auguſtani vel rogatione potius illa i
Germania paſsim motus periculoſos miſ
cente, arripuit occaſionem relinquend
eam urbem, in qua dignitatem & aliquid fa
cultatum fuerat adeptus, contulitque ſeſ
in Pruſsiam, ubi & ipſius audacia & quo
rundam adverſantum illi importunitate, ea
contentiones ſunt excitatæ; quæ totam fe
rè Germaniam pervaſerunt, ingentiumque
odiorum, turbarum, jurgiorum fuerun
cauſſæ. Cum & novitate diſputationum O
ſiandricarum animadverſiones atque nota
tiones planè cenſoriæ aliorum excitaren-
tur, & in refragando quiſque maximè forti
atque acer videri cuperet. Oſiandrum ſa-
nè, qui ingenio naturaque eſſet excellente
& doctrina varia ac multiplice, & faculta
te præclara in pronunciando quæ cogitaſ
ſet præditus atque inſtructus, non caviſſe ap
paret ne oppugnando alios, & ſuſpectam

formam

formam doctrinæ callidè introducendo, novas quaſi ſecures impingeret Rei Eccleſiaſticæ. Eſtque ab hoc Philippus Melanchthon & ipſe ſpurciſsimi ſcripti atrocibus contumelijs appetitus. Neque poſſum in animum inducere ut credàm ipſum autorem tam vecordem fuiſſe, quin illius eum quoque aecognoſcentem fortè puduerit. Tulit etiam hoc æquiſsimo animo Philippus Melanchthon, & in ſimplice, vera, puraque doctrina excercenda perrexit, quæ ipſa eſſet reſponſio graviſsima & firmiſsima defenſio ad omnia. Atque ego ſcio Philippum Melanchthonem tam inhnmaniter acceptum ab Oſiandro, poſtea tamen ſæpe honorificè ejus meminiſſe, recordantem veteris conſuetudinis neceſsitudinem, eamque illi laudem tribuiſſe quam deberi fatebatur, ſcientiæ multarum cognitione dignarum rerum præclaræ. Atque nos in hac narratione ſtuduimus, id quod ante oculos verſaretur, neque dubium aut controverſum eſſet, de quocunque nominatim aliquid recenſuimus, commemorando exponi: Quæ ſunt nimirum vel dicta alicujus vel facta, vel his, ut ita loquar cognata atque inhærentia. Non enim is ego ſum qui de aliorum conſilijs & propoſito atque ſententia pronuntiare ſoleam. Hæc enim occulta ſunt, quæ ſuſpicando detorqueri malevolentiæ eſt & odij,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

extollere verò altius ab integritate alie-
num. In quo utroque, priore tamen magis
ſibi licentia ſeculi hujus nimium indulget.
Enimvero ubi dictum factumve & mani-
feſtum neque ambiguum extat, licet, vel
oportet, ut opinor, id de eo commemorari
quod congruit veritati. Sed alia ſunt alio-
rum cum ingenia tum voluntates, tum ſtu-
dia quoque. Pravitatem ſanè vel procrea-
tione inſitam vel uſu contractam tolli emen-
dando, non corroborari excercendo conveni-
cui quid prætendi poſſit quærere, extrem-
eſt perverſitas. Scripſitque hoc præclare Iu-
ſtinus Martyr, Naturam vivendo ſequi eſſe
ejus, qui nondum pervenerit ad Fidem, a
æmulationem Invidiæ, longè adhuc à veri-
tate abhorrentis ac remoti. Quapropter n
quis ſeipſum decipiat, neque ſpecie ſimula-
tioneque fallatur. Nam reperiuntur qu
iracundiæ in reprehendendo & inſectando
quoslibet audaciam, atque etiam convicio-
rum acerbitatem ſcriptutæ ſacræ & ſan-
ctorum hominum autoritate exempliſque
defendant. Quorum ſi vires cupiditati reſpon-
derent, jamdudum jacerent demiſſi orco
adverſarii. Quantum tamen in ipſis eſt &
damnando ſupplicia decernendo, & male-
dictis inſuper ingerendis ſatisfaciunt acer-
bitati ſuæ. Quantum enim vidit ætas no-
ſtra ſcriptorum, quantum dictorum audivi

de

de ſuſpicionibus & opinionum conjecturis? Quoties concurrentes aliqui clandeſtinis operis, modò doctrinæ neque neceſſarios neque opportunos tractatus, modò diſputationes ſupervacaneas & verborum magis ſtrepitu quam rerum pondere nitentes atque fultas, modò etiam ſævas & contumelioſas in alios accuſationes inſtituerunt, compoſuerunt, ediderunt? Quibus nihil niſi præliorum & belli cauſſæ darentur. Cum autores inter quaſdam veluti ſcenicas exultationes perſonis prodirent alienis tanquam veteres heroes cum cothurnis atque ſceptro, vehementiam & libertatem orationis jactantes, & volentes eſſe ſuperiores ubique, idque valere tantum quod ipſi ſtatuiſſent, & affectando oris liberi copiam fucum facientes imperitis, ſpecieque iſta libertatis graviſſimè ſaucientes bonam aliorum exiſtimationem, & quietis divinum donum perturbantes. Hujuſmodi autem hominum profectò animi contentio & propoſitum ſententiæ periculi plenum eſt, dumque cedere nunquam volunt, ſed victores eſſe aliorum omnium, fit fere, ut ea victoria potiantur, quæ eſt triſtiſs. & proverbio Græcorum Cadmea perhibetur. Atque iſta in hac narratione reticenda, & talia vitia ſilentio, quin notarentur, prætereunda non fuerunt. Ut autem ad rem redeamus, multas amaras tunc

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

quaſi potiones ut dicitur, hauſit Philippu
Melanchthon & concoxit tacendo atque to
lerando. De quibus omnia ſunt in medio, ne
q; ſuſpiciendo à nobis fingitur, aut argumen
tando exquiritur ferè quicquam. Iam vere
ne mortuo quidem parcitur, ſed diſſentien
tum quoque, ut diximus, protervitas in illo
infamando inſolentiaque concordat. Si in
vidia impellente, quanta ſit generis iſtiu
improbitas ex eo apparet, quod novam ac
inuſitatam illud viam ingreditur, cum Invi
dia tanquam ignis materia deficiente, ex-
tingui & delabi in cineres oblivionis poſt
alicuius mortem ſoleat. Sin odio incitan-
te: cum oderint eum quem boni omnes ama-
runt vivum, & mortuum ſingularis benevo-
lentiæ memoria cohoneſtant, quales ipſi per-
hiberi poſsint, ſi ſaperent, poterant cogita-
re. Sed nominis ſcilicet aliqui celebritate
offenduntur, & ea oppreſſa fore ut ipſi emi-
neant, confidunt. Ita ſanè ſe res habet, ut
omnibus temporibus vera atque ſolida vir-
tus rara, nunc rariſsima ſit, cumque perpau-
ci ſua virtute excellere & quaſi in altiorem
locum pervenire valeant, plærique alterum
criminando & contumeliarum inſidijs ap-
petendo, aut etiam impudenter inſectan-
do, ut conſpiciantur, aſcendere nituntur.
Hoc quale ſit patet. Non certè præſtan-
tiam & amplitudinem promittens, ſed
afferens

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

fferens ſceleris amentiæque ignominiam,
t illud agentes & ſtultitiæ & pravitatis co-
rgui poſſe videantur. Sed quod aggreſſo hoc
xpoſitionis opus invito neceſſitas impo-
uit ut non omitterem, in eo neque longior
eque diligentior ſum futurus. Vt igitur
d Oſiandri mentionem reducatur oratio, fu-
is & ingenio acri præditus & haud vul-
gari doctrina inſtructus, ſed animo & elato
t admodum confidenre & moribus nequa-
uam moderatis atque ſuavibus. Hæc na-
uræ interdum vitia educatione liberali
t diſciplinæ diligentia corriguntur, quæ
Oſiandro defuiſſe conſtat. Sed confecto ille
urriculo vitæ ſuæ in Pruſsia mortuus, &
plendido funere elatus atque honorificè eſt
epultus, Anno Chriſti M. D. LII. XVI.
Cal. Sept. apud Regiummontem. Rede-
undum autem eſt ad ſuperiora tempora, ut
narratio ordine procedat, Quæ quidem per-
quam turbulenta fuerunt & non modo curis
& anxietatibus animi, ſed corporis quoque
laboribus atque defatigatione Philippum
Melanchthonem graviter afflixerunt. Anno
Ieſu Chriſti M. D. XLIX. incipiente mor-
tuus eſt cum ingente Philippi Melanchtho-
nis dolore & triſtiſsimo deſiderio amici ca-
riſsimi, Caſpar Cruciger diuturno languore
conflictatus & graviſsimis, ob ea quæ tum
gerebantur, perturbationibus debilitatus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

Ita autem obiit mortem, ut ardentiſs. precibus opem divinam ſibi & propter religioſæ pietatis ſtudium periclitantibus cunctis imploraret, & vitam ſuam traderet in manus Ieſu Chriſti autoris ſalutis unici, cui ſervierant fideliter ſtudia ipſius, & quem ſanctiſſimè coluerat. Hunc condiſcipulum non multum ætate inferiorem habui in puerili inſtitutione Lipſiæ, cum uno & Præceptore atque Magiſtro Georgio Helto, & Doctore literarum Græcarum familiariter uteremur Ricardo Croco Britanno. Erat autem in eo puero tanta ſtatim ingenii vis, ut quæ cæteri nos magno labore vix perdiſcebamus, ea ille ſic celeriter comprehenderet animo, ut ludere & jocari videretur, nobis admodum ſeriò omnes, ut ajunt, nervos contendentibus. Perpetuam autem conſuetudinem hanc ſervabat, ut in diſſimulando ſcientiam, quæ erat in eo multiplex variarum rerum, perſeveraret. Nihil in eo oſtentationum habebat, nulla gloriæ aut nominis præſtantiæve cupiditas animadvertebatur. Studii labores ſuſcipiebantur perferebanturque incredibiles, ſed tam occultè & quaſi furtim, ut familiariſſimi etiam de iis celarentur. Morum vitæque maxima erat in illo honeſtas atque probitas, & in quotidiano quidem convictu ſuavitas perquam amabilis, ergaque omnes ſumma humanitas, in nego-

iis autem gerendis & fides & gravitas ſpectata. In loquendo admodum parcus. Ad omnes verò juvandum conſilio opeq; promtiſſimus. Cogitationes ipſius ſapientes, oratio circumſpecta, inſignis taciturnitas, Fides certa. Quibus eximiam autoritatem ille conſequebatur, & dignitate excellebat. Neque inveniebat facilè apud ſe alium Philippus Melanchthon cui ſua conſilia confidentius crederet, aut cum quo liberius communicaret ſententiam rationeſque ſuas, aut cujus judicio plus tribueret, quam Caſparem Crucigerum. Quem cum tanti feciſſet & tam vehementer dilexiſſet, morte ipſius non potuit non in luctu mœroreque ingente verſari, ea præſertim quæ ante tempus illi accidiſſe videri poſſet. Exceſſit enim è vita hac confecto anno ætatis ſuæ quadrageſimo quinto. Iam & obſidio urbis Magdepurgenſis multarum variarumque difficultatum cauſas dabat, Et Imperatoris Caroli in exequendis iis quæ ordinando edicendoque inſtituerat, ſtudium paulo ante remiſſius viſum, rurſum intendi, neque de ſeveritate demonſtrata multum remitti. Non paucis igitur in locis religionis cauſſa aut tumultus excitabantur, aut mutationes fiebant non periculoſæ modò, ſed pernicioſæ etiam. Et publicatæ jam erant hoc tempore Anni M. D. LI. literæ quibus Synodus Oecu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

menica à Pontifice Romano Iulio III. qu
ante legatus præſederat in Tridentina &
Bononienſi, rurſum indicebatur, & Triden
tum denuo omnes qui adeſſe deberent & à
Pontifice Paulo III. vocati prius fuiſſent, i
conferre jubebantur. Hoc Imperator Ca
rolus, ægre & vehementer urgendo Pontifi
cem, tandem obtinuerat. Præfiniebatur au
tem dies Calend. Maij conventui, & exordi
actionum, quibus Paulina illa Synodus con
tinuaretur. Carolum Imperatorem magno
pere ſtudere rem ad legitimam cognitio
nem deduci apparebat, quam ſciret Syno
di Oecumenicæ eſſe propriam, Sed ita &
fuerant ante Synodi indictæ, & eæ lite
ræ de hac ſcribebantur, ut non deeſſent qu
ſuſpicarentur, â Pontificijs nihil pejus me
tui, quam ne procederent inſtituta nego
tia. Ipſum etiam Imperatorem tales litera
non probaſſe exiſtimabatur. Sed ſunt illa
recitatæ in conſeſſu Principum Auguſtæ, ub
tum conventus ordinum Imperij ageba
tur, qui ita ſolutus eſt, ut Imperator, ad Sy
nodum celebrandam & frequentandam, cun
ctos accuratè & vehementer hortaretur &
admoneret, ſeque propius acceſſurum &
propugnatorem omnium defenſoremque
actionum fore policeretur. Non etiam in
termittebat urgere univerſos, ut ea de
quibus Interim ſervandis, dum Synodu
Ocume

ecumenica aliud decerneret, liber editus erat, exequerentur perficiendo. Et ideo m alijs locis magnopere trepidatum fuit, m Argentoratum variè & multipliciter xatum. Eſtque mortuus in Britania Mar-nus Bucerus, cum quo Philippo Melanch-oni magnus fuerat familiaritatis uſus, ita-ue morte ejus non parvum dolorem eum cepiſſe intelligebatur. Non putavi alie-um hoc loco de Bucero pauca ultra ſupe-orem mentionem commemorare, cujus omen apud quoſdam mirificè invidioſum iiſſe conſtat, cum illius neque ſtudium ravum neque operæ perverſæ, multo mi-us improbitas aut malitia deprehenſa ſit. atriam hic habuit VVeiſſenpurgum oppi-um ad Rhenum ſitum. In pueritia autem d quod multis accidit, literis & alia doctri-a ſic fuit inſtitutus, ut finis proponeretur in Eccleſiaſtica muneris alicujus functio. /nde poſtea factum eſt, ut ſe daret in fami-am ſeu ſodalitatem Dominicanam, ſpe, ut idetur, vitæ melioris atque ſanctioris. Ve-um offenſus, vt alij quoque, ſuperſtitionum npietate (quæ jam ne ſpecie quidem ali-ua religioſæ pietatis occultarentur, ſed am doctrinæ falſitate, tum rituum penè cularium uſurpatione manifeſtò depre-enderentur, quos vulgò etiam deridere læríque inciperent, accedente præſertim

vitæ atque morum diſſolutione (deſeruit illam congregationem, & evolvit ſe erroribus quibus temerè fuerat implicatus. Verſatus deinde fuit aliquantiſper apud Franciſcum Siccingenſem, qui in gravi motu ſuſcepti belli difficilis, quod periculoſam ſeditionem excitaturum eſſe nobilitatis concurſu multi metuebant, in ſua arce Landeſtallo oppreſſus mortem obiit Anno Chriſti M.D.XXIII. Poſtea Argentoratum Bucerus ſe contulit. Ubi ſtudio & diligentia magna concionando populum docuit, & multa opera ſcribendo edidit, quæ comperio doctis & veritatem amantibus præclara & utilia videri. Inprimis operam dedit ut controverſiæ, quæ tunc quædam Eccleſiarum conſentientum pacem tranquillitatemque turbabant, dirimerentur & reſtitueretur concordia. In quo nihil laboris aut defatigationis recuſavit, vel non potius cupidiſſimè ſuſcepit atque pertulit. Quod crederetur autem eſſe ingenio placido ac miti, adhibitus deinde quoque fuit ad conſilia actioneſque conſenſionum, & tollendorum diſſidiorum. In quibus tractatibus moderatione ſua cavit, ne nimis offenderentur adverſarii, neve omnem concordiæ ſpem abjicerent. Itaque opinione de eo ſatis bona accerſitus fuit Auguſtam, cum liber ille concinnaretur ſententiam Imperatoris pronun-

cians,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

tans , de iis quæ , Interim dum Synodus
geretur, fieri ſervarique oporteret, de quo
pra dictum eſt. Sed fruſtratus eſt expecta-
onem plærorumque & conceptam opinio-
em fefellit, improbando apertè ſcriptum
lud, & demonſtrando inſidias atque corrup-
elas. Quod igitur tum Imperatoris poteſtate
am latè patente, ut aliorum quorumvis di-
oni ſubjecta loca complecteretur, neque
Argentorati neque uſpiam in Germania tu-
us videretur fore, ita accerſitus perquam
onorificè in Britaniam ſe contulit, ubi, ut
iximus, obiit hoc anno mortem. Orto
utem bello Parmenſi, Synodo, quam Im-
erator Carolus non modò procedere ſed
aturari maximopere cupiebat, impedimen-
i nonnihil & moræ illatum fuit. Quo tem-
pore obſidione Parmam & Mirandulam
Cæſareanæ Pontificiæque copiæ cinxe-
unt. Sed Imperator nihilominus rem apud
mnes urgere, miſſiſque literis inſtare ut
d Synodum undique conveniretur, & me-
um periculi, ne qui illum prætendere jure
oſſent modis omnibus adimere, ac tutò cun-
tos & venturos ad Synodum, & ibi futuros
ndeque deceſſuros eſſe policeri, denique ſe-
uritatem quocunque pacto poſſet addere.
Magnopere fuerant omnes conturbati re-
us atque negotijs poſt victoriam Impera-
oris Saxonicam ſuſceptis atque geſtis. Et
quoniam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

quoniam conventus aliquando de religione conſtituenda actos ab iis, qui defectioni ab Eccleſia Romana inſimulabantur, Imperator in eam partem interpretatus fuerat ut ad Reipub. ſtatum convellendum pertinere ſuſpicaretur: Non pauci abhorrebant illo tempore à neceſſariis etiam congreſſibus, In quibus communi eandem doctrinam religionemque profitentium ac colentium ſententia ſtatueretur, de Imperatoris poſtulatis, & Synodicis actionibus. Princeps autem Mauricius mandata tunc dedit Philippo Melanch. ut ſcriptum componeret, quod ea, quæ Synodo exponerentur, ſi quos illuc mitti placuiſſet, comprehenderet. Hoc cum ille abſolviſſet, convocati Lipſiæ Theologi & præcipui undique Eccleſiarum præſides, jubentur audire recitationem ſcripti, & de eo dicere quid ſentirent. Univerſis id approbantibus, neque ullo ferè quicquam requirente aut reprehendente, unus tamen aut aliter aliquid notare in actionibus ſuperioris temporis, & culpare quædam ut ſuſcepta geſtaque timidius. Sed neque horum ſermones conſenſionem turbarunt, & ipſi etiam commoditate & manſuetudine aliorum, veritatiſque inprimis demonſtratione, quod falſis temerè fidem habuiſſent, facilè ſunt placati. Quanquam autem & ſimplex erat iſtius ſcripti expoſitio, neque ullius no-

minatim

ninatim criminationem complectebatur, orum tantum de quibus controverſiæ jamudum erant explicationem continens, non iſum tamen eſt cum aliis ipſum communicare, nonnullis Principibus viris & civiatibus hoc magnopere expetentibus. Et dvenere ea de re Legati quidam Theologi Virtenbergenſes & Argentoratenſes, & ttulerunt librum ad eundem uſum conſcripum à Iohanne Brentio, Qui apud Wirtenergenſem Ducem Illuſtriſſimum Principem Chriſtophorum Vlrichi F. poſtquam ex Suecicis Salinis diſceſſerat, erat in ſingulari pretio & exiſtimatione, in maximo honore, quamvis occultius aliquanto habitus, cum Hiſpanica præſidia adhuc detinerent præcipua in illis terris loca, quæ hoc anno tandem fuerunt educta, reſtituta libera Principi uorum poſſeſſione, poſt ingentia damna lata regioni Wirtenbergenſi, non modo direptione facultatum & detrimentis fortuarum, ſed morum ſimplicis & probæ gentis corruptela, & integrioris vitæ diſſolutioe. Quam cladem vaſtitate agrorum & pecuniarum rapinis boni omnes graviorem œdioremque duxerunt. Cum Iohanne Brentio antiqua neceſſitudo intercedebat Philippo Melanchthoni, & hunc Princeps Wirtenbergenſis paulo poſt eximio favore complexus & dignitate & opibus auxit. Sed

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

Sed id ſcriptum quod à Philippo Melanchthone compoſitum fuiſſe diximus, congregatis in Synodo offerendum, cum ijs, qui illarum rerum cauſſa iu Miſniam venerant, tandem communicatum, & poſtea conventu Wittenbergæ acto ab alijs compluribus coram quibus recitatum fuerat, approbatum, & tandem editione quoque repetitæ Confeſsionis Auguſtanæ titulo, divulgatum eſt. Interea autem dum hæc cura atque ſolicitudo excercet Philippum Melanchthonem, oritur aliud malum, & excitatur tempeſtas, quæ mirificè perculit omnium bonorum animos, & eripuit ſpem felicis eventus quod ad tractatus quidem de Religione pertineret, univerſum. Cunctis enim ſperantibus fore, ut congregatis jam iis, qui de controverſiis Eccleſiaſticis cognoſcerent, res eſſent ubique interea quietiores, cum præſertim exiſtimarentur in illa Synodo affuturi cauſſamque dicturi, ii qui defectionis inſimulabantur: Et, hi quò tutius venire ad Synodum ibique liberius verſari, & omni metu ademto negotium gerere poſſent, D. Mauricius perfecerat, ut non modò Imperatorio diplomate ea fides daretur, ſed autoritate etiam Synodica confirmaretur: Hac igitur in ſpe atque expectatione hominum, novi terroris & magnarum perturbationum occaſio data eſt. Nam de improviſo Auguſtæ

decem

cem curantes docenteſque in Eccleſia, n quibuſdam in ludis literarum Magiſs, coram Antonio Granvelano Præſe Atrebatenſi maximæ apud Carolum toritatis, juſſi fuerunt apparere. Is ſibi unctis præcipuis Imperatoris conſilia, in ipſorum doctrinam inquirere, & venente oratione eos increpare, & ne à coneliis quidem abſtinere, denique inhumamè & duriſſimè acceptos ita dimiſit, ut rannico edicto urbe ejiceret. Eandem erbitatem & aliæ civitates Sueviæ tunc pertæ fuerunt. Quod factum tam ſævum mones querelaſque varias commovit, & nos bonorum mœſticia complevit. In bus Philippi Melanchthonis cogitatios erant inprimis triſtes, & oratio audietur cum ſevera, tum miſeriam infelicitamque noſtræ ætatis deplorans. Commerabantur autem tum à nonnullis ea incomda atque mala, quæ alios præſtantes inge & uſu maximarum rerum conſiderare ortuiſſe exiſtimabatur: Eos præſertim qui tuiſſent avertere, cum ipſis nihil niſi in erore & anxietate lacrimæ concederen. Hæc erant iſtiuſmodi fere: Diſſenſion de Religione non eſſe ſimiles aliarum, atales potius, quibus potentia moderari, asve cohercere ac reprimere vis ulla neeat. Sed eſſe de his cognitione & judicio opus,

opus, propterea quod animi impediant
metu, ne quid impietatis concipiant. Qu
ſi ita affectos cogere velis, apud fortior
nihil ſis profecturus. Vitam enim hi amitte
potius, quam mutent ſententiam. Imm
hanc aliqui laudem affectabunt, ut in co
feſſione veritatis afflicti eſſe dicantur. Ali
reddideris improbos ac malos, qui ja
dicere facereque non dubitent quidvis, qu
que commutare dominos per occaſione
libenter velint, denique infidi hi erunt
leves. Si enim in rebus humanis, cum id pr
ditur, quod verum rectumque eſſe aliquis d
crevit, ex eo vitio proditiones amicitiaru
& Rerumpublicarum naſci comperitur: Q
à perſuaſione veritatis divinæ metu aut ſp
depellitur, & de illis rebus contra anim
ſententiam jam loqui ſuſtinet, eumne qu
ulli mortalium fidelem fore putabit? Dic
aliquis, redire hos in viam, neque eam eſ
veritatis deſertionem, ſed erroris. Id tum de
mum fortaſſe dici poſſet, ſi rebus diſputat
& explicatis, ſublataq; dubitatione, abeſſe
minæ, terrores, violentia, illecebræ obſ
quii, & ſpes emolumentorum. Itaque d
quodam Arianæ ſectæ legimus, quod, cu
intellexiſſet unum orthodoxum ex amic
præcipuis, amplecti illam doctrinam, ſil
gratificantem, indignatus animo juſſerit ca
put ipſius cervicibus abſcindi, cum quide
incre

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

ncrepans eum dixiſſet: Tene ego poſt hac
nihi fidelem fore confidam; qui hominis
auſſa fidem fregiſti, datam Deo. Sed con-
a Imperatoris decreta hoc aut illud com-
iſſum omiſſumve eſſe aiunt. Iis ſcilicet in
ebus, de quibus ſemper hoc in promtu eſt:
Magis Deo quam hominibus. Conſtanti-
us Magnus cum de religione orta contro-
erſia ſtatuæ ipſius à concitata multitudi-
e everſæ fuiſſent, quæſtionem ea de re ha-
eri noluit, ne religionis negotia cum pro-
nis permiſcuiſſe perhiberetur. Quæ vota
uam longo tempore fuerunt bonorum eti-
n ſic ſatis bonorum, ut de religione ſuſci-
i fierique cognitionem potius priuſque ſtu-
erent, ii qui deberent ac poſſent, quam ali-
uid edicendo conſtitueretur, quod neque
raturum, & in aliorum dicta, in aliorum
anifeſtas reprehenſiones reclamationesque
curſurum eſſet. Quam multi ſunt anni, qui-
is expetitur, ut neceſſaria maximè omni-
n, legitima cognitio de controverſijs Ec-
eſiaſticis? Hæc res cum tandem magno
bore perfecta putaretur, & cognitio illa
ſet inchoata, talibus actionibus eam inter-
rbari non oportuiſſe plærique cenſebant.
on hi quidem diſputantes quomodo negoti-
n illud cognitionis inſtitutum eſſet, aut quid
o quæri videretur, ſed hoc perpendentes:
illi, qui nollent & negarent poſſe ea probare

&

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

& admittere , quæ diſſerendo notaſſent
eſſent inſectati, Illi igitur, ſi cogerentur d
bia & incerta jam amplecti , aut ſi renitent
exterminarentur , quænam Synodus illa f
tura eſſet , ad quam vel non integrum ven
iam quaſi dejectis de jure diſceptandi , a
venire eſſet neceſſe debilitatos atque fr
ctos, cum liberæ tantarum rerum tractati
nes promitterentur,& plurimi eſſe tales jud
carent foreque ſperaviſſent. Dolebat quibu
dam , non ſaltem reſpectum fuiſſe quenda
habitum malevolorum. Non enim poſſun
certè omnium voces & ora interminand
occludi. Quid igitur malevoli tum dice
poſſent non cogitatum, neque circumſpecti
res iſtas fuiſſe geſtas, moleſtè ferebant al
qui. Quod negari non poſſet , diſſentaneu
eſſe, in ipſo articulo oſtenſæ cognitionis t
lia facta fieri , quibus judicij omnis libert
adimi videretur. Cum tamdiu aliquos t
lerint , quædam diſsimularint, & , ut pat
adoleſcentis , quemadmodum ex neſcio qu
fabula vetere adducitur , Comici, quamv
ille oleret unguenta , tamen odorari ſe ne
gat : Sic iſti quanquam eſſet in conſpect
quæ improbarent , tamen oculos averterin
nuncubi, dies venit, quo decernatur de ijs ip
ſis & rebus & hominibus , iſti jubentur pra
judicare id damnando , quod dijudicari d
beat , aut ſi nolint extorres profugere c

gunt

untur. Quid hoc ſit aliud? quam quod
ud Poëtam de ſimili perverſitate dicitur:
Pacem orare manu, prætendere puppibus arma.
l eſt oſtendere liberam cognitionem, &
terim alligare animos atque devincire vel-
, ut facere neceſſe ſit, quicquid imperetur,
ve probent aliqui ſeu improbent, nullis
rgumentis adducti, aut in refragando per-
verantes exulent, vel graviores etiam pœ-
is perſolvant. Atque ſcio fuiſſe quoſ-
am ſuſpicatos de ſententia Caroli iſto pa-
o rem adminiſtratam non eſſe. Et demira-
os unde extitiſſent hæc conſilia. Optaſſeque
vulneri iſti remedium inveniretur, ne
ala malis exaggerarentur. Videbant enim
re, ut tunc multi terrerentur, afficerentur
riè, graviter perturbarentur, denique
gentem iſta paritura eſſe confuſionem. At-
e comperi ſuaſiſſe quoſdam, qui non mo-
ò juſtciæ ſed utilitatis quoque reſpectu mo-
rentur, mutandum decretum illud & re-
ocandos expulſos, & inſtitutæ cognitio-
curſum liberum relinquendum eſſe. Sed
cerunt ſcilicet fata ſæculi noſtri, & ſecuta
ala cum initia atque cauſſas, tum incremen-
impulſioneſq; habere oportuit. Et in per-
nacia tunc obtemperatum eſt iracundiæ,
uæ cum nihil conſiderando proſpiciat, exi-
s habere ſolet ejuſmodi, ut ſi quem facti
i aliquando pœniteat, non mirum eſſe
videatur

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

videatur. Atque exponuntur à me ea adhu
quæ mediocriter prudentis hominis ac ſa
rationibus comprehendi colligique poſſu
cum in iſtiuſmodi negotiis nihil prius neq
antiquius ſibi eſſe pati debeat quiſquan
veritatis cœleſtis, cujus doctor & explicat
eſt Spiritus ſanctus, perſpicientia, qua r
licta aut negligentius exquiſita, cultum
venerationem Dei æterni, & pietatem re
gioſam labare & concidere neceſſe eſt. Se
longè ſanè digreſſi, redeamus ad noſtræ na
rationis ſeriem. Et hæc ad iſtum modu
Auguſtæ acta ſolicitum habebant Philip
pum Melanchthonem & crebræ multip
cium quarundam etiam mirificarum liter
rum eo maximè tempore ei interpellation
obſtrepebant, Et qui ejiciebantur conſiliu
ab ipſo opemque inprimis petebant, & a
ejus fidem miſericordiamque confugieban
& conſultationes de Synodo, quæ inter Re
publicæ graves motus renovabantur, cur
maximas afferebant. Et ea cernebantur qua
conſeri vel ad herbam etiam perduci, quo
rum qui fructus futuri eſſent, nemo bonu
ſine anxietate ſingulari cogitare poſſet. Nan
quod & Gallici regis qui Imperatoris ho
ſtis vel certè inimicus eſſet, animus ita alie
naretur à Pontifice Romano, ut in Synodo
contra rationem illam & inſtitutas actio
nes teſtatam eſſe vellet ſententiam ſuam
ne

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

c non mutuæ inter Carolum & hunc re-
m criminationes , quæ divulgabantur,
recepta occupataque urbs Magdepurgica
Duce Mauricio, &, Imperatorem, qui ad
enipontem deſideret, fruſtra interpellari
Land gravii liberatione, cujus promiſſæ
onſor appellaretur gener D. Mauricius:
æc omnia inquam attentos, formidine
turorum carere non patiebantur. Et
hilippus Melanchthon jam tertius ad Sy-
odum Legatus cum literis Principis Mau-
cii in viam ſe dederat. Earum literarum
is erat ſententia, quæ ſubjiciebatur præ-
riptæ ſaluti & compellationi honorificæ,
a Reverendiſs. Domini & Reverendi
tres ille conventus nominabatur: Cum
eſarea Majeſtas clementiſſimè voluiſſet,
ex Eccleſiis ſubjectis ditioni ſuæ, aliqui
Synodum mitterentur, noluiſſe D. Mau-
tium deeſſe voluntati illius, cum præſer-
n optaret & ipſe veritatem illuſtrari ad
oriam Dei æterni,& conſtitui piam ac per-
tuam in Eccleſiis totius orbis terrarum
ncordiam, Quæ duæ res maximè eſſent
etendæ omnibus mortalibus, præcipuè
ò iis, quibus gubernatio aliorum divini-
ſit commendata. Tum deinde indicaba-
,qui mitterentur ad Synodum, ii quidem
,quorum honeſtatem vitæ & pacis publi-
que concordiæ ſtudium, Princeps ipſe
præ-

prædicari intelligeret. Addebatur petiti
ut hi exponentes publicè, quid de omnib
controverſiis docerent communi ſenten
Eccleſiæ in regione ſua,audirentur. Et ſi
nificabatur: Eſſe ipſis mandata data, ut
placidèque & ſine privatis affectibus re
tarent & declararent doctrinam, quam e
exiſtimarent univerſæ Eccleſiæ neceſſaria
Concluſio literarum complectebatur & a
monitionem humaniſs. & vota pleniſs. p
tatis: Scire eos, qui conveniſſent, pro
excellente ſapientia, ipſorum confeſ
Deum judicem intueri, & Eccleſiam univ
ſam tam cœleſtem quam terrenam, ab
poſtulare & expetere, primùm ut glo
filii Dei verè illuſtretur, & ſanentur co
ſcientiæ ſauciæ, & vera his invocatio mo
ſtretur,deinde ut talis concordia conſtituat
qua non ſtabiliantur veteres abuſus. Neq
enim Deo gratam, neque diuturnam tra
quillitatem ſine veritate eſſe poſſe. Neg
dum autem non eſſe omnino, manifeſtos
rores quoſdam & non levia vitia in Ecc
ſiam irrepſiſſe, quæ diſſidiis horum temp
rum dederint occaſionem. De quibus ta
tis rebus, & audire eos Eccleſiarum que
las, & remedia ſalutaria quærere, ſapient
eſſe ipſorum. Atque orare ſe Filium Dei D
minum noſtrum Ieſum Chriſtum, ut vul
ribus Eccleſiæ veteribus & recentibus m
dea

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

-eatur ipſe, ſicut Samaritanum illum ajunt
-ucio viatori opem tuliſſe. Qua imagine
-um ſeſe exprimeret, oſtendit ſcilicet affici
calamitatibus noſtris,& velle nobis opitu-
-ri. His literis in urbe Illuſtriſſ.aulæ Dreſ-
-a datis, dies aſcriptus erat Iduum Ianuarij,
-nni Ieſu Chriſti M.D.LII.Et nomen Mau-
-cij cum præcipuis titulis ſubſcriptum.
-ac Epiſtola accepta Philippus Melanch-
-hon cum comitibus iter eſt ingreſſus. Di-
-um autem eis fuerat ut Auguſtæ Vindeli-
-orum ſubſiſterent, donec vel ab ipſo Prin-
-pe vel Legatis ab hoc ad Synodum literas
-cepiſſent, quibus ſignificaretur, quid face-
deberent. Tota res erat magis compara-
-a ad aliorum arbitrium, quam de conſilio
ſententia Philippi Melanchthonis inſtitu-
. Sed nihilo tamen minus ille, ſine recuſa-
-one, ut conſueverat ſemper obtemperare
-ſſis eorum quibus ſerviebat opera ipſius,
-oad quidem bonæ mentis conſcientia
-teretur, ſic tunc paruit & muneri legatio-
s illius ut præeſſet facilè paſſus obtineri
cum comitibus iter ingreſſus fuit. Ve-
-erunt igitur illi Norimbergam ubi pro ſin-
-ulari erga Philip. Melanch. amore, & ſtu-
-o purioris doctrinæ, accepti habitique
-erunt humaniſsimè & benigniſſimè. Pu-
-icè eis ædes aſsignatæ, procuratæ res
-ceſſariæ, & omnia ſummæ benevolentiæ

O præſtita

præſtita officia. Dum in urbe illa commorantur, & ocioſè expectant, quidnam porro deinde agere jubeantur, interea rumores diſſipantur de expeditione belli adverſus Imperatorem, & D. Mauricii Gallicis conſultationibus. De quibus maximis & admirabilibus cum inceptis tum effectionibus, neque argumentum hoc fert ut enarratio inſtituatur, neq; mihi libet has res exponendo inculcare. D. Mauricius & conſtantiæ diuturnitate, & excelſi animi robore, & conſiliorum prudentia, & rerum geſtarum amplitudine, tum declaravit non eſſe prorſus oppreſſam neque captam Germaniam, ex qua ſcriptis picturiſque editis externi quidam triumphos jamdudũ agerent. Neq; vicit ille quidem tum Imperatorem invictum, ſed hoc tamen armatus obtinuit, quod inermi ſupplicando diu multumq; hactenus fuerat denegatum. Memini in harum rerum motu quid alii ſperarint, alii metuerint. Atq; audivi quendam feſtivum, cum jam bellum fieret, quodam in cœtu ſolicitis admodum iis ex Mauricianis, quibus tota res erat exploratior, & qui omnia perpendebant diligentius cogitando, per jocum jubere eos eſſe bono animo, nam a Carolo vinci *Mauricium* non poſſe. Quærente uno, quid eſſet cur tam audacter hoc ipſe affirmaret, reſpondit iſte, veteris divinationis eſſe eam fi-

duciam,

iciam, qua prædicta fuiſſe perhiberetur
Achilli victoria ſuperaturo Hectorem. Nam
t Achillis nomen numeris, qui literarum
otis indicarentur, plenius eſſet quam He-
toris, ſic Mauricii ſtatim initio nomen Ca-
oli nomine eſſe numeroſius. Sed hæc tum
oco dicta familiariter, cum eo exitu qui no-
is eſt omnibus congruerunt. Philippus
utem Melanchthon qui Auguſtam pergere
ertis de cauſſis noluiſſet, & ſatis, ut puta-
at, diu expectaſſet Norimbergæ literas,
uibus quid deinceps agendum eſſet, oſten-
eretur, neque tali tempore, & à diſputatio-
e verborum negotiis ad armorum vim tra-
uctis, apud externos deſidendum diutius
xiſtimaret, dimiſſus ab illa civitate perquam
manter & publico munere vecturæ eque-
ris inſtructus, in has regiones & ad ſuos
andem eſt reverſus. Non defuerunt qui
eplorarent eventus iſtius infelicitatem, qua
npeditæ eſſent de maximis & maximè
eceſſariis rebus, non fortuitæ quædam ne-
ue extraordinariæ, quales ſæpe habitæ
uerant, ſed legitimæ atque exquiſitæ cog-
itiones. Animadvertebatur enim & exiſtere
ndies majores voluntatum alienationes, &
iſſidia creſcere, & perturbari mentes pias,
enique præparari in diſtractione extrema
Reipub. interitum. Etſi autem fereba-
ur, adventum eorum, qui jamdudum,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

quaſi hoſtes judicati eſſent, ad Synodum ideo tantum expectari, ut, vel ſimpliciter pa rerent atque ſubjicerentur autoritati Syno dicæ, neque ad illius decreta omnino hiſcere ut dicitur, nedum reſpondere quicquam au derent, vel audirent ultimæ condemnationi triſtiſſimam pronunciari ſententiam, omnium tamen rerum negotiorumque exitu incerto erant, qui non malam ſpem conciperent a foverent: Si Philippus Melanchthon Tri dentum acceſſiſſet, futurum fuiſſe, ut, audit enarratione, doctrinæ quidem inprimis, ſe præterea quoque cauſſarum ex quibus tan tæ tamque inſanabilium malorum difficulta tes ortæ eſſent, multorum animi ad conſi derationem ſalutarem & vera judicia con verterentur, qui in ignoratione rerum om nium præoccupati inſtitutione puerili & ſer monibus malevolorum, non poſſent vel d doctrina vel de profeſſoribus illius benè com modèque ſentire. Et erat Philippus Melanch thon ita animatus, ut neq; itineris longi eum tæderet, neque laborem ullum aut periculum ipſe vitandum fugiendumque cenſeret, dum modò operæ ſtudiique aliquid navaretur Re Eccleſiaſticæ tam conturbatæ & afflictæ. Se iſta ſcilicet ad hunc modum geri oportuit neque ſæculi noſtri improbitas remedia tam gravis & mortiferi morbi admiſit. De qu miſeria quamvis multa dici poſſent, cum

fruſtr

ſruſtra tamen à nobis dicerentur, tum inculcanda non fuerunt. Perſequamur igitur reliqua. D. Mauricius iis rebus confectis & ea conſecutus, propter quæ expedita arma fuiſſent, pacem fieri facilè libenterque eſt paſſus. Atque fuere qui inter tractatum compoſitionis & pacis tentarent & molirentur diſturbationem benè præclarèque inſtitutorum, & actionum ſalutarium everſionem, ſolicitando animum D. Mauricii ad copiarum ipſius, dum illæ interea ocioſæ eſſent, turbulentum uſum. Sed cum D. Mauricii virtus rectique & honeſti propoſiti firmitas, tum eorum, quos eo tempore ſecum habuit fidele ſtudium liberè adverſando reſtitit poſtulationibus injuſtis atque pernicioſis. Impoſuit autem D. Mauricius toti negotio eum finem, quo fama ipſius non modò moderationis ſed pietatis quoque celebraretur, abductis copiis ſuis in Pannoniam & ſuo adventu territis repreſſiſque hoſtibus, qui & occuparant jam quædam opportuna loca & progreſſuri ulterius ingentemque cladem videbantur toti Pannoniæ allaturi. Et autem in iſtis conſultationibus D. Mauricius cum aliorum prudentia ac fide præſtantium virorum uſus opera, tum, ut antea ſæpe, Chriſtophori inprimis Carolovicii ex nobilitate Miſnica equeſtris ordinis præcipui, & à puero optimis diſciplinis ac

 artibus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

artibus præclarè inſtituti & egregiè excul-
ti, & in Reipub. maximis graviſſimiſque ne-
gotijs cum ſumma laude verſati. Cujus ipſi-
us quoque retinentis atque urgentis ſtudium
bonarum literarum ac humanitatis inter
Reipub. curas conſtantiſſimè, prædicari
poſſet copioſè in protegendo caput Philippi
Melanchthonis, & ab hoc pericula, quæ ei, ut
ſupra indicatum eſt, creabantur, propulſan-
do, incredibilis non modò diligentia, ſed ſo-
lertia quoque & neceſſaria tunc calliditas,
præſtantis tempore difficili amicitiæ veræ
officium, & perſolventis benevolentiæ me-
ritæ memoria animi grati debitum. Sed
tunc pax eſt facta. Id quod gratum accep-
tumque cunctis, quorum auxilio in eo bello
D. Mauricius erat uſus, non fuit. Itaque ipſo
ſuas copias in Pannoniam abducente adver-
ſus Turcicos exercitus, receſſit ab illo Al-
bertus Marchio Brandepurgenſis, & per
vaſtitatem eorum locorum, qua iter erat,
tranſijt in caſtra Gallica, quæ adverſus Impe-
ratorem Carolum oppugnationem Meten-
ſem in manibus habentem movebantur. An-
nus agebatur tunc Ieſu Chriſti M. D. LIII.
Cujus primo die Calend. Ianuarii mortuus
eſt Lipſiæ Bernhardus Ziglerus, de quo ſu-
pra quoque mentionem fecimus, Theologus
ex nobilitate Miſnica ingenio doctrinaq; ex-
cellens, Hebraicarumque literarum ſcientia

e-

a inſtructus, ut in iſtius linguæ cognitione facilè cuncti in his regionibus primas ei concederent. Quanquam autem vitam temfeſtiva hilaritate conditam, more gentis noſtræ cum lætitia colere non dubitabat, erat in eo tamen cum in vultu triſtis quædam ſeveritas, tum in verbis libertas, tum etiam vocis aſperitas, ut durus & acerbus aliquibus videretur. Ficta, immulata, commenticia, oſtentationem vanitatemque omnem mirificè oderat, & levitatem atque mobilitatem vehementer averſabatur. Idem ſupra modum officii memor inque eo exequendo diligens. Uſque adeo autem cupidus benefaciendi aliis & ſublevandi egeſtatem tenuium, ut & ſuas nequaquam copioſas facultates in aliorum commoda impenderet, neque puderet eum undique, quod pauperibus tribueretur corrogare etiam mendicando. A Philippo hic Melanchthone non rarò impetrabat, ut operas ille doctrinæ ſuæ inſtrueret, & eam ob rem nonnunquam ſe Wittenbergam conferebat. Neque non facere interdum, ut fores conclavis obſideret, in quo ſedentem aliquid eum conſcribere ſciebat, quod ſibi traderetur, neque admittere adventantum quenquam, ne inſtituta opera interpellando impedirentur. Obſtabat autem effectionibus doctrinæ, quod nullum manuum uſum haberet, quarum dextram caſu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

de ædificio extrui cœpto in terram pue
adhuc delatus fregerat,& geſtabat de cura
tione mala enervatam atque inutilem. Ita
que cogitandi quoque incitatio minus era
ad elaborandum opus aliquod doctrinæ acr
atque vehemens, & mentis vis quaſi langue
ſcebat. Sæpe poſtea & jucundam conſue
tudinem ipſius Philippus Melanchthon &
accuratam conſiderationem atque ſolertian
in multis ſacræ ſcripturæ locis interpretan
dis requiſivit,& mortuum crebris gemitibu
deſiderare ſe teſtatus eſt. Sed de hoc &
ſupra ,quemadmodum diximus , eſt menti
facta, neque plura nunc commemoranda du
ximus. Pergat igitur inſtituta narratio,& e
quæ reſtant exequatur. Hujus anni bellica
clades in alijs locis , excepit in Saxonici
& Miſnicis terris peſtilentiæ malum , qu
& Wittenbergenſes & Lipſenſes congre
gationes ſcholaſticæ diſſolutæ fuerunt, alij
aliò ſe conferentibus , quamvis initio Dor
gam Wittenbergenſes complures , cumqu
eis Philippus Melanchthon conceſſiſſen
Ego cum familia mea primum Neoſtadi
um ad Orilam me contuleram,ubi cum hie
maturum me eſſe conſtituiſſem , res ita tu
lit,ut in patriam pergens proficiſcerer. Inte
rea improviſa ac potius incredibilis plæriſ
que,tametſi quidam & præſenſiſſent & præ
dixiſſent , reconciliatio inter Imperatorem
Carolum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

[C]arolum & Marchionem Albertum acci-
[d]it, cujus fuit quaſi fœtus bellum Franconi-
[c]um. Nam cum ſuperiore anno Marchio Al-
[b]ertus civitate Norimbergenſi graviter affli-
[c]ta, & ipſa urbe oppugnata, Præſules duos
[v]icinos in ſuas conditiones perduxiſſet rati-
[o]nibus non admodum æquis, quod Pabeper-
[g]enſibus agri ſui eriperetur, à Wurcepurgen-
[ſi] ingens pecuniæ ſumma extorqueretur,
[c]umque Imperator edicto ſuo omnia ea eſſe
[i]rrita juſſiſſet tanquam cum hoſte Imperij
[c]ontracta negotia, rurſum ferebantur eadem
[il]la pacta conventa autoritate ejuſdem Im-
[p]eratoris confirmata, & ſoluta obſidione
[M]etenſi, Marchio Albertus parare ſe ad oc-
[c]upandum denuo recuperata ab Epiſcopo
[P]abepergenſi, & auferendum è Wurcepur-
[g]enſi ſummam pecuniæ quam poſtulaverat,
[&] præ ſe ferre ſuum ſe jus armis perſecutu-
[r]um eſſe, quibus cum inſtructior eſſet, nimi-
[r]um cauſſa quoque ſe potiorem fore exiſti-
[m]abat. Vnde ſequens annus M. D. LIII.
[b]ellum attulit ſævum atque crudele. Quo &
[p]atria mea Pabeperga in poteſtatem Mar-
[c]hionis Alberti tradita & atrociter vexata
[f]uit, arcis caſtello vicino Aldepurgo dedito,
[&] ipſo ſtatim & à Marchione inflammato,
[i]nexpugnabili aliquando credito, & capto
[o]lim tandem cum Dominus ejus, qui & ip-
[ſ]e nomen habuit Alberti, à Præſule Mogun-

tino proditus fuiſſet fraudulentè, & traditus in poteſtatem Ludovici Imperatoris. Sed iſtis nunc & his ſimilibus narrationibus inſtituta expoſitio non eſt interrumpenda. Et alios tunc amicos & inter hos me non parvas curas attuliſſe Philippo Melanchthoni cognitum eſt. Cum ad metum periculaque peſtilentiæ bellorum quoque calamitas adjungeretur. Ipſe quidem ad mentionem luis morborum tunc paſſim vagantis dicere fere ſolebat: Se non eam peſtem pertimeſcere, ſed alias, quæ & infeſtæ eſſent Reipub. & perniciem interitumque communem minari viderentur. Significabat autem cum dictorum tum factorum audaciam impudentem, quam augeri & convaleſcere ubique in maxima omnium rerum licentia cerneret, atq; ſimul alienationes Principum potentumque & occulta odia, & facinorum nefariorum defenſionem approbationemque & erga hos aut illos ſtudia commota non rei negotiorumque æſtimatione, ſed inclinatione & proclivitate voluntatum ad perſonas. In quibus quamvis toleranda aliqua aut negligenda viderentur, exempli tamen & imitationis periculum magnopere eſſet pertimeſcendum. Commiſſis autem duobus acerrimis bellatoribus D. Saxon. Mauricio & Alberto Marchione Brandepurgenſi, & Mauricio victore, dum ipſe ingentis animi nimia

ala-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

alacritate invehitur in hoſtes, fortuito ictu machinæ vulnerato, & poſt dies tres in caſtris mortuo, procul etiam tunc abſente fratre Auguſto in Dania apud Regem ſocerum, rurſum ſuſpenſi omnes expectatione futurorum & anxii fuere. Atque eſt intellectum, veriſſimum eſſe quod veterum quidam ſcripſit: Qui in exercitu dux ſit, ejus conſilia animique contentionem longè potiorem eſſe viribus effectionibuſque corporis. Neque tantum boni ab ullo copiarum ductore fortiſſimè dimicando & profligando hoſtes manu propria conciliari, quantum damni malique detur morte ipſis. Sed ad hunc caſum magnitudine animi & generoſi impetus vehementia, & non vivendi ſed vincendi cupiditate ardentis Principis Mauricii, fata ſcilicet abuſa ſunt. Atque erat in Duce Mauricio animoſa virtus inprimis, neque ille viſo hoſte moveri periculo quod metum incuteret aut haberet cautionem, ſed cogitatione cupiditateque invehendi & gerendi rem quaſi calcaribus inſtigari, ut tanquam generoſus catulus temerè etiam aliquando excurreret, & peteret adverſarios cum ferocius tum inconſideratius. Et ideo in Pannonia quodam tempore in maximum capitis diſcrimen venit. Et militans quondam in Imperatoris Caroli caſtris bello Gallico, cum urbs quædam oppugnante Carolo ſtrenuè

tormentis globos illos ferreos ejicientib[us]
defenderetur, neque D. Mauricius tame[n]
proveheretur circumſpectius aut timidiu[s]
conſpectus eſt Imperator Carolus accede[ns]
& eum ſeducens, quod diceret: Non ſci[re]
omnes, quo pacto inter volitantes illos glo-
bos decurrendum verſandumque ſit. Eg[o]
ante duos fere menſes quam prœlium iſt[ud]
committeretur, Lipſiam redieram, cum A[u]-
gram tranſiiſſem, ubi tunc Legati Cæſar[is]
Ferdinandi & multorum Principum, nonnu[l]-
larumque civitatum conſultabant de mot[i]-
bus bellorum, quibus tota ferè German[ia]
flagrabat. Non abſtinebant autem urbani [in]
illis tantis ærumnis joco, cum dicerent: N[on]
boni ominis locum ad deliberationes e[ſſe]
fuiſſe delectum. Sanè ita ægrè res proce[ſ]-
ſit, ut inter non diuturnas tractationes eva-
neſcerent omnia: Cum Marchio Albert[us]
interea in Franconia ſuo ſe ludo oblectare[t]
& excitaret majora indies bellorum incen-
dia, quæ tandem in Saxonicas regiones pe[r]-
vaſerunt, cum eo inprimis exitioſo event[u],
quo D. Mauricius exceſſit è vita, & qu[o]
multis præſtantiſſimis viris interfectis, i[n]
Marchionis Alberti fractæ vires fuerunt, [ut]
nunquam poſtea quantumvis ſublevatus er[i]-
gere ſeſe & denuo confirmare potuerit. Ho[c]
anno perquam carus Philippo Melanch-
thoni mathematicus doctiſſimus Eraſmu[s]

Reino[ldus]

Reinoldus eſt mortuus. Et in Britania deceſſit Rex Eduardus adoleſcentulus optimæ & præclariſſimæ, ut ferebatur, indolis atque ſpei. Deque ejus interitu varii, & quorundam non admodum clementes ſermones auditi. Deſſaviæ autem migravit ex hac vita terrena Illuſtriſſimus Princeps Anhaldinus Georgius, cum ego menſe Iulio in Franconiam me recepiſſem. Principis iſtius monumentum verſibus ornavit Philippus Melanchthon, quem vivus ille & ſuorum conſiliorum autorem & actionum adjutorem fideliſſimum atq; diligentiſſimum habuerat. Fuit autem Georgius Princeps is, in quo excelſitas generis atq; conditionis cum ſingulari humanitate conjungeretur, cumque ſapientia atque doctrina excelleret, tanta tamen erat in eo modeſtia, ut parvas etiam res non facilè exequeretur ullas, niſi prius diligenter deliberatas, & ad aliquos, de quorum ſapientia atq; fide benè exiſtimabat, relatas. Quem talem Principem, qui Saxonicarum rerum ſtatum temporis illius novit, cogetur fateri propitii Dei clementiſſimo conceſſu atque munere his regionibus impertitum fuiſſe, cujus diligentia, virtute, pietate, fide, ſanctitate niteretur ſalus ipſarum. Sed de hujus Principis Illuſtriſſima excelſitate, deque maximis in Rempublicam & inprimis Eccleſiaſticum ſtatum atque ordinem meritis atque bene-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

beneficijs, quaſi prætereundo verba ſup
quoque fecimus, cum accuratiorem copi
ſioremque expoſitionem illa deſiderent, d
que eo & noſtræ & aliorum extent narratio
nes pleniores atque copioſiores. Mortuu
eſt cum omnium ingente mœrore XV. Ca
lend. Novembris. Et dolores Philippi Me
lanchthonis quos iſto caſu acerbiſſimo acce
perat, mox cumulati fuere allato nuntio mor
tis Iacobi Sturmii Argentoratenſis. Cum
hoc viro ex nobilitate civitatis illius, princi
pe Senatus, & præſtante ſapientia, virtute
doctrina, experientia & uſu rerum, facultat
quoque diſerti ſermonis ac copioſi præcla
ra prædito, ſingularis neceſſitudo interceſſe
rat multis annis Philippo Melanchthoni &
plæriſque in conſultationibus de negotii
Religionis rationes ſententiaſque ſuas ill
contulerant. Antecedebat autem Sturmius
Melanchthonem ætate, fermè annis ſeptem
qui ſolebat admirari in hoc ſummam pru-
dentiæ conſiderationem, cum admirabili ro-
bore excelſi animi conjunctam, quæ diverſis
temporibus laus in ipſo eminens, vel nullo
vel raro certè exemplo, conſpecta eſt. Mu-
tatæ etiam res in Britania & ſignificatione
moleſtiam exhibebant, & curas afferebant
cogitatione Philippo. Nam conſobrina
Imperatoris Caroli Maria (quam ſolam in-
ter abortiones crebras vivam pepererat Ca-

tarina

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

[Cath]arina mater dimiſſa ab Henricho Rege, [c]um mox aliam poſt aliam ille duxiſſet) [R]egina facta, quæ deinde nupſit Philippo [C]aroli Imperatoris F. Hiſpaniarum Regi, [E]cclefiarum ſtatum, quem frater conſan-[g]uineus ipſius paulò ante confirmatum re-[l]iquerat, prorſus convertit, non etiam nul-[l]is antiquatis à patre Henricho ſancitis. In [q]uibus præcipua fuit ſubtracta obedientia [P]ontifici Romano & vendicata Regi. Quæ [o]mnia tum reſciſſa, & ſub poteſtatem ditio-[n]emque Pontificiam denuò ſubjectum re-[g]num illud fuit, & horribili ſevitia crudeli-[t]ateque vexati ſunt adverſarij & diſſentien-[t]es, exilijſque & direptionibus bonorum af-[f]licti, & igne ac ferro necati, neque pepercit [ho]rum ulli ſexui, ætati, generi, conditioni im-[m]anitas arripientum pro ſeditioſis atque im-[pi]js quacunque de re non aſſentientes re-[r]um ſumma potientibus in cunctis quæ eis [f]ortè placuiſſent. Cum autem in Pruſſia [r]es eſſent admodum perturbatæ, & conten-[t]iones indies creſcerent, & diſſidia augeren-[t]ur, illique veluti igni materia ab externo-[r]um quoque perverſo ſtudio præberetur, in [r]eſtinguendo eo incendio diligentia atque [l]abor Philippi Melanchthonis parum pro-[f]icere potuit. Atque corripuit ea flamma [g]enerum quoque ipſius Sabinum, qui impa-[t]iens quarundam, ut ipſe putabat, injuriarum,

eo

eo tempore ex Pruſſia diſceſſit. Etſi aute
erat ea hominis virtus & doctrina & exp
rientia rerum, variæ denique & ſingulares i
genij dotes, ut à compluribus expeterent
opera ipſius, inque his ab Auguſto Princi
Elect. Saxonum Duce, ad ſuæ tamen il
Patriæ Dominum clementiſſima benignita
accerſentem & luculentam conditionem fe
rentem ſeſe contulit. Inter quæ & curarum
nonnihil & plurimum negotij exhibitum fu
it Philippo, non tam reſpectu ſuorum
quàm ſolicitudine de Sabino, quem dilige
bat & quàm ornatiſsimum eſſe cupieba
quamvis ab eo non leviter, id quod supr
perſtrinxi, aliquando offenſus. Atque Pruſſi
ca negotia jam implicabant alios complu
res, apud quos eædem controverſiæ diſcep
tabantur non modò vehementer, ſed alicu
bi tumultuoſè etiam. Accuſabanturque
nonnullis Theologi Wirtebergenſes, qua
neque ſatis attentè & cautè ad quædam in
terrogata initio reſpondiſſent, & plus concel
ſiſſent autori illarum turbarum, quam vide
rentur debuiſſe. Edebanturque ſcripta à di
verſis ejuſmodi, quæ non tam ad rem expli
candum, de qua litigabatur, quam aliena
tiones animorem majores faciendum mo
menti aliquid haberent, In Miſnicis etian
regionibus deliberationes de Eccleſijs ſcho
liſque conſtituendis excercebant Philippum
Melanch

elanchthonem, quem & conſiliorum om-
am Illuſtriſſima aula ſocium, & conſulto-
m adminiſtratorem volebat eſſe. Propone-
ntur autem capita de inſpectione Eccle-
rum, de judicijs Eccleſiaſticis ordinandis,
quibuſdam ad rem ſcholaſticam perti-
ntibus. In quibus ſi non omnibus undi-
le, aliquid tamen alicubi operæ navatum,
nonnulla utiliter conformata aut corre-
a; quædam utilibus inſtitutis rationibuſque
ſtentata eſſe conſtat. Placuit anno Chri-
Ieſu M. D. LIIII. ut quidam, maximà
opter Pruſſiacas rixas, convenirent Nao-
rgi in Duringia. Eò acceſſit cum Philippo
lelanchthone optimus vir & doctiſſimus
heologus Iohannes Forſterus Hebraica-
m literarum inprimis peritus, qui varia &
riore aliquando fortuna conflictatus, tan-
em Witenbergæ conſederat, doctrina ſua
cademicam illam communitatem augens
que ornans. Vbi & mortem placidè o-
ijt anno Chriſti Ieſu poſt Milleſimum
ingenteſimum quinquageſimo ſexto. Ac-
eſſerunt & alij & ex Academia Lipſenſi
Alexander Aleſius patria Scotus, valde
arus Philippo Melanchthoni rei Theolo-
icæ intelligentiſſimus & artifex excellens
ongruentium diſputationum, & vir di-
nitate atque doctrina exquiſita præſtans.
Ex Heſſiacis affuere cum alij tum Adamus
Craſtus,

Cr fcus, de quo alibi mentio à me facta
magis ut à me fieri potuit honorifica, qu
pietas, ſapientia, virtus ipſius mererei
Argentorato autem Iohannes Sleida
advenerat, autor libri hiſtoriarum pa
poſt editi, & ab aliis in aliam partem acc
ti, quod ipſum poſtea cura ſolicitudine
varia affeciſſe, compertum eſt. Wirtenb
genſes qui in viam ſe dediſſent, & non ab
ſent longiſſimè, (Gotham enim, quod op
dum Duringiæ eſt, veniſſe eos nunciabat
neſcio quam ob rem aut famam, non p
rexerunt, neque in illo conventu affueru
Perſcripta ſunt quædam tunc de comm
ſententia omnium, breviter illa quide
ſed id, de quo quærebatur, planè & luc
lentè explicantia, & quæ non paucor
dubitationes ſuſtulerunt. Atque ita f
annus iſte abiit, inter diſputationes de doct
na & bellorum cauſſis, atque tractatæ c
ventibus actis rationes fuere componer
res & ſedandi commota. Sed fruſtra pl
raque omnia ſuſcepta atque tentata. Itac
ſolennis Imperii Romani conventus indict
& frequentes convenire juſſi ſunt ordir
Auguſtam Vindelicorum. Et in Germa
turbulenti homines paſſim Eccleſiarum ſ
tus turbare, & ruere Marchio Albert
donec & ipſe prorſus concidit, & cauſſa
dedit, ut in Franconia urbs Imperii ad M

nu

um vetus, quam occupatam præſidio co-
iarum ſuarum tenuerat, miſerabiliter in-
ammaretur. Multa prodigia nuntiata tunc
iere. Viſum in Sileſia ardere cœlum, alicu-
i conſpecta ſpecies excercituum quaſi qui
ommiſſuri prælium eſſent. Teterrimum
utem, quo multis in locis ſanguine pluiſſe
onſtaret. In Franconia apparuiſſe narra-
batur viri ſpecies cruorem effundentis in ſo-
em, & prope hunc conſpectam eſſe aqui-
am conantem altius evolare, itemque virum
ſtantem equo. Non longè autem à Witten-
erga ſol cruentus dividi víſus eſt, & partes
ilabi, & excercitus confligentes, & quaſi in
xcelſo monte cervus. Quibus animadver-
ebatur valde commoveri Philippum Me-
anchthonem, ſed ex omnibus uno maximè,
cujus ſimile neque audiiſſe ſe neque legiſſe
ijebat, cum pro certo & explorato haberetur,
in oppido Duringiæ cui Nebræ nomen,
ſobolem muliebris ſexus modò natam in-
teriiſſe flamma necatam, quæ erupiſſet ex
utero materno. Multa quoque templa de
cœlo tacta paſſim eſſe affirmabatur. Non pu-
tavi omittendam mentionem externorum
quoq; hominum, cum quibus ſingularis uſus
aliquis & eximia familiaritas Philippo Me-
lanchthoni interceſſiſſet. Voco autem exter-
nos eos, qui Germaniam noſtram patriam
non habent. Fuit igitur perquam carus
illi

illi gentis Pannonicæ adoleſcens nobili ad
modum genere natus è familia Iaxitia, quer
mortuum Wittenbergæ ita luxit Philipp
Melanchthon, ut quantopere eum dilexiſſe
& quam triſti deſiderio afficeretur amiſſ
planè liquidòque perſpiceretur. Multu
etiam & perquam familiariter uſus eſt Sig
mundo Geloo, qui poſtea in ſua patria a
modum hoonoratus præcipuis munerib
functus eſt. Ex Italia adveniens Lælius M
riani Socini celeberrimi Iuriſconſulti F. ſ
& patriam, & florentem opibus & dign
tate domum, & ſpem ampliſſimæ fortun
ſolius Philippi Melanchthonis videndi gr
tia reliquiſſe, præ ſe ferebat. Animadverte
batur hunc ardore ſtudio cognoſcendi i
de rebus, quæ tunc diſceptabantur, certi fi
mique aliquid. Eumque nunciabatur poſte
adhuc juvenem ingenio ſummo & doctrin
præclara excellentem mortem obiiſſe i
Helvetiis. Ex Hiſpania habuit Philipp
Melanchthon ſecum virum gravem admo
dum conſtantemque & fortem in iis aſſeren
dis defendendiſque, quæ vera atque recta eſſ
diſcendo comperiſſet. Eum nominaban
Franciſcum Dryandrum. Sed familiæ, ut fe
rebant, apud ſuos inprimis nobilis appel
latio alia erat voce gentili, quam Græcum
illud nomen quodammodo interpretaretur
De Anglis ſupra aliquid dictum eſt. Gal
lica

cæ autem nationis Hubertus Languetus
leduus, (Burgundi nunc nominantur)
nultis annis vixit verſatuſque eſt apud Phi-
ppum Melanchthonem cum Wittenber-
am veniſſet anno Chriſti M. D. XLIX.
Jeque ab ipſo diſceſſit niſi interdum per in-
ervalla quædam peregrinationum, quibus
nirificè delectabatur, donec Philippi Me-
anchthonis vita in terris duravit. Vt horum
onſuetudo annum attingat XII. Erat au-
em Philippo grata atque jucunda multarum
nagnarumque rerum, quas ille tenebat,
ommemoratio, & oratio de Regibus Prin-
ipibuſque gubernationum, & aliis ſapientia,
irtute, doctrina præſtantibus viris horum
emporum. Neque ego audivi ullum alte-
um, qui tam prudenter & certò, & planè,
ilucidè, diſertè exponeret, quicquid narrare
nſtituiſſet. Non ille in hominum nomini-
us falli, non indiciis temporum errare, non
onfundere rerum negotiorumque ſeriem.
rat autem in eo ſingularis ſagacitas in no-
andis naturis hominum, & conjiciendo, quo
uiſque ſuopte ingenio deferretur, & quæ
ſſet voluntatis inclinatio. Conſiliorum etiam
olertiſſimus æſtimator, & eventuum futuro-
um proviſione admirabilis. Hunc lectio
bri cujuſdam in Italia, ubi tunc ipſe dege-
et, à Philippo Melanchthone compoſiti
upiditate incenderat videndi autorem
illius,

illius, & ea ſtimulos perpetuò admover
perpulerat tandem,ut in Germaniam venir
& Wittenbergam ſe conferret. Vbi mo
conſuetudineque ſua accepit eum Philipp
Melanchthon humaniſſimè,& perſpecta vi
tute integritateque ejus, ſecum eſſe libent
paſſus quoad vixit, Et obſervantiam fiden
que ipſius eſt expertus,ſummam benevolen
tiam erga illum perpetuo retinens. Sun
que ſæpe auditi ſermones Philippi Melanch
thonis prædicantes accuratè Huberti pro
bitatem & ſtudium veritatis, & prudenti
am, & explicatam cognitionem atque ſci
entiam earum rerum, quarum periti & ſib
laudem & alijs ùtilitatem acquirere concia
liareque conſueverunt. Hubertus verò ean
grati animi ſihgificationem honoremque Phi
lippo vivo, & mortuo meritorum recorda
tionem, pietatemque præſtari ſemper ſtudu
it,ut perſpicuè declararetur animi ipſius ſin
gularis erga illum affectio, quem omnibu
officijs præſentem coluiſſet, & cujus erept
nomen honore venerationeque perpetua, &
memoriam deſiderio ac lacrimis proſeque
retur, Sed hactenus in iſto indicio conſue-
tudinis cum externis hominibus Philipp
Melanchthonis moratam eſſe narrationem
noſtram habeatur ſatis,cum alios innumera
biles undique locorum ac gentium ad ipſum
videndum, compellandum, audiendum ad
veniſſ

niſſe non ſit obſcurum neque ignoretur. djungantur ergo jam expoſitis reliqua. bc Chriſti anno M. D. LIIII. Illuſtriſſi-p atque laudatiſſimo Principi Iohanni Fri-richo Saxoniæ Duci, poſt obitum Illuſtri-næ cõjugis rebus omnibus pacatis placidè ortuo, Philippus Melanchthon cum bo-universis memoria animi grati & veri do-is luctu juſta fecit, cujus fortunam & ca-n ſæpe deploraverat, qui exceſſit è vita v. on. Martij. Hujus Principis virtutem, nſtantiam, animi excelſi magnitudinem, & rferendis, quæ neceſſe eſſet, patientiam, iemque ad Deum & homines ſuſpicientes mirati fuerunt & prædicarunt hoſtes quo-e. Quod ſi iſte laudum tantus ſplendor le-fortè macula aliqua aſperſus putetur, ita licet intellectum eſt, hominem eum fuiſſe, orum hæc eſt conditio, ut nemo omnium nitus labis expers ſit. Atque ut aliud alijs tij eſt ſecundum Comicum, ſic accidit agnis & fortibus animis, vt interdum al-us extollantur quàm æquum eſſe videa-r. Vnde fit vt ea ſuſcipiantur moveantur-ue, quæ, niſi proceſſus habeant fortunatos & itus felices, omnem omnium reprehenſi-nem effugere nequeant. Quidam autem perverſi ſunt, ut neminem ſatis lauda-m putent, niſi ſermonibus ſuis aliquem cœlum ferant, & quemadmodum veteres

locuti

locuti fuerunt, cum Deorum immortaliu
laude conjungant. Neque vident hoc pac
non ornari ſed deformari eum, quem cele-
brare inſtituerunt, cum de homine verba
cientes non hominis effigiem exprimi ſtud
ant & perpoliri oratione ſua. Sed & de h
ſatis vel nimium potius. Anno Ieſu Chri
ſti M. D. LV. Non. Febr. præſente Aug
ſtæ Vindelicorum Ferdinando Rege & Pri
cipibus non multis, propoſita fuere capit
deliberationum. Cumque in mentione
re Eccleſiaſtica, quod Religionis negoti
um appellabatur, tres rationes indicarentu
quibus laboranti illi & dilapſæ conſuli ſu
venirique poſſe exiſtimaretur, fuit una ex h
congreſſus doctorum hominum, qui ru
ſum de Religiodis negotio colloquere
tur. Itaque & Philippus Melanchthon ju
ſus fuit parare ſe, & expectare literas, qu
bus quid agendum & iter illud quando i
grediendum eſſet, ei ſignificaretur. Se
tum quidem moleſtia hac affectus non e
& reperta alia via ad incommoda ac ma
illa non tam ſananda quam mitiganda,
procurandum ne latius ſaltem ſerperen
Hoc quale ſit, conjicere licet ex præcept
& ſententia Peligni Poëtæ de eo, quod ip
vocat Immedicabile vulnus. Permiſſa ta
men tunc, non paucis admirantibus, conce
ſaque fuit uſurpatio aliqua ejus doctrinæ, cu

ju

us aſſenſioni prius ultima ſupplicia & gra-
viſſimæ pœnæ conſtitutæ fuiſſent, & adhuc
alicubi eſſent. Sanè quid ſuſcipi tentarique
fortè potuiſſet, incertum eſt, & erat expecta-
tio omnium ferè ſolicita atque anxia. Nam
Rom. Pontifex Iulius III. Auguſtam ablega-
rat Iohannem Hieronymi F. Moronum
Cardinalem, quem ajebant & prudentia &
eloquentia eſſe inſtructum, & vias noſſe qui-
bus ſe in animos quorumcunque inſinuans,
illorum voluntates gratiamq; ſibi facilè con-
ciliaret, eoſq; perduceret in ſententiam ſuam,
& iis artibus præditum præ cæteris, iſtoque
nomine in præcipua eſſe eum exiſtimatione.
Idem, cum Epiſcopus Mutinenſis illo tempo-
re nominaretur legatus ad eum quoque con-
ventum quem Ratibonæ egit Carolus Im-
perator anno Chriſti M.D.XLI. antequam
ad bellum proficiſceretur Africanum, exi-
ſtimatioque de ejus ſapientia virtuteque &
facundia inprimis, perquam præclara fuit.
Habuit hic patrem ſuperiore ætate ſapien-
tiæ laude celebrem, cujus conſiliis guberna-
tam rem Mediolanenſem eſſe ferunt. Deque
eo, quod accepimus huic narrationi ſi in-
ſeruiſſem, neq; prorſus hoc alienum viſum iri,
neque ingratum lectori futurum eſſe ſpe-
ravi. Quibus temporibus inter arma Cæ-
ſariana atque Gallica Franciſcus Dux Me-
diolani tanquam in maris commoti ſæviſſi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

mis undis jactabatur, aliquando poſtulatu
ab ipſo fuit, ut in caſtra vicina Cæſariana
conferret. De qua re cum accuratè del
beraretur,non putarunt conſiliarij faciendu
eſſe,ut ipſe Dux illò accederet, manifeſtu
ac præſens periculum,quemadmodum co
jiciebatur, aditurus. Atque principe
conſilij ſui mitti illuc placuit Hieronymu
Moronum. Credebatur hic de ijs, quæ fi
ri aut non fieri deberent, admoneri vo
quadam, quæ, nemine niſi ipſo exaudient
emitteretur ex annuli cujuſdam converſa a
aurem pala. Conſueviſſe igitur fereba
tur, quoties de eventu aliquo certior fie
cuperet, quaſi de propoſita re cogitaret, c
bito nitentem manum & ita annuli pala
auri admovere, ut de quibus quærebat al
quid cognoſceret, cumque id ipſum tun
quoque feciſſet, ſermone Italico pronunci
ta audijſſe hæc verba: *Ibis redibis non eris ca
tivus*. Quæ cum ipſius intelligentia ſic d
ſtinguerentur, vt ſignificaretur id quod op
tabat, profectus fuit in caſtra, atque ibi cap
tus & duriter crudeliterque tractatus,illo
rum verborum aliam ſententiam fuiſſe, &
disjungenda copulaſſe demum perſpexi
Hunc Cardinalem in non parvum diſcri
mem paulò poſt veniſſe dicebatur potient
rerum Iulio IIII. Sed tunc ille, nuntiat
morte Pontificis Rom. Iulij III. cum feſti
natio

tione ſumma Romam, relictis omnibus, currit. Atque eo tempore, quemadmo- um narrari cœptum eſt, liberatus fuit Phi- opus Melanchthon ſolicitudine & labore riptionum diſputationumque de Religio- s negotio. Amiſimus hoc anno nos ambo um ſummi amici Danielis gente Stiberi, rdine equitis Franci, dignitate Canonici collegio primarij templi Wurcepurg. micos enim non dubitabat ille nos appel- re, & eſſe ſe amicum reipſa declarare non eſiſtebat. Cum me quidem propter ſocie- tem honeſtorum ſtudiorum, qua conjuncti prima ætate fuiſſemus, fratris nomine dig- ret. De hujus viri virtute, animò conſtan- & magno, ingenua orationis libertate, be- eficentia in ſuos, amore patriæ, liberalita- & humanitate erga omnes, tota denique ta digna generis ſui nobilitate, & alibi ve- narravimus, & nunc in his exponendis orari minus opportunum videri poſſit. uare proſequamur commemorando pro- oſita, & id agamus, quod eſt in manibus. is igitur temporibus in Anglia ea pa- abantur, quibus & Philippi Melanchtho- s & aliorum animos ingente dolore affi- necesse erat. Crudeliſſimè enim in- rficiebantur ferro ignique innocentiſſimi ſanctiſſimi viri, in quibus venerandus enex Latimerus nominabatur, & Can-

 tuarienſis

tuarienſis Epiſcopus Thomas Crammeru[s]
Sed hic quod eſſet dignitate ac loco ſumm[o]
atque primario, ſupplicium aliquanto ſum[p]tum eſt de eo poſterius. In Latimero ſingu[]lari olim Eraſmi Roterodami amico, & rel[i]gioſæ pietatis cœleſtiſque veritatis arde[n]tiſſimum ſtudium, & idem exquiſita cogn[i]tione optimarum literarum atque artium, [ac] facultate eruditæ doctrinæ celebris fuit. Q[u]ubi cum ſocio criminis pulcherrimi atqu[e] glorioſiſſimi, quod Evangelium Ieſu Chri[ſti] Filii Dei profiterentur, Epiſcopo tunc Lo[n]dinienſi, ad rogum conſtitiſſet, productu[s] eodem de carcere, ferebatur, etiam Cram[]merum fuiſſe, ut mortis atrocitate & horro[re] ſpectaculi illius deterritus ſententiam mu[]taret. In qua cum nihilominus hic perma[]neret, atque ſupplice etiam geſtu oraret, cu[m] ſanctiſſimis illis viris ut mortem ſibi com[]muniter afferri decerneretur, falſi autore[s] conſilii hujus ſua opinione, iſtos quidem vi[]vos comburendos, hunc autem in carcere[m] reducendum curarunt. Ubi primum in ſqua[]lore & mox ſpe quadam bona & commod[i] quorundam ſermonibus inductus, tradit[ur] aliquantulum vacillaſſe, & nomen ſuum ſub[]ſcripſiſſe, neſcio quibus, aberrantibus à ſim[]plice veritate cœleſtis doctrinæ, quam ipſ[e] eſſet profeſſus: Sed mox illuſtri confeſ[]ſione ſententiam priſtinam declaraſſe, &

manum

ianum etiam deteſtatum, quæ ſe nefario ope-
miniſtram præbuiſſet, atque ita crematus
uiſſe. Similis ſævitiæ in alios complures tam
Anglia quam Gallia incitatum odium
abioſè eſt debaccatum illo tempore, tanta
nportunitate, ut prior calamitas jam fuiſſe
olerabilis videretur, quæ fuiſſet maxima at-
que acerbiſſima. Verum hæc noſtra com-
nemoratione enarranda hoc loco non ſunt,
& hactenus producta mentio ſufficere pote-
it inſtituto noſtro. Indicatum autem ſupra
ſt, quid turbarum fuerit commotum impor-
una quadam novitatis uſurpatione in doctri-
ia Eccleſiaſtica ab Andrea Oſiandro. Hujus
nortui etiam factio non quieſcebat, &, ut
verum fatear, exulcerari negotium videba-
tur importunitate quorumdam ambitiosè
magis quàm neceſſariò quaſi ventilantum
diſſidium illud, & non patientum flammas
contentionum extingui. Exarſeruntque paſ-
ſim certamina de illis rebus planè gladiato-
ria. Quæ tanta extiterunt Norimber-
gæ, ut ferri in civitate pacata diutius
non poſſent. Eò igitur ventum eſt, ut petere-
tur â Philippo Melanchthone jam non con-
ſilium, quod ante dederat, ſed auxilium
quod perturbatæ Eccleſiæ ferret. Ita, im-
petrata hac venia ab Illuſtriſs. Principe Ele-
ct. Auguſto, Norimbergam ille eſt profe-
ctus, adjuncto ſibi hinc Alexandro Aleſio, &

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

tum fortè hoſpite Iacobo Rungo Pomera
no, quibus & ego me eo itinere comiten
præbui. Atque fuit præſentibus Norim
bergæ præcipuis in Eccleſia docentibus e
controverſia ita diſputata & ſedata, ut ab
hac deinde quieta fuerit omnino civitas il
la, complexuſque eſt dogma ſcripto Philip
pus Melanchthon brevi illo quidem ſed di
ſerto & illuſtri, ſine ullius reprehenſione au
inſectatione veritatis ſimplice oratione ex
poſita, qua aſſererentur probata, & refuta
rentur ea quæ damnabantur. Id quod opti
mi & ſanctiſſimi veteres quoque feciſſe ani
madvertuntur in Nicena Synodo, declarat
ſententia vera atque recta Eccleſiæ Catholi
cæ, & refutata contraria, inculcato nulliu
adverſantium nomine. Spes fuerat adven
turum eſſe eodem Iohannem Brentium, ſe
literis hic miſſis oſtendit cur accedere e
tempore non licuiſſet, & diſſeruit quædam d
rebus illis quæ tractabantur. Duo qui quæ
rere diſceptareque amplius vellent, neque ex
plicatione prolata contenti eſſent, tunc diſ
ceſſerunt dimiſſi benignè. Cæteri inter ſ
concordantes tranquillitate in iſta parte ſtu
dioſè operam dederunt. Reverſum auten
mox domum Philippum Melanchthonen
exceperunt rurſum aggreſſiones quorun
dam de diſputationibus & turbis Flacia
nis. Sibi enim Flacius jam non modò vulg
ſtudi

dia, ſed nonnullorum magnorum & Prin-
pum virorum voluntates aſtutè circum-
ntas adiunxerat, Ferebanturque leges Phi-
ppo, quibus inter ipſos gratia reconciliari
deretur poſſe, & tantus furor erat homi-
is, ut leniſſimè dicam, improbi, ut accede-
tandem propius non dubitaret, & evoca-
ad colloquium Philippum. Hic verò
um de ea re ſcribebat reſpondens literis
uorundam; graviter & planè, tum illa ta-
um congreſſuum poſtulata præcidebat. Et
uia prohibere quaſi illuviem illam inſaniæ
on poterat, intra ſuam ſtationem reſiſtens,
faciens, ut prius, officium, neque ab hoc
nens abduci ſeſe, iracundia, odio, cupidi-
ate, ſpe, iniuriaſque omnes perferens &
ontemnens incitationes ſtolidæ vehemen-
iæ, ita permittebat Deo æterno cætera.
At hi illo ipſo iritabantur, & libellos ſcrip-
orum turbulentorum emittebant in vulgus,
arripiebant ad lacerandum plurimos op-
imos & doctrina atque pietate præſtantes
viros, quibus maledicendo acerbitati indul-
gebant animorum ſuorum & odijs concep-
is obſequebantur. Vera falſa, certa du-
bia, conſentanea diſſentanea, propria aliena,
convenientia abſurda proferrentur in me-
dium, non curabatur. Et ſatis erat cri-
men aliquod illatum eſſe. Nam adhæreſce-
bat in hac parte, quam Philippus Melanch-
thon

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

thon deſerendam ſibi non putarat, ſtatim quicquid eſſet tanquam telum accuſationi & culpæ conjectum. Vt autem Magi ignotis & barbaris nominibus ſimplices infatuant, ſic iſti appellationibus mirificis & obſcuris vulgi animos percellebant,& quaſi inhiantes ſibi circumducebant, Adiaphoriſtas, Synergiſtas, Majoriſtas, & neſcio quæ alia vocabula nuncupando comminiſcendoque offundentes. Fiebat autem ut confuſa negotia publica ac privata, & Eccleſiaſtica civileſque res, materiam darent inſimulandi invidiaque gravandi eos, à quibus aliquis alienior fortè eſſet. Et Flaciana factio jactans ardorem quendam & flagrans ſtudium rerum divinarum, ſi qui illam vehementiam improbarent & moderationem lenitatemq; aliquam adhiberent, ſtatim deſertores & proditores cauſſæ eos eſſe vociferari,& ingerere convicia, & diſputationum conflictus poſcere, & veluti in arena exultare atque provocare adverſarios ad luctandum. Quæ omnia ad vulgus & imperitos & rerum negotiorumque ignaros erant ſpecioſa, & celebritatem nominis Flaciani augebant. Atque inveniebantur quidam qui paria facerent, & veris contumeliis iſtos appeterent, neque ſciente, & ſi reſciviſſet perquam graviter & moleſtè ferente Philippo Melanchthone. Sed ii tantum proficiebant, quantum

um ad reſtinguendam flammam infuſum oleum. Ad unum enim probrum in promtu ſtatim erant quæ objicerentur decem. Diceret quiſpiam falſa de inanibus rumuſculis collecta aut conficta ab ipſis ſpargi: Aliquam illi fabulam contra narrare & eludere crimen, & ſcurrarum more impudenter inde novi vitii infamiam detexere. Quæ autem dicebantur ac docebantur verè & utiliter, ea pervertendo & cavillando detorquere, & conquirere atque venari undique omnia, quibus de quietis & pacis cupidorum, & paulò modeſtiorum exiſtimatione aliquid detraheretur & his inurerentur maculæ. Vetera ac nova, dictaque & facta, atque ſyllabæ penè calumniarum malitiá ad ignominiam arripiebantur eorum, à quibus iſta caterva diſceſſerat, cum docendo magiſtros, benefaciendo penè parentes haberent plæroſque, & propter ætatem certè & dignitatem atque excellentiam plurimi ex his eos obſervare & colere deberent. Quemadmodum autem olim cum hiſtrionum ars cognita atque probata fuit, pluris fieri cepiſſe actores fabularum quàm ſcriptores traditur, ſic accidit tunc pravitate hominum & vulgi levitate, ut iſti ſimul atque alii, eorum, quibus præceptoribus uſi fuerant, dicta ac ſcripta diverſis geſtibus iiſque partim ineptis, partim turpibus agerent, & cum malitioſè inter-

dum corrumperent , ita applaudentes ſibi
invenirent complures. Quæ autem diſſere-
bantur res arduæ & magnæ,ideo iſta cohors
tumultuari & vehementia declamitandi per-
turbare audientum animos , & aſſentari ho-
minum cupiditatibus , & hoc pacto facil
reperire aſſentientes ſeque eis adjungentes.
Grata erat plurimis reprehenſio atque nota
tio eorum,quibus licentia vitæ coherceretur
& major prohiberetur diſſolutio. Libente
igitur admittebatur , & fortes iſti perhibe-
bantur tanquam libertatis defenſores,erant
que in precio. Quid verò melius , rectius
ſalutarius omnium iſti protulerunt , docue-
runt,enarrarunt ? quam ii quos tam hoſti-
liter oppugnabant. Sed erant illa ſcilicet
jam uſitata , ac novitate delectabantur ho-
mines,quorum voluntati iſtud genus ſpecio-
ſè inſerviit. Quemadmodum autem erga
cives plærumque propter uſum conſuetu-
dinis affectio eſt remiſſior, ita vulgus,quan-
tumvis bona & utilia , jam familiaria atque
conſueta,minus curare ſolet , & aucupatur
externa ac nova. Atque iſto quaſi turbine
multa honeſta conſilia, non paucæ præclaræ
actiones perverſæ ſunt , ſpes tranquillæ cu-
juſdam quaſi ſerenitatis debilitata atque
erepta , pietas & religio labefactata , cum
interea fulcirentur ſuperſtitionum & erro-
rum vitia. Quod nunc cœptum eſt ab i
quoqu

quoque intelligi, qui iſtos aliquando vel foverunt vel non certè excluſerunt. Cum enim iſta factio audaciſſimè vel potius impudentiſſimè, ſine omni rerum, perſonarum, temporum conſideratione effutiret & diſſiparet, quicquid non in mentem, quam haberet nullam, ſed in buccam, ut dicitur, veniſſet, in hoc malo id inerat boni, quod fiebat, quemadmodum Tragicus Poëta ait improbis & vanis uſu venire: ut cogitationum voluntatumque

Certum atque verax indicium lingua faceret,

declarans illa ac profitens, nihil ſe eſſe petulantius neque magis leve atque futile, & proferens cum ſceleratè & nefariè conficta de optimis & innocentiſſimis ac publicè privatimque bene meritis viris, & ſeſe anteſignanam ducemque præbens ad Reipublicæ reliquam quietem exturbandum, ad vaſtitatem inferendam Eccleſiis, ad laxandam multitudinis promiſcuæ licentiam, ad totius denique adhuc conſiſtentis honeſtate quadam nonnulloque pudore vitæ diſſolutionem. Haud ſanè neſcimus huic importunitati prætendiſſe iſtos exempla ſanctæ antiquitatis, quo quidem non minima ex parte eminebat vel furor vel certè ſtulticia ipſorum, qui nullis conſiliis aut actionibus ſimilibus & conferendis tanquam latrones aut hoſtes ſub illorum exemplorum quaſi tecta ſubirent,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

ubi lateret impietatis iſtius deteſtanda pernicies. Etſi autem adhuc reperiunter hic aut illic nonnulli, qui pertinaciter defendant quamvis perſpicuam perverſitatem atque veſaniam, & fit tamen indies, etiam in ſatietate quadam, aſſenſio infirmior, & aperiuntur plurium oculi, & contracta damna intelliguntur, & diſſenſiones inde tum manifeſtæ tum occultæ exiſtunt. Eſt autem profectò non leviſſima cauſſa miſeriæ iſtius, ſæculi noſtri effrenata exultatio, & infinita licentia, & ſumma dictorum factorumque impunitas, non modò declamitandi & concionandi pro eo ut cuique libet, & fert impetus animi commoti, ſed proferendi quoque & edendi mandata literis ea, quæ unuſquiſque ſomniaſſet aut vigilans fingere comminiſcique potuiſſet. Sed imprimis liberæ & crebræ tunc erant diſputationum dimicationes & criminationes confutationesque mutuæ, & jurgiorum contumeliæ. Quique alterum inſectando vehementiſſimè exagitaret, & in eum inveheretur acerrimè, & pro ſuis qualibuſcunque audaciſſimè propugnaret, is fortiſſimus habebatur & laudabatur inprimis. Omnes itaque librorum officinas, accuſationibus, defenſionibus, purgationibus, inſimulationibus, & pugnacibus ſæviſque ſcriptis refertas cerneres. Hoc loco mihi venit in mentem, quod Legibus antiquis con-
ſtitutum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

itutum fuiſſe traditur,ut alterum in judicio
alſò & temerè accuſantes eam pœnam ſuſti-
erent, quam luere oportuiſſet reum ſi con-
nceretur. Erat enim æquum valere idem
eos, qui contradicendo inſcitè & nugato-
è & perperàm refellere aliquem conaren-
ır. Quia vero actio datur illa quidem in
ıdicijs injuriarum ; Ficta autem atque falſa
rimina alicui inter altercandum inferri, &
btrectando maculas aſpergi, modò præ-
endatur ardor aſſerendæ & defendendæ ve-
tatis,non modò animadverſione caret, ſed
udem etiam paſſim invenit, ita ſcilicet
t, vt optimos & graviſſimos viros leviſſi-
ıi deterrimique inſectentur & exagitent.
Quanta autem nunc copia quodvis argumen-
um,ſed præcipuè aliquod ſanctæ Religio-
is caput explicantium & de hac dimicanti-
m librorum evolat ? In Aegypto olim,
uemadmodum fertur, quòd quiſque in ali-
ua arte excogitaſſet, id in conventu peri-
orum conſideratum & dijudicatum ſic de-
num, ſi approbatum eſſet, curabatur tan-
uam verum, in columnis perſcribendum,
uæ in ſacris quibuſdam locis ſervabantur.
Tales conventus nunc quoque agi erat op-
andum & expediret, ut de ijs ſcriptis, quæ
roferenda aliquis in lucem & edenda exi-
timaſſet, docti & ſapientes conſulerentur,
leque eorum ſententia utilia ac bona publicè
reponeren-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

reponerentur, mala atque pernicioſa obli-
terarentur delendo. In quo melius eſſet, n[e]
nomen quidem ſcriptoris conſervari, i[d]
quod in Aegypto quondam factum fuiſſ[e]
accepimus. Hoc ſanè pacto obviam iretu[r]
cupiditati immodicè ambitioſorum & glo-
riæ appetitio reprimeretur, & non comple-
rentur animi hominum opinionum mirabi-
lium abſurdarumque varietate. At nun[c]
quoniam & ſcribendi facultas conceditu[r]
cunctis, & judicandi poteſtas datur cuilibe[t],
qui ſunt audaciſſimi, ij vulgò in precio hono-
reque habentur, & omnia ubique pernicioſi[s]
& turbulentis contentionibus perſonan[t].
Verum apponantur & iſta ad miſeriarum no-
ſtri temporis acervum, & fatalium pœna-
rum gravitatem. Inter hæc diſſidia & iſta[s]
ſeceſſiones, qui adhuc ſupererant pauci ill[i]
ſanè ex vetere ſodalitate & quaſi grege eo-
rum, qui initio ad veritatis cœleſtis & op-
timarum diſciplinarum doctrinam colen-
dam ſeſe conjunxerant, cum maximo do-
lore recordabantur præteritorum tempo-
rum, & tantam mutationem vitæ atque mo-
rum deplorabant. Meminerant ſua ætate ini-
micitias etiam inter aliquos manifeſtas no[n]
fuiſſe expertes humanitatis & moderatio-
nis, contendentibus illis non hoſtiliter ſe[d]
civiliter: In ſuſcipiendis autem gerendiſqu[e]
rebus quibuſcunque communicata conſilia &

ollatas ſententias rationeſque magno ſtudio
x opinione mutuæ benevolentiæ ſingulari.
Quæ tradere docendo aliis, quæ compoſita
cribendo edere aliquis volebat, quæ nego-
ia conficere agendo, ea tunc non temerè
ed deliberata & recognita cum amicis ita
ggredi, ſi videretur, & proferre, aut, ſi non
ideretur, relinquere & premere. Hanc
gitur ſuavitatem illi ſuperioris temporis
participes adhuc reliqui in tantam acerbita-
em, & vitam ex congregabili atque manſue-
a, tam feram ac ſolivagam evaſiſſe, dolebant
x miſerabantur prolapſionem ætatis ſuæ,
x nihil læti de futuris poterant ominari,
ccedente etiam ſenectutis diffidentia atque
lifficultate. Sed his temporibus in quibus
erſatur iſta pars narrationis noſtræ, & dum
a, quæ expoſuimus ad hunc modum ge-
untur, multi interea ea Bohemia fuere
dictorum ſævitia ejecti, qui aliquid dicere
aut facere auſi fuiſſent prioribus & antiquis
obſervationibus & ritibus contrarium. Ex-
ulabantque complures conjuges præſer-
im ſacerdotes perquam miſerabili ſpecie.
Et amiſit Philippus Melanchthon amicum
præcipuum Iuſtum Ionam. Hic celeberrimus
uriſconſ. Henningo Gœdæ præpoſito rei
Eccleſiaſticæ Wittenbergæ ſucceſſerat &
hoc anno Chriſti Ieſu M. D. LV. migra-
vit ex hac vita, vir dignitate excellens &
præ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

præſtans doctrina, cum Wittenbergam pror-
ſus reliquiſſet, in ſuperiorum annorum bel-
licis tumultibus, & mutatione gubernationis.
Etſi illinc abeſſe ceperat & conciones ha-
bere antea quoque in Salinis Saxonicis. Sed
tunc his regionibus exceſſit, & aliquantiſper
in aula Ducum Saxoniæ D. Iohannis Fri-
derichi FF. commoratus, præfectus deinde
Eccleſiæ in oppido Eyſſefeldo, ibi mortem
obiit habens annos LXIII. Ad Danubium
autem conventus agebatur anno Ieſu Chriſti
M. D. XVI. Et de Religionis negotio
jam convenerat: ut delecti aliquot utriuſ-
que partis congregarentur in Vangionibus
Berbetomagi, deque controverſiis ortis in-
ter ſe placidè colloquerentur. Nominaban-
tur autem jam alteri non magis proteſtantes
ut olim, ſed addicti confeſſioni Auguſtanæ:
alteri catholicorum & antiquæ Religionis
nomen obtinebant. Acceſſerunt illuc cum
alii tum Philippus Melanchthon ſerius hic
quidem, quod eo anno profectus in Cim-
bricam Cherſoneſum ad Regem Daniæ
affinem ſuum Dux Auguſtus, juſſiſſet operiri
illum mandata ſua. Tandem verò æſtate
Anni M. D. LVII. eſt tamen iter & ipſe
ingreſſus deducente eum, qui ab Auguſto
Principe legabatur, generoſo & nobili Co-
mite Ludovico Neogardienſi. Ibidem affue-
runt & à Saxoniæ Ducibus D. Iohannis

Fride-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

Friderichi FF. miſſi Theologi & earum rerum de quibus diſſerendum eſſet periti, & ſpectati homines cum bonarum artium tum cæterarum doctrinarum, & viri non vulgari autoritate præditi. Sed à Flaciana, quæ tunc apud illos Principes in exiſtimatione præclara erat & regnabat, factione, eas leges habebant latas præſcriptaſque & conſtitutas conditiones, ut alienæ ſententiæ actores non autores ſuæ advenirent. De quibus rebus hoc primum optarim, famam omnem perpetui ſilentii latebris occultari & æterna oblivione potuiſſe obrui. Sed quoniam illæ multorum ſermonibus & quorundam ſcriptis quoque celebratæ ſunt, pauca hoc loco à me dici, ad inſtituti operis rationem & meam diligentiam fidemque pertinere duxi. Erant ad decretum colloquium de controverſis in doctrina Eccleſiaſtica capitibus, deſignati præſides, primum Spirenſis Præſul, ſed hic obire munus iſtud morbo impeditus non potuit. Suffectus igitur fuit in locum ejus Iulius Præſul Naopurgenſis. At Merſepurgenſis, princeps erat ſui gregis. Hunc Sidonium nominabant, quod in eorum numero, qui ſuffraganei vocantur, Moguntiæ aliquando titulum habuiſſet Epiſcopi Sidonis. Ita enim ludere in maximis rebus non eſt veritas, poſteaquam os perfricuit & omnem pudorem abjecit ſuperſtitio,
ut

ut præeſſe juberetur aliquis provinciæ, quæ vel nulla extaret omnino, vel nullo pacto certè obtineri gerique poſſet. Adoleſcens ipſe humili loco natus ex vicinis alpibus Tubingam ſtudiorum cauſa venerat, ibi in contubernio pauperum (Martinianum vocant ab autore inſtitutionis) educatus dum bonarum artium Magiſter renunciaretur, literas deinde docere cœpit, & Moguntiæ ludum aperuit, & poſtea etiam ad Eccleſiaſticas conciones habendas animum appulit. Ad quas maxima frequentia cum concurreretur, ita eſt ei iſta curatio lata, ut ſententia atque voluntas arctius devinciretur, & ipſe ſtatum illum fulciret ſtudioſius, & magis enixè ſuſtentaret. Atque hinc eſt ad illud honorum faſtigium evectus, rebus bello conturbatis, & diſcrepantibus judiciis, diverſiſque ſtudiis collegii, producente eum Imperatoria Majeſtate, cui ita commendatus fuerat, ut illius opera nihil non effici poſſe crederetur. Quæ eadem fermè eodem modo ſupra à me commemorata cum, his perſcriptis, recordarer, non volui tamen delere, neque iterum hoc loco legi, alienum duxi. Sanè erat ingenium in homine acutum, induſtria haud vulgaris, facundia etiam & copia orationis egregia. Is igitur tunc quaſi primum ordinem duxit eorum, cum quibus congredi deberent defenſores ejus doctrinæ

qua

æ nomine confeſſionis Auguſtanæ ſigni-
cabatur, eratque veluti caput horum Phi-
opus Melanchthon. Cognitioni autem
æeſſe loco D. Auguſti Prin. Elect. lega-
s ipſius debebat, magnitudine animi, con-
antia, virtute, ſapientia, humanitate etiam
xcellens, quod in adoleſcentia optimis
eris præclarè eſſet inſtitutus, is quem ſu-
a nominavimus, Ludovicus Comes Neo-
ardienſis. Hubuerat hic aliquando Præ-
eptorem Friderichum Staphylum, quem
mdudum vel ambitionis impetus, vel ne-
io quæ cupiditatum quaſi procella abla-
um inter adverſarios conſtituerat, cujus
nte quoque facta mentio eſt, hominis, ut
ihil dicam amplius, deſpicati & levis, cum
on eſſet ab eruditionis doctrina prorſus
mparatus. Omnino ex ipſis jam illis, qui
ntiquæ religionis patroni perhibebantur,
on planè dementes, fateri cogebantur, ſuas
artes & doctrinæ & rituum & vitæ vitiis
quibus laborare, & non immeritò notatos
ſſe errores quoſdam. Atque hi initio ſta-
m petierunt, ut diſputationes non collo-
uendo ſed ſcribendo haberentur. Id quod
acilè impetrarunt, quod non minus ſcri-
endo quam loquendo ſe valere confide-
ent defenſores confeſſionis Auguſtanæ.
Qui cum præclarè ſtarent, inter ipſos op-
atiſſimum adverſariis diſſidium extitit.
Nam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

Nam ab iis qui acceſſerant cum Flaciano conſulto, de illius ſententia ante omnia poſtulare: ut damnati pronunciarentur quidam, qui illis, quorum paulò ante meminimus, nominibus mirificis & fictis infamabantur. Niſi enim hoc fieret, non fore inter ipſos firmam conſenſionem. Nihil ferè erat inter hos atque cæteros iſtarum partium, controverſiæ aut litis de dogmate. Petebatur itaque ab ipſis amanter, ne ſine cauſſa autores eſſe vellent pernicioſi diſſidii. Quin etiam damnationes promittebantur, ſed ſuo loco & rebus explicatis. Dicebatur ideo eſſe conventum, ut cauſſa non controverſa ageretur, eam par eſſe ut ipſi concorditer tueantur. Alia quoque commemorabantur, quibus poſſe eos à propoſito illo abduci ſpes eſſet. Sed nihil horum ipſi admittere, & urgere poſtulatas damnationes ſecundùm præſcriptam formulam. Ibi tandem eis dictum fuit, licere initio, & eſſe melius, diſcedere, quam impedire actiones bonas & ſalutares. Tum demum illi & aſſenſi ſunt, & promiſere ſeſe uno ore & animo defenſuros doctrinam confeſſionis Auguſtanæ. Sanè Philippus Melanchthon cupidus congreſſus, quique nihil impedimenti aut moræ inferri vellet ſuſceptis actionibus, non repugnaverat contra poſtulata damnationum: atque has adeo cœperat agitare. Sed ſociis

atque

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

tque collegis magnopere reclamantibus, b hoc conſilio deſtitit. Iam verò procedentibus diſputationibus, cum res ageretur ſcriptis mutuis, rurſum neſcio qua nova cauſſa aut cogitatione impellente, requiri agitarique damnationes, vociferationeſque xiſtere, & perhiberi illis neglectis non poſſe onjunctionem eſſe ſtabilem atque certam, dque apud omnes, etiam adverſarios, teſtanım clamores audiri, & ita turbari inchoatæ ſputationes. De quo alii tum aliter. Atque a mirabiliter omnia miſcebantur, ut nulli on ſuſpicioni locus eſſet. Plærique tamen l impotentiam animi & vetera partium dia illum diſceſſum referebant, quem plaıerat teſtatum eſſe forenſi etiam quadam ıutione. Erat autem additus Theologis is quidam ex ſcriba Ludimagiſter, ex udimagiſtro factus Iuriſconſ. tanquam vel ſtos vel emiſſarius, quem animadverſum t, & loquendo & ſcribendo quaſi flabello ditionis Flacianas conſpirationes ventilare que inſuper conflare, & furiæ inſtar volintem ubique odia atque diſcordias excire:

cui triſtia bella
Iræ inſidiæque & crimina noxia cordi,
Mille nocendi artes: ſecundum Poëtam. tque rumuſculi de tota re ſparſi fuerunt rii, non etiam nulli inanes & falſi. Verùm hoc

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

hoc cum aliis diſſidentibus delectationi fu
& doctrinæ, quæ Evangelica perhiberetu
obtrectavit, quod iſta daretur occaſio ta
execrationibus, quam ridiculis quibuſda
dictis, tum accidit contrariarum tunc pa
tium defenſoribus peropportunum, qui jar
dudum animadverterent, certamen ill
iniquius eſſe comparatum. Nam ſe neq
doctrina atque uſu excercitationeque ii
quibus opponerentur, pares eſſe ſentieba
Bonis autem pietatiſque religioſæ ex anim
ſtudioſis illa tam intempeſtiva defectio
gentem attulit dolorem, quod penè par
victoria pro veritate ſe pugnare affirmantib
è manibus eripi videretur. Sed urgebatur
quoque progreſſio inceptæ diſputationis,
iis qui remanſerant. At præſes Iulius v
prudens atque doctus, quod pro altero pr
ſideret, oſtendit, neceſſe ſe habere, rem pe
ſcribere Regiæ Majeſtati. Dum mittunt
autem literæ & reſponſum expectatur, or
nia fuere interim quieta, & profundu
Berbetomagi ocium. Inque hac actionu
dilatione, accerſitus Philippus Melanchtho
ab Illuſtriſſimo Principe Palatino Prin
Elect. Othone Henricho Eytelpergam,
de Academiæ conſtitutione, eo præſen
deliberaretur, eſt profectus. Erat ibi Iacob
Micyllus, cultor & Antiſtes, ut ait Poët
rectorum & liberalium ſtudiorum. Q

a

adjuncto, itemque aliis quoque doctrinæ & prudentia ſingulari præditis viris adminiſtratio tota illa ordinata, rationeſque conveniente ac laudabili, Philippi Melanchthonis conſilio & autoritate, conſtituta eſt. Neque poſt hæc Micyllus integrum annum deinde vixit, qui natus Argentorati cum ingenio & bono & acri eſſet, Muſis id eſt optimis diſciplinis atque artibus ſe totum addixit, & cum veterum ſcripta explicando, tum componendo nova, & navavit operam inprimis & nomen celebre eſt conſecutus. Commilitonem primum hunc habui Erphordiæ in Duringia, ubi de quadam actione ſcenica dialogi Lucianici, in quo perſonæ unius hoc nomen eſſet, ita appellare eſt cœptus, neque nomen poſtea ei mutare viſum. Maximum damnum literæ & erudita doctrina hujus viri morte fecit. Et Philippus Melanchthon noſque cæteri quibus notus ille fuerat, quique tum apud ipſum accepti amantiſſimè & ſupra modum hilareter cum maxima jucunditate fueramus, ſummo dolore ſumus affecti. Nam ego quoque illuc veneram, exoratus ab amicis communibus, ut relictis rebus, quas tunc planè neceſſarias in manibus habebam, & poſthabitis negotiis, quæ ſanè erant ejuſmodi, ut celeriter expediri mea referret plurimum, ad Philippum Melanchthonem me quamprimum conferrem,

rem, ut nuntio accepto domeſtici luctus,
mea præſentia, cujus conſuetudinem & uſu
ei jucundiſſimum eſſe ſcirent, aliquid i
contingeret allenationis. Nam cum diſc
dens filium unicum Philippi ipſum quoq
nomen habentem reliquiſſet periculo
ægrotantem, convaluit hic quidem pau
poſt, ſed uxorem Philippi Melanchthon
mox ſuſtulit improviſa tunc quidem mo
inter ſævos cruciatus commotarum in to
corpore fluxionum mirificarum. Labo
verat autem & illa graviter eo quo vir ipſ
morbo, cujus nomen Græcum diximus e
λιθιάζειν, Latini, quoniam tunc concreſcunt
corpore quaſi calculi, ita etiam illum mo
bum appellarunt. Sed concurrerunt tu
aliæ etiam difficultates, fortaſſè minus a
madverſæ. Atque obiit illa quidem die
ſupremum ſuum non aliena ætate, qu
annum ſexageſimum omnino tunc habuer
verùm quæ & potuiſſet tamen per illam,
ita Deo æterno videretur, vivere diutiu
& fuiſſet hoc marito opportunum atq
utile. Cum autem Eytelpergam ad ipſu
veniſſem, reperi ibidem & fratrem e
Georgium. Gener vero Caſpar Peucer
ſecutus illum fuerat domo abeuntem, nec
ab ipſius latere uſpiam diſcedebat. M
adventu mirificè eum gaudere eſt intell
ctum. Nam ita acquievit in complexu c

loqu

quioque meo, ut nulla de re publica aut
rivata quicquam percontaretur, ſed tem-
pus omne conſumeret conſuetis nobis ſer-
monibus. Indicium igitur caſus domeſtici
placuit pauliſper differre. Sed veriti ne ex
lijs ille hunc cognoſceret, & ſuccenſeret
obis, qui celaſſemus, ita poſtero die, quid
veniſſet, ei oſtendimus. Non dedit ſigni-
cationem ullam vehementis perturbatio-
is, cum ingente dolore affici ipſum nemo
ubitaret. Atque nominatim vxori mor-
uæ valedicens, hoc modo addidit, ſeſe eam
revi ſecuturum eſſe. Et mecum ſeducto
d cameras vitium, nam in Principis hortos
unc fortè conceſſeramus, multa locutus eſt
raviter & pietatis atque prudentiæ plena
onſideratione, de Republica & aſperitati-
us ac confuſione rerum penè ubique omni-
n, & deploravit de ijs, quæ fierent, veriſſi-
as querelas, & multorum triſtiſſimorum
ventuum cauſſas commemorando, quæ et-
m deinceps conſecuta ſunt, nimis verè non-
lla prædixit. Atque doloribus ob Rem-
ub. omnino opprimi, inque eo minus ſenti-
ipſius proprium quamvis recentem atque
cerbum apparebat. Quibus tamen im-
icatis triſticiam augeri neceſſe fuit, qua
rpore etiam langueſcente graviſſimè tunc
boravit ſuo illo malo morbi ſupra indica-
, & maximis cruciatibus non ſine pericu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

culis grandiuſculis in urinæ vijs hærentibu diutius, quod fractis debilitatisque viribus m nus ſtrenuè ea præſertim ætate ejicerentu Sed ad Berbetomagenſes actiones narrati revocanda eſt. Regis Ferdinandi illuc re ſponſo tandem allato, quo jubebatur , ant omnia, ſi fieri poſſet, inſtaurari ita diſputa tio, ut tolleretur omne undique impedi mentum illius, utque in eorum, ſi neceſſe e ſet, qui diſceſſiſſent, locum ſurrogarentu alij, & ita negotium continuaretur: Id quo cum decreto Ratisbonenſi congruere vide batur: Tunc igitur ij, qui antiquæ Religic nis cauſſam defendere ſe gloriabantur , ſa nè perculſi, negare hoc ſibi faciendum, nequ adverſarijs diſſidentibus , diſputationen producendam. Quid enim hoc profectu rum? aut quæ ratio omnino iucunda eſſ videatur? cum ignoretur ad quas ſententi as reſpicere debeant. Concordarent igitu prius adverſarij, ut ſciri poſſet, quid ab ipſi conſtanter retineretur & aſſereretur. Atque etiam hi tunc de damnationibus quibuſ dam, imitantes eos qui diſceſſerant, poſtula tiones inculcarunt. Sed fuit diſertè reſpon ſum: Totam rem decreto Ratibonæ fa cto, & regijs literis eſſe explicatam, & Augu ſtanæ confeſſionis defenſores præſto eſſe neque defugere aut recuſare ullos legiti- mos congreſſus, & teſtari, ſi abrumpere- tu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

ur diſputatio, ſua id culpa nequaquam fieri.
Nonnihil moleſtiæ ſolicitudiniſque tunc
Præſidi oblatum, ſed altera illa parte nullo
modo proſequi volente inſtitutas diſputati-
ones, ita tandem iſte conventus diſſolutus
fuit. Quique ibi remanſerant ex defenſori-
bus Auguſtanæ confeſſionis. Præſidis quo-
que teſtimonio laudati ſunt. Et ipſi inter ſe
tum priore neceſſitudine confirmata, tum
nova ſocietate inita, domum ſuam quiſque
reverſi fuerunt. Friderichus deinde Sta-
phylus,qui ſe in aulam Regis Ferdinandi in-
ſinuaſſet, & augeret numerum eorum qui
refellere deberent defenſores Confeſſionis
Auguſtanæ, ſcriptum edidit, tam futile ut
contemni, tam verò improbum & malum,
ut animadverſionem non effugere debuiſſe
videatur. Cujuſmodi & alia illius fuere uni-
verſa, quæ poſtquam prodita cauſſa deſcivit
ab amplectentibus doctrinam expoſitam
capitibus Auguſtanæ confeſſionis, divulga-
vit. Atque mirabantur prudentiores tantum
licentiæ concedi levitatis furori, neque in-
telligi,quæ ſtabiliri iſti vellent, ea vehemen-
tius eoſdem labefactare, præſertim cum ſi-
milis veſaniæ & ab hac infelicium eventu-
um exempla eſſent in medio. Quidam Avi-
us etiam neſcio quid tunc effutivit ſcriben-
do. Philippus autem Melanchthon bre-
viter ille quidem & ſtrictim ambobus, ſed

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

graviter atque luculentè reſpondit. Atque hæc ferè ſunt tunc geſta, quibus Philippus Melanch. & interfuit & præfuit. Hoc eodem anno poſt quaſdam coram principibus diſputationes ceſſit malevolentæ & odio Flacianæ factionis, Iuſtus Menius, & Lipſiam ſe contulit, ubi humaniter & benignè acceptus diutius anno integro uno, Eccleſiaſticas conciones habuit, cum audientum fructu & admiratione, mortuus placidè III. Id. ſextil. Anno Chriſti M. D. LVIII. Commendatus fuerat Senatui illius urbis à Philippo Melanchthone, neque alibi defuturus ipſi locus fuiſſet, ſed Lipſiæ contigit opportunus atque commodus. Varia atque multiplex fuit hujus viri fortuna. Quicunque noſtra ætate eruditionis & doctrinæ fama celebres fuere, cum ijs univerſis ipſi noticia neceſſitudoque & uſus interceſſit, & hi illum carum habuerunt & magnifecerunt. Multis annis fidelem & utilem operam dedit in regionibus Duringicis, & tandem ingraveſcente ætate inſolentiæ & clamoribus acerbitatis turbulentæ exagitatus, quietiorem ſedem quæſivit, & invenit reliquæ ætati ſuæ non longæ, ut diximus. Mortuus fuerat ante hunc Wittenbergæ Iohannes Bugenhagius Pomeranus paſtor Eccleſiæ illins, vir dignitate præſtans & in rebus maximis cum ſumma laude verſatus, contentus quidem

ea

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

ı conditione & illo loco in quo primum
ıiſſet conſtitutus, cum ad ampliſſimos ho-
ores potentiamque & opes eximias perve-
iendi præclaræ occaſiones ipſi darentur.
Ad quasnon ille quidem contenderet, ſed
ıvitaretur penèque attraheretur. Specta-
ſſima hic cum fide & aſſiduitate mirabili
fficio ſuo annis XXXIIII. functus eſt, &
urationi latæ præfuit ſtudioſè ac ſolicitè,
patiens & nequaquam fugiens laborum.
xceſſit ex hac vita annos natus LXXIII.
um quidem aliquot annis fuiſſet perquam
nbecillis; ſuperiore ferè tempore integris
firmis viribus uſus. Quamvis autem im-
ıatura ea mors videri non poſſet, neque
tati ipſius aliena, neque decedenti gravis
ccidiſſet, diuturnæ tamen vitæ commu-
iter in rerum præcipuarum ſocietate pe-
ıctæ memoria, & uſus illius deſiderium
ıagno dolore affecit Philippum Melanch-
ıonem & alios, mœrentes ob veterem &
ngularem amicum laborumque omnium
curarum participem amiſſum. Hic cum
nſim viribus tam animi quam corporis de-
ceretur, & non morbi gravitate ſed diutur-
e debilitatis langore velut evaneſceret,
ıimadvertebatur quaſi ſimulacrum prio-
s viri in omnibus rebus agendis alacris &
omti intuentem Philippum non leviter
ırturbari. Auditæque ſunt voces ipſius de-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

precantis, ne ſibi talis ſenectus contingeret. Id quod ſecundùm optatum ipſius accidit. Nam ne morbus quidem quo confectus obiit, vel impedivit præclariſſimas cogitationes pietatis & ſapientiæ ipſius, vel obſtitit memorabilibus & eruditis ſermonibus, vel reprimere potuit laborum : quibus conſueverat, defatigationes, ut deceſſerit non admodum de ſtatu vitæ traductæ recedens. His temporibus neque Reſpub. quieta fuit, & in Eccleſia variè turbatum. Atque rurſum de conflanda Synodo verba fieri, & quibuſdam tumultuantibus ſine fine, & modò hoc modò illud arripientibus ad exagitandum, jamque inter ſe, iis qui aſſertores defenſoreſque veræ & ſanæ atque ſalutaris doctrinæ videri volebant, fœdè dimicantibus, & contumelioſa ſcripta edentibus, multorum animi graviter perturbari. Sed hoc magna pars nihil curare. Quaſi Religionis caput eſſet, acerbitas diſſenſionum ac contentionum. Etſi, ut ingenia atque naturæ & inſtitutio, ſic conſilia, voluntateſque & actiones diſſimiles animadvertebantur. Neque probabantur adeo omnibus omnia, quæ à ſuis quoque fiebant. Sed Berbetomagi acta valde reprehendi à Flacianis: Et dari opera ut iis, qui ſuarum partium eſſent, congregatis decreta de illis fierent. Alii quoque cupidi tranquillitatis atque concordiæ, judicare

con-

ɔnventu acto partis utriuſque laborantibus
bus conſuli poſſe. Sed prudentiores ſtatue-
ant contrarium de exemplis antiquis & re-
entibus. Itaque non nihil quidem negotii
ctum laboriſque & moleſtiæ inter tales
onſultationes exhibitum fuit Philippo Me-
anchthoni. Sed ultra deliberationes & co-
atus atque ſtudia tunc non eſt proceſſum.
ncidentibus præſertim & aliis gravioribus
egotiis. Nam & Imperator Carolus omne
ubernationis Ius & Imperii majeſtatem
radidit in manus Principum ſeptemvirum
reandis Imperatoribus Rom. Et eſt idem
aulò poſt mortuus in Hiſpania. Conſilium
oc cepiſſe eum etiam ante annos XXX.
ffirmabatur, ſed tunc & exhauſtis viribus
x adverſis eventis fractus, deſperatione
quadam rerum omnium & amiſſione non-
nullarum opportunitatum, id executus eſt,
quod ratione quadam olim ſe facturum eſſe
conſtituiſſet. Audivi, cum aliqui ab ea
ſententia abducere ipſum vellent, Carolum
dixiſſe: Impendiſſe ſe quæ habuiſſet omnia
& quidem in fulciendum tuendumque ma-
ximè Eccleſiaſticum ſtatum: Pecuniam, quæ
quidem reparari idque damnum ſarciri fortè
poſſet, ſed amiſſam quoque eſſe exiſtima-
tionem nominis, & valetudinem bonam,
& ſtudia hominum, quæ recuperatu-
rus eſſet nunquam. Annis duobus ante-

 ceden-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

cedentibus mortem Philippi Melanchthoni hoſpitem hinc ad ipſum miſimus ſenem Cappadocem Cæſarienſem, qui habebat literas Patriarchæ Conſtantinopolis, Græcè ſcriptas, quibus itineris ipſius cauſſa indicabatur & commendabatur nomini Chriſtiano. Pro filiis hic ſuis numerare certam ſummam pecuniæ debebat, qui interea in poteſtate Turcarum haberentur. Non deprehendebatur fraus ulla, eò magis animi omnium miſericordia ipſius commovebantur, & renovabantur memoria Philippo Melanchthoni Baſilii Epiſcopi, quem civem hujus ſolebat appellare. Venit poſtea ad illum Demetrius quidam gente Myſus, qui in Græcorum Eccleſia Conſtantinopoli Diaconus fuerat, ſermonis Græci peritus, Iſque ſatis diu in his regionibus commoratus eſt. Et Sabini duas filias elocavit Philippus, & nobiſcum luxit obitum filiæ atque neptis meæ, & aliis domeſticis incommodis communiter dolore eſt affectus. Sed neq; curarũ quies erat, quas afferebant & conventus ordinum Imperii qui Auguſtæ habebatur, & ſcripta quædam de Eccleſiaſtica doctrina ſingularia atque mirifica, nec non edicta ſevera, Et alii item caſus, conatus, molitiones, quæ multiplices & mirabiles hæc tempora quaſi inundarunt. Anno Chriſti Ieſu M. D. LX. menſe Ianuario obiit mortem valde ſenex & jam-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

mdudum decrepitus Argentorati Nicolaus
erbelius vir optimus atque integerrimus,
humanitate, ſuavitate morum, doctrina,
nni genere ſolidæ laudis excellens. Hic
riſconſultus diu dederat operam collegio
illa urbe ſacerdotum primario, & ali-
uando Viennæ Auſtriacæ cum Iohanne
uſpiniano & illius ætatis optimarum diſ-
plinarum atque artium fama celebribus
xerat familiariter. De quo accidit quod
ullo modo reticendum putavi. Cum enim
eſſet vir ille, quem diximus, & probitate
nocentiaque ac ſtudio religioſæ pietatis
ommendaretur inprimis, quæ erant lau-
es in ipſo decoræ & illuſtres, & prædica-
antur ab omnibus: Quidam in libello
hetoricorum præceptorum ſuo exponens
xemplum actionis capitalis, hunc tanquam
acrilegii reum nominatim introduxit, &
accuſatore peragi fecit. Quod factum,
t autor affirmabat, inconſideratè & temerè
etſi non eſt iſta in profeſſore Rhetorices
ella defenſio) & optimus atque innocen-
ſſimus vir Gerbelius, & amici ipſius gra-
iter, quemadmodum par erat, & perquam
iquè tulerunt. Deque ea injuria tam atro-
e querelas ſuas ad Philippum Melanchtho-
em detulerunt, cui illius libelli ſcriptor
otus eſſet, & ſignificarunt, ſe conſtitu-
ſe, quibus modis poſſent pro fama & di-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

gnitate nominis Gerbeliani propugnaturos, & eam contumeliam ab ipſo propulſaturos vindicaturoſque eſſe. Ea res cum & Philippo Melanchthoni & nobis omnibus magnum dolorem afferret, videreturque magnopere vel exempli cauſſa animadvertenda, & eſſet tamen autor libri is, in cujus perſona etiam aliorum reſpectus verteretur, Philippi autem Melanchthonis animus, ut ſemper, ſic tunc quoque ad pacem atque concordiam inclinaretur, ita ab hoc eſt negotium illud his ferè conditionibus tranſactum: ut criminis infamia ante omnia removeretur, & nomina temeraria, ut affirmabatur, incuria falſò inculcata ſtatim inducerentur, & ipſe autor peculiari ſcripto fateretur injuriam, eamque à læſo deprecaretur. Eſt autem omnibus nobis facinus illud viſum perquam indignum & malum, ſive cogitatum ſeu per imprudentiam commiſſum. Quæ enim, ſi propoſito & conſilio factum eſſet pœna autori irrogari deberet, conſtabat. Quis autem à tali culpa fraudem malam abeſſe poſſit dicere? Sed in ſcribendi edendique ſcripta infinita licentia, & levitate ambitionis, & famam doctrina affectantium inſanis cupiditatibus, & hæc & hujuſmodi alia prava atque perverſa accidere neceſſe eſt, quibus profectò plus damni datur moribus & vitæ, quàm ullarum rerum demonſtratione

aut

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

t explicatione bonæ utilitatis conferatur.
tque tum & majora quoque & cætera om-
a ferè ſic gerebantur,ut & in præſentia ad-
odum turbulentæ res eſſent,& in poſterum
hil ſpei bonæ ſeſe oſtenderet. Sed Philip-
ıs Melanchthon abducente eum propitio
eo & eripiente flammæ invidiæ odiique
ajoris, & liberante gravioribus malis mi-
riiſque vel ærumvis potius, eventus iſtos
tavit,& ex periculis laboribuſque & ango-
bus, denique triſticia adverſiſque omnibus
aſit ea morte,quam illum obiiſſe jam dixi-
us, & de qua extant narrationes copioſæ
iorum. Cujus dici anniverſariam memo-
am celebrat nunc quoque perquam ſtudio-
Academia Wittenbergenſis XIII.Calend.
Iartii. Cum vixiſſet annos LXIII. & to-
dem penè dies. Elatus eſt cum funere ſpe-
oſo totius civitatis frequentia, ordinis
holaſtici inprimis, & proſequentibus exe-
uias illius externis quoquein quibus & ego
ıi. Monumentum poſitum eſt ad ſepul-
rum in templo ad arcem,opere præclarum
um verſibus epitaphiis & effigie ipſius. Fe-
inaveram autem ego, ut viventem adhuc
eperirem, ſignificatum enim fuerat rem eſſe
ı præſente diſcrimine, cum ante dies pau-
os ab eo diſceſſiſſem, non mala in ſpe, illo
pſum morbo non interiturum. Nam &
unc quinta tentatio (λήψεις Græcis ſunt

& παροξυσμοὶ) ſperabatur vel nulla vel mitior acceſſura, & ipſe cupidum me remanendi diutius reverti domum ad meos juſſerat vultu hilari & lætis verbis, quod diceret, proximo mercatu, qui jam appropinquabat, ſe ad nos venturum. Addens quidem hoc: vel unà perpetuò futuros aliquando eſſe in æterna vitæ. Sed ſeptima incurſio morbi finem fecit vitæ in terris ipſius, idque ego in itinere cognoveram. Cætera ab aliis ſtudioſè commemorata à me omitti rectè potuiſſe exiſtimavi. Febri illum deſcedentem à nobis Lipſia, tempore parum opportuno, cepiſſe laborare animadverſum eſt. Quæ neglecta ab ipſo, etiam ingraveſcens, in periculoſum inprimis genus putabatur evaſiſſe, quod Medici ἡμιτριταῖον vocant. Sed, ut aiebam, hæc accuratè & copioſè enarrata ab aliis me repetere non eſt neceſſe, vel non etiam oportet. Ut luxerunt autem hunc mortuum boni univerſi, ſic nonnulli petulantes & improbi inſectati fuerunt, controverſiæq; Eccleſiaſticæ cæpere fieri atrociores. Renovantibus quibuſdam quicquid poſſent contentionum acerbiſſimarum & planè capitalium, & commoventibus maxima & exitioſa mala, quædam non peſſimè etiam ſita, denique molientibus omnibus viribus diſtractionem, qua quod adhuc utcunque cohæreret & eſſet conjunctum, id penitus diſcerptum dilace-

ilaceraretur. Erupit autem tunc odium & nimica atque planè hoſtilis alienatio, eo iverticulo quod jamdudum quæſiverat, cum ggreſſiones apertæ minus fuiſſent efficaces, el ita futiles & infirmæ, ut primo conatu tatim langueſcerent & frangerentur. Arriuerunt que nomini Philippi Melanchthonis nfeſti diſputationes quaſdam, quæ erant ad ulgus commovendum inprimis idoneæ, e ſacratiſſima actione in Eccleſia, qua in-ſtituto Ieſu Chriſti convenitur ad commu-ionem corporis & ſanguinis ipſius, parti-ipantibus iis, qui ſine controverſia ſunt in œtu Eccleſiaſtico, ut ritu religioſo cele-retur convivium Dominicum, quemad-nodum veterum quidam appellavit. Quæ es cum ſit eximia & inter illa quæ arcana abet & peculiaria congregatio Chriſtiano-um, caſta etiam oratione de ea utendum ſſe ſemper Philippus Melanch. ſtatuit, & on potuit diſſimulare interdum dolorem, uem caperet ex quorundam temerariis & bſurdis declamationibus, cum præſertim n certamen ventum eſſet, & acerrimè pug-aretur tanquam prælio commiſſo, non de eritate doctrinæ, ſed ſua cujuſque opinione t verborum locutioniſque præſcripto uſu. Prodierat quoddam de ea quæſtione ſcrip-um Philippi Melanchthonis quo conſilio uave occaſione aut omnino cauſſa, non

habeo

habeo dicere, ſed prodierat, tale quidem, ut hoc, qui ex animo religioſæ pietatis ſtudioſus & vir bonus eſſet, offenderetur nemo, diligenter etiam & attentè conſiderantes multa utiliter ſubjici admonerique animadverterent: Non ita tamen quaſi limatum neque perpolitum, quemadmodum in iſto genere ſunt ea quæ edi divulgarique ipſe voluit, & continens mentiones de quibuſdam liberiores. Quibus iritatum iſtud genus hominum ferox atque intractatum, excurrit immoderatè, & eò eſt provectum, ut neque pietatis ad Deum, neque officii ad homines, neque exiſtimationis propriæ reſpectus ullus curave eos attingeret. Equidem non dubito quin apud aliquos ea vel ſuſpicionem vel crimen ſubitura ſint, quæ de his negotiis atque hominibus ad talem modum à me exponuntur, tam affectionis cujuſdam privatæ atque ſingularis, quàm judicii & ſententiæ peculiaris ac fortaſſe parum prudentis. Verùm enimverò ob hujus illiuſve exiſtimationem de me & hac narratione ſermones, cum & initio & inter ſcribendum cogitarim atque præviderim eventus fortunam, non putavi quicquam omnium omittendum, quæ & vera eſſe ſcirem, & prodita arbitrarer à bonis libenter lectum iri, & nonnihil quoque momenti allatura eſſe, ad curam diligentiamque excitandam tractationis & conſide-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

rationis earum rerum, quarum adhuc reliquas tanquam morbi afflictiones & tabem metuiſſe ſemper magna animi perturbatione Philippum Melanchthonem ſcimus, & ſæpe audivimus dicentem: In hoc extremum periculum & ſummum diſcrimen cauſſam eſſe venturam. Cum autem iſtas res & hæc negotia poſt mortem Philippi Melanchthonis tres inprimis exagitare & illis inſolentia verborum ciendis, quaſi camerinam, ut dicitur, commovere ceperint, ad inſtiturum fortaſſe argumentum de his & contra illorum impudentem perverſitatem aliquid à me diſſeri, pertinere videatur. Sed mihi ne nomina quidem iſtorum exprimere ſcribendo libet, & ſupra pravitas malitiaque eorum eſt à me notata. Etſi autem dolendum eſt occaſionem eam tandem nactos eſſe, quam diu quæſiverunt, improbos ac malos, ut poſtquam è medio abiit Philippus Melanchthon & in hunc cæteroſque declamitare eis audacius liceat, & liberior ſit poteſtas quaſi curriculum furoris ſui conficiendi, in dolore tamen propter miſerias noſtras & augeſcentes diſſipationes, erupiſſe tandem omnem acerbitatem odii & malevolentiæ impetus, gaudio videtur eſſe dignum. Nam neque quid amplius iſti tanquam de penu turbulentæ malitiæ proferant, reſtat, neque jam præterea habent quicquam, quod ad

Philippi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

Philippi Melanchthonis autoritatem dimi-nuendam & nomen infamandum inculcar poſſit. Petebatur ante annos ille aliquot pri-mùm obſcurius, mox deinde apertè accuſa-tionibus & reprehenſionibus quorundam quieti & ocio inimicorum. Aſſentari poten-tibus inſimulabatur, & errores ſtabilire, & fulcire manifeſtæ impietatis ruinas. Quòd rebus perturbatis non eſſet autor deſertioni & fugæ, quòdque veluti de naufragio tabula colligi ſtuderet, & perferenda arbitraretur omnia, quæ bona conſcientia & ſine ſcelere tolerari poſſent, neque nova vulnera infli-genda eſſe cenſeret rebus communibus. De his quas telas graviſſimorum criminum, & quam ſævas accuſationes detexuerit in-grata quorundam improbitas, non eſt fere cuiquam ignotum. Quibus jam in vehemen-tia & inſolentia evaneſcere incipientibus, ecce altera ad vulgus, cujus fere arbitrium ſpectatur, plauſibilior cauſſa offertur, & hu-jus actores jam exultant, & urgent reum, mortuum illum quidem & fruentem requie-te ſempiterna, quemque tales clamores & inſectationes non amplius attingunt: Cum conculcare tamen immanitas odii jacentem geſtiat, & hujus nomen cupidiſſimè arripiat, ad ipſius quidem, ut putant ignominiam inprimis, cui infenſi ſunt, & pro maximis beneficiis eam referunt gratiam, ut me-

moriam

oriam ejus omnibus probris aſpergere co-
entur : ſed hoc tamen interea agitur , ne
ſpiam ad Reipublicæ ſalutem & dignita-
em conſentiatur,utque nova quædam impe-
imenta objiciantur concordiæ ſperatæ.
eritatem autem perveſtigari, & futiles at-
ue nugatorias fabulas , & declamationes
opulares cohiberi, non eſſet utile omnibus.
Quod multi , qui in iſta confuſione opinio-
um & licentia vitæ & hominum levitate
agni ſunt ac conſpiciuntur, rebus nego-
iſque explicatis & conſtitutis, contemne-
entur & laterent. Quinetiam non paucis
inc pericula impenderent & cauſſa dicenda
ſet cum factorum tum dictorum. Turbulenta
itur eſſe tempora eis prodeſt , ut captanti-
us anguillas, ſecundum Græcum Comicum,
quam turbidam. Atque unus ex iſta cohorte,
l quod antea quoque indignantes attigi-
ius, procurrens non modo vivos, ſed mor-
ium etiam Philippum Melanchthonem
rovocat, & optat ſupereſſe eum in hac vita,
t ſuas vires congrediendo cum ipſo oſten-
ere poſſit. Nos verò multò magis &
erius , adhuc vivere in terris , ſi ita Deo
terno videretur, vellemus Philippum Me-
nchthonem non tam explorata ſpe facilè
tam temerariam audaciam ab ipſo refu-
tum iri, quam certa ſententia , non ſolùm
ultorum vociferationes reprimi, ſed tran-
quil-

quillitatem & pacem Reipub. & doctrinæ celeſtis puram integritatem optimarumque diſciplinarum & artium honeſta ſtudia hujus viri reſpectu, cura, diligentia, induſtria, pietate, fide, potuiſſe conſervari. In quibus quæ labes fieri cœptæ ſint, nimis eſt evidens, & quid calamitatis immineat, audaciſſima vel potius impudentiſſima iſtorum ſcripta indicio eſſe poſſunt. Nam ſi hoc concedatur & liceat veſaniæ, in quoſvis arbitrio ſuo invehi & quodcunque libuerit ex ore inverecundo, conceptum animo protervo emittere, & cartis temerè illitum ita in vulgus ſpargere, ut aniculæ etiam legere & cognoſcere poſſint, neque doctrina veritatis cœleſtis ſincera retinebitur, & hic furor ſtatum adhuc qualemcunque rerum, & ſtudiorum piorum fortunam convellet, contemtumque pariet horum, & reddet inviſa plæriſque tribuentibus hanc culpam hominum ipſis ſtudijs. Ac oſtentare ſanè videntur iſti & provocator ille glorioſiſſimè eruditionis literatæ copiam, quam cur aliquis eis invideat cauſſa non eſt. Inſerant ſanè græca aliquot verba, & excerpta de commentariolis & libellis Grammaticis quædam agglutinent, & affectent nitorem orationis. Nemo ut admirabitur, ita fortaſſe hoc reprehendet. Sed id penè eſt horribile, quod Dialecticam ſubtilitatẽ & complexionum ſolertiam eam adhibent

bent, qua ſua quidem opinione, vincunt
que proſternunt univerſos. Ejus tamen
ofectò facultatis niſi viam rationemque
monſtraſſet Philippus Melanchthon quæ
a eſſet, genus omnino iſtud ignoraret.
ſi malè didicerunt hi, ſi quid tamen didi-
runt, & tanquam Simij id, quod illum fa-
re viderunt, perverſè imitantes, doctis ſunt
diculi, cum graviores admodum ipſis eti-
n iraſcantur, quos maximis in rebus non
ideat ineptire & prodere inſcitiam ſuam,
l ludere etiam ſcientes. Quod tamen haud
o an non faciant, cum tanto ſupercilio ra-
ones futiles atque diſſentaneas colligant ac
ncludant. Quemadmodum autem Simia-
m (nam hujus animantis ſimilitudo iſti
tioni inprimis convenit) conantium ge-
s humanos exprimere, pravitas eminet,
ına cum hominibus illæ moveantur aut
tent: ita iſtorum futilitas fit manifeſtior,
ando ſuas nugas doctrinæ applicant, &
ntra ea, quæ ſunt ab alijs utiliter & præ-
rè ſcripta, ſuas ineptias proferunt. Atque
deri poſſit alicui non aliena etiam his Pla-
nica fabri calvi & puſilli imago. Vt hic
im pecuniam nactus, jam lautus & orna-
s filiam Domini ducit conjugio abhorren-
, ſic ipſi temerè irruentes in profeſſionem
nnium præſtantiſſimam, populari applau-
quaſi ditati, & præceptoris ſui rapientes
eruditio-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

eruditionis atque doctrinæ opinionem, inf
lice & præpoſtero uſu veluti progignu
commenta vanitatis atque dementiæ ad f
lendum & turbas dandum apta atque nata,
accommodata ad accelerandam ruina
Reipub. quaſi mœreant, nimis tardè ea
concidere. Itaque omnem moram ægrè f
runt. Nihil placet exquiri aut conſiderari. S
tanquam equi habenis ruptis inſano curſu e
feruntur, quæ ipſi arripuerunt ea retinente
& impetum temerarium facientes in omne
Interea quid cui congruat atque conſone
non curant. Tanta ſcilicet acrimonia tamqu
excellente vi ingenij præditi, ut, quamvis cu
cta miſceant, confundant, involvant, pertur
bent, ipſi tamen placere ſibi & cæteros pr
ſe contemnere valeant. Quod ſi adverſan
tes ſibi nullo alio argumento refellere pote
ſtas detur, tum in promtu eſt aut interroga
tio mirabilis & infeſta, nullam attentionis &
diligentiæ reſponſionem admittens, aut pe
tulans irriſio, qua eludantur ſi qua contradi
cuntur, aut convicium maledicum adverſa
rios proterens. Poſtremò omnibus alijs ar
tibus & viribus conſumtis ad Zeli iactatio
nem & oſtentationem Fidei deferuntur.
Non cogitantes perverſum aliquem ſolere
& improbum Zelum expertem neceſſaria
cognitionis, & omnem Fidei ſanctæ doctri
nam eſſe conſentaneam oportere, ne analogia
illius

ius conturbetur. Hanc ſilentio prætere-
dam non putavimus vel malitiæ improbi-
tem vel dementiam ſuperbiæ, vel odij et-
n cæcitatem. Quæ cuncta modò non ma-
; inſidiantur neque fraudem parant nomi-
Philippi Melanchthonis, ſed manifeſtam
ciunt impreſſionem, & quaſi machinis ad-
otis illud oppugnant. Vt Homerica ſcili-
t de eo fama ad poſteritatem relinquatur
ylorum & Daphidarum. Qui non ſtatuam
etate & doctrina præſtantiſſimi viri ſed
ultò illuſtriora monumenta ſcriptorum
ſius, flagellis nefariorum conviciorum ver-
raſſe perhibeantur. Si quid autem eſt pro-
ctò unquam editum, neque argumento
oncinnum, neque verbis elegans, neque ap-
m ſententijs, neque oratione compoſitum,
d diſſolutum, inane, vulgare, arreptum, vt
citnr, è trivijs, id prorſus eſt, quod rabies
orum effutit. Tollat enim aliquis impor-
nitatem arrogantiæ, levitatem ſcurrilem
ſectationum, petulantiæ exultationem,
ſumma, inducantur inepta, frivola, proter-
, nugatoria, falſa, futilia, partium quoque
dicio indecora & mala, perparum relin-
etur atque ſupererit in iſtis infelicibus car-
, ut admodum pauca aliena, & qui inter-
um, ſecundum Poëtam,

Purpureus latè qui ſplendeat vnus & alter
Aſſuitur pannus.

Cor

Cur verò,pugnaces iſti inquiunt, non refu
tantur noſtra? Cur nemo reſpondere nob
audet? Quia enim ſunt illa talia qualia dix
mus, & qui ſapiunt cum inſanis inſanire no
lunt,neque exiſtimant ea tractanda eſſe,quo
rum qualicunque contactu, inquinari ipſo
neceſſe eſſet. Maluntque expectare tempu
quo illa,quaſi araneolarum telæ, ſua ſpon
evaneſcant, quam committere, vt ſua velu
propagatione diutius durare poſſint. Maxi
mè autem omnium demiror, quid in anim
uni ex iſtis fuerit,cum Philippum Melanch
thonem veteratorem nominandum puta
vit. Si tamen quid inſanis in animo ſit, au
quid hi putent, aut omnino quid ab ipſis ſ
at,mirandum eſt. Hoc quidem nomin
qui rectè ſunt uſi.ij ſignificare voluerunt ma
litioſam improbitatem & fraudes callidita
tis & perplexas aſtutias. At enim conſta
omnibus, neque iſti qui crimen hoc infert
ignotum eſt, fuiſſe Philippum Melanchtho
nem alieniſſimum in tota vita ſua ab omni
bus fraudulentis conſilijs & ſubdolis actio
nibus fugientem ambigua, & perſpicua ſe
quentem,Inimicum fucatis & tectis & confu
ſis rationibus, & ei quam Sophiſticen ille
ſolebat vocare.Quæ tamem minus jam uſur
patur,cum plærique non verſutè rem invol
vere conentur,ſed apertè falſa atque ficta aſ
ſerere non dubitent. Quemadmodum ſervus
Comicus

omicus ſe non tam furacem eſſe ait, quam
ntea fuiſſet, quod rapiat propalam. Dat
item hanc eis licentiam cum vitæ diſ-
lutio, tum migratio Philippi Melanch-
onis. Non faciem enim, quemad-
odum de ſe ait apud Homerum Achil-
s:

Caßidis ipſius contrariaque ora tuentur,

eque eſt verò tanta acrimonia ingenij in
o manipulo, neque patientia laboris in diſ-
ndo, ut fallaciæ concluſionum (quæ ſunt
ophiſmata) callidæ ſaltem & ſpeciem ali-
am habentes ab ipſis vel expectandæ, vel
agnopere pertimeſcendæ eſſe videantur.
ur verò hi defatigarentur cogitando, com-
iniſcendo, fingendo, quid vel ſententijs
plicaretur, vel exornaretur verbis, cum
mittat levitas hujus ætatis mendacia ma-
feſta, & impunè dicatur atque fiat, quic-
id audet verecundiæ expers animus. Sed
deo ad veteratoris crimen vanitatis io-
laris. Arreptum hoc eſt de illa quæſtio-
, quam commovit non Philippi profectò
elanchthonis attenta atque religioſa pie-
s, ſed importuna quorundam vehementia,
ſuperba confidentia, & audacia turbulen-
cum pernicie publica & mœſticia bono-
m omnium incredibili. De qua quidem
s diſputare nunc non volumus, neque hoc
cus intempeſtiva manu tangere, neque adeo
rixandi,

rixandi, quæ à multis quæritur, occaſione
ſuppeditare. Ex his autem unus, quem ne
cio quo pacto ut ſupra nominaremus rei i
dignitas expreſſit, cum turpiter deſciviſſet
cauſſa eſſetque jam adverſarius manifeſtu
qui ſe cum infauſta deteſtandaque nup
terra exorta tanquam Gigantea, & ſanctiſ
mum ſolumque ſalutare Ieſu nomen infama
te familia conjunxerat, quamvis ut in agr
conſitis ſues, multos ſcrobes foderet, & pa
ſim huc atque illuc rueret, ſeque in complu
ribus veluti herbis ſalutaris & puræ doctrin
evellendis defatigaret, in unam tamen max
mè partem incubuit vehementia iracundi
ſuæ, ut obtrectando Philippi Melanchtho
nis nomini cæterorum omnium cupidita
tem atque conatus vinceret, cum iis à quibu
aliis in partibus diſſentiebat, oppugnand
Philippi Melanchthonis dignitatem pieta
temque & doctrinam concurrens atque con
ſpirans (odii invidiæque & communium ſ
multatum acerbitate eos alieniſſimos tan
quam aſpides Ichneumoneſque & Croco
dilos contra naturam ipſorum conciliante
ut ſanctiſſimi manes ſimul inſectentur, & reli
gioſiſſimum ſepulcrum Philippi Melanch
thonis perfodiendo violare conentur. Atqu
iſti cum inter ſe inimicitias aliis de rebus in
gentes gerere & vehementer diſſidere vide
antur, ſpecie quidem differunt, ſed gener
pra

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

pravitatis extremæ ſimiles ſunt atque germa-
ni. Vtrique enim ii ſunt, quos ipſorum de ſe
præconia non minus quam aliorum dele-
ctent, vel qui illa quoque verboſè facere
conſueverint, cum ab alijs aut non omnino,
aut admodum parcè fiant, Videri igitur
aliquid eſſe apud certos homines, quibus ſeſe
venditant, & eminere exiſtimatione cupi-
unt: Verum neque res eædem ſunt, neque
ijdem homines utriſque contingunt. Ita jam
forma tantùm diverſa eſt, genus improbi-
tatis unum. Et congruit nunc iſtud maxi-
mè, quòd eandem materiam artifices iſti ſum-
ſerunt, de qua criminationes & probra in
Philippum Melanchthonem mortuum ex-
ſculperent, illud inquam ſcriptum, cujus pau-
lò ante facta eſt mentio. Primùm autem
quis non videt de illo litigare cum Philip-
po Melanchthone, neque integri ſenſus ſanæ
mentis eſſe, cum ille vivus non ediderit. Tota
enim res hæc ad eos jam pertinet, qui iſtud
divulgandum curaverunt, magnis & gravi-
bus de cauſſis, conſilioque prudente, & ratio-
ne, quemadmodum nos credere par eſt, ve-
ra. Hi igitur accuſantur cum alijs quibuſ-
dam hoc in negotio ſocijs, inque hos iſte im-
providus impetus ſeſe infert. Sed quid eſt tan-
dem in quo ſcriptum illud tam malè de iſtis
mirificis hominibus meritum videri poſſit?
Niſi quod cupidiſſimè arrepta occaſio eſt,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

non tam inſectandi Philippum Melanchtho
nem quam præſtigijs quibuſdam illuden
dum legentibus & ad cæcandas imperitoru
mentes iſtam offundendam caliginem. Qua
ſita eſt invidia Philippo Melanchthoni no
ab eorum, quæ ſcripſitvitio, verum ab alie
næ calumniæ interpretatione, vel, verius u
dicam, cavillatione. Etiam de alijs viri i
lius monumentis idem fieri comperitur. E
cernimus penè indies aliquid tanquam per
ſonæ novæ in ſcena prodire hujus non libro
rum modò ſed epiſtolarum & dictorum
Quæ fiunt nunc impunè omnia & audacter
ſublato eo, cujus graviſſimis verbis & ve
rorum ſcriptorum autoritate facilè refuta
rentur, quæ eum læderent univerſa. No
quod ipſe pro ſe adverſus aliquos dicturu
ſcripturuſve fuerit quicquam, qui nunquam
ſuæ famæ aut dignitatis tam ſtudioſus fuit
ut ſe defendendo & à ſe impetum atqu
vim aliorum propulſando, vehementer au
turbulentè diceret aliquid aut ſcriberet
quemadmodum in contentionibus fieri ſo
lere ſcimus: Sed rem evolvendo & edi
ſerendo, ambigua removendo, propria atqu
certa ſtabiliendo, falſa confutando, vera aſſe
rendo, futilia ac nugatoria rejiciendo, id per
ficeret profectò, ut ſtolidæ aut perverſæ le
vitatis & impudentiæ furioſa temeritas con
cideret atque reprimeretur, una Philippi Me
lanchtho

lanchthonis plana & ſimplice vel explicatio-
e vel aſſertione. Eſt autem in his atten-
entibus inprimis moleſtum atque odioſum,
quod mentio fit earum rerum, quas culpan-
es vel ijs non interfuerunt, vel non curarunt
admodum cognoſcere, vel demonſtratas
alitioſè involvendo obſcurant. Inculcan-
ur odioſè nomina quædam, & dogmata ex-
onuntur verbis illa quidem aſperius & ſen-
ntijs iniquius, & his adverſatus Philippus
Melanchthon aliquando fuiſſe & reſtitiſſe
ortiter, & cauſſam poſtea prodidiſſe inſi-
ulatur. Sic autem iſta agitur Tragœdia,
quælibet diſſenſiones ſtatim mirifico quo-
um zelo capitales fiant, quique aliquibus
on applaudunt, ij ſtatim hoſtes ab ipſis judi-
antur. Non libenter verba his de rebus fa-
io, non quod ullorum criminationes perti-
eſcam, qui omnes paulò moderatiores, &
on ſimiliter petulantes atque ipſi ſunt, per
ontumeliam neutrales aut transfugas etiam
appellant, ſed ad alia reſpiciens, quæ nunc
referri neceſſe non eſt, timidius iſta attingo.
Cum autem inſultantes mortuo Philippo
Melanchthoni cum alijs colligendis decla-
matores, ut ſibi videntur, ſint acres & vehe-
mentes, tum in ſcripti iſtius, cujus mentio
ſupra facta eſt, crimine equitant ferociter,
omnibus contumelijs apperentes famam &
nomen optimi & ſanctiſſimi viri. Impro-

baſſe ajunt aliquando eum quædam. Ille v
rò ſemper improbavit neque neceſſarias,
mirificas quæſtiones, & multò maximè di
ceptationes pernicioſas, & rixarum cauſſa
Cum autem cerneret à quibus, quæ res, quà
alieno tempore proferrentur, neque ita
quemadmodum oporteret, eas tractari ex
ſtimaret, nunquam diſſimulavit ſibi inexpl
catam novitatem magnopere diſplicer
Itaque aliquorum promulgatores & diſſem
natores, quæ vel de induſtria elatè vel inge
niorum aſperitate dici horridè videbantu
nequaquam collaudavit. Oppoſuitque ade
ſuas etiam tum admonitiones quorunda
proclivitati ad inaudita atque nova, ut inco
ſiderata levitas coherceretur, quod omn
ubique periculis cerneret eſſe pleniſſim
Hæc circumſpectio & ſolicitudines iſtæ, n
modò hac in parte ſed multis aliis notatæ
reprehenſæ fuerunt. Aliis timorem, ali
prudentiæ humanæ rationes criminantibu
non etiam nullis Philoſophiæ eruditione
hac occaſione exprobantibus. De qu
plura dici nihil attinet, cum præſertim ant
quoque non nihil ſit commemoratum. U
autem fortitudo & robur animi, & fiduc
virium, & promta libertas orationis, ſua
laudem habet, ſic, quemadmodum opino
non eſt vituperanda in magnis gravibuſqu
rebus attentio & cura & prudentia. Quod
(na

nam humanum eſt errare) dictum vel mi-
ius cogitanter, vel nimis vehementer cor-
igendum putaſſet Philippus Melanchthon,
deone tam atrociter fuit ille inſectandus?
O miſeram conditionem omnium, qui ſcri-
bendo operam quacunque in doctrina na-
rant, ſi ſunt errata ſtatim ſcelera exiſtiman-
la, & mutatio ſententiæ habenda perfidia,
ıbi igitur hoc? Diſcipulus eſt prioris poſte-
ior dies. Quam multa ſæpe nuntiantur
egligenter, malè, falſò? Quoties ſibi per-
uadet aliquis id, in quo decipitur? Quantum
tiam momenti in temporibus eſt ſitum?
Quibus qui movetur, is ſtatim ſapientibus
tis levis eſt atque inconſtans, vel etiam vete-
ator & verſutus. Immo cothurnus eſt, quic-
uid ad ipſorum pedis diſtortiſſimum praviſ-
imumq; exemplum non quadrat, ſecundum
uod ea calceamenta ſuta videmus, in quibus
amdudum turpiſſimè, qui illa induerunt,
radientes claudicant, aut certè miſerè &
eformiter oberrant. Iam ſublato ſtudio
narrandi aliquid planius, diſertius, rectius,
luſtrius, non parum fructus deceſſerit de
octrinæ tractatione univerſa. Horum iſtud
enus nihil intelligit neque conſiderat. Quod
cceptum eſt, id ſicut claudus pilam,
uomodo ajunt, retinere, & in ſententia
erſeverare, neque ſi quid in ea abſurdi repe-
iatur putare corrigendum, neque eniten-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

dum, ut commodius aliquid dicatur: Quaſi hoc ſit diſcedere à veritate & prodere cauſſam. Cum quibus de his ne diſputandum quidem eſt ab omnis humanitatis ſenſu ne dum prudentiæ conſideratione alienis. Eſt autem illis ad hujuſmodi omnia ad imperitam multitudinem perquam plauſibile in promtu hoc: Rationis iſta eſſe commenta & argumenta ſapientiæ humanæ. Cum ipſi quidem de præcipuis & maximis rebus argumentari & ratiocinari inprimis conentur. Minimè illi quidem ratione & via atque ordine, ad explicandum tamen id quod volunt & ſuas maximè cogitationes quæque comminiſci & extruere & conglutinare non dubitantes, modò dividentes diſſipando, modò definiendo magis ambiguum reddentes id de quo agitur, modò complectendo diſtrahentes & ſolventes. Neque enim diſtinguere hos diſſimilia, neque diverſa ſeparare, neque notiones rerum certa deſcriptione demonſtrare videas, & ſumere vel falſa, vel dubia atque diſſentanea, & inferre inducereque abhorrentia, ut ſolum hoc eos moliri putes: diſturbare bene collocata, & firma convellere, & ordinata confundere, denique cum ratione quadam inſanire. Hoc verò vitant atque cavent, ne in ipſorum ſcriptis notari reprehendique ferè quicquam poſſit. quod nullus in his tanquam formoſo cor-

pore

ore nævus conſpiciatur, ſed tota illa futilia que diſtorta ac fœda ſint. Verum reducatur ratio ad propoſitum. Non modò jam moſta eſt iſtorum hac in parte hoſtilis oppugitio, ſed cum alia proferuntur, tum, ut ereor, proferentur deinceps illi ex ore for- elapſa, prolata ſine cogitatione accurata, iam ſurrepta, ſuppoſititia, commentitiaq;, quibus & diſputari in utramque partem, crimina facilè confingi in Philippum Menchthonem poterunt, rebus, temporibus, ominum etiam voluntatibus atque ſtudiis verſis. Philippus Mel. nunquam favit vel itori vel actori negotii neque neceſſarii impediti atque turbulenti: Nunquam proavit aut adjuvit, vel potius, quantum potuit, preſſit adverſando intempeſtivas vel etiam merarias excurſiones. Fuitque ei curæ mper, ut & ipſe conſiderando inquindoque verum comprehenderet, & vetem ſententias proferendo, aliorum quoue cogitationes incitatas decertando & ccurrentes longius converteret, & ad rei ſius contemplationem diligentiorem revoret, ne fugerent, ut dicitur, præter caſam. uantum profecerit modò non dicam, um palàm ſit, non paucorum vagas & teerè effuſas cogitationes, quaſi in girum ductas fuiſſe moderatione Philippi Menchthonis, & hoc perfectum, ut judicia

eſſent attentiora & ſeveriora, certè nem
præter inſanos iſtos, nocuiſſe hoc facto ip
ſum perhibebit. Ea profectò de quibus vo
ciferatur iſta in caput Philippi Melanchtho
nis conjurata cohors, talibus clamoribu
non explicabuntur. Quorum ſunt tam in
epta atque ridicula ſcripta, ut contemni ab
omnibus ſanis credibile ſit, ſed eadem etiam
adeo ſunt rabioſa ac venenata, ut animad
verſionem perquam diligentem commove
re debeant, quam quidem ijs, quibus conve
nit, curæ eſſe æquum eſt. Quantum ſane
credendum his ſit, ſi nondum vel ijs conſti
tutum eſt, in quorum illi favorem ſe inſinu
ant, at hinc par fuerit æſtimare: Quod
nunc tam exquiſitis convicijs furenter inve
hantur in eos, â quibus & benignè admiſſ
& amanter tractati, & multiplicibus benefi
cijs aucti & ornati fuere, quoſque laudibu
aliquando maximis extulerunt, & quorun
actiones ſingulari ſtudio defenderunt, cum
eis ſeſe per omnia aſſentiri profiterentur
Poteſtne autem ab his conſtantem ſibi volun
tatem policeri, aut eis fretus eſſe aliquis, qu
vel exiſtimationis honorumque ſpe, vel emo
lumenti mercede, à priore ſententia & ani
mi inclinatione illos deſciviſſe, & amicos
cum inimicis commutàſſe ſciet atque per
pendet. Nam commune iſtud: Dei reſpe
ctum & veritatis eſſe præferendum univerſis

quantum

quantum valere in levium & infidelium ſermone debeat, quis non perſpicit? Ad Iudæos, ad Sarracenos, ad quamcunque ſectam tranſirent iſti, idem dicerent. Spectetur igitur hoc potius, quæ cauſſæ iſtius tantæ mutationis fuerint, quid hi ſecuti ſint, in quæ jam unde deſiliant. Quam nihil gravitatis, honeſtatis, religionis, nihil humanitatis ac moderationis conſpiciatur in conſilijs, dictis, ſcriptis, actionibus ipſorum, atque hinc fiat judicium, quantum eis tribuendum, quid habendum fidei, quo dignitatis gradu collocandi eſſe videantur. Quid autem commiſit aut deliquit obſecro his in rebus Philippus Melanchthon? Nam hoc ad veritatem narrationis iſtius ut exquiratur, pertinet. De quorundam audacia eſt locutus minus clementer. Inſanas extructiones damnavit, quibus non ceſſarent aliqui hyperbolis alias hyperbolas imponere, id eſt mirabilia dicta mirabilibus exaggerare, & ſecundùm proverbium, arcem ædificare ex arena. Vidit illum acervum & hanc molem non poſſe conſiſtere. Vidit ita declinari fumum, vt incideretur in flammam. Monuit, hortatus eſt quos potuit. Increpando etiam quoſdam corripuit ſanè molli, ut ajunt, brachio objurgans. Quod ſicubi hic erraſſet, ſi lapſus eſſet ſi deliquiſſet, erat profectò iſtorum tueri illum mortuum præſertim, pecca-

tum culpamque quæ in eum conferretur, re
movere & tegere, defendere, quantum con
cederetur, amicum, fautorem, beneficum
Magiſtrum, Præceptorem, quod nomen
iſtis morte triſtius eſt. At ipſi quid faciunt?
rimantur quod nuſquam eſt, eruunt omnia
ficta atque falſa oſtentant. Tanquam obſce-
næ aves ad ſepulcrum ejus advolant, aut ut
canes cadavera, ſic famam nomenque lace-
rant. Nam quod ad errores, quos confutare
iſti ſe profitentur, attinet, ita ſeſe res profe-
ctò habet, ut iſtæ confutationes multò quam
ea, quæ ad confutandum ſumuntur, plures
dent errandi occaſiones, præterquam quod
ſunt vaniſſimæ, & ſi quis convicia, probra,
maledicta, criminationes eximat, nihil fu-
turum illis ſit inanius. Quinetiam ſi quid
fortè eſſet in iis, quod dici putaretur rectè
aut cognitionem haberet cum utilitate con
junctam, non ab iſtis tamen talibus opor-
teret audiri. Ac potius, quemadmodum
quondam Spartiatis viſum eſſe accepimus,
ut utilia atque bona dicerentur, non ab
ignavo, futili, impuro, quamvis eſſet audax
& loquax, ita ſi quid notari in Philippi Me
lanchthonis ſcriptis oportere exiſtimaretur
æquum fuerat, non hoc ab iſtis fieri, ſed a
conſtantibus, doctis, piis, religioſis, aman
tibus patriæ. Quæcunque Philippo Me
lanch. explicare placuit, & ad quæ ediſſe
rend-

enda tempus ociumque ei conceſſum fuit, a haud ſcio an melius, dilucidius, verius, fidelius, religioſius expoſitum iri à nullo noſtræ ætatis atque gentis exiſtimandum ſit. Quæ reliquit inchoata, aut noluit, aut non potuit impeditus negotiis, tandemque morte ereptus perficere: De iis catervam iſtam ſilere melius erat, neque hoc ſibi ſumere, ut illa deſtruere & alia neſcio quæ exædificare auderent. Verùm de hominum iſtorum improbitate & ſcriptorum impudente vanitate, ad id quod propoſitum eſt ſatis, pro negotii magnitudine parum diximus. De cauſſa atque re ipſa ut neque inſtitutum fuit, neque mihi fortaſſe congruat diſputare, ita liceat, niſi fallor, monere hortarique omnes veritatis cœleſtis patefactæ interprete Filio Dei æterni Deo æterno amatores, & fideles Ieſu Chriſto autori ſalutis atque vitæ, honeſtos denique & bonos: ne temerè hac in parte prolabantur atque ruant. Tam amplum, arduum, impeditum negotium non conficietur veſanis clamoribus, neque tam intempeſtivo ſtridore, neque iſtis conviciorum plauſtris. In Chriſtiana religione cum univerſæ virtutis cultus neceſſarius ſit, decus quoddam certè illius atque pulcritudo eminens temperantiæ modeſtiæque, non poterit neque debebit omitti atque negligi. Hippocratis veteris Medici hoc eſt: Reme-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

dium eſſe interdum bonum, ſi nullum adhibeatur remedium, tam ad aures quam alia multa, quod idem elegantibus verſibus his Naſo expreſſit:

Curando fieri quædam majora videmus
Vulnera, quæ melius non tetigiſſe fuit.

Et vetus verbum ſtrepitus nocturnos ventorum non durare diu affirmat, ſecundum hanc Græci verſus ſententiam:

Nunquam aquilonem lux nocturnum tertia vidit.

Patiatur pietatis moderatio dicere iſtos quæ volunt, neque ægrè ferat lenitatem ab eis levitatis, & cautionem timoris nomine infamari. Non curetur ignominiæ falſæ macula, quæ iſtorum petulantia aſpergitur quietis & ſanis. Non obſtet mentio legum veterum (nam, ut acuti videantur, aliqui eas tanquam in judicio quo reus peragatur Philippus Melanchthon recitant) facta ab iis, qui ſi ſcirent aut cogitarent quid omnino lex eſſet, non tam ſecurè omnes divinas atque humanas leges contemnerent, & adeo inſolenter perrumperent. Cum ipſorum taia ſcripta ſint, ut, ſi quod unquam capitale prodiit, & quod in plurimarum legum quaſi plagas incideret, iſtiuſmodi centones hos videri, nonnullis eorum quoque qui cauſſæ, quæ oppugnatur, non favent, arbitrer. Legibus unus ex iſto grege, qui ſe eſſe in quadam ſcholaſtica congregatione

ne νομοφύλακα gloriatur, Imperatoriis teneri Philippum Melanchthonem ſcripſit: De Mathematicis & maleficis, quod ſtudia ille Mathematum magnifecerit & commendarit. Huicne reſpondendum quicquam aliquis putet? Alter Solonis etiam antiquam legem recitat: ut orta ſeditione neutri ſe parti adjungere, capitale ſit. O hominem bellum, applicantem & interpretantem Atticam ſapientiam, ſapientiæ humanæ inimicum! Quod ſi Atticis legibus nugator iſte delectatur, cur optimam atque præclariſſimam legem ſcelerate violat? Qua maledicta in mortuos omnia capite ſanciuntur. Talibus igitur ſcriptis an opponere ſuorum aliquid jam quiſquam volet? qui quidem ſapiet, neque pariter atque illi delirabit. At clamant iſti, & refellat nos aliquis, inquiunt. Nam ſicut præfidentes pugiles aut irritatæ mulierculæ hoc poſtulant, jocantes etiam inſultando ridiculis, & ſalſa dicta inculcantes ab omni urbanitate atque adeo humanitate natio aliena. Decedatur potius eis tanquam lutulento porcorum gregi ſemita. Et concedatur eis iſta gloria quod invicti ſint. Sunt enim profecto iis armis, quibus ipſi decertant, impudentiæ, dementiæ, clamorum, cœci impetus ruentis in omnia agitatæ feræ inſtar. Hoc igitur reſtat, abire pauliſper & abſcondere ſe, dum tranſ-

eat

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

eat furoris incitatio. Non eſt pietatis religioſæ cumulare rixas rixis, neque Deo æterno grata acceptaque vel veritatis talis tractatio. Non adjuvant aut ſublevant talia, aut augent, multò minus ornant Eccleſiam Chriſti. Itaque alia medicina quærenda, vel ad hanc faciendam, præparatione opus eſt: Nimirum, ut quaſi cavis quibuſdam includatur & ſepiatur immanis hominum feritas. Nam ita, quorum hæ partes ſunt, ij tutò & ſua proponere, & vim aliorum ſuſtinere, & ordine atque ratione quærere de dubijs, explicare obſcura, manifeſta eſſerere, falſa refutare poterunt. Quibus omnibus jamdudum obſtat & adverſatur vulgaris iſta importunitas & turbulenta ambitio, & impiæ ſeceſſiones, & ſpecies præſtigiarum, quibus non modò multitudinis animi, ſed quorundam etiam præcipuorum decepti fuere. Ne liceat igitur neque poteſtas ſit ulli, ſuam opinionem ſuo arbitrio divulgare, & condemnare ſententiam alterius. Non declamitare ad populum temerè concionando, non ſcriptis impuris diſſentientum nomen atque famam contumelioſè inſectari, ante cognitionem controverſiæ, & ſuæ cujuſque ſponte ac libidine. Cui ignota autem eſt hujus ſæculi licentia dicendi ſcribendique & imperita plurimorum audacia, & indocta doctrina & incredibilis cum arrogantia tum per-

tinacia? Hoc quam breviter nunc dicitur, tam neceſſarium illud quidem exiſtimandum eſt ad ſpem veritatem & inveniendi & retinendi. Sed ſi iſtud obtineri nequeat, & niſi ita adminiſtretur negotium idque perficiatur, ut & ſumma diligentiæ cura adhibeatur, neque labori ulli atque ſumtibus parcatur, neque reſpectus admittatur ad commoda ſua cujuſque, ac ſolius Dei æterni gloriæ ſerviatur, melius fuerit ſcilicet, rerum iſtarum quaſi habenas relinqui, ut ferantur omnia ſicut hactenus, regente hominum nemine. Studium omnino religioſæ pietatis facilè docebit unumquemque, quod ſit officium & munus ipſius. Hoc autem deſerentes prætermittendo, aut violantes ſerviendo cupiditatibus pravis, quicunque tandem ij ſint, horum pervicacem impietatem, breve longumve fiat, non patietur Deus æternus eſſe impunitam, cujus miſericordiæ & benignitati atque clementiæ immenſæ permittantur cætera. Quorum quidem acerbitas odij in mortuum Philippum Melanchthonem nunc incitatur, quàm nihil non exquirunt atque ſcrutantur quo lædi fama nomenque ipſius poſſe videatur? Si illum ſe cæde, ſi ſacrilegio, ſi perfidia contaminaſſe vel mentiri auderent, quanta alacritate & læticia facerent? Sed non habent ſcelerati diſcipuli, quod optimi innocentiſſimique & integerrimi

gerrimi

gerrimi Præceptoris vitæ ac moribus probroſum crimen inferant, & doctrina Philippi Melanchthonis non modò contra iſtorum malevolentiæ impreſſionem, ſed adverſus omnem omnium oppugnationem ſatis eſt munita, ſeque tuetur ipſa atque defendit. Boni quidem certè & pij venerantesque Deum æternum, & honeſta ſtudia amantes, quibus inviſa eſt non modò ſuperſtitio ſed etiam barbaria, qui amant veritatem & mendacia oderunt: Hi igitur nihilominus vel ſtudioſius quoque colent memoriam & celebrabunt laudibus Philippi Melanchthonis nomen: Deteſtantes, tanquam furiarum inſtinctus, latratus iſtorum, de quibus nunc potiſſimum loquimur, & his ſimiles aliorum. Neque ſanè illius cauſſa graviter moleſtèque ferent maledicta, quæ in ipſum conjicere iſti non ceſſant, ſed hoc dolebit: tantum licere improbitati invidiæ & odij acerbitati, vt prætexens hic aut ille veritatis cœleſtis patrocinium, tam gravia vulnera pro hibente nemine infligat Eccleſiæ Chriſti, adeo hoſtiliter in nomen Philippi Melanchthonis invehendo. Quem profectò quorum furor ad inſectandum arripit, in eo vt arietes cornua ſtatuæ æreæ inferentes, ſic ipſi ſeſe incurrendo comminuunt atque frangunt. Neque ab his jam mali quippiam Philippo Melanchthoni accidit, ſed ipſi planè ſtimulum,

quod

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

ıod dici ſolet, calcibus feriunt. Cum illo
:rò & eſt actum & agitur optimè. Omnia
ıæ ad præclariſſimam exiſtimationem
ſummam laudem pertinentia optari ab
ɔmine fas eſt, ei contigerunt. Puer infan-
e opinionem atque ſpem, pueritiæ adoleſ-
ns, adoleſcentiæ vir ſuperavit admiratio-
: omnium, quam ipſam vicit ſeneſcentis
:atis quaſi viriditas mirabiliter operoſa, ne-
ıe induſtriæ expers neque fugiens laboris,
nullo in munere exequendo languida,
in occupationibus conſuetis perſeverans.
unquam ille affectavit titulos neque am-
jt honores, & ſummos atque ampliſſimos
dicio conſentiente, & uno omnium ore
t adeptus. Qui confuſa atque diſjecta in
ɔctrina tam cætera quam Eccleſiæ collo-
ındo atque diſponendo, & implicata quaſi
ıucleando, & expediendo hærentia, & con-
rmando dubia, & indiſerta explanando,
ɔn modò plurima, in quibus priores er-
verant, correxit, & perfecit vt noſtra æta-
eſſet doctrina ſpectata atque illuſtris, ſed
ı reliquit elaborata opera ſtudij & indu-
riæ ſuæ, ut ſi non averti prorſus ruina ſince-
: atque puræ doctrinæ, urgentibus nobis
ta noſtra, certè differri poſſe videatur. Fue-
t in ipſo vitij aliquid. Quædam neſcierit.
apſus deceptusque alicubi ſit. Fuit enim
ɔmo, & ſolius Dei eſſe ſcimus, ut omni la-
be

be ignorantiæ & macula turpitudinis careat: confirmare tamen hoc ut opinor liceat, inter noſtros homines ſanctitate religionis, ingenij excellentia, ſapientiæ virtutiſque ſplendore, pietate, humanitate, beneficentia, omnis officij munere, ea quidem conditione qua ille fuit & tali loco, parem ei hac ætate fuiſſe neminem, Futurus ne aliquis ſit poſthac, incertum eſt. Cui verò non eſt perſpecta atque adeo experiendo cognita Philippi Melanchthonis facilitas in moribus, bonitas erga ſuos, comitas liberalitaſque in omnes? Si quid autem fecit perperam, eo feciſſe profecto perhibere liceat, quòd auxit ornavitque indigniſſimos, quoſque etiam Reipub. nocituros eſſe interdum ſuſpicaretur. Tanta autem erat in ipſo conſulendi rationibus & provehendis commodis aliorum & benefaciendi quamplurimis cupiditas, ut neque petentibus denegare ſciret quicquam, & ultrò deferre quibusvis operam, conſilium, facultates ſuas impertireque ſoleret. Iſtud igitur ſit peccatum ipſius, quod aluit & fovit improbos, & ſerpentes, ſecundum proverbium, in ſinu. Accidit hoc ſemper optimis atque probatiſſimis. Quorum tanta ſcilicet eſt & tam abſoluta atque ſimplex bonitas, ut nihil in animum ſuum penetrare patiantur, quod benignitatem impediat aut obſtet humanitati. Atque ijs quæ dicta

ſunt,

ſunt, hoc ſaltem effici confido, ut omnium judicio ſtatuatur: Melius honeſtiuſque ſentiendum eſſe, de Philippo Melanchthone mortuo, quam inter vivos nunc quoque obverſantibus invidis malevoliſque & obtrectatoribus ipſius. Qui quid hominum ſint, non dicam, neque eam injuriam viro optimo & ſanctiſſimo faciam, vt cum iſtis illum comparare voluiſſe videar. Quid igitur eſt? ut tandem noſtra narratio concludatur. Optimus & ſanctiſſimus vir Philippus Melanchthon cum ita vixiſſet, quemadmodum verè commemoraſſe me, etiam inimici fateri cogentur, piè & religioſè morte obita, tot commoditatum autor, tot bonorum conciliator, cujus omnibus pietatis virtutiſque amatoribus memoria veneranda, & ad poſteritatem etiam glorioſior futura eſt: Hic igitur talis & tantus vir mortuus convicijs laceratur & ignominijs impiorum probrorum appetitur. Quem doctiores quoque & ſaniores ex adverſarijs, cum vix diligere poſſent, propter conſtantiam tamen & fidem & admirabiles virtutes plurimas odiſſe non velent. Quo quidem ille animo, conſilio, propoſito, ſtudio ad cognitionem profeſſionemque ac doctrinam ſacrarum literarum acceſſerit, ſcit Deus æternus, & eſt ingenio hoc ipſum laboribuſque ejus & operum bonitare, omnibus mortalibus non malevolentia atque odio

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

odio cæcis, declaratum. Atque idem Deu iſtorum quoque arrodentium nomen & pro brum ſanctitati, labemque integritati Philippi Melanchthonis inferre conantium, ſiv in calcaria ſeu carbonaria, ut dicitur, obſcurorum opificum, pectora voluntatemqu perſpicit. Quæ quidem ab eis prodita inqu lucem prolata ſunt, ejuſmodi ſpecimen dant vt quid cogitent velintque agendo demonſtretur. Ex quibus hoc non eſt poſtremum Quod, cum inter vivos invidia ſoleat vigere, mortuos autem inimici quoque odiſſe deſinant, tanta iſtorum non inhumanitas eſt, ſed immanitas, vt in Philippum Melanchthonem mortuum ſuos demum ſtringant gladios & tela intendant. Qui, quoad vixit, & negotijs maximis graviſſimiſque Reipub. & Eccleſiæ Chriſti eſt adhibitus propoſita cunctis in medio, quaſi palma, ſtudio ſalutis & incolumitatis publicæ cum conſervata veritate conjunctæ, vicit omnes & religione pietatis, & induſtria atque ſtudio ac laborum defatigatione, & conſtantia atque fide, & tempeſtiva moderatione. quamvis hanc culpare aliqui audeant, non modò nomini Philippi Melanchthonis ſed paci & quieti inimici. Neque quiſquam eſt repertus, qui ſe ei præponere non dubitaret. Atque hæc ſunt ignota nemini. Vt autem luctus funeris Philippi Melanchthonis

nis caritatem bonorum, ita quorundam læticia odium etiam malorum indicavit. Quorum utrumque famam exiſtimationemque hominum meliorem reddere conſuevit. Vitam autem talem, qualis expoſitione noſtra indicata eſt, poſt graviſſimos & maximè utiles labores, poſt operam publicè privatimque navatam, poſt ſtabilitam illuſtratamque doctrinam veritatis cœleſtis & bonarum artium, poſt ſublevatos, adjutos, auctos, ornatoſque innumeros ſine diſctimine, omnis ocij quietiſque expertem ille placidiſſimo & optatiſſimo fine clauſit, ea ætate ſua, & eo tempore Reip. ut quemadmodum utens verbis Pauli Apoſtoli aiebat, decedere hinc & migrare ad Chriſtum cupientem permulta impellerent. Cum eo igitur, ut diximus, optimè præclariſſimèque eſt actum. Noſtra cauſſa vivere ei licuiſſe diutius, optandum, & ſtare quaſi in acie, non modò adverſus manifeſtos hoſtes, ſed qualeſcunque tranquillitatis turbatores, qui glorioſa temeritate optantes hunc vivere, conſpectum omnino & faciem illius ferre ſuſtinereque non poſſent, fugienteſque eo viſo & arma objicerent, & alas demitterent, quantumvis modò ferociter ac ſuperbè procurrant atque evolent. Non ſanè læditur omnino Philippus Melanchthon ab iſtis tanquam viperarum ſibilis, aut hyænarum bubonumve diris

ris funeſtiſque cantibus ac ſonis. Quò iſta licentia pertinere evadereque poſſit, quorum maximè intereſt, ii ſcilicet conſiderabunt, & cum ſibi tum aliis in hoc periculo proſpicient. Quoties exiſtet, quod alicujus ambitioni impedimento ſit, quod cupiditati obſtet, quod opinioni refragetur, toties arripietur occaſio vel conſtituta disjiciendi, vel exulcerata amplius lacerandi, vel excitato incendio vires addendi ſuggerendo materiam. Quando igitur concordabitur? quando de ulla controverſia decidetur? quod negotium aut quæ res tranſigetur unquam? Nos, ut qui è longinquo prælium ſpectant, moventur illi quidem alterius utrius partis fortuna, & optant, ſperant, metuunt, opitulari neutris valent: Sic quid facere poſſumus aliud? quam perturbari iſta cernentes animo, & precari veluti in Tragœdia chorus:

Vt redeat miſeris, abeat fortuna ſuperbis.

Id eſt ut iſta elata atque contumax & inſolens petulantia in vivos atque mortuos, & turbatrix in præſentia quietis, & ſpem tranquillitatis, in poſterum præcidens, & incutiens metum ſeviſſimarum procellarum & horribilium tempeſtatum, reprimatur ac coherceatur ab iis, à quibus & poteſt & debet. Non autem neceſſe eſt exempla veſtigare eventuum, qui iſtiuſmodi conceſ-

ſos

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

os diſſimulatoſve conatus ſunt conſecuti.
Ante oculos interq; manus ſunt omnia noſtras,
ecundum Poëtam. Vigilent igitur & at-
endant ii quorum maximè res agitur, quo-
umque eſt proprium ac peculiare munus,
& præſtandi officium patriæ, & ſibi quoque
c ſuis providendi. Nos cæteri, animæ vi-
es, ut idem Poëta ait, poterimus ſilere con-
irmati utcunque ad ea ferenda, quæ acci-
erint. Abſolvimus id opus quod ſuſcepi-
nus ad elaborandum, id eſt veram de Philip-
o Melanchthone narrationem, & officium
erſolvimus debitum non ſolùm amicitiæ
oſtræ, ſed omnino meritis ipſius. Neque
ne fugit legentibus hæc eorundem repeti-
onem injucundam eſſe & inde faſtidium
oſſe exiſtere. Tota enim, ut ita vocem,
arrago hujus libri, quid aliud complectitur?
uàm curas, labores, ſolicitudines, dolores,
enique miſerias Philippi Melanchthonis.
n quorum expoſitione eædem ſententiæ
ſdem ſæpe verbis iterum atque iterum re-
enſentur. Sed dabitur venia mihi, ut ſpero,
non iniquis lectoribus, qui ea ſum perſecu-
s, quæ in re ipſa ineſſe animadvertiſſem, ut
verum judicium noſtrum, & ſimplex nar-
tio teſtimonii loco haberi debeat. In
iis ſive quis minus quàm oportuerit o-
ittendo, ſeu inculcando plus quam de-
erit, eſſe dictum, ſeu notandum in verbis
com-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

compoſitioneve aliquid fortè putaverit; etiam eum ignoſcere velim non tam feſtinationi meæ (non parum enim temporis in his conſcribendis abſumſimus) quam lapſibus qui ſunt etiam acutiſſimorum, ſapientiſſimorumque & doctiſſimorum. Narrationes ſanè has verboſiores & totam expoſitionem pleniorem efficere, adjiciendo commemorata ab aliis, atque adeo noſtra ediſſerendo prolixius, & quaſi dilatando, fuiſſet in proclivi. Ego verò & in meis ſervandum mihi modum putavi, ne evagarentur illa longius, quam viderentur debere, & quæ aliunde peti facilè poſſent, ea noſtris inſerere nolui, quod eſſe rectius arbitrarer, unumquemque illa per ſe cognoſcere, aut recordari ipſum. Sunt autem plurima & ab ipſo Philippo Melanchthone & ab aliis conſcripta de plæriſque negotiis tractatibuſque & diſputationibus religionis cauſſa habitis, agitatis, ſuſceptis, quorum neque intercidit memoria, & quæ ſunt articulatè edita in vulgus, ut, ſi quis fortè requirat, in promtu ſit aſſumere, & eis hæc noſtra quaſi accumulare. Fortaſſe autem non brevitatem aliqui in his accuſabunt, ſed mentione de quibuſdam nimis verboſa offendentur. At mihi, ſi præterire ſilentio quædam voluiſſem, quæ notari aut reprehendi quoque poſſent tanquam alieniora, aut minus aliquibus jucunda, aut

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

da, aut non etiam nullis odioſa: ne vel diligentia ſtudii, vel cura veritatis deſideraretur, verendum fuit. Expoſui igitur hæc ſimplice narratione & quaſi juratus verbis conceptis, & ex animi ſententia, ſic, bonorum ut his gravatum iri confidam neminem. De aliis neque magnopere ſolicitus ſum, & diſplicere noſtra illis quàm grata acceptaque eſſe malim. Ut iſta autem proferrem atque ederem, id quod verè cum Poëta affirmare poſſum:

non gloria nobis
Cauſſa, ſed utilitas officiumque fuit.

Ut enim de Philippo Melanchthone, qui vix ulio familiarius quàm me eſſet uſus, commemorare comperta mihi atque explorata, ad officium meum pertinere, ſic cognitionem iſtorum aliquam legentibus utilitatem allaturam eſſe duxi. De quo tamen ſtatuat quiſque quod volet, (& eſſe enim diverſa judicia diverſorum ſcimus, neque poſtulamus, ut contra ſententiam animi ſui de his aliquis decernat) & eventus, qui Deo viſus fuerit, & hic noſtræ expoſitionis finis eſto.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

EPITAPHIUM PHILIPPI MELANCHTHONIS INITIO CONSCRIPTUM,

LAMINÆ ENIM ÆREÆ SPACIUM QUÆDAM NON ADMISIT.

PHILIPPO MELANCHTHONI SACRARUM LITERARUM SOLERTISS. ET FIDELISS. EXPLICATORI VERITATIS COELESTIS PATRONO ET PROPUGNATORI INPRIMIS STRENUO OPT. DISCIPLINARUM ET ARTIUM CUM INSTAURATORI TUM CONSERVATORI: QUI OMNEM DOCTRINAM QUASI VAGAM AC DISSIPATAM COLLEGIT ET AD CERTAM RATIONEM REVOCAVIT: VIRO PIETATE, STUDIO PURÆ CASTÆQUE RELIGIONIS, SAPIENTIA, VIRTVTE, HVMANITATE, BENIGNITATE ERGA OMNES PRÆSTANTI, FELICITER ET SANCTE IN TERRIS MORTUO XIII. CAL. MAII. C. V. AN. LXIII. M. II. D. II. H. I. ACADEM. WITTEBERG. CUI ILLE TOTIS ANN. XLII. OPERAM NAVASSET H. M. P. C.

Vitam

VItam fortunasque ſuas ſtudiumque laboris
Quique operæ ſanctam conſilijque fidem
Impendit divina tuis, Eccleſia, rebus,
Teque pius varia juvit & auxit ope:
Hac in parte ſibi poſt mortem ſtructa Melanchthon
Communi in luctu buſta Philippus habet,
Quæ templi foribus magni vicina Luteri
E regione ſolum quod tegit oſſa, videt.
Bretta hunc vitales natum perduxit in oras,
Bretta Palatini limes amœnus agri.
Unde propinqua petens adijt bonitate ſuorum
Diverſo Aonidum templa ſacrata loco.
Ludus enim puerum accepit Phorcenidos urbis,
Eytelpergiaci mox ſchola gymnaſij.
Doctrinæ hinc fecit juvenem alma Tubinga Magi-
Eximium laudis geſſit ubi ille decus. (ſtrum
Inde triumphator Monachorum Capnio juſſit
Albidos hunc ripam viſere Saxonici.
Tunc nova Dux Fridericħus ubi collegia Muſis
Romani fundans enſifer imperij
Undique conductis præſtanti laude parabat
Artis & ingenij reddere clara viris.
Hic & coniugium gentis ſortitus honeſtæ,
Factus & eſt ſexus mox utriuſque pater:
Et ſocio ipſo annis viginti octoque Luteri
Wittenbergiacæ Res fuit ampla ſcholæ.
Quam ſeptem bis adhuc provexit deinde gubernans
Fluctivagam ut vaſtum per mare nauta ratem.
Seu tempeſtates quas hic perpeſſus, & ad quam
Sævos hæc ſcopulos acta carina fuit?

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

Quantum externi odij, quantum invidiæq; ſuorum
  Ingratorum hominum quæ maledicta tulit?
Ipſe tamen quamvis reſtantibus undique ventis,
  Directum eſt, retinens vera, ſecutus iter.
Fortia nec clamor latrantis pectora turbæ,
  Nec vulgus ſtrepitu movit inane ſuo.
Summa petit livor. nemo hunc ſuperare niſi ipſe
  Poſſet, ſi ſtudijs ocia ſuppeterent.
Iſta ſub obliquo norunt quoque ſole locati,
  Quique ſub oppoſito forſitan axe jacent.
Scripta ſed illius memorabilia inter & acta
  Plurima, quæ ſolidæ nomina laudis habent,
Vnum opus eximium eſt: Fidei confeſſio ſanctæ,
  Ante tuos Cæſar Carole lecta pedes.
Extat enim illius aſsiduo hæc deſcripta labore
  Vera reconcinnans dogmata ſparſa prius.
Languida qua Chriſti iamdudum Eccleſia niten.
  Rurſum oculos audet tollere læta ſuos.
Concurrant inimici omnes licet undique, hic unu.
  Confutare poteſt improba dicta liber.
Ac tua nunc terris floret bona fama Philippe,
  Vivit & æternum ſpiritus ante Deum.
Corpus at exanimum tumulo hoc requieſcit humati
  Condecorant gratæ quem monumenta ſcholæ
Quod tandem expletis, ſenio curisque gravatum
  Sexaginta annis, exuis atque tribus.
Sic morbo ut paucis niſi debilitante diebus
  Muneris officium feceris omne tui.
Atque olim æthereas venies revocatus in auras
  Integer, & mortis liber abinde metu,

Sanɛte vir & ſalve pater optime. Nos tua ſemper
Te ſoboles merita relligione colet.
Doɛtrinæ nobis veræ tu doɛtor & autor,
Hæc, tua, claræ ætas munera laudis habet.
Salve iternm atq;iterum. Tua nos immota manebit
Semper apud memores gloria, nomen, honos.

Joachimus Camerarius Pabe-
perg. Am. S. S. F.

PLacuit ſubjicere exempla Epiſtolarum duarum, de quibus ſit mentio in hoc libello, vbi ſententia illarum ſummatim exponitur. Quibus alias quaſdam Philippi Melanchthonis adjunximus, complectentes negotia non indigna cognitu, & perſcriptas verbis ſententijſque bonis atque præclaris. Quam ipſam quoque operam noſtram non improbatum iri confidimus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

EPISTOLA FRANCISCI FRANCORUM REGIS ad Philippum Melanchthonem.

Singulare tuum ad ſedandas eas, quæ in doctrinam Eccleſiaſticam invectæ ſunt, altercationes ſtudium intellexeram antea quidem ex Gulielmo Bellaio Langæo cubiculario atque conſiliario noſtro, quo ego præcipuè ſum uſus ad eam rem adminiſtro & interprete. Nunc verò ex literis ad eum tuis, & ſermone redeuntis à te Barnabæ Vorei Foſſæ intellexi etiam, te hoc laboris perlubenti animo ſuſcepturum, uti ad nos primo quoque tempore te conferas, deque unione doctrinarum cum ſelectis aliquot noſtratibus Doctoribus hic apud nos coram diſſeras, atque rationes ineas, quo reſarciri poſſit pulcerrima illa Eccleſiaſticæ politiæ harmonia, qua una etiam qaum ego mihi nihil uſquam unquam majore cura, ſtudio, ſolicitudine animi amplexandum eſſe duxerim, committere uolui: quin hunc ſtatim Voreum Foſſam ad te dimitterem, cum his veluti publicæ fidei obſidibus literis, obteſtarer etiam,

abduci

ſbduci te ullius perſuaſione ut ne ſinas ab hoc
ſtudio, ſanctoque inſtituto. Venies omnino mihi gratiſſimus, ſeu privato tuo, ſeu publico veſtrarum nomine adveneris, meque reipſa experieris & privatim Germaniæ veſtræ dignitatis & publicæ in univerſum quietis ante omnia eſſe (atque adhuc ſemper fui) ſtudioſiſſimum. Vale, ex oppido Guyſe die 28. menſis Iunii, Anno Domini Milleſimo, quingenteſimo, triceſimoquinto.

Françoys

Bavard ſſt.

EPISTOLA PH. MELANCHTHONIS AD IOHANNEM BELLAIUM LANGÆUM Epiſcopum Pariſienſem, ſcripta anno Chriſti M. D. XXXV. S. D.

ETſi multorum literis & prædicatione cognovi te & rectis ſtudiis magnopere favere & cupere Eccleſiæ tranquillitati vera ratione conſulere, tamen certo conſilio nihil ad te literarum dedi hactenus. Nunc autem in tanto

communi periculo non ſolius Galliæ, ſed univerſæ Eccleſiæ totius orbis terrarum non potui me continere diutius quin apud te, ſi nihil aliud, tamen deplorarem Eccleſiæ calamitates. Nam cum regnum Gallicum longè florentiſsimum ſit, & ſi licet dicere, caput Chriſtiani orbis magnam vim habet exemplum præſtantiſsimæ nationis. Si igitur ſemel apud vos decretum fuerit, non ſolum fanaticos ſpiritus aut ſeditioſos cohercere, ſed prorſus nullam admittere emendationem doctrinæ Eccleſiaſticæ, & præſentia vitia Eccleſiæ ſumma vi defendere, magna de ſpe boni viri ubique gentium dejicientur, qui quanta ſit autoritas Galliæ non ignorant. Sequentur enim exemplum Galliæ cæteræ nationes. Quæ ex re quantum periculum Eccleſiæ, quæ cædes ſecuturæ ſint, quæ doctrinæ diſsipatio, quæ confuſio rerum, nihil opus eſt apud te virum ſapientiſsimum diſputare. Itaque te propter gloriam Chriſti rogo, ut, quod facis, mitigare animos Principum ſtudeas, & hortator ſis, ut rationem ineant, qua ſanari Eccleſia poſsit, non magis magiſque lacerari. Iudico & ipſe cohercendos eſſe & fanaticos ſpiritus, qui pernicioſas opiniones habent, & homines ſeditioſos, ſed quoniam ab-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

am abuſus quidam reprehenſi ſunt, multi pii & docti viri quærunt purum doctrinæ genus, non cupiditate ulla, ſed ſtudio veræ pietatis. Ac præſertim Gallica natio eximium habet pietatis ſtudium. Scio fatum eſſe Eccleſiæ, ut in tales ſæviant indocti & impii, ſed tamen prudentes viri mitigare hos impetus debent. Vides de maximis rebus exortas eſſe controverſias, quæ vix poterunt armis opprimi. Ac mihi neque ad tranquillitatem Eccleſiæ, neque ad autoritatem eorum qui præſunt, utilis videtur injuſta ſævitia. Cumque maximè ſit optandum, ut Epiſcoporum autoritas magna ſit, non alia ratione id effici poſſe videtur, quam ſi dent operam, ut genus doctrinæ extet certum, quod ſanet ambigentes animos. Ita poterunt obſiſtere fanaticis ſpiritibus, ſi ſtudia bonorum & doctorum retineant ipſi. In quam ſententiam plura dicerem, niſi ſcirem te hæc omnia, pro tua ſapientia, longè melius perſpicere, quam à me dici queant. Tantum orandum te duxi, ut complectare animo Eccleſiam, quandoquidem in ea urbe gubernas Eccleſiam, quæ principem ſcholam habet totius Chriſtianæ Reipub. Nec dubito quin in tanto doctiſſimorum hominum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

cœtu permulti ſint, qui & optimè conſultum velint Eccleſiæ Chriſti, & intelligant quibus rationibus concordia rectè conſtitui poſſit. Horum omnium oculi atque animi in te non ſolum tacitis votis intuentur, ſed etiam lacrimis petunt, ut autoritate tua horteris principes viros, ne injuſta crudelitate laceretur Eccleſia, ne opprimantur vera ſtudia, ne obruatur gloria Chriſti, ne diſſipentur Reſpublicæ. Nec verò tantum Gallia hoc te orat, ſed etiam omnes boni & docti in univerſa Germania, qui & autoritatem tui muneris intelligunt, & norunt te propter excellentem doctrinam & pietatem maximè dignum eſſe, cui in illa celeberr. urbe Eccleſiæ gubernatio commendata ſit. Ego quidem & mollire controverſias ſemper conatus ſum, idemque adhuc ago, meamque ſententiam ſemper cum Eccleſiæ, hoc eſt doctorum & bonorum ac tui ſimilium, judicio conjungam. Vale.

EPI-

EPISTOLA PH. MELANCHTHONIS AD IOHANNEM STURMIUM miſſa Lutetiam Anno Chriſti M. D. XXXV. *Menſ.* April. S.D.

CUm de Gallicis rebus undique ad me literæ mitterentur, multis de cauſſis ingentem animo dolorem accepi. Videbam enim quantum vulnus acciperet cauſſa noſtra, quæ certè ad Eccleſiam pertinet, præjudicio tanti Regis. Dolebam eum temeritate hominum imprudentum iritatum eſſe, cogitabam ſine modo graſſaturam eſſe iracundiam, poſtquam indoctis ſemel oblata eſſet occaſio, quam cupidiſſimè expectarunt. In his curis mihi crede, mi Sturmi, valde de tua ſalute etiam ſolicitus fui. Quem etſi ſcio maximè abhorrere ab omnibus abſurdis opinionibus & ſeditioſis conſiliis, tamen in communi odio noſtrarum literarum, tibi quoque nonnihil periculi eſſe verebar. Itaque cum Bucero egi, daret operam ut Auguſtam aut Tubingam accerſereris. Nunc autem hoc nomine mirabiliter me recrearunt literæ tuæ, quod & declarant te ſalvum eſſe, & ſpem quandam oſtendunt fore mitiorem Regis animum. Quod verò me graviſſima oratione

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

hortaris ad iter, de quo ſcribis, ſuſcipiendum, nulla mihi unquam in vita incidit difficilior deliberatio. Ac nolim exiſtimes me retineri domeſticis vinculis, aut pericula defugere. Nulla mihi res humana proponi tanta poteſt, cui non anteferam gloriam Chriſti, ſalutem tot piorum, tranquillitatem Eccleſiæ, Sed una cura me non tantum excercet, ſed planè excruciat. Dubito enim an aliquid proficere poſſim. Hæc me vel dubitatio vel deſperatio deterret, quam ſi mihi eximere poteſtis, libenter iſtuc ſtatim advolabo, nec me terrores ulli, nec ulla vincula remorabuntur. Et quoniam ſcribo ad amicum & de re maxima, agam apertè ut decet & cauſa poſtulat, teque rogo ut cum amicis ipſe etiam deliberes, non quid mihi expediat, ſed quid Galliæ, quid Eccleſiæ proſit. Hoc caput eſt deliberationis: Exiſtimo magnam paſſim varietatem opinionum, & multos eſſe fanaticos ſpiritus, qui ferunt abſurdas & pernicioſas opiniones. Nam hinc quoque nuper expulimus advenam iſtinc quendam, qui de divinitate Chriſti ſceleratè diſputabat. Sunt & alii ſeditioſi, qui ſtolidè tumultuantur, ubi nihil opus eſt, utroſque & ipſe judico ſeverè cohercendos eſſe, & facilè eſt de his dare conſilium. Sed ſunt alii quidam, qui neque impias opiniones habent, neque ſeditioſi

ſunt,

unt,ſed,dicam enim planè,qui modeſtè pro-
ant eà, quæ à noſtris piè patefacta ſunt.
am ſi id agatur,ut etiamſi leviores quidam
rticuli nobis donentur, tamen reliqui gra-
iores obruantur & deleantur, ego neque
cauſſæ publicæ neque Eccleſiæ profuero.
Quid quod ea conſilia non reddent tran-
quillam Galliam? fac me impetraſſe, ut
nemo afficiatur ſupplicio, qui exuit cucul-
um. Quid fiet in cæteris durioribus arti-
culis? Num jubebo interfici eos, qui non
probant manifeſtos abuſus τῶν λειτουργιῶν, aut
cultus Divorum? & hæ res quantas excitent
tragœdias non ignoras. Iam in his ubi nihil
impetravero,tamen plectentur boni, & ego
videbor ſuffragator & approbator talium
ſuppliciorum, dicent me commodius ſen-
tire, fuiſſe me contentum illo leviorum ar-
ticulorum quaſi munuſculo,in reliquis omni-
bus cum ipſis eſſe ὁμόψηφον. Quod ſi quædam
hic pro tempore largiar, id præjudicium
afferent in ſynodum. Nam hujuſmodi multa
ſæpe jam mihi acciderunt. Habes argu-
mentum meæ deliberationis,quod præcipuè
me deterret ab itinere. Iam cogita illas
Phalangas monachorum & ſcis quam ſint
ὑπερήφανοι,& quibus artificiis teneant faſci-
natos nobilium animos, ſed hæc me non
valde movent. Illud unum, quod dixi,
deterret me, quod vereor, ut impetrari ea
poſſint

poſſint quæ ad gloriam Chriſti, ad tranquillitatem Eccleſiæ, & Galliæ neceſſaria eſſe duco. Ac planè venio in eam ſententiam: Regem ſi quidem velit conſulere & gloriæ Chriſti & tranquillitati Eccleſiæ, ſummo ſtudio adhortandum eſſe, ut curet maturari ſynodum, ubi communiter poterit iniri ratio conſtituendæ Eccleſiæ. Cætera conſilia vel inutilia, vel etiam periculoſa mihi videntur. Hæc ita ſimplici animo ad te ſcribo, non tergiverſandi cauſſa, ſed ut vos, quibus Gallia nota eſt, cogiteris: an expediat me ſuſcipere iter. Quod ſi ita exiſtimabitis, libenter parebo conſilio & voluntati veſtræ. Neceſſe tamen erit rem me ad Principem meum referre, quem in re tanta non defuturum eſſe ſpero publicæ utilitati. Diſputabitis hoc quoque, an etiamſi non poſſint obtineri ea quæ volumus, proſit jam meo congreſſu quaſi præmolliri animum ad cognitionem in ſynodo. Tantum eſt enim odium nominis noſtri apud adverſarios, ut niſi aliqua Regum ſtudia habuerimus, ne cognitio quidem ſperanda ſit. Sed totam rem tuæ fidei & prudentiæ commendo.

EPI.

PISTOLA SCRIPTA
RO QVIBVSDAM VERSANTI-
bus in periculo Metenſibus civibus, quam compoſuit Philippus Melanchthon,

S. D.

Lluſtriſſime Princeps conſanguinee dilecte. Etſi non ignoramus, apud exteras nationes inter- dum de nobis judicari durius, propterea quod ,qui Eccleſiaſticos abuſus, pio ſtudio & veris ra- nibus taxarunt, non adverſati ſumus: Tamen m ſciamus Caritatem veſtram ſingulari pruden- a & gravitate præditam eſſe, arbitramur eam de bis quidem judicium adhuc ſuſpendere, donec hæ ntroverſiæ, aliquando legitima ratione audian- r & cognoſcantur, præſertim cum manifeſtum , multos eſſe veteres morbos Eccleſiæ, de quibus ceſſe eſt tandem pios gubernatores populi Chri- ani deliberare. Vere enim hoc affirmare poſſu- us, nos ex animo ſemper optaſſe, ut piè cognitis bus, gloria Dei illuſtraretur, ſaluti homenum nſuleretur, & communis concordia & Eccleſiæ x conſervaretur. Nam cum hæc profeſſio nobis gentia pericula, labores, ſumtus afferat, non eſt iſtimandum nos privata cupiditate, huic nego- ſ favere. Non enim ob alias cauſas abuſus cor- gi permiſimus, niſi propter gloriam Dei & Ec- ſiæ ſalutem. Quare cum cognitionem Eccleſiæ

ſemper

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

ſemper flagitaverimus, nequaquam accuſari poſſ-
mus tanquam ſejuncti ab Eccleſia. Et omnes ſap-
entes Principes ubique oramus, ne quid de nobis
cus ſtatuant, ſine cognitione, quæ decet Eccleſia
Dei. Hæc petitio cum ſit æquiſſima, impetre
Carit. V. ne gravatim has noſtras literas accipi
quas de tranquillitate civitatis Metenſis ſcribe
das eſſe duximus. Cum enim nuper eò legatos n
ſtros miſiſſemus nullius privatæ utilitatis cauſ
ſed tantum vt cives ad concordiam hortarem
& viam oſtenderemus piam & ſalutarem, intel
ximus quoſdam inimicos ijs, qui doctrinam puri
rem expetunt, moliri, ut ad ſua odia adjungant C
rit. V. & auxilio Car. V. perterrefaciant aut o
primant honeſtos homines nobiles & plebeios,
& ſunt tranquilli & fideles, in omnibus civilib
officijs præſtandis, nec aliud petunt, niſi ut hab
ant in aliquibus Eccleſijs doctrinam puram &
ſum ſacramentorum ſincerum. Scimus aut
Car. V. naturæ bonitate & voluntate ab inju
aſperitate abhorrere. Sed tamen calumnioſis
lationibus, interdum optimi ac mitiſſimi gube
natores incenduntur, ut non ſuæ moderationi,
alienis affectibus morem gerant. Promittunt c
ves Metenſes pro quibus ſcribimus, ſe in omnib
civilibus officijs omnia obedienter facturos eſſe,
nulla in re paci communi defuturos. Tantum E
cleſias ſuas rectè conſtitui volunt. Id ſi impedietu
primùm gloria Dei leditur, deinde multa anim
rum & civitatis pericula ſequuntur. Poſtqua
ſpar

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

ſparſa eſt lux aliqua Evangelij, multos abuſus jam intelligit populus, Hos ſi cogitur obſervare contra conſcientiam, excutitur eis vera invocatio Dei. Nam cum hæret metus in conſcientia qui deponi non poteſt, fugit mens, non invocat Deum. Quid eſt autem triſtius & deteſtabilius quam impedire veram invocationem Dei? Accidit etiam interdum ut in tali perturbatione animorum concipiantur, vel ab erronibus audiantur falſæ opiniones, ubi deſunt boni concionatores qui publicè doceant. Nocent autem pravæ opiniones & animabus & paci publicæ. Eccontra verò pia & ſalutaris doctrina etiam pacem civitatum munit. Conſtat enim doctrinam de omnibus civilibus officijs, in hac ipſa luce Evangelij magis illuſtratam eſſe, quam antea vnquam. Et quanquam optandum eſt, omnes vera invocatione & pijs moribus Deum colere, tamen hi qui doctrinam puriorem expetunt, non ſunt impedeturi ceremonias cæterorum qui ſecus ſentiunt. Viciſſim æquum eſt non labefactari conſcientias horum, qui abuſus intelligunt & vitare cupiunt. Rogamus igitur Carit. V. & amanter & diligenter, ne ſe incitari ſinat contra partem civitatis, quæ Eccleſias rectè conſtitui cupit, nec adjuvet eorum iracundiam, qui civilem ſanguinem haurire cupiunt. Nam hæc cauſſa qualiſcunque videtur, certè nec poteſt nec debet promiſcuis & multis civium cædibus dijudicari. Nec verò dubitamus quin Carit. V. pro ſua virtute digna bono Principe, maximè deteſtetur civilem crude-

crudelitatem, & velit vicinam civitatem tranquil-
lam eſſe. Sic autem retineri tranquillitas poteſt
Si neutra pars alteram vi impediat. Hæc mutu
moderatio, maximèque civilis multis Germani
civitatibus ſalutaris fuit. In quibus paulatim
veritate clarius illuceſcente, & diſſenſio mitigat
eſt, & ſanatæ ſunt voluntates. In his locis ſi
violenta conſilia initio tentata eſſent, omnia fun
ditus perijſſent. Semper in civium diſſenſionibus
magis ſalutaria fuerunt mitia conſilia, quam vio
lenta. Quare Car. V. pro ſua bonitate & ſapien
tia annitatur, ut tali moderatione conſulatur ſa
luti civitatis Metenſis. Hæc ut ſcriberemus ad
Car. V. non privato affectu, ſed honeſtiſſimis &
publicis cauſis adducti ſumus, ut honeſti & in-
nocentes homines quorum multi propter virtutem
& facultates, patriæ magno præſidio atque orna-
mento ſunt, & vero timore Dei monentur ad quæ-
rendam de Chriſto ſalvatore puram doctrinam,
ſint in tuto. Tales Principum benevolentia tu-
endi ſunt. Ideo rogamus ut has noſtras literas
Car. V. in optimam partem accipiat. Noſque
noſtra officia Caritati veſtræ ſumma cum benevo-
lentia deferimus. Bene & fœliciter valeat Car.
V. Datum 7. Novemb. 1542.

EPI-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

EPISTOLA MAURICII DUCIS SAXONIÆ &c. Ad Reverendiſſimos Dominos, & Reverendos Patres, Cardinales & Epiſcopos in Synodo Tridentina congregatos.

REverendiſſimi Domini, & Reverendi Patres. Cum Cæſarea Majeſtas, Dominus noſter Clementiſsimus, voluerit, vt ex Eccleſijs noſtræ ditionis aliqui ad ſynodum mitterentur, noluimus ejus voluntati deeſſe, præſertim cum & nos optemus veritatem illuſtrari propter gloriam Dei, & piam ac perpetuam in Eccleſijs totius orbis terrarum concordiam conſtitui, quæ duæ res omnibus hominibus maximè expetendæ ſunt, præcipuè verò ijs, quibus Deus gubernationem commendavit. Miſimus igitur ad ſynodum hos tres viros, Eraſmum Sarcerium, Valentinum Pacæum, & Philippum Melanchthonem, quorum & mores honeſtos eſſe, & ſtudium pacis & publicæ concordiæ prædicari intelligimus. Hos vt benignè audiatis publicè exponentes, quid de omnibus controverſijs communi conſenſu Eccleſiæ noſtræ doceant, petimus. Ipſis etiam

etiam mandata dedimus, vt piè, placidè, & ſine privatis affectibus recitent & declarent doctrinam, quam exiſtimant univerſæ Eccleſiæ neceſſariam. Scitis autem pro veſtra excellenti ſapientia, hos veſtros conſeſſus intueri Deum judicem, & vniverſam Eccleſiam in cœlo & in terra expetere: primum ut gloria filij Dei vere illuſtretur, & ſauciæ conſcientiæ ſanentur, & vera eis invocatio monſtretur: Deinde, ut talis concordia conſtituatur, in qua non ſtabiliantur veteres abuſus. Neque enim grata Deo, neque durabilis eſſe tranquillitas ſine veritate poteſt. Negari autem non poteſt, manifeſtos quoſdam errores & non levia vicia in Eccleſiam irrepſiſſe, quæ diſsidijs hujus temporis occaſionem præbuerunt. De his tantis rebus & audire vos Eccleſiarum querelas, & remedia ſalutaria quærere, ſapientia veſtra dignum eſt. Oramus autem filium Dei dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, vt vulneribus Eccleſiæ veteribus & recentibus medeatur ipſe, ſicut Samaritanum illum ait ſaucio viatori opem tuliſſe, qua imagine cum ſeſe exprimeret, oſtendit ſe affici noſtris calamitatibus, & velle ſe nobis opitulari. Bene valete. Datæ Dreſdæ Idib. Ian. Anno M. D. LII.

FINIS.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

INDEX
RERUM MAXIME MEMORABILIUM.

A

ACademia Lipſica, 181. 182. Peſtilentia ibi exoritur, 182.
Academiæ Eytelpergenſis ſtudium erga Philippum, 93.
Academiæ inſtitutio res magnifacienda, 13.
Adamus Craphthus *Crato* nominatus, 34. vir doctus, 329.
Adamus Crato, 90.
Albertus Caſimiri F. Marcho Brandepurgicus, captus, 251. recedit à Principe Mauritio, & tranſit in caſtra Gallica, 318. Papebergenſibus bellum infert, 321. In eo virtus animoſa, 323. ſtatum Eccleſiarum turbat, 330.
Albertus Mansfeldenſis legatus ad Carolum V. 104.
Albis fluvius, 23.
Aldepurgum Caſtellum, 321.
Alexander Aleſius Theologus Illuſtr. Principis Joachimi Marchionis, 185. Scotus, vir eruditus 329. cum Melanchthone Norimbergam proficiſcitur, 341.
Anabaptiſtarum ſecta, unde. 44. eorum opiniones variæ *ibid.* leges, 45.
Andreanus Cardinalis jugulatus, 239.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

Andreas Caroloſtadius turbas movet, 98.
Andreas Oſiander Norimbergæ venit, 289. Hebraicam linguam profitetur. *ibid.* fit concionator, 290. in Pruſſiam ſe confert. *ibid.* excellenti fuit ingenio. *ibid.* & 295. moritur, 295. conturbat doctrinam Eccleſiaſticam, 341.
Andreas Francus Camicianus juvenis eruditione celebris pervenit in amicitiam Melanchthonis, 25.
Annus M.D.XXXI. Peſtilens urbi Norimbergæ, 138.
Antonins Granvelanus, 184. 305.
Argentoratenſis civitas quoſdam ritus abrogat. 114. 115. huic refragantur Principes quidam, 115.
de Arianæ ſectæ quodam mirum quid, 306.
Auguſtani libri capita in Miſnia propoſita, 285. huic Princ. Mauricius non ſine exceptione aſſenſus eſt. *ibid.* 286. ſuper ejus editione multi Theologi Lipſiam convocati. 286. quænam eo libro contenta. *ibid.* & 287.
Auguſtæ decem in Eccleſia docentes coram Antonio Granvelano apparere jubentur, 305.
Avius contra Melanchthonem ſcribit, 363. illi ſtrictim & breviter reſpondet Melanchthon 364.

B. Bar-

B.

BArbara, Mater Philippi Melancht. 2. ejus indoles, 5.
Barnabas Voræus cum Melanchthone loquitur Regis nomine de profectione in Galliam, 146.
Barones qui olim dicti, 244.
Berbetomagenſia acta reprehenduntur à Flacianis, 366.
Bernhardus Ziglerus, aliàs Laterenſis, 69. Lipſiæ moritur, 318. ejus ingenium, 319. 320.
Bilibaldus Pircamerus vir eruditus, 25. 289.
Bretta oppidum, & ejus deſcriptio, 1. 2. ejus incolarum mores, 2.
Britanniæ Rex uxorem ſuam, Caroli Imperatoris Materteram repudiat, 138. Jugum Romani Pontificis excutit, 139.
Brunſvicenſis Dux bello injuſto petitus, 235.
Buchononia regio, 90.

C.

CAmpegius Cardinalis, 93.
Cappadox Cæſarienſis cum litteris Patriarchæ Conſtantinopolis ad Melanchthonem miſſus, 368.
Caroloſtadius, 33.
Carolus Imperator Martinum Lutherum cauſam dicere jubet, 42. ejus animus propenſus ad pacem in Germania, 134. cauſa, *ibid.* & 133. de Synodo congreganda agit

cum Pontifice Clemente, 136. cum Franciſco Rege in gratiam redit, 175. cum inter & Regem Galliæ Franciſcum bellum periculoſum, 209. victor belli in Miſnia confecti, 256. ejus Clementia, 257, 258. mittit Legatos ad Paulum Pontificem, & cur, 264. Synodum decernit Tridenti, 263. quo Tridento Bononiam tranſlato, ſuccenſuit ejus conſilii autoribus, 264. ſummis viribus annititur ut Synodus inchoata ibidem perficiatur, 266. Philippo Melanchthoni ſuccenſet, 268. in Belgium venit, 274. ad eum ex Hiſpania Rex Philippus filius illius accedit, & cur, 274. eum inter & Marchionem Albertum reconciliatio, 320. 321. generoſitas, 324. jus & imperii majeſtatem tradit in manus Principum ſeptemvirûm creandis Imperatoribus Rom. 367. in Hiſpania mortuus, *ibid.* omnia ſua impendit ad Statum Eccleſiaſticum fulciendum. *ibid.*

Caſpar Bornerus Aſtronomus doctiſſimus Melanchthonis amicus, 71. Theologus etiam fuit, 264. obit, 265. ejus encomium, *ibid.*

Caſpar Cruciger, 42. Melanchthonis amicus, moritur, 295, 296, 297. ejus ingenium, 296, 297.

Caſpar Nucelius Senator Norimbergenſis, 101.

Caſpar Peucerus gener Melanchthonis, 360.
Catarina Regina ab Henrico Rege dimiſſa, 326, 327.
Chriſtophorus Cardovicius Equeſtris Ordinis & Miſniæ, Principi Mauritio familiaris. 317.
Ciconia, autor furioſæ ſectæ Anabaptiſtarum, 43. ſibi dormienti Gabrielem Angelum advolare populo perſuadet, 46.
Cochea, vicus. 126.
Cochlæus accuſat Philippum Melanchthonem apud Carolem Imperatorem. 126.
ejus Philippicæ actiones contra Melanchthonem, *ibid. & ſequ.*
Cometæ tribus annis continuis conſpecti, 137, 138. unus etiam (anno M. D. XXXI.) ex eorum genere qui *Pogonſæ* vocantur conſpectus, 138.
Cometes viſus, 174.
Comes Berthamenſis Michaëlis, & Baro Chriſtophorus Wittenbergam veniunt, 244. eorum indoles in ætate tenera. 245.
Conſtantia urbs occultâ Hiſpanorum aggreſſione penè capta, 272, 273.
Conſtantini Magni moderatio, 307.
Conventus indictus Auguſtæ Vindelicorum, 120. 336. Francofurtenſis, 179. Hagenoam indictus, 182. 184. in Vangionibus, 212. poſt Ratiſbonam deductus. *ibid.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

ibid. ad Danubium actus, 235. ibi turbæ exortæ, *ibid.* & 236. & bellum inſecutum, 247, 248. conditiones Pacificationis, 250. 251. ad Danubium actus anno M.D.XVI. 352. utriuſque partis delecti aliquot congregantur Berbetomagi in Vangionibus, 352.

Conventus Principum in urbe Brunoſviga, 175.

Cornelius Sittardus Romæ ægrotat, 211. Norimbergæ moritur, *ibid.*

Crotus Rubianus, 90. ejus fortitudo & eruditio. *ibid.* & 91.

Crudelitas exercita in innocentiſſimos, 237. 238.

Cultus univerſæ virtutis in Chriſtiana religione neceſſarius. 395.

D.

DAniel Stibarus, 253. ordine Equeſtri natus, laudatur, 339.

Demetrius Myſus Græcæ Eccleſiæ Diaconus, 368.

Deſperatione quidam extremâ moritur, 272.

Diſſidium Helveticarum & Saxonicarum Eccleſiarum, 140.

E.

ECcius Glorioſus, 33. diſputat cum Caroloſtadio, *ibid.*

Eccleſiaſtica adminiſtratio ut ruinoſum ædificium labaſcit, 28. & *ſeqq.*

Eduardus Britanniæ Rex moritur, 325.

Eoba-

Eobanus Heſſus, 103.
Eraſmus Reinoldus Mathematicus doctiſſimus moritur, 324.
Eraſmus Roterodamus moritur, 159.
Ernesto Principi Nauburgenſis Eccleſiæ gubernatio commiſſa, 196.
Erphordiana Schola metu peſtilentiæ diſſita, 35.
Errata non ſunt ſcelera nominanda, 389.
Euricius Cordus, 118.
Eytelberga, Academia celebris, 10.

F

Faber Conſtantienſis reſiſtit puriori Eccleſiaſticæ doctrinæ, 112.
Fabula de quodam in manifeſto facinore deprehenſo, 32.
Familiarnm nomina immutare, à doctis reprehenditur, 10.
Farneſius Cardinalis, 212.
Flacius, adoleſcens. 277. Uxorem ducit. 278. Simulator mirificus, & homo factioſus, 279, 282, 283. Contra Melanchthonem conſpirat. 280, 281, 282, 283, 284, 285. Magnorum & Principum virorum voluntates circũventas ſibi adjungit, 343. Melanchthonem ad colloquium evocat. *ibid.* mirificis & obſcuris appellationibus vulgi animos circumducit, 344.
Flamma de Cœlo miſſa ante ædes Melanchthonis, 155.
Franciſci Francorum Regis Epiſtola ad Melanch-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

lanchthonem, 414.
Franciſcus Burcardus Vinarienſis, 89.
Franciſcus Dryander nobilis Hiſpanus, Melanchthoni familiaris, 332.
Franciſcus Siccingeſis, in arce ſua Landeſtallo oppreſſus, 300.
Fredericus Dux Saxoniæ Witebergæ Academiam conſtituit, 23. 24. Melanchthonem per Capnionem in Academiam invitat. 24.
Frederichus Staphylus Præceptor Ludovici Comitis Neogardienſis, 355. Homo levis, *ibid.* futile & improbum ſcriptum edidit. 363.

G

GEorgius Dux Saxoniæ moritur, 180.
Geogius Heltus, vir eruditus, obit. 212. Eo familiariter uſus eſt Illuſtr. Princeps Georgius Anhaldinus, 213. Ejus Bibliotheca, 214. De ejus matrimonio memorabile quippiam, *ibid.* Magiſter, 296.
Georgius, Pater Philippi Melancht. uxorem ducit Barbaram Joannis Reuteri filiam, 2. Ejus ingenium, *ibid.* & 3. 4. Principibus charus, 3. in morbum incidit, 4. moritur, *ibid.*
Georgius, patriâ Brandeburgenſi, Annam, Philippi Melanchthonis filiam, uxorem ducit, 205. 206. Eum inter & Melanchthonem diſſenſio, & cur, 207. 208. quæ poſteà

poſteà compoſita, 208.
Georgius Philippi frater, 8.
Georgius Pætus Vorchemius Wittenbergenſem Academiam viſit, 35.
Georgius Princeps Anhaldinus conviciis impetitur, 283. Moritur, 325. Ejus ingenium, *ibid.*
Georgius Princeps Merſpurgenſis, 217, 218, 219.
Georgius Similerus Grammaticus Phorcenſis primarius, & IC^tus^ eximius, 7. Melanchthonem teſtimonio ſplendido ornaſſe perhibetur, 24.
Georgius Sturciades, 98. 166.
Gotha, Duringiæ oppidum, 330.
Gropperus Sacerdos perfidus, 200.

H

HEdui, nunc Burgundi dicti, 333.
Helvetici motus, 133.
Henrichus Dux Saxoniæ Lutherum & Melanchthonem de Academia & conſtituendis Eccleſiis conſulit, 180.
Henricus Supphanienſis interfectus, 97. 98.
Henrichus Theologus Illuſtr. Principis Friderichi Palatini, 185.
Hermannus Archiepiſcopus Colonienſis, Septemvir creandis Impp. Rom. 200. Ad eum Melanchthon proficiſcitur, 200, 201. in eum Pontifex Maximus fulmen execrationis vibrat, 201, 238. Mandato Imp. Caroli privatur gubernatione terra-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

terrarum, 260. Ejus moderatio, *ibid.*
Hermannus Buſchius, 93.
Hieronymus Ebnerus Senator Norimbergenſis. 101.
Hieronymus Moronus, 338.
Hieronymus Pamgretnerus vir eruditus, 203. Ejus infortunium, *ibid.*
Hippocratis ſententia in adhibendo remedio, 395. 396.
Hiſpani cujuſdam in fratrem germanum crudelitas, 238.
Hubertus Languetus, Medicus, Melanchthonis familiaris, 333. 334.

I.

IAcobus Fuxius eques in Franconia, 100.
Iacobus Micyllus Epicedium ſcripſit de morte Neſeni, 97.
Iacobus Milichius Philoſophiæ & Medicinæ Profeſſor, 157. Melanchthoni unicè charus, *ibid.* Ejus Patria, *ibid.* Moritur *ibid.* & 157.
Iacobus Rungus cum Melanchthone Norimbergam proficiſcitur, 342.
Iacobi Sadoleti Cardinalis Carpentoractenſis Epiſtola ad Melanchthonem, 169. ad 172. Quando mortuus, 172.
Iacobus Sturmius Argentoratenſis moritur, 326.
Iena oppidum, 258. Illùc ſe viri eruditi contulêre, 259.

Impe-

Imperii Romani conventus ſolemnis indictus, 330.
Indiciæ factæ in urbe Norimberga, 133.
Indulgentiæ, 23.
Infans muliebris ſexus, modò nata, flammâ quæ ex utero materno erupit, necata, 331.
Interemiſtæ & Adiaphoriſtæ, qui dicti, 282.
Interim, liber ſic dictus, 266. cur in lucem editus, 267.
Invidia, 246.
Ioachimi Camerarii Epitaphium in Melanchthonem, 410.
Ioachimus Marchio Brandepurgicus, 249.
Iohannes, avunculus, Philippi, præfectus Collegii Spirenſis, 8.
Iohannes Bellajus Epiſcopus Pariſienſis, 144.
Iohannes Brennus, 157.
Iohannes Brentius Concionator captus, 261. Apud Ill. Princ. Chriſtophorum in maximo honore, 303. Melanchthoni familiaris, *ibid.*
Iohannes Bugenhagius Paſtor Eccleſiæ Pomeranæ, 364. 365.
Iohannes Capnion cùm Monachis quibuſdam luctatnr, & cur, 16. Judicium fit Romæ, 17. à Philippo Melanchthone omnibus modis adjutus, 18. 19.
Iohannes Crato Uratiſlavienſis magiſter Comitis Berthamenſis, 246.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

Iohannes Cuſpinianus, 369.
Iohannes Dux Saxoniæ moritur, 133.
Iohannes Erneſti filius, Iohannis Frederichi Pater imminens Germaniæ bellum reſtinguit, 106. Statum Eccleſiarum ſuæ ditionis à Melanchthone inſpici jubet, 107.
Iohannes Forſterus Hebraicarum literarum peritiſſimus, Theologus eximius, Wittenbergæ obit, 329.
Iohannes Fredericus Saxoniæ Dux fortiſſimè dimicans, captus, in poteſtatem Caroli Imp. venit. 252. Laudatur à Ferdinando Imp. *ibid.* Ejus obitus, 335. Ejus encomium, *ibid.*
Iohannes Hieronymi F. Moronus Cardinalis, à Iulio III. Rom. Pontif. Auguſtam ablegatus, 337. Legatus ad conventum Ratisbonæ actum anno M. XLI. 337. Ejus Pater, *ibid.* & 338.
Iohannes Hungarus magiſter Philippi Melancht. 5.
Iohannes Oecolampadius, 114.
Iohannes Reuchlinus Philippi Melanchthonis indolem amat. 9.
Iohannes Reuteri præfectus oppidi Brettæ, 2.
Iohannes Schonerus Mathematicus, 103.
Iohannes Silberbornerus Iuriſconſultus, 89.
Iohannes Sleydanus, Hiſtoricus, 330.
Iohannes Sturmius vir integer & pius, 144.
Iohannes Suevus Melanchthonis Oeconomus

mus 39. Ejus vigilantia, 40. quando mortuus, *ibid.*
Iulius, gente Pflugius, antiſtes electus Nauburgenſis Eccleſiæ, 196. Ioannes Fridericus Princeps Elector in cauſa eſt, quo minus dignitatem illam adipiſcatur, 196. 197. Poſteà adipiſcitur, *ibid.*
Iulius III. Pontif. Rom. Iohannem Hieronymi F. Moronum Cardinalem Auguſtam ablegat, 337.
Iuſtini *Martyris* ſententia præclara, 292.
Iuſtus Ionas amicus Melanchthonis moritur, 351. 352.
Iuſtus *Menius* moritur, 364. Ejus multiplex & varia fortuna, *ibid.*

L.

LÆlius, Mariani Socini JCti F. Melanchthonis ſolius videndi gratiâ ex Italia advenit, 332.
Langæa domus in Gallia laudatur, 143.
Laſſarus Spengelerus ſcriba Senatorius Norimbergenſis. 101.
Latimerus ſenex venerandus in Anglia crudeliſſimè interfectus, 339, 340.
Legati Pontificii in Germania. 274.
Libellus Epigrammatum Wittenbergæ editus, 177. Autor fuga ſalutem quærit. *ibid.*
Lipſia oppugnata. 251.
Ludovici Palatini mors Melanchthoni mœrorem affert, 202. Qui ejus præſagium habuit, 202, 203.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

Ludovicus Carinus, 92.
Ludovicus Comes Neogardienſis, 352. 355.
Lues fœda [Hiſpanica] in Germania exoritur. 5.
Luna quaſi ſanguine tincta apparet. 253.

M.

MAgdeburgum urbs, 275, 276. ejus cives Caroli Imp. edicto hoſtes appellati fuere, 276. Obſeſſa, 279, 280. à Duce Mauritio occupata, 311. Pacem lubens poſtea facit. 317.
Marcus Anabaptiſta, 45. Se Chryſoſtomum in purgatorio vidiſſe Melanchthoni narrat, 49. Cum Luthero diſputat, 51.
Maria, Henrici Regis filia, ſtatum Eccleſiaſticum immutat. 327.
Martinus Bucerus ab Archiepiſcopo Colonienſi Argentorato accerſitus, 202. In Britannia moritur, 299. Ejus Patria, *ibid.* In familiam Dominicanam ſeſe tradit, 299. Quam deſerit. *ibid.* & 300. Argentoratum ſe confert, 300. Ejus ingenium, *ibid.* Auguſtam accerſitur, *ibid.* in Britanniam ſe confert, 301.
Martinus Cellarius Anabaptiſtis adhæret, 47. 50.
Martini Lutheri de *Indulgentiis* opinio, 23. Ejus fama mirabili incremento augeſcit, 28. Wittenbergæ publicè Theologiam docet, 30. Laudatur, *ibid.* Diſputaturus Lipſiam proficiſcitur, 33. Wittembergam

gam revertitur, 50. Anabaptiſtas monet, 51. Uxorem ducit, 99. Ægrotat, 166. Melanchthonem decumbentem conſolatur, 182. Eo mortuo, graves turbæ exortæ, 226, 227, 228. Ejus mors, 231. 234. Ejus ingenium, 232. Ejus nomen quibuſdam odioſum valde, 232, 233.

Matthæus Friderichus (alias Irenæus) Comes, 178. Laudatur, *ibid.* & 179. Moritur, 179.

Matthias Garlicius vir doctiſſimus, 277.

Mauricius Dux Saxon. dignitate Septemviratus augetur, 261. Pace factâ, copias ſuas in Pannoniam adverſus Turcicos exercitus adducit, 318. Cum Alberto Marchione Brandepurgenſi commiſſus, fortuito ictu machinæ vulneratus, moritur, 323. Ejus Epiſtola ad Reverend. Dominos, Patres, Cardinales, Epiſcopos in Synodo Tridentina congregatos, 427.

Maximilianus Imp. cum Italo glorioſo certamine ſingulari congreditur, & victor evadit. 3. Conventum facit Augnſtæ Vindelicor. & quid ibi actum, 23.

Micaelus Rotingus, 103.

Mechlinium pulvere tormentario incenſo vaſtatum, 239.

Melchior Fronſpergius, 103.

Merſepurgenſis Eccleſiæ adminiſtratio quibus commiſſa, 216.

Mulbergium oppidum, 252.

N. Nao-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

N.

NAopurgi in Duringia conventus conſtitutus, 329. Quinam eò acceſſerint. *ibid.*

Nauclerus, vir in Acad. Tubing. celeberrimus, 16.

Nicolaus Gallus homo factioſus, 279. Contra Melanchthonem conſpirat, 283, 284, 285.

Nicolaus Gerbelius vir integerrimus moritur, 368, 369.

Nicolaus Hetus Britannus eruditus & humanus, 156.

Nicolaus, Parens Georgii Melancht. 2.

Νοητὰ Platoni quæ, 242.

Norimbergenſis Academiæ inſtitutio, 103.

O.

ODium & hoſtilis alienatio poſt mortem Melanchthonis, 373. *& ſeqq.*

Ὁμότιμοι & ὅμοιοι qui, 244.

P.

D. PAllas, vir celeb. in Acad. Eytelbergæ, 11.

Parmenſe bellum, 301.

Peſtis in Saxonia & Miſnia exoritur, 320.

Petrus Medmanus, vir eruditus, 201.

Petrus Moſellanus Croci ſucceſſor in Literis Græcis docendis, 25. Moritur, 89.

Philippus Land-gravius Heſſorum, 93. 212. Convocat primarios Eccleſiarum Saxonicarum & Helveticarum, 118. Diſſidium

Helveticarum & Saxonicarum Eccleſiarum componere ſtudet, 140. Seſe Imperatoris fidei permittens, captus, & parum liberaliter & humaniter tractatus, 255.

Philippi Melanchthonis ortus, 1. Ejus parentes, 2. Indoles & ingenium, 5, 6, 7, 8. Progreſſio in Græcis litteris, 8. Coram Reuchlino cum æqualibus ſuis fabulam agit, 9. Unde Melanchthon dictus, 9, 10. Phoreæ duobus annis manſit, & poſt Eytelbergam miſſus, aliis ſe docendis accommodat, 10, 11. Comitiis Leoniſtenii ibidem duos filios inſtituit, 11. Annos natus XIV. ibidem tyrocinium ſcholaſticum inſtituit, 12. Tubingam ſe confert, 14. Ut rerum omnium cognitioni, ita Theologiæ ſtudio apprimè deditus fuit. *ibid*. Bonarum artium Magiſter creatur, & primus, 15. Malevoli de eo ſparguntur rumuſculi, *ibid*. Naucleri, viri celeberrimi hiſtorias corrigit & edit, 16. Capnio illi autor ut Tubingâ diſcedens, Saxoniam petat, 24, 25. Ejus opera & ſtudium in docendis literis Græcis, 26, 27. Cum Luthero amicitia, 30, 31. Ducit uxorem, 36. Ejus filii duo & totidem filiæ, 36. Ejus uxor, 36. Ejus domus diſciplina, 38. Ejus liberalitas, 40, 41. Studet Ciconiam convertere, 47. Ejus ſtatura & corporis deſcriptio, 53, 54, 55. Valetudo, 56. Fuit beneficus & liberalis,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

lis, 57. Scripta ſua omnium oculis expoſita ſolebat relinquere, 57, 58. Pueros parvulos ſummopere amavit, 58. Ejus memoria tenaciſſima, 60. Σοφίσματα odit, *ibid.* & 61. Verecundia, 65. Calculis veſicæ laboravit, *ibid.* Ab epulis abhorruit, 66, 67. Ejus veſtitus, 67, 68. Studia, 69. Mathematicas & Aſtronomicas diſciplinas docet, 70, 71. Ejus ſcripta egregia, 72. & *ſeqq.* Viſa ſomniorum evidentia illi per quietem oblata, 75. Ejus patientia, 78. & *ſeqq.* Superavit annum LXIII. 86. In Patriam proficiſcitur, 88. Ejus conſtantia adverſus Campegium Cardinalem, 93, 94. Norimbergam proficiſcitur, 103. Nullo labore retardatus, 105. Ejus mater moritur, 108. A Philippo Land-gravio Haſſiæ Marpurgium vocatur, 118. In eum calumniæ & criminationes falſæ, 124, 125. Apologiam ſcribit, 130. De Cometis viſis multa ad amicos ſcribit, 138. A Rege Britanniæ expetitur, 141. Literas ſcribit ad Ioh. Bellaium Epiſcopum Pariſienſem, 144. Conſtituit in Galliam proficiſci Regis precibus, 151. Deterretur à conſtituto itinere, *ibid.* Cauſa, *ibid.* Se literis apud Regem excuſat, 152. Hypochondriacis doloribus confli-ctatur, 156. Wittenbergâ in patriam revertitur, 157. Tubingenſem Academiam conſtituit, *ibid.* De ſcalis lapſus partem dorſi,

dorſi, quæ vocatur *Os ſacrum* graviter af-
fligit, 159. Cum Principe ſuo Francofurtum
ad Menum proficiſcitur, 179. In graviſſi-
mum morbum incidit, 182. Eccio quædam
jactanti reſpondet, 191. Ad Conventum Ra-
tiſbonenſem proficiſcitur, 193. Ejus in eo
itinere infortunium, *ibid.* Morte amicorum
quorundam nunciata dolet, 194. 202. 203.
ejus cum Julio Nauburgenſi antiſtite familia-
ritas, 198. Scribit de bello adverſus Turcas
ab Henrico Brunſvicenſi Duce ſuſcepto, 198.
Ejus filia Anna obit, quod ipſi in ſomnio ſi-
gnificatum, 208. Lutherus contra eum inci-
tatus, 209. Ejus ſcriptum ad Eccleſiæ Merſ-
purgenſis præſidentes, 220, 221, 222. Rati-
bonam à quibuſdam proficiſci jubetur, 223.
Quod quidem conſilium poſteà mutatum,
ibid. Lutheri Comes in patriam ſuam iter fa-
cientis, 231. Triſtatur propter ejus obitum,
ibid. Eorum amicitia mutua, 232. Comiti
Berthamenſi carus, 247. Quaſi navis procel-
lis fertur, 255, 256. Dolet propter infortunia
amicorum, 261. Ejus dolor ob mortem filiæ
ſuæ Annæ, 268. Quem tamen præter om-
nium opinionem moderatè fert, 269. A Mau-
ritio Principe protectus ab ira Caroli Imper.
271. Ejus nomen in Gallia odioſum, 275.
Quædam ejus ſcripta refutata, 288. Ab Oſian-
dro contumeliis appetitus, 292. Etiam poſt
mortem ab aliis, 294. Juſſu Principis Mauri-
cii ſcriptum edit, ea quæ in Synodo expone-
rentur continens, 302, 304. Legatus ad Sy-
nodum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

nodum cum literis Mauritii Principis, 311, 313. Earum literarum ſententia, *ibid.* & 312. Ejus in itinere animoſitas, 316. Ejus ingenium, 333. Principi Iohanni Friderico, Saxoniæ Duci juſta facit, 335. Norimbergam proficiſcitur, 341. Ibidem controverſias Eccleſiaſticas ſedat, 342. Berbetomagum in Vangionibus proficiſcitur, 352. Ejus uxor moritur, 360. Langueſcit morte Iohannis Bugenhagii, 365. Sabini filias elocat, 368. Moritur annos natus LXIII. 371. Ab omni fraude & dolo fuit alieniſſimus, 382. Nunquam probavit intempeſtivas & temerarias ſuorum excurſiones, 391. Ejus Epiſtola ad Iohannem Bellajum Langæum, Epiſcopum Pariſienſem, 415. Ad Iohannem Sturmium, 419. Ejuſdem Epiſtola pro quibuſdam Metenſibus civibus verſantibus in periculo, 423.

Philippus Ruperti F. Philippi nepos, Palatinus, Turcicum exercitum ab oppugnatione Viennæ depellit, 119.

Philoſophiæ ſtudia in duas partes ſciſſa, unde jurgia non modo, ſed & pugnæ commiſſæ, 22.

Phorcæ, Latinis Porta Hercinia, celebris Academia, 10.

Præſul Spirenſis præſes conventus Berbetomagenſis, 353. Morbo impeditus munus id obire non poteſt, *ibid.* In eius locum ſuffectus Julius Præſul Naopurgenſis, 353.

Prodigia multa viſa, 331.

Profeſſores Academiæ Tubingenſis, 14.

Pro-

Proteſtantes unde, 115. Hi Carolo librum ſummam doctrinæ Eccleſiaſticæ comprehendentem offerunt, 131. Huic adverſarii reſpondent, *ibid.* ex utraque parte eliguntur ſeptem viri, quibus conſultatio committitur, 132. numerus deliberantium minuitur, & pro VII. tres in conſilium adhibentur, 133. Infectâ re diſcedunt, *ibid.*

R

RAtisbonenſis conventus, 193. Dimittitur, 194.
Regenoburga urbs, 193.
Reginaldus Polus, Cardinalis, 224.
Regis Britanniæ crudelitas, 195.
Rex Galliæ Mediolanum occupare cupiens Societatem Principum Germanorum expetit. 141. Melanchthonem clementiſſimè ad congreſſum ſuum invitat, 142. Perturbatus indignatione & irâ nullum finem facit ſuppliciorum, *ibid.* & 143. Ad clementiam paululum flectitur, 144. *& ſeqq.* Italiæ bellum infert, 153. 154.
Richardi Croci in Græcis litteris eruditio, 26. 296.

S

SAbinus ex Pruſſia diſcedit, & cur, 327. 328.
Sævitia immanis in Gallia exorta anno M.D.XLV. 211.
Sala amnis, 258.

Saxo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

Saxonicorum & cum iis conjunctorum Epiſtola, 186. 187. 188. 189.
Sebaldus Munſtererus adoleſcens doctus, 42. Moritur, 181.
Sidonius, Merſpurgum accitus, ad faſtigium dignitatis Eccleſiaſticæ pervenit, 217. Ex humili familia, *ibid.* & 353. 354.
Sigemundus Gelenius, 103.
Sigemundus Geloüs Melanchthoni familiaris, 332.
Simon Grynæus vir doctiſſimus, 111. Eytelpergæ ducta uxore optimarum diſciplinarum & artium profitetur doctrinam, 112. Diſputat cum Fabro Conſtantienſi, *ibid.* Ubi natus, 113. mortuus, 114.
Solis facies terrea per triduum, 252.
Solis & Lunæ orbis obſcuratus, 159.
Solonis lex in orta ſeditione, 397.
Spirenſis conventus, 108. 115.
Staphylus à Melanchthone commendatus Principi Alberto, 127. à Frincipe & Melanthone deſciſcit, *ibid.*
Supplicia atrocia de Luteranis ſumpta, 275.
Synodus œcumenica Tridenti à Pont. Rom. Julio III. ſecundùm indicta, 297. 298.
Synodus indicta in oppidum Chalcidem ſive Vulcaniam, 165. 166.

Thomas

T

THomas Anſelmus Typographus Tubingenſis, 16.
Thomas Blarerus ad Imperatorem legatus. 273.
Thomas Crammerus Epiſcopus Cantuarienſis crudeliſſimè interfectus, 340.
Thomas *Morus* ultimo ſupplicio affectus, 141. cur, *ibid.*
Træſa oppidum, 96.
Tubingenſis Academiæ fundator quis? 12. Ibi diſſenſio quam maxima exoritur *Morales* inter & *Nominales* Philoſophos, 21. 23.
Tubingenſis Academia, 157. Ei nonnihil difficultatis infertur, 160. Ibidem incendium celeriter LXXII. domos conflagrat, 183.

V

VAlerius Cordus Romæ moritur, 210. 211. Ejus Parens, 211.
Vitus Theodoricus concionator celebris, 256. 257. obit. 257.
Ulrichus, gente Huttenus Monachos cum Capnione litigantes variè exagitat. 18. Ejus doctrina, 19. Vir doctiſſimus, 90. Contra Eraſmum ſcribit 91. *Moritur* annos XXXVI. natus. *ibid.*
Ulrichus Dux Wittepergenſis reſtituitur in ditionem ſuam, 139.

Wil-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

W

Wilhelmus Bellajus Gallus laudatur, 143. Moritur, *ibid.*
Wilhelmus Neſenus, 88. De improviſo in amne ſuffocatus, 96.
Witeberga unde dicta, 23. Ejus privilegium, 24. Ejus Academia celebris. 25. 26.
Wirtenbergenſes & Argentoratenſes legati Theologi, 303.
Wittenbergenſis ſchola metu peſtilentiæ diſſipatur, 142. Reſtituitur. 156.

FINIS.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

9

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 37